

DÜŞÜNEN OKUL
GELİŞEN ÖĞRENCİ PROJESİ

BİR EĞİTİMİN SERENCAMI

PROF. DR. İPEK GÜRKAYNAK

DÜŞÜNEN OKUL
GELİŞEN ÖĞRENCİ PROJESİ

BİR EĞİTİMİN SERENCAMI

PROF. DR. İPEK GÜRKAYNAK

ERG EĞİTİM
REFORMU
GİRİŞİMİ

CONSULATE GENERAL
OF SWEDEN
Istanbul

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

 OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS

*Bu doküman İsveç Konsolosluğu, Friedrich Ebert Stiftung
ve Açık Toplum Vakfı'nın mali katkısı ile hazırlanmıştır.
Bu belgenin içeriğinden sadece Eğitim Reformu Girişimi
(ERG) sorumludur.*

DÜŞÜNEN OKUL
GELİŞEN ÖĞRENCİ PROJESİ
BİR EĞİTİMİN SERENCAMI

YAZAR **PROF. DR. İPEK GÜRKAYNAK**
YAYINA HAZIRLAYANLAR **AYŞEGÜL TAŞITMAN, ESRA KUTMAN**

TASARIM VE UYGULAMA **MYRA**
KOORDİNASYON **RAUF KÖSEMEN, ENGİN DOĞAN**
YAYIN KİMLİĞİ VE KAPAK TASARIMI **TÜLAY DEMİRCAN**
SAYFA UYGULAMA **GÜLDEREN RENÇBER ERBAŞ**
BASKI **İMAK OFSET**
Merkez Mah. Atatürk Cad. Göl Sok. No: 1 Yenibosna-İSTANBUL
Tel: 0212 656 49 97
Fax: 0212 656 29 26
www.imakofset.com.tr

Mart 2016, İSTANBUL

ISBN 978-605-9178-37-2

EĞİTİM REFORMU GİRİŞİMİ

ERG, çocuğun ve toplumun gelişimi için eğitimde yapısal dönüşüme nitelikli veri, yapıcı diyalog ve eleştirel bakış yoluyla katkı yapan bağımsız ve kar amacı gütmeyen bir girişimdir. Eğitimde karar süreçlerinin veriye dayalı olması, paydaşların katılımıyla gerçekleşmesi, her çocuğun kaliteli eğitime erişiminin güvence altına alınması yapısal dönüşümün ana unsurlarıdır. 2003 yılında kurulan ERG, Türkiye'nin önde gelen vakıflarının bir arada desteklediği bir girişim olmasıyla Türkiye sivil toplumu için de iyi bir örnek oluşturur. ERG, Eğitim Gözlemevi birimi ve ATÖLYE Labs ile ortak girişimi Eğitim Laboratuvarı aracılığıyla araştırma ve eğitim faaliyetlerini gerçekleştirir.

erg.sabanciuniv.edu

DÜŞÜNEN OKUL GELİŞEN ÖĞRENCİ PROJESİ

Eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi, yenilikçi ve etkileşimli bir eğitim anlayışının yaygınlaşması için çalışmalarını sürdüren ERG, İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile 2012 yılında imzaladığı protokolle, İstanbul'da bir ortaokulda öğretmenlere yönelik bir proje tasarladı. Proje kapsamında öğretmenlere toplamda 23 gün süren eleştirel düşünme becerileri eğitimi verildi. Open Society Foundation, İsveç Konsolosluğu ve Friedrich Ebert Stiftung ve ERG tarafından fonlanan projeye farklı branşlardan öğretmenler ve okul yöneticileri katıldı.

Yenilikçi ve etkileşimli biçimde tasarlanan eğitimlerde, öğrenme ve öğretme süreçleri, öğretmenin ve öğrencinin sınıftaki rolleri vb. pek çok konu ele alındı, bu sayede öğretmenlerin kendi pedagojik pratiklerini geliştirmelerine dönük çalışmalar yürütüldü, sorgulama/eleştirel düşünme tabanlı çeşitli uygulamalar yapıldı. 2014 ve 2015 boyunca değerlendirme süreci devam etti. Proje boyunca hazırlık ve eğitim sürecini kapsayan tüm çalışmaların ve notların, yazışmaların derlendiği bu belge, Prof. Dr. İpek Gürkaynak tarafından kaleme alındı.

PROF. DR. İPEK GÜRKAYNAK

1947'de Ankara'da doğdu. 1963-64 öğretim yılında Ankara Koleji'nden, 1968'de Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden mezun oldu. Fulbright Bursu ile gittiği Kansas Üniversitesi'nden sosyal psikolojide yüksek lisans ve doktora derecelerini aldı. 1973-75'te Washington DC'de, 1975-2000'de de Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde öğretim üyeliği yaptı; bölüm başkanlığı, A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü gibi yönetim görevlerinde bulundu.

İpek Gürkaynak, 1980'lerden bu yana, üniversitedeki görevinin yanında, çeşitli projelerde (TRT Susam Sokağı Programı, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Çocuk İşçiliğinin Yok edilmesi Projesi (IPEC), Gürkaynak Yurttaşlık Enstitüsü, Umud Vakfı, TEGV, TOG, AÇEV, Tarih Vakfı gibi sivil toplum örgütlerinin projeleri, vb.) danışmanlık, proje yürütücülüğü, eğiticilik yaptı ve yapmakta. İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Ulusal Komitesi üyeliğini beş yıl sürdürdü; Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği kurucu üyesi; JSSE (Journal of Social Science Education) Danışma Kurulu Üyesi, Sabancı Üniversitesi'ne bağlı Eğitim Reformu Girişimi'nin (ERG) Yönetim Kurulu üyesi ve Umud Vakfı'nın eğitim danışmanıdır. ERG'nin çeşitli projelerinde, danışman ya da yürütücü oldu; bunların en sonucusu ise, 2013'ten bu yana süren, öğretmenlerle eleştirel düşünme çalışmalarıdır.

1995'ten bu yana, disiplinlerarası bir ekiple, insan hakları ve yurttaşlık alanlarında, çocuklara/gençlere ve eğiticilere kitap yazıyor ve yetişkin eğitimi veriyor. 2000 yılında emekli oldu. Biga'da yaşıyor ve eşi Prof. Dr. Mehmet R. Gürkaynak ile kurdukları Gürkaynak Yurttaşlık Enstitüsü'nde eşbaşkan olarak çalışıyor.

SUNUŞ

Müthiş bir deneyimdi bu. Parçası olan herkes için. Sağlam bir eğitimdi, iyi bir eğitimdi. Bunu, en başta yalnız çok iyi yetişmiş, çok deneyimli ve işlerini eksiksiz yapan eğitici grubuna değil, o bir avuç -ne yazık ki yalnızca bir avuç-, öğretmenliklerine, öğrencilerine değer veren, donanımlarına donanım katmaya istekli ve hevesli katılımcı grubuna, yani öğretmenlerimize borçluyuz. İşlerini sevgi ve sorumlulukla yapan Eğitim Reformu Girişimi (ERG) çalışanlarına borçluyuz.

Eskiden, farklı kentlerden birer okuldan birer öğretmenle oluşturulan gruplara eğitim vermek durumunda olunca, katılımcıların büyük heyecanla eğitimi bitirip okullarına geri döndüklerinde çabucak okulun var olan kültürünün içine çekildiklerini, dolayısıyla eğitimde edindiklerini uygulamaya koyamadıklarını öğrenir, bundan duyduğum düş kırıklığıyla, “her okuldan en az iki öğretmen ve bir yönetici birlikte katılsın eğitime ki her okulda bir uygulayıcılar topluluğu olsun, sonradan birbirlerine destek olsunlar” diye ısrar ederdim düzenleyicilere. Bu kitapta macerasını okuyacağınız eğitimle amaçlanan, uzun yılların hayalinin gerçekleşmesiydi: Aynı okulun tüm öğretmenlerine ve yöneticilerine ulaşmak, bir okulun tümünden dönüşümüne, oluşacak *etos*¹ değişikliğine tanık ve hatta belki önyak olmak. Bunu gerçekleştiremedik ne yazık ki. Zira bu eğitim için seçilen devlet okulunun öğretmenlerinin bir bölümü ilk günden itibaren katılmadı eğitimlere. Üç yöneticisinin birisi kerhen bir gün, geri kalan ikisinin biri aralıklarla, birisi de tayini çıkıp ayrılan dek sürekli katıldı. Dahası, o okul artık yok; o öğretmenlerin her biri ülkenin farklı il, ilçe ve köylerinde görevde. Yine de şöyle diyebilirim gönül rahatlığıyla: Ne güzel! Öğretmenlerimiz, edinimlerini, -hatta belki önceki okullarında yapamadıkları biçimlerde ve düzeylerde- şimdiki okullarındaki meslektaşlarıyla ve öğrencileriyle paylaşacaklar. Belki yeni okullarında uygulayıcı toplulukları oluşturacaklar.

Bu kitapta, her bir eğitim oturumunda ve sonrasında tuttuğum notlara dayanılarak bu çalışmanın ilk gününden beri olup bitenler anlatılıyor. İşin mutfağı da dahil. O kadar ki, eğitimler öncesinde, her biri, hem de farklı kentlerde, tam zamanlı işlere sahip olan eğiticiler arasındaki, yazışmalarla ilerleyen hazırlık çalışmalarından örneklerle -ve ERG'nin bu çalışmadan sorumlu kişileriyle yapılan yazışmalardan örneklerle- bile yer veriliyor. Özetle, gayet samimi ve ayrıntılı, ama zorunlu olarak atlayıp sıçramalı bir öykülendirme bu. Genel amacı, kamuoyunu bilgilendirme, şeffaflık. Çok daha özel amacı ise bu tür çalışmalar planlayacaklara işin mutfağındaki sonsuz emeğiyle, elde olan ve olmayan iniş çıkışlarıyla çok ortaklı bir işin serencamını anlatmak. “Eğitim programı” üstünde kupkuru duran sözcüklerin donanımlı ve heyecanlı insanların elinde hayata geçiş, canlanış

1 *Etos*: bir kişi, grup ya da kurumun ayırt edici karakter yapısı, doğası ya da onu aydınlatan, yönlendiren nitelikler, duygular bütünü.

biçimlerini aktarmak. Yetişkin eğitiminde, katılımcıların ve eğiticilerin nasıl birbirlerinden de öğrendiklerini göstererek paylaşmak.

Yukarıda “samimi ve ayrıntılı” sözcüklerini kullandım. Öyle gerçekten. Eğitim oturumlarında gözlemediklerim; kendi ukalalıklarımı, eksik ya da fazla gördüklerimi, ileride neyin nasıl farklı yapılması gerektiğine ilişkin düşüncelerimi vb. de içerecek şekilde olduğu gibi duruyor. Hatta eleştirilerim, dü kırıklıklarım, bazen öfkem bile...

Özetle, eğitimler esnasında ve sonrasında tutulan notlar ya da gidip gelen e-postalar vb. üzerinde benim tarafımdan çok az editoryal çalışma yapıldı. Bu “çok az”da neler var? Okulun (O) ve öğretmenlerin adları kullanılmıyor. Eğiticilerin ve eğitim programını değerlendiren uzmanların gerçek adları yerine başka adlar kullanılıyor. Yapılacak değerlendirme çalışması için seçilen kıyaslama okulu ya da konuşmalar, tartışmalar sırasında adı geçmiş başka okullar da adlarıyla yok metinde. Onlara da sırasıyla diğer okul ve uygulama okulu anlamına gelmek üzere DO ve UO dedim. Kağıt tahtası gibi İngilizcesi yazılmış sözcükler Türkçeleştirildi. Yöntemlerle ilgili kullanılan çeşitli kısaltmalar (“3N yaptı”, GG ile başlıyor” vb.) ya uzun yazıldı ya da sayfa altında açıklandı. Gönderme yapılan, bu yapılırken bazen kısaltılmış başlıkları kullanılan yapıtların (“YOİ alınmış bir örnek kullanıyor” vb.) künyeleri verildi. Notların tutuluşunun heyecanı ve çabukluğu içinde, şimdi bakıldığında incitici olabilecek bir sözcük vb. varsa çıkarıldı. Buna karşılık, olumsuz diye nitelendirilebilecek ifadeler, eğer okuyanı uyandırmak, bilgilendirmek gizilgücü taşıyorsa olduğu gibi bırakıldı.

Ekler bölümüne eğitimle ilgili herkesin işine yarayabileceği düşünülenler konuldu. Bunlar arasında eğitici arkadaşlarımızın, eğitimler bir miktar ilerlemişken, katılımcı öğretmenlerin sınıflarında yaptıkları gözlemler sonrasında yazdıkları raporlardan iki örnekten tutun, bir başka kurumla yapılan bir çalışma için yazılmış bir metne kadar (tabii o kurumun izniyle) her şey var.

Geliyorum en keyifli göreve: Teşekkürler.

ERG ekibi: Her an desteğe hazır, varlıklarıyla ve yetkinlikleriyle işimizi müthiş kolaylaştıran bir grup. Üstün, Batuhan, Işık, İpek, Çiğdem T., Esra, Çiğdem P.

Desteğini hep gösteren, sıkıntılarda önümüzü açan İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü Muammer Yıldız ve ekibinden Murad Karasoy.

Eğiticiler: Yıllardır çeşitli alanlarda birlikte çalıştığım, her birinin donanımından, bana öğrettiklerinden, eğitimlerde gösterdikleri heyecandan, yeniden ve yeniden etkilendiğim, her birine şükran borçlu olduğum Kenan, Mutlu, Melike, Melisa, Meltem ve Nuran, Ayşe, Deniz, Aysel.

Öğretmenler: Aralarında teknik olarak öğretmen değil, psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) uzmanı olan iki arkadaşımızın; eğitimlere neredeyse eksiksiz

katılan bir müdür yardımcısının; baştan katılan, hevesi heyecanı besbelli, katkısı çok olan, ama sağlık sorunları nedeniyle ya da tayini çıktığı için sonradan katılamayanların da olduğu bir grup bu. Notlarımda da göreceksiniz, ilk günden itibaren biz eğitimcileri isteklilikleri, duruşları ve düzeyleriyle etkilediler. Bu etkilenme zaman içinde sürekli arttı. Öğretmenlerimiz şimdi ülkenin dört bir tarafına dağıldı. Yeni okullarında, öğrencileri ve meslektaşları arasında eleştirel düşünmenin kök salmasına aracılık ediyorlar.

Üç ayrı değerlendirme ekibindeki (daha doğrusu iki ekip ve tek kişilik, ama ekip gücünde, ömrünü çalışmanın yapıldığı okuldaki gözlemlerle ve her bir eğitim oturumuna da katılarak geçiren bir üçüncü değerlendirici) çok değerli genç meslektaşlar... Ekipler, Sami'yle Zeynep ve Murat'la Kutlu, Fatih, Recai; tek kişi: Müge.

Herkes birikimini ve donanımını getirdi ve sakınmasız paylaştı. Herkes destekleştirdi ve ortaklaştı. Varolsunlar...

Son olarak şunları söylemek isterim: Metnin içinde göreceğiniz, eğitim oturumlarında olup biteni (eğiticilerce ya da katılımcı öğretmenlerce ortaya konulmuş olsun) izlerken aldığım notlar (“şunu yaptı, bu iyi” ya da “şunu neden yaptığı meçhul”, “şu eksik kaldı”, “yöntem, şu yönden eksik/yanlış kullanıldı”, “şurada fırsat eğitimi fırsatı kaçtı” gibi övücü ya da olumsuz eleştiri içeren ifadeler/notlar), her bir oturumun sonundaki, adına “Yürüme-Değerlendirme” dediğimiz bölümde, katılımcılardan ve eğitimcilerden sonra söz alarak dile getirmek için tutulmuş ve dile de getirilmiştir. Bunlar kişisel gözlemler ve görüşlerdir. “Doğru”lukları kuşkusuz tartışmalıdır. Öyle okunmalıdırlar. Dahası, söylediklerimle haksızlık ettiğim zamanlar eminim olmuştur. Bağışlanmayı dilerim.

Bir özür daha: Bu çalışma boyunca hemen herkesi, “sorun’u, ‘suçlu’yu hep dışarıda arıyorsunuz; ‘kendi’nize, ‘iç’inize yeterince bakmıyorsunuz” diye eleştirdim. Korkarım, bu metnin kendisi de benzer bir hata ile malul.

GİRİŞ

Bize, öğretmesinin kalitesine güvenen öğretmenler gerek. Hem içerik hem de yöntem olarak öğretmesinin kalitesine güvenen öğretmenler... Öğretmen, Elizabeth Barrett Browning'in "yarını bugüne aydınlatın" dediği kişilerden olsun.

Çocukların ve gençlerin (yarının yetişkinleri olacakları için değil, geleceğimizin teminatı oldukları için değil) bugün birer birey olduklarına zihinsel, fiziksel, bedensel, toplumsal gelişimlerini en üst düzeyde tamamlamanın hakları olduğuna ve yetişkinler/egiticiler olarak bizim sorumluluğumuzun da bu gelişmeyi desteklemek -ve hiçbir zaman hiçbir koşul altında kösteklememek- olduğuna içtenlikle inanıyorsak düşünmemiz, bilmemiz, yapmamız gerekenler var.

Eğitimin, hele de 21. yüzyıl eğitiminin bir okuma yazmayı, hesap yapmayı öğrenme süreci değil, yansız bir süreç de değil, siyasal bir süreç olduğunun anlaşılması, bu süreçte öğrencinin "özgün ses"inin duyulması önemli. Çocuk, sesini duyurma olanağı bulduğunda -bunun, hem hakkı hem de kendisinden beklentimiz olduğunu fark ettiğinde- kendini güçlü, yapabilir-edebilir birisi olarak görmeye başlayacaktır. Bunun yanında isteklilik, heveslilik, desteklenme, güdülendirilme, meraklandırılma, yüreklendirilme de varsa o çocuğun önünde ne durabilir ki.

Çocuk/genç sesini duyuracak, geribildirim alacak, farklı görüşleri duyacak ve değerlendirecek ki kendi sesi giderek bilinçlensin, akıllansın, kapsayıcı ve özenli hale gelsin. Pedagojik gereklilik, çocuğun, kendisinininkinden farklı bakış açılarıyla karşılaşacağı ve duyduğu gerekçeler, gördüğü kanıtlar karşısında var olan görüşünü değiştirmeyi düşüneceği ortamlar yaratmaktır. Etkileşimsel yöntemlerin değeri buradadır. "Hadi işin yöntem yönünden vazgeçtik; tartışma konusu olarak neler seçiliyor?" diyebiliriz. Öğrenciyi gerçekten 21. yüzyılın dünyasına ve gereklerine hazırlayan, ona siyasal okuryazarlık, felsefi derinlik kazandıran, onun eleştirel düşünme pratiğini artıran önemli "çatışmalı konular" mı, yoksa suya sabuna dokunmayan, fincancı katırlarını ürkütmeyen, sudan ve yüzeysel konular mı? İkincisi ise eğer geçerli olan, bundan mış gibi dışında, dostlar alışverişte görsün dışında nasıl bir yarar umabiliriz ki. Güçlendirme umamayacağımız kesin.

Araştırmalar gösteriyor ki, sanılanın aksine, çok küçük yaşlardaki çocuklar bile önemli toplumsal konulardaki tartışmalara katılabilmekte ve kendilerine bu tür (dinleme, düşünme, düşüncesini paylaşma vb.) fırsatlar tanınan öğrenciler, kısa sürede toplumsal ve ahlaki uslamlama yönünden gelişme göstermektedirler.

Öğrenciye sunulan konuları, anlamlı, geçerli ve duygusal açıdan çekici kılmak gerekir, zira hem bilişsel hem de duyuşsal anlamda empati/duygudaşlık sahibi olmak ancak bunlarla olanaklıdır. Olgunlaşma, olgunluk kazanımı bunlarla olanaklıdır. O halde toplumsal konuların sınıfa girmesinden korkmamak, aksine, bunun en uygun hangi biçimde, hangi yöntemlerle yapılabileceği üzerinde düşünmek ve harekete geçmek gerek.

Yine araştırmalar, öğretmenlerin birbiri ardınca soru yağdırdıklarını, öğrencilere soruları yanıtlamak için yeterli zamanı tanımadıklarını, bu nedenle de öğrenci söylemlerinin “(a) çok kısa” ve “(b) yeterince düşünülmemiş” olduğunu göstermiştir.

“Bilgiyi öğrenme/öğretme”nin arkasındaki amaç, öğrencilerin sorulara (... antlaşması hangi tarihte imzalanmıştır?) aynı doğru yanıtı vermelerini sağlamakken, düşünme becerileri ya da eleştirel düşünme yaklaşımının amacı, öğrencilerin soruya (sınıfımızın daha barışçıl bir yer olmasını sağlamak için neler yapabiliriz?) karşılık olarak özgün, farklı, etraflı düşünülmüş yanıtlar üretmeleri ve bunları birbirleriyle paylaşarak tartışmalarıdır. Bilginin de bilgi teknolojilerinin de sürekli katlanarak arttığı günümüzde her yeni bilgiyi ezberlenmenin değeri, sorgulayabilme, kategorize etme, uygulama vb. becerilerin değerinin yanında doğaldır ki çok düşüktür.

Hem “eleştirel düşünme”ye² önem vermeme, her derste uygulanabileceğini bilememe, hem de “ya tartışmanın vardığı düzey birikimimi aşarsa” kaygısı, uygun etkileşimsel ve yöntem bilgisi eksiği/hatası ve sınıf yönetimi bilgisi eksiği bir araya gelip öğretmeni, öğrenciyi tartıştırdıktan düşündürmekten alıkoymuyor. Oysa öğrenciler sınıf içinde farklı görüşlerle ve bakış açılarıyla karşılaşmazlarsa, çeşitli toplumsal/kültürel/yerel/küresel/siyasal konularda eleştirel düşünmeye yönlendirilmezlerse (tam tersine bunlar “hassas konu” ya da “hassasiyetlerimiz” adı altında ulaşılmaz ya da dokunulmaz kılınırsa), neyin iyi, güzel, doğru olduğuyla ilgili görüşleri itirazla, zorlamayla, meydan okumayla karşılaşmazsa ve duvarlara çarpıp parçalanmaz, yeniden yeniden oluşmazsa bu gençlerin donanımlı yetişeceklerini, toplumu bir yerden alıp bir yere taşıyacaklarını ummak, onlardan bunu beklemek anlamsız olur. Bir başka deyişle, çocuk ve genç “ses”ini duyuracak, geribildirim alacak, farklı görüşleri duyup değerlendirecek ki kendi “ses”i giderek bilinçlensin, akıllansın, kapsayıcı ve özenli hale gelsin. Tam da burada şunu anımsatmakta yarar var: Çok çeşitli araştırmalarda toplumsal, demokrasiyle ilintili vb. konulara ilgi duyanın en güçlü yordayıcısı olarak ortaya çıkan etmenin bu tür konuların sınıf içinde ele alınıp etraflıca tartışılması olduğu bulunmuştur. Zaten, akla uygun olan da şu: Okul dışında tartışmalı olan herhangi bir konu, öğrenciyi başka türlüymüş gibi yansıtılmamalı.

Roger Hart’ın ünlü Katılım Merdiveni’nde en alttaki üç basamak “Manipülasyon, Dekorasyon ve Tokenizm”dir. Yalnızca çocuğun ve gencin katılımında değil -ve hatta yalnızca eğitime ilişkin hiçbir etkinlikte, sistemde ve benzeride değil -hiçbir zaman, hiçbir işte bu üç düzeyin kabul edilebilir olmadığını vurgulamak isterim. O nedenledir ki hangi konuda olursa olsun, bugüne kadarki yetişkin eğitimlerimizde ekibimdekiler de, ben de herhangi bir şeyinmiş gibi yapılmaması

2 Birkaç yıl önce, bir üst düzey MEB mensubu, okullara Düşünme Eğitimi dersi konulacağını kendisinden duyan oğlunun “Oohh, artık bize neyi düşüneceğimizi de söyleyeceksiniz demek ki!” dediğini nakletmişti.

konusunda çok dikkatli ve duyarlıyız, katılımcılarımızı da bu konuda sürekli uyarıyoruz. Mış gibi yapmak kabul edilemezdir, hoş görülemezdir ve konuyla ilgili herkese karşı haksızlıktır. Herkesi yanlış yönlendiren öyle bir noktadır ki mış gibi, bir şeyi –örneğin bir eğitsel aracı, bir öğretim yöntemini- aslında olması gerektiği gibi, gerçekten, sahiden, tüm potansiyeliyle ele alarak layıkıyla kullanmamaktasınızdır, ama tamamen kullanmıyor da olmadığınız için, yani hem kendiniz hem de etrafınızdakiler kullandığınızı zannettiği için açıkça bu konuda kılınızı kıpırdatmıyor olmaktan daha sakıncalı, daha tehlikeli bir yerdesinizdir. Olmayan bir şeye inanıyor ve başkalarını da inandırırıyorsunuzdur. Bunu, belki göz boyama amacıyla değil, durumun böyle olduğunun farkında bile olmadan yapıyorsunuzdur. Ama yapıyorsunuzdur.

O halde bize, “mış gibi” yapmayan öğretmenler de gerek!³

Bu bağlamda Hart’ın katılım merdiveni biraz daha sözü hak ediyor: Öğrencileri 23 Nisan’da başbakan masasına oturtmak, sınıf/okul konseyleri kurup bu konseylerde öğrencilerin ciddi ve kendileri için önemli hiçbir konuda konuşmalarına izin vermemek vb. onlara anlamlı katılım sağlamaz, göz boyamadan öteye gitmez. Katılım, eleştirel ve proaktif olabileceği gibi (ki aradığımız katılım o), statükonun korunmasına ve desteklenmesine dönük ve tepkisel de olabilir. Erken yaşta manipülasyon, dekorasyon ve tokenizmden oluşmayan katılım şansı bulmuş olma, çocukta, toplumsal sorunların farkında oluşturma, bunları giderme şansına ve tek bir bireyin yaratabileceği farklılığın gerçekçi bir sınavına yol açıyor. Dahası, çocuklukta gerçekçi katılım deneyimleri yaşamışlık, ileriki yaşlardaki katılımın da yordayıcısı olduğu gibi, bu tür kişilerin gönüllülüğe, toplumsal sorumluluğa yatkın bir yanları hep oluyor. Öğretmenler olarak bu olanağı nasıl harcarız!

Etkileşimsel (öğrencinin katılımını olanaklı kılan) çok çeşitli yöntem ve tekniklerin, incelikleriyle ve doğru kullanımlarıyla öğretmenlere benimsetilmesini bu denli önemsememizin temel nedenlerine ve bunun için gereken koşulların bazılarına (öğretmen donanımı vb.) yukarıda değinildi. Önemli bir başka koşul da başta öğretmenin tutum ve davranışları olmak üzere, sınıftaki atmosferin, öğrencinin görüşlerini çekinmeden ifade edebileceği ve diğerlerini dinleyebileceği, güven verici ve demokratik nitelikler içermesi.

Öğretmen tutum ve davranışları derken ne gibi şeylerden söz ediyorum? Öğrencinin inisiyatif almasına izin vermek, öğrenciyi dinlemek, görüşlerine saygı duymak (göstermek değil, duymak), soru arkasına soru yağdırmamak ve her sorudan sonra, düşünceleri ve yansıtılmaları için öğrencilere zaman tanımak,

3 Benim için bir başka “mış gibi” örneği, çalışma için seçilen okulun bir sınıfının kapı içine yapılandırılmış ve Müdür tarafından, “bunları öğrenciler kendileri belirledi” denilerek bana iftiharla gösterilen, başında “sınıf kurallarımız” yazılı kartondur. Başlık altındaki kurallardan üçünü not etmişim. İkisi şunlar: “Koridorlarda koşmamalıyız”, “öğretmenimizin sözünü dinlemeliyiz”. En güzeli de üçüncüsü: “Sınıfta konuşmamalıyız”!

verilen yanıtların kendisine değil sınıfa verilmesini istemek, her yanıtın ardından bir kez de kendisi konuşmak yerine, yanıtı sınıfa açıp diğer öğrencilerden tepki gelmesini sağlayarak kendisinin müdahil olmadığı bir canlı tartışma ortamı yaratmak. Unutulmamalı ki bu tartışmalar yalnızca üst düzey düşünme becerilerinin ve demokratik bir toplumda vazgeçilmez olan tartışma kültürünün öğrencilerce edinilmesine yol açmayacak, hem bilişsel hem de duyuşsal anlamda empatiyi pekiştirecektir.

Dahası, öğretmenlerin bir uygulayıcılar topluluğu oluşturması, paylaşması, destekleşmesi çok önemli. Bir başka deyişle, öğretmenler arası ve öğretmenler ile yöneticiler arası ilişkilerin düzeyi, bir okulun niteliğini diğerlerinden ayıran en önemli değişkenlerden biridir.

Meslektaşların birbirleriyle paylaşımında bulunmaları, işe yarayan/iyi yürüyen bir deneyimi anlatmaları, birlikte eğitim yaparak birbirlerini gözlemlemeleri ve birbirlerine geribildirim vermeleri, sorunlara birlikte çözüm üretmeleri, kendi derslerini videoya alarak üzerinde meslektaşlarıyla birlikte çalışmalarını gibi işler, inanılmaz ölçüde güçlendirici ve yetkinleştiricidir. Öğretmenlerin birbirleriyle destekleşerek, ortaklaşarak yapabilecekleri, kendi başlarına yapabileceklerinden nicelikçe de nitelikçe de üstündür. Denemenin, hata yapmanın, yardım istemenin korkusuzca gerçekleştirilebildiği okullarda kazanan, hem öğretmenler ve yönetim hem de öğrencilerdir.

Dahası, öğretmenler birlikteyken öğretmenlik üzerine, kendi eğitici rolleri ve öğretmenlikleri üzerine düşünecekler, yansıtıcı öğretmenliği benimsemek için gereken becerileri edinecekler ki eğitimlerimizin içine bunu da dikkatle kurguluyoruz.

Bir okulun “tüm” öğretmenlerinin işin içinde olacağı bu çalışmayı planlarken işte yukarıda anlatılan türden, bir uygulayıcılar topluluğu da oluşturabileceğimizi hayal etmiştik. Bu çalışmadaki çeşitli hayallerimiz gibi oldu bu hayalin de sonu.

BİR EĞİTİMİN SERENCAMI

Öykülendirme işine, 27 Nisan 2012’de, ERG’nin o zamanki direktörü Batuhan’a (Aydağül), ilgili diğer arkadaşlara da göndermesi ricasıyla yazdığım, uzun ve eğitimlerimizin ana yapısını ve bu çalışma için öngördüklerimi anlatan e-postayla başlıyorum. Çalışmanın henüz bir adı bile yokken, “İki Okul” başlığı ile ve çeşitli ad önerilerini ortaya koyarak ERG’deki ilgili arkadaşlara, farklı biçimlerde değerlendirme yapmaları öngörülen iki gruba ve bir kişiye gönderdiğim bir mektup bu. Fazla ulaşılmaz ya da büyük olduklarını hala düşünmediğim, gerçekleştirmelerinin olanaksız olmadığını hala düşündüğüm beklentilerimi ve kimileri -hadi itiraf edeyim, çoğu- duvara çarpıp dağılan hayallerimi içeriyor aşağıdaki mektup.

Batuhan merhaba,

Bunu sana, başta Üstün’e, ERG’deki diğer ilgili arkadaşlara, değerlendirme ekiplerine de gönderesin diye gönderiyorum. Değerlendirme ekibi belki özellikle sondaki “nelerde farklılaşma bekliyoruz?” kısmıyla ilgilenecek ama, yapılabileceklerle ilgili ayrıntıya girmeyen bir bilgi edinmek isterlerse, oraya kadar ki kısmı da okumak isteyebilirler diye düşündüm.

Proje başlığı: ERG’deki toplantıda sen hep “Müdahale” diyordun. Yapılan iş o olmakla ve teknik olarak kullanım doğru olmakla birlikte, projenin adı böyle kalıverecek ya da proje, adı konmamış olduğu için herkesin ağızında ayrı bir ad alacak diye korkarım. **Bir an önce, herkesin onayladığı bir ad bulmak gerekiyor.** Erhan’ın, “Okulda Hep Birlikte” ya da “Bir Yıl Okuldayız”, Hasan’ın da “Okul İçin El Ele” gibi ad önerileri var.⁴ Kuşkusuz, bunlar çok düşünüülüp bulunmuş değil, ben soruverdim diye söylenmiş başlıklar.

Bense, başlığın, projenin okulu ve dolayısıyla öğrenciyi dönüştürmeye yönelik olduğunu vurgulayan (ve öncekindeki⁵ gibi, “soran sorgulayan” türü klişeleri yinelemeyen) bir şey olmasını hayal ediyorum. Ama bunu derken abartalım demiyorum! Bu bağlamda, Hasan’ın vurguladığı ve benim de önemli bulduğum bir şeyi de hemen dile getiriyorum: “Bize sihirli değnek verecekler” beklentisi yaratmamanın bir yolunu bulmalı; yapacağımız, hepi topu, okul bileşenlerindeki yaratıcı ve eleştirel düşünme potansiyelini açığa çıkarmak ve eşgüdümlü halde harekete geçmesini sağlamayı denemek.”

- 4 Erhan ve Hasan eğitimlere katılan eğitimcilerden ikisi. İlerleyen sayfalarda adları geçen Yıldız, Funda, Ece, Işıl, Nur, Derya ve Canan da eğitici grubunun diğer üyeleri. Uğur ve ekibiye, projede hem eğitim hem de değerlendirme çalışmalarında rol aldılar. Son olarak, Mine, katılımcı gözleme dayalı değerlendirme çalışmasını yürüten uzman.
- 5 Önceki ile kastedilen, 2009-2010 yıllarında yürütülen Düşünme Gücü: Soran ve Sorgulayan Gençlik İçin Öğretmen Eğitimi Destek Projesi’dir.

Eğitimlerimizde/Eğitimlerimiz

Aynı anda iki eğitici tarafından sürdürülür.

Yetişkin eğitimi olduklarının bilinciyle, katılımcı öğretmenlerin bilgi ve deneyimine saygı duyan, bunu paylaşmalarını özendiren bir yapıdadır.

“Pratiğe dayalı”dır.

Sürekli etkileşimsel ve katılımcıdır.

En fazla 30 katılımcı ile gerçekleştirilir.

Seçilen okulun/ların tüm öğretmenlerini ve yöneticilerini kapsayacaktır (dolayısıyla, aşağıda, “katılımcı öğretmenler” ya da “öğretmenler” ya da “katılımcılar” denilmiş olan her yerde, hem öğretmenlerin hem yöneticilerin kastedildiği anlaşılmalıdır).

Bir yandan yaratıcı, yeni, farklı etkileşimsel yöntemleri ve bunların derste kullanımını katılımcı öğretmenlere öğretirken, bir yandan da bunu, önemli, güncel toplumsal konuların ele alınmasıyla yapar ve bunların çocuklarla nasıl tartışılabileceği konusunun inceliklerine de yer verir.

Çeşitli oturumlarda, okul etos’unun dönüştürülmesinin, demokratikleşmenin sağlanmasına dönük, “yöntemleri kullandım, kitapları kullandım”ın ötesine geçmenin yollarına dönük konuları bir okulun tüm öğretmenleriyle ve yöneticileriyle birlikte ele alacaktır.

Katılımcı öğretmenlerin gruplar halinde çalışarak “ders” üretmeleri, bunları 1,5 saatlik oturumlarda büyük gruba sunmaları. *Grupların 50 dakikalık sunumlarının, geriye kalan 40 dakikada akranları ve eğiticiler tarafından -öğretmenin beden dilinden ve sesinden, “ders”in amaçlarını elde edip edemediğine, kullanılan etkileşimsel yöntemlerin kazanımlara uygun olup olmadığına kadar ve “nasıl olsaydı daha iyi olurdu?”nun da dile getirilmesiyle- değerlendirilmesi için ciddi zaman ayırır. Bu bağlamda: **Derinlemesine tanışmanın başladığı ilk andan itibaren güven ortamı sağlanması için çalışmayı** (dolayısıyla, örneğin, sunumlara yapılan eleştirilerin alınganlıkla ve savunmayla karşılanmamasını vb.) çok önemsiyoruz. Bunu sağlamanın yollarından biri olarak, eğiticiler tarafından yapılan “örnek sunum”lara da, katılımcıların küçük gruplarıyla aynı sunum ve değerlendirme sürelerini ayırıyor ve sunumun kıyasıya, yani her açıdan didik didik edilerek (ama çok özenle ve yukarıda sözü edilen sorular çerçevesinde) eleştirilmesini özendiriyoruz.*

Asıl olarak, kısaca **Kırmızı Kitap** dediğimiz, İngilizce aslından uzmanlarca adapte edilmiş bir yöntem kitabı, **Kaynak Dosyası** dediğimiz, her bir bölümü konusunun uzmanı kişilerden oluşan ekiplerce yazılmış bir içerik kitabı ve bu kitabın öğretmenlerce kullanımı için eğitim uzmanlarınca oluşturulmuş bir **Öğretmen Kılavuzu** kullanılacaktır.⁶ Söz konusu kılavuz, ERG'nin Düşünme Gücü Projesi için hazırlanmış ancak o projede kullanılamamıştır. ERG'deki iki günlük toplantıda, bu projede kullanımının önünde engel olmayacağı görüşü dile getirildiği için kullanımından söz edilmektedir.

Bunlar dışında, katılımcı öğretmenlerin başka projeler için üretilmiş vb. diğer uygun kaynaklarla da iç içe olmasını sağlayıcı oturumlar planlanmaktadır. Bunlarla ilgili bilgi ve bu kitaplardan örnek adlar yazının ilerleyen kısımlarında yer almaktadır.

Projedeki öğretmen eğitimlerini yürütecek olan tüm uzman eğiticilerimiz (ki bu projede, üzüm salkımı yapılanma, yani başka eğitici grupların yetiştirilmesi söz konusu olmadığı için, uzman eğiticiler olarak adlandırılacaklardır), çeşitli yakın alanlarda (Hukuk İlişkili Eğitim [Law-Related Education], Yurttaşlık, İnsan Hakları vb.) zaten yetkin olan yetişkin eğiticileriyken, eleştirel düşünme alanında da on günlük bir eğitimden geçmiş ve bugüne dek çeşitli öğretmen gruplarıyla çalışmış, kendileri de öğretmen, öğretim üyesi, sivil toplum kuruluşu mensubu vb. olan deneyimli ve yetkinliklerini defalarca kanıtlamış kişilerdir.

Öğretmenlere ve yöneticilere verilecek eğitimin içeriği, oturum başlıklarıyla, bunların sıralanışıyla vb. her açıdan tam belirlenmiş değil tabii. Hatta eğitimin süresi, yani on gün mü, yoksa 17-20 gün mü olacağı bile tam belli değil; zira projenin bir yıl için mi, iki yıl için mi destekleneceği bilinmiyor şu anda.

Dahası, Hasan'ın da bana yazdığı notta belirttiği gibi, **eğitim programı esnek olmalı**. Öğretmen grubumuzu ilk dört günde biraz tanıdıktan, yapabilirliklerini vb. gördükten, yönetimin ve öğretmenlerin eğitim günleri arasında kalan zamanda kendi aralarında grup çalışması yapmaya, ders üretmeye vb. ne kadar zaman ayırabileceklerini (ayırmaya ne kadar istekli, hevesli göründüklerini) anladıktan sonra, sonraki ikişer eğitim gününün planını kesinleştirmek akıllıca olacaktır.

Oturumlardan/içerikten örnekler

Yukarıda dile getirilenleri akılda tutarak, -ve hiçbir sıra ve mantıksal akış gözetmeyerek de olsa- eğitimlerde, aşağıdaki oturumların -projenin ve dolayısıyla eğitimin süresine bağlı olarak, hepsinin ya da bazılarının- olacağını söyleyebiliyorum. Bu söylediklerim, benim yazıp kendilerine gönderdiğim metin üzerinde Hasan'ın ve Erhan'ın bildirdikleri görüşleri, yaptıkları önerileri de içermektedir; hepsini halhamur ettim!

Derinlemesine tanışma, grup ve güven atmosferinin oluşturulması.

Johari Penceresi oturumu: Herkesin kendine ve başkalarına "bakması", kendini tanıma olgusu üzerinde düşünmesi vb. için.

Farkındalık ediniyoruz/farkındalığımızı keskinleştiriyoruz oturumları: Bunlar birden çok olmalı. Örneğin birisi, "kolaylaştırıcılık vs. öğretmenlik" konusunda olabilir (hangi niteliklerimizden arınmak, hangi nitelikleri edinmek isteriz?). Örneğin birisi de

önyargılar, kalıpyargılar, ayrımcılık, kendini doğrulayan kehanet vb. üzerine odaklanmalı mutlaka; birisi, belki, dinleme ve uygun geribildirim (yeniden çerçevelyerek geribildirim) üzerine ve yine belki, birisi, hiçbir tür şiddet içermeyen sınıf yönetimi (ve disiplin sağlama) üzerine vb. olabilir.

(İlk) on günlük eğitimin her tarafına sinecek biçimde (her türlü eğitim fırsatından yararlanarak), akran desteği ve akranlar arası işbirliği ile öğretmenliği geliştirme konusu gündemde tutulmalı. Bunu başlatmak üzere, Öğretmenler Kendi Aralarında Paylaşıyor başlıklı, kendi pratiklerini, "iyi örnek"lerini dile getirecekleri (akranlarının eleştirisine/değerlendirmesine sunacakları) bir-iki oturum düşünülebilir; birisi ilk dört günün bir yerlerinde, birisi de, ilk dört günden sonraki ilk iki günün ikinci gününde belki...

Yaratıcı Drama: Tülay Üstündağ ve/ya da Ömer Adıgüzel gibi bir uzmandan, katılımcılara, önemli bir konuya (barış?) odaklanan, bir (yarım?) günlük (uygun süre onlarca belirlenmeli) bir drama işi yaptırılmalarını istemek. Onlardan ve Yıldız'dan drama, derslerde bizim amacımıza uygun olarak nasıl kullanılabilir konusunda sunum da istemek.

Çeşitli, özenle oluşturulmuş ve içeriklerini/yararlarını vb. bildiğimiz kitapları Pusulacak (Çocuklar için insan hakları eğitimi kılavuzu / Nancy Flowers, Çeviren: Metin Çulhaoğlu), Yurttaş Olmak İçin⁷ (Gürkaynak vd.),

Ben İnsanım Dizisi (Gürkaynak vd.), Etkileşimli ve Eleştirel Okuma Teknikleri (O. Adalı), Gelin Çocuklar Birlikte Düşünelim (Z. İpşiroğlu), Küçük Prens Üzerine Düşünmek (N. Direk), Eleştirel Düşünme (Gürkaynak, Üstel, Gülgöz), Yurttasız Katılımcıyız (Gürkaynak vd.) vb. **öğretmenlerle birlikte incelemek** ve öğretmenlerin bunlardan eleştirel düşünme (ED) için (ED'yi anlamak ve uygulamak ve ED altında yatan değerler ile ED'nin gerektirdiği becerileri edindirmek için) nasıl yararlanabileceklerini düşünmelerini sağlamak. Bu metnin ilerisinde, şu anda oluşmakta ve basımı bize yetiyecek bir kitaptan daha söz ediyorum, göreceksiniz.

Bir Malzeme Bir Ders oturumu/oturumları: Her bir öğretmene (veya öğretmen çiftlerine) herhangi bir malzeme (bir takvim, bir kitap, iskemle, tel zımba, şarkı sözü, ampul, kalem, ataş, toprak Kibele figürü, çöp tenekesi, şu anda etrafıma bakarak uydurabildiklerim!) ve beş dakika süre verip onunla ED temelli bir sunum/öykü, ders çekirdeği vb. oluşturmasını istemek. Bu hazırlıkların, olabiliyorsa hepsinin (zaman sınırlaması gerektiriyorsa, isteklilerin ya da kurayla belirlenmiş kimilerinin) hemen sunulması.

ED nedir, neden önemlidir, neye yarar, nasıl sağlanır konusuna eğilen oturum(lar): İlk dört günden sonraki ilk eğitim gününde, bir-iki oturumu, **neleri denediniz, hangileri yürüdü hangileri yürümedi, neden vb.** konusunun tartışılmasına ayırmak.

Bir-iki oturumu da ilk dört gün sonrasındaki bir saatlik gözlem kayıtlarından kurayla seçilmiş bir-iki tanesinin üstünde çalışmaya –yani mikroeğitime– ayırmak uygun olabilir, ama bunun ilk dört günden sonra verilecek kararlardan birisi olması gerek; öğretmenleri ürkütecek bir şey yapmak istemeyiz.

ED farklı derslerde nasıl ele alınabilir/geliştirilebilir oturumu: Geçmiş deneyimimiz, öğretmenlerin, ED'nin yalnızca sosyal bilgiler ve Türkçe gibi derslerde oluşabileceği/ele alınabileceği, diğer derslere uymayacağı yanılığısına düştüklerini göstermiştir. Böyle bir oturumla bunu ele alabiliriz.

Hele hele, elimizde fen ve matematik konularında da örnek dersler olabilirse (Yıldız'dan ve Uğur Bey'den yardım bekliyoruz!), eğitimcilerin de, öğretmenlerin de hayatı kolaylaşacaktır.

Tartışmalı/çatışmalı konular (controversial issues) (kürtaj, sivil itaatsizlik, ötenazi vb.) **oturumları:** “Bu tür konular, nasıl ve hangi yöntemlerle ele alınabilir?”, “Ne tür inceliklere dikkat etmek gerekir?” soruları etrafında

tartışmalar... Erhan, mailinde der ki “Eylül’e kadar SEÇBİR⁸ projesinde oluşturulan metinlerin ve derslerin yazılı olduğu kitap da çıkacak. Örnek derslerin çekildiği videolar olacak. Bu kaynak da kullanılabilir.” Ben de, SEÇBİR çıktılarının düzeyini yakından bilen birisi olarak, “harika olur, nefis bir çalışma kaynağı olur” diye düşünüyorum.

Yetişkinler arası ya da öğrencilerle çıkabilecek olası krizler ve çözümleri: Öğretmenin farklılaşmasının, etkileşimsel yöntemlere yönelmesinin vb. yaratabileceği (örneğin, sınıf yönetimine ilişkin) sorunları öngörüp çözüme amaçlı iki oturum.

Çeşitli konularda düşünüyoruz ve yeni yöntemler ediniyoruz oturumları: Çeşitli etkileşimsel yöntemlerin, birer birer ve her birinin farklı ve önemsedığımız (demokrasi, adalet, barış, şiddet, insan hakları, hukukun üstünlüğü vb.) kavramlar bağlamında ele alınması/öğretilmesi (Örneğin: “Sınıfta fazla demokrasi sorun yaratır” gibi bir önermenin Görüş Geliştirme yöntemiyle ele alınması; İstasyon Yöntemi kullanımını öğretirken sınıfı barış konusunu ele almak; Zihin Yürüyüşü Yöntemi için ben bugün neler yaptım, nerelerde yaptım vb. sütunlarının yanında, tekerlekli iskemledeki arkadaşım ne/neler/nerelerde yaptı sütunlarına da yer verilmesi vb.).

Ölçütler ve gerekçelendirilmeleri üzerinde çalışma oturumu: Bu bir ya da birden fazla oturum olarak düzenlenebilir. Eldeki metinler (gazete kupürleri vb.) üzerinde ve verilmiş ölçütler çerçevesinde içerik analizi çalışması yapmaktan ve her bulunanı gerekçelendirmekten söz ediyoruz. Bu oturum (lar) da öğretmenlerin olgu, yorum, normatif ifade, özcü ifade, toplumsal cinsiyet eşit(siz)liği vb. kavramları derinlemesine öğrenip kullanmalarına yardım edecektir.

Öğretmen ve okul tipolojileri ve bunların avantaj ve dezavantajları üzerinde, belki videolar üzerinden, birlikte düşünülecek ve eğitim felsefemizin altını çizecek bir oturum. Bu konu (lar) da okuma önerileri.

Kırmızı Kitap’taki (genellikle zamansızlıktan tek tek ele alamadığımız, üzerinde duramadığımız) yöntem ve tekniklerin de ayrıntılı biçimde ele alınması (belki katılımcılara bu konuda ödevler verilmesi).

Kaynak Dosyası’nın ve bu dosyanın Öğretmen Kılavuzu’nun dikkatle kullanılması; öğretmenlerce kullanımının özendirilmesi: Bu konuda da ödev

verilebilir. Nasılsa hepsi aynı okulun öğretmenleri. Eğitim günleri arasındaki sürede küçük gruplar olarak bir araya gelip, yeni edindikleri yöntemlerin de kullanımına özen göstererek Kaynak Dosyası'ndan kendi seçtikleri bir konuda ders hazırlayabilir, tartışma grupları oluşturabilirler.

Mikroegitim: Kayda alınmış oturumlar (okuldaki dersler) üzerinde çalışma.

“Arada Bir”ler: Konusunun uzmanı kişilerle (örneğin Ayşe Yalın, Deniz Albayrak Kaymak), proje kapsamındaki yaş grubu çocuklarına, onların gelişim özelliklerine, onlarla etkileşimin inceliklerine vb. odaklanan sohbet toplantıları. Bunların bazıları yalnızca öğretmenlere ve yöneticilere, bazıları öğretmenlerle birlikte velilere de açık olabilir.

Seçilmiş okul(lar)da yapılacak çalışmalar ve eğitimlerimiz sonucunda, bu okulların öğretmenlerinde ve öğrencilerinde, zihinsel işlemlerde, tutumlarda, davranışta ne gibi farklılıklar oluşturmayı bekliyoruz?

Beklentileri çok yaygın ve köklü tutmak istemiyorum. Önemli birkaç şeyi seçmeli ve onlar üzerinde çalışmalıyız; gerçek fark yaratmalıyız. Bu olurken, aklımızda bile olmayan “yan olumluluklar” zaten çıkacaktır ortaya.

Bir de sınıfdışı, ama okuliçi (teneffüste koridorda, öğretmenler odasında, bahçede, spor salonunda vb.) ilişkilerin farklılaşmasını çok önemsiyorum. Bunu öğrenciler arası, öğretmenler arası, öğrenci-öğretmen-yönetici arası gibi her kategoride görmek isterim. Sanırım, burada Mine'nin katılımcı gözlemi yine imdadımıza yetişecek.

Cornell Eleştirel Düşünme Ölçeği'nin (tam adını da bilmiyorum!) ya da bu konudaki herhangi başka bir ölçme aracının, eleştirel düşünmenin gerektirdiği/su yüzüne çıkardığı zihinsel süreçlerden vb. hangilerini ele aldığını bilmiyorum. Dolayısıyla, benim hazırlayıp Charlie (Temple) ve David'in (Klooster) eklemeler yaptığı, sonra da Türkçeye çevirdiğimiz, ERG'de de bulunan “eleştirel düşünen şunları yapar” listesinde yer alan her bir zihinsel işlemi buraya yazmıyorum. Onun yerine, kendi önem verdiğim ve fark yaratabilirsek çok sevineceğim bazı boyutları (zihinsel işlem/süreç, tutum, davranış ayrımı yapmadan) sıralıyorum. Ölçmeciler arkadaşlarımızın önerileriyle bunlar arasından seçmek de söz konusu olabilir:

- Akran dayanışması sergileme (uygulayıcılar topluluğu oluşturma) (Öğretmen [Ö] için)
- Bilgi temelli düşünme (Ö ve Öğrenci [Öci] için)

- Bağımsız düşünme (Ö ve Öci)
- Kendisi ve başkaları için sorumluluk alma (Öci)
- Yargılamama (Ö ve Öci)
- Yeterli kanıt görünce görüşünü değiştirebilme (Ö ve Öci)
- Uslamlamaya değer verme (Ö ve Öci)
- Kendi yanlışlıklarını bilme (Ö ve Öci)
- Sorun belirleme (Ö ve Öci)
- Farklı çözüm sunma (Ö ve Öci)
- Empati (duygudaşlık) (Ö ve Öci)
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği konusunda duyarlılık (Ö ve Öci)
- Soru sorma (Ö ve Öci)
- Dinleme (Ö ve Öci)
- Sorun çözme (Ö ve Öci)
- Bakış açısı alma (Ö ve Öci)
- Grupla karar verme (Öci)
- Sınıf yönetimi becerisi (Ö)
- Özcü ifade, kendini doğrulayan kehanet, toplumsal cinsiyet, eleştirel pedagoji vb. “teknik” kavramların -ve tabii anlamlarının!- öğretmenler tarafından bilinmesi ve kullanılması (Ö)
- Öğrenme merakı ve tutkusu (Ö ve Öci)
- Sınıfın/okulun genel atmosferinin demokratikleşmesi
- Öğrenci gözünde öğretmenin (ve öğretmenin gözünde öğrencinin) farklılaşmasının boyutlarının ölçülmesi de, geçen gün ERG'deki toplantıda da dile getirildiği gibi, önemli.

SONSÖZLER:

1. Her türlü üst düzey düşünme becerisi ediniminin sınav performansına da yansımalarının bekleneceğini söyleyerek, yukarıda sıralananları yeterli ve/ya da önemli bulmayıp “somut yarar” bekleyecekler rahatlatılabilir diye düşünürüm.
2. Uğur Bey'e sorabilir miyiz, daha doğrusu bu takma ona gideceğine göre, ben sorayım: (a) Sizden, sizin projenizden, birkaç matematik ve fen derslerine uygun örnek edinme olanağımız var mı? (b) Bazen de olsa,

bunlarla ilgili oturumlarda sizi iki eğiticiden biri olarak görme olanağımız olabilir mi?

- 3. Erhan şöyle yazarak belleğimizi tazelemiş; sunuyorum: “Bu proje sanki kesin iki yıl olmalı gibi geliyor. Kısa sürede de dönüşüm olabilir ama kolay değil. Maraş’taki (Düşünme Gücü Projesi) deneyimimden öğrendiğim, öğretmen değişse de öğrencilerin yeni duruma adapte olması bile zaman alıyor. Örneğin, sınıf demokratikleşip farklı kimselere söz verilmeye başladığında ‘yıldız öğrenciler’ bundan hoşlanmayabiliyor, öğretmen ders anlatsın istiyorlar; ya da öğrenciler, bir süre, hep öğretmenin son sözü söylemesini bekliyorlar.”*

Herkese sevgiyle,

İpek

27.04.2012

Aşağıda, tüm öğretmenleri ve tüm yöneticileri eğitimlerimizi alacağı (o sırada öyle zannedilen) okula ilk gidişimizden sonra, aklımda ve gönlümde kalanları yazmak için başladığım, sonradan her eğitim gününden sonra tuttuğum notlarla devam ettirdiğim, dolayısıyla yaptığımız işin serencamını içeren dosya başlıyor.

OKUL YÖNETİCİLERİ VE ÖĞRETMENLERİYLE İLK TANIŞMA

15 OCAK 2013, SAAT 09.00-10.30

Kapılarda ve nazik karşılandık.

Müdür Bey ilk önce “saat 9’a kadar beklettim öğretmenlerimi, şimdi dersteler, 09.40’ta çıkacaklar; on dakika teneffüs var, ama uzatabiliriz” dedi (bunları kendisi böyle sıralamadı da sorularımızla bu resim ortaya çıktı). İtiraf edeyim ben bu noktada hemen “hah, ilk andan başladı ‘dakiksizlik’; 9.00’da derse girecekti öğretmenler madem, neden o zaman bize 9.00’da onlarla görüşme randevusu verildi” diye düşündüm. Oysa, “öğretmenler ilk 20 dakikada teoriyi verir, 9.20’de dersten çıkarlar, toplantıya gelirler” diyerek, İİ Millî Eğitim Müdürlüğü’nden (İİ MEM) Murad Bey müdahale etti.

Müdür odasında geçirilen sürede, herkes kendini, geçmişini ve Batuhan da ERG’yi anlattı. Yapacağımız işin alışılmış hizmetçilerden çok farklı olduğu, bunu bu şekliyle bizim de daha önce yapmamış olduğumuz, işinin ehli üç ayrı ekibin (artı, kendi başına çalışan Mine’nin) bu çalışma için bir araya geldiği, dahası tek bir okulun tüm bileşenlerine (öğretmenlere, yöneticilere, rehberlik ve psikolojik danışma uzmanlarına, öğrencilere, velilere vb.) dokunulan, tümünden bir dönüşümün planlandığı bu çalışmanın Türkiye’de de bir ilk olduğu vurgulandı.

Müdür, odasında ve öğretmenlerin önünde de, Sabancı Üniversitesi hocalarının bu işi yapacak olmasının öneminden, okullarına güneş doğmuş olmasından dem vurdu; “okulumuzun herhalde bir şeyi var ki bizi seçmişsiniz” dedi. Kadrosunun genç, ama kendisininin 37. yılını çalışmakta olduğunu anlattı; öğretmenlerinden söz ederken gözlerinin parlaması - içten idiyse - etkileyici idi.

Öğretmenler, erkek ağırlıklıydılar, gençtiler ve ilgili duruyorlardı. Sanırım heves ve heyecan uyandırıcı olabildik. İİ MEM’den Murad Bey, Muammer Bey’den selam getirdiğini söyleyerek, onun da en kısa zamanda okula gelip öğretmenlerle görüşeceği sözünü vererek kısa bir konuşma yaptı. Ardından da “Batuhan Bey’in adını zaten biliyorsunuzdur”, “Batuhan Bey’i tanıtmaya gerek yok” sözleriyle tanıtılarak hazırunun kıskançlığını tetikleyen Batuhan konuştu ve ERG’yi anlattı.

Daha önce aramızda anlaşmış olduğumuz üzere, ben söz aldım ve anlatımımı sırasında Uğur’un ve Mine’nin müdahale edeceklerini, beni tamamlayacaklarını söyledim. “Önce ölçümleri”ni etkilememesi için eğitim içeriğine ilişkin herhangi bir bilgi verilmesinden ve eleştirel düşünme sözcüklerinin kullanılmasından özenle kaçınılarak anlatılanlar, aşağı yukarı aşağıdakilerdi:

- Yalnızca bir öğretmen eğitiminden değil, ciddi bir araştırma, veri toplama, değerlendirme işinden de söz etmekte olduğumuz; değerlendirilecek olanın öğretmenler değil, kendi uygulamamız olacağı,

- Mış gibi yapmayan, yukarıdan bakmayan, dayatmayan, birlikte çalışılarak ve herkesin birbirinden öğreneceği bir çalışma olacağı,
- “Her okuldan bir öğretmen”in katıldığı ve eğitimden ne kadar yararlanmış olurlarsa olsunlar, her bir öğretmenin okuluna geri döndükten sonra, okul kültürünün içine çekilerek eğitimde aldıklarını uygulamaya koyamadığı türden değil, tüm okulu, okul *etos*’unu dönüştürmeyi amaçladığımız,
- Dillerinden anlayan saygın akademisyenlerden, öğretmenlerden vb. üç ekip artı bir kişiden oluşan bir kadronun bu çalışmada onlarla birlikte olacağı, “bizler”in toplam on gün gelip gideceğimiz, ama Mine’nin hep onlarla olacağı,
- 8, 9 ve 10 Şubat’ta ilk üç gün uygulaması olacağı, ondan sonra Şubat’ta iki, Mart’ta iki hafta sonunun eklenmesiyle toplam 10-11 günlük bir eğitimden söz ettiğimiz,
- Eğitimlerin tüm gün olacağı, 09.30 ile 16.15 veya 16.30 arasında gerçekleşeceği, hem verimli hem de keyifli geçeceği.

Öğretmenler ilgili ve etkilenmiş göründüler. “Neden sömestr tatilinde başlıyorsunuz, şehir dışında olacağız?” diye bana fısıldayan bir kadın öğretmeni, herkese soruyu yineleyerek açıktan yanıtladım: Eylül’de, seminer döneminizde başlayacaktık, bazı şeyler yetişmedi. Hafta içinde yapamıyoruz. Kaldı bir tek hafta sonu ve kış tatili. Özetle, mecburiyetten böyle yapıyoruz! Ondan sonra bu konuda ses çıkmadı. Bunun iyiye mi (anladıklarına/kabul ettiklerine), yoksa kötüye mi (ses etmedikleri, ama eğitim zamanı geldiğinde katılmayıvereceklerine) alamet olduğunu şu anda bilmek olanaksız! Ama içindeki duygu olumlu.

Gelmem/gelemem diye açıkça söyleyeceklere bir yanıt hazırlamıştık; söyleyen olmadığı için yanıtı da sunmadık, ama güzel yanıttı, o nedenle aşağıya alıyorum. İleride gerekebilir!

- Sizin seçiminizdir, sizi zorlayamayız, yalnızca sizin katkınızdan/deneyiminizden mahrum kalacağımız için üzülürüz; ancak (a) ilk güne gelerseniz ne kadar keyifli, verimli, farklı, hep beraber üretilen bir iş yaptığımızı göreceksiniz ve sonrakilere de gelmeyi kendiniz isteyeceksiniz, (b) öğrenciler, diğer öğretmenlerde zaman içinde oluşmaya başlayacak dönüşümü hemen algılayacaklar, yani farkı fark edecekler ve siz tek/yalnız/eksikli kalacaksınız, (c) bu çalışmanın önemli amaçlarından biri olan “tüm okul yaklaşımı”nın ve onun önemli bir boyutu olan “uygulayıcılar topluluğu yaratma”nın, yani meslektaşlar arası destek ağının dışında kalmış olacaksınız.

Öğretmenlerle toplantıyı bitirirken İl MEM’den Murad Bey de konuştu ve şevklendirici şeyler söyledi!

Benim dışımdakiler, bu okuldan çıkınca DO'ya (diğer okul) gittiler. Orada öğretmenlerle değil, yalnızca müdürle görüşüldü diye anlıyorum.

Sonradan projenin ERG'deki sorumlusu Çiğdem'e yazdığım mailde, herkesin tüm eğitim günlerine katılımının çok önemli olduğunu yeterince vurgulamamış olduğumuzu düşündüğümü söyleyerek bu eksiği Müdür Bey nezdinde ele alarak gidermesini rica ettim.

Bir de değerlendirme uzmanlarımızın daha önceki toplantıda dile getirdiği iki noktayı anımsattım: "1. Devam alalım (yani hazırlanmış ve katılımcıların imzalayacağı bir çizelgemiz olsun), 2. Eğitim günleri sonunda yapılacak değerlendirmelerin kayıtları bize verilsin; yani, eğer değerlendirme yazılıysa formlar bize aktarılsın, sözlüye de birisi not etsin ve o notlar bize aktarılsın."

8-10 ŞUBAT'TAKİ İLK ÜÇ EĞİTİM GÜNÜ⁹

8 ŞUBAT (BİRİNCİ GÜN)

Grup eksikliydi. 12 kişiyle başladık. Müdür ve müdür yardımcılarından birisi yoktu.

Birinci ve üçüncü gün Hasan, Erhan, Nur ve ben vardık. İkinci gün de aynı takım, ama Hasan yok. Mine, eksiksiz katıldı ve katkı yaptı.

Ben derinlemesine tanışma yaptırдым. İyiydi; açık ve ilgiliydi öğretmenler. Güven ortamı oluşmasına katkı yaptığını, bu oturumun, düşünüyorum. Bu arada yeri gelmişken hemen diyeyim: Güvenli bir ortam oluşturma denildiği zaman Türkçede, kaza belanın olmayacağı tür güvenliğin akla geldiğini ve zaten bunun çok Amerikanca bir kavram olduğunu düşündüğünü söyledi Mine. Güven ortamı denilmesi gerektiğine katıldım.

Kayıt alınmasına bir itirazları olup olmadığını sordum. Kimse itiraz etmedi.

Hasan başladı, “okulda (öğrenci olarak) geçen 15 yılınızda neyi sevdiniz? Yazın.” (Yanıtlar arasında, dersteki başarıdan keyif alma, okulun olanakları/konforu, çimende ders (Çukurova Üniversitesi’nde bir hocanın uygulaması), okulu kırmak, iyi öğretmen modelleri, sınıf gezileri, unutulmayan arkadaşlar, tiyatro vb. vardı). Ben de “arkadaşlarım, bazı öğretmenlerim ve onların dersleri, oyunculuk deneyimim, jimnastik grubu” diye yazmıştım!

Hasan’ın ikinci sorusu, “neyden nefret ettiniz? Yazın” oldu. Sonra şu görevle küçük gruplar oluşturdu: “Öğrencilik yıllarınızdan üç pozitif/harika an ve üç ‘keşke olmasaydı anı’ belirleyin. Teneffüsleri değil, dersleri düşünün.” “Keşke olmasaydı”lar müthişti; bir-iki örnek aşağıda: zorunluluk, kurallar, haksız suçlamalar, zayıf almalar, dayak/aşağılama/rencide etme (önce dövmüş, sonra “gel buraya seni döverken tırnağım kırıldı” diyerek bir kez daha dövmüş ya da “midemi bulandırıyor sun, geç arkaya otur, yüzünü görmek istemiyorum” demiş öğretmen). Ben buna “bazı öğretmen ve yönetici tavırları, sabah erken uykudan kalkmak ve üniforma giymek” demiştim. Ne masum!

“Neden öğretmen oldum/kendi öğretmenliğimin olumlu noktaları neler?” Bu da bir sonraki sorusu Hasan’ın. Yazık ki hangi nedenle/nedenlerle bilmem, yanıt not etmemiş, edememişim. Kayıtlarda göreceğiz artık.

Hasan’dan bir başka soru: Sihirli bir değneğiniz olsaydı, sistemde, okulunuzda, sınıfınızda nelere/nerelere dokundurur, neleri değiştirdiniz?

Sistemin mantığını değiştir, “net doğruları koy”; kıyafet, dersler gibi tek tipleştirmeye yol açan her şeyi değiştir, esnek müfredat, esnek kitap, öğretmene özerklik, içinde her türlü donanım olan zümre sınıfları... Yönetici seçimleri usulleri

değişmeli: Sene fazlalığına değil de bir şeyler yapmışlığa önem verilmeli. Liyakat temelli veya profesyonel yöneticilik olabilir. Layık olmayanların kesinlikle yönetici olamaması. Eğitim sistemi günlük yaşama yaklaştırılmalı; sürekli güncelleme söz konusu olmalı. Yazma, çocuğun üretimidir, önemsenmeli. Öğretmene güven ve ona özerklik ver, kitap yazMA/yazdırMA, ben plan hazırlayabilirim, ben kendi kaynaklarımı belirleyebilirim/hazırlayabilirim (“gerçi bir kez yaptım, velilerle birbirimize girdik, hepsi SBS¹⁰ derdine düştüler!”).

Seviye konusuna ilişkin bir tartışma ilginçti: Kaynaştırmaya karşı olan bir çoğunluk var: “Elimizdeki değerleri de kaybediyoruz”dan “çocuklar okula eksik geliyor”a, “algı düzeyleri alt seviyede”ye dek birçok genelleme duyduk. Bunları dinlerken ben, “Kendini Doğrulayan Kehanet (KDK) mutlaka ele alınmalı bir uygun zamanda, bu grupla” diye düşündüm.

Okula sihirli değnek değdirilecek yerlerden biri, hemen herkeste “sınıf mevcudu”. Zümre sınıfları olmasını sağlama konusu da önemle gündeme geldi. Avantajlar ve dezavantajlar diye not almışım, ama ne neyin avantajı vb. olduğunu yazmışım ne de içini doldurmuşum!

Bir noktada, çabuk biten ama bence çok önemli olan bir “otoritesi olmak vs. otoriter olmak” tartışmasına/karşılaştırmasına girildi. Bazı söylenenler üzerine, bu iki kavramı gündeme getiren ve farklı olduklarını hatırlatan Hasan oldu. Bir başka zaman daha uzun ve sınıf yönetimine ilişkin bir tartışmanın bir ayağı olmalı bu.

Bir başka oturumda Hasan, dört öğretmen tipi içeren bir görseller şöleni sundu! Birisi Ali Rıza Binboğa şarkısı (ki öğretmenlerden “gözlerim sulandı”, “heyecanlandım”, “yaşadı yaşattı” gibi tepkiler de almadı değil!); birisi bir Alman okulundaki faşist öğretmen (hakkında konuşulurken, bir katılımcı öğretmen, “ortak sarhoşluk yaratarak akli devreden çıkarıyor” dedi) ki dilini anlamayarak, ama tavrından, sesinden vb. çıkarsayarak dinledik; birisi bir üniversitede demokrasinin tanımını soran ve öğrencilerce karşısına getirilen “büyük adam” tanımlarına karşı, “ölmüş insanların dedikleri de ölmüştür, kendi tanımınızı oluşturun” diyen öğretmen. Dördüncüyü unuttum!

Hasan, “Yaratıcı düşünme söylemi...” diye başlayan yazıyı dağıttı. Üstünde tartıştıracak ve “bu metni yazan, izlediğimiz dört hoca için ne derdi?” diye soracaktı, ama zamansızlıktan bu etkinlik yapılamadı.

Hasan bir görsel daha sundu. Kimlikle ilgili ders bu. Atatürk, Dede Korkut... “Bu görsel, ‘biz kimiz?’ sorusuna nasıl bir yanıt vermemizi istiyor?” sorusunu tartışmak üzere dört grup oluşturdu. “Bu görselde ne var?”, “bunun altına bir slogan yazsaydık ne yazardık?” gibi sorular sordu.

“Türk ulusunun batmayan güneşi” ve “nereden geldiğini unutma”, “geçmişini bil, geleceğe umutla bak” gibi sloganlar duyduk. “Görselde ne var?” a karşılık duyduklarımızdan bazıları: kronolojik sıra, göçebe hayat, kalpak-bıyık-çadır, lider (erkek-asker-bilgili [ilim ve sanat]), savaşçı, silaha evrim...

Bu örnek dersin bitimindeki yürüme ve değerlendirmeyi Erhan yaptırdı. Yürüme de, değerlendirme de etkileyiciydi. Değerlendirmeden not edebildiklerim: “içimizdeki cevher çıkıyor”, “didaktiği kaldırdık”, “neden biz’den ‘iyi ki biz’e, hatta ‘hep biz’e geldim!”, “kendimi sorgulattı/düşünmeye başladım”, “umudum pekişti”, “birileri öğretmeye çalışmadan da öğreniliyormuş”, “karşıma ayna koydum”.

Birinci gün sonunda yansıtma istedik bazı sorular çerçevesinde. Nur yürüttü: Sorunlar/kaygılar, öğrenilenler/edinilenler, “...hakkında daha çok bilgiye gereksinmem var”lar soruldu.

Birinci gün sonunda, katılan öğretmenlerle ilgili izlenimlerimiz (dördümüzün de) çok olumlu. Hevesli, katılımcı ve açıklar. Sözlerini sakınmıyorlar (neyi değiştirirdiniz, neye sihirli değnekle dokunurdunuz, neyi yok ederdiniz’e “müdürü” dedi birisi ve hepsi onayladı!). Müdür konusu ayrı bir mesele ama: En iyi ihtimalle “isteksiz” olduğu anlaşılıyor. Bugün için, “benim bilmemmem var” demiş; gelmiyor.

9 ŞUBAT (İKİNCİ GÜN)

Birinci oturum benimdi. Yeni müfredat konulu bir tartışmanın kolaylaştırıcılığını yaparken ben, Erhan belli yerlerde el çırparak beni durdurup “ne oldu, burada ne yaptı, neden” soruları çerçevesinde kolaylaştırıcılığın ana noktalarının üzerinde durulmasını sağladı. Erhan önceden beş kişiye birer “rol” dağıtmış: Kaygılı, bilgiç, protest, ilgisiz, konuyu dağıtan. Hele bilgiç harika idi. “Ben doktora yapıyorum, bu konuyu ben bilirim arkadaşlar” diye girişti (Gerçi, sonradan öğrendiğime göre, bu öğretmene repliği Erhan vermiş, ama olsun!). Erhan her zamanki gibi çok iyi idi. Sonra da üç grup oluşturup “kolaylaştırıcı ne yapar ve ne yapmaz?” soruları etrafında çalıştırdı. Kağıtlı tahtalara yazdılar; sözcüler sundu. Sonra ben toplardım.

İkinci oturumda Nur, Eleştirel Düşünün ve Eleştirel Düşünme Yalanları metinleri üzerinde çalıştırdı grubu. İyi bir oturumdu bu da; Nur’u eğitim ortamında görmeyi unutmuşum, hoşuma gitti. Gruba ilişkin olumlu görüşlerimiz pekişti; Eleştirel Düşünün metnini de eleştirel olmamakla suçlamayı ve gerekçelendirmeyi başardılar!

“Eleştirel düşünme nedir?” konusunda yapılan dolaş-don-konuş ile bu oturum bitti.

Öğleden sonranın ilk oturumunda Erhan, Kaynak Dosyası’ndaki Küreselleşme dersini örnek ders olarak sundu. İlk önce içinde O, dondurma, öğretmen ve küreselleşme sözcükleri geçen bir öykü yazdırdı, dileyenlere okuttu. Sonra herkes,

Küreselleşme dersini bireysel olarak ve fırsatlar, riskler ve anlaşılmayan/açılması gereken yerler bakımından “kodlayarak oku”du. Sonra üç grup oluşturuldu; birisi fırsatları, birisi riskleri... Sözcülerin grup tartışmalarını büyük gruba özetlemesinden sonra, her bir kişi torununa, “nasıl bir dünyada yaşayacaksın, hangi riskleri ve avantajları görüyorsun...” konusunda mektup yazdı, dileyenler okudu. Okunanlar çok iyiydi.

Son oturumda projeyi ve materyali tanıttık; Kırmızı Kitap’ı, Kaynak Dosyası’nı ve Öğretmen Kılavuzu’nu dağıttık.

10 ŞUBAT (ÜÇÜNCÜ GÜN)

İlk oturumda hem ısınma olsun, hem katılımcıları düşündürmek hem de bir yöntemi baştan sona ve olabildiğince incelikleriyle örnekleyebilmek için ben, “sürüden ayrılanı kurt kapar” önermesi ile Görüş Geliştirme (GG) yaptım. Yürüme ve değerlendirmede, “45 kişilik sınıfta bu nasıl yapılabilir?” sorusuna nefis yanıtlar almak, katılımcıların “ bu yöntem iyi güzel, ama bizim sınıflarımızda uygulanamaz; çünkü...” tavrı içinde olmadıklarını görmek çok hoştu.

İkinci oturuma ilişkin notum yok!

Öğleden sonra iki oturumu birleştirdik. Bir Malzeme-Bir Ders yapılmadı. İletişim konusunun anahatlarına değinildi. Özellikle önyargı ve KDK konusu ele alındı (bir-iki ayma deneyimimi paylaştım. Çocuğunun mekanik yeteneğinden bahseden kadına, “kaç yaşında oğlunuz hanımefendi?” sorumdaki “oğlunuz”u hemen fark etmeleri ve gruptan bir “hiii” yükselmesi çok etkileyici idi).

Sonra “sınıfiçinde fazla demokrasi, sınıf yönetimini zorlaştıracak için uygun değildir” önermesi ile Görüş Geliştirme yapıldı. Uğur, Erhan, Hasan, Nur da hep katıldılar. Uğur, bu önermeye kesinlikle katıldı örneğin! Tufan’ı andık¹¹ ve geçmiş zaman Görüş Geliştirmelerinde onun nasıl provokatör rolü oynadığını konuştuk Hasan ile.

Birbirleriyle her fırsatta destekleştirmeleri, uygulayıcılar topluluğu oluşturmaları, kendilerine verilen kaynakları karıştırmaları, bu üç günde edindiklerini uygulamaları ve günlük tutmaları öneri ve ricalarıyla evlerine yolladık katılımcıları. Onlar da bize “birbirimizi meğer tam da tanıımıyormuşuz”, “arkadaş ilişkilerimiz sağlamlaştı” gibi şeyler dediler.

Müdür, ikinci gün “kızımı geçireceğim” (“geçirmek” tüm gün sürüyor) diyerek gelmedi. Üçüncü gün için “belki gelirim” dediği söylenmişti, ama gelmedi.

11 Tufan Erhürman, 1995’ten beri insan hakları eğitimine ilişkin birlikte çalıştığımız sevgili arkadaşımız.

16 ŞUBAT (DÖRDÜNCÜ GÜN)

UĞUR VE EKİBİNİN EĞİTİMİNİN BİRİNCİ GÜNÜ (16 ŞUBAT)¹²

Bu güne ben tüm gün katıldım, Erhan yalnızca sabah oturumlarına katıldı. Dolu dolu, iyi bir eğitim günüydü. Müdür ve Müdür Yardımcıları vardı! Öğlende, “yarın da” gelemeceklerini söyleyerek gitmişler. Veda eden, özür dileyen olmadı.

Eğitiminin bu ilk gününe, ricam üzerine tüm öğretmenler katıldı. İkinci güne (bugüne) ise yalnızca Türkçe, fen ve matematik öğretmenleri katılacak. Kendi istekleri ve Uğur’un oluruyla İngilizce öğretmenleri de...

İlk oturum, “öğrenme nedir? Yazın” ile başladı. (“Önce ben kendimi tanıtayım, sonra bugün ilk kez katılanlarınız da kendinizi tanıtın” dedi Uğur ve kendini tanıttı, sonra da hemen oturuma başladı! Ötekilerin kendilerini tanıtmalarının unutulduğunu söyledim ara verildiğinde kendisine, ama o konuya dönülmedi. Dolayısıyla yenileri tanımamış olduk.) “Kalıcı izli davranış değişikliği” ve “istendik davranış değişikliği” demek yasak!

“İçeriğine inanmadığımız, ama doğruluğuna yemin edeceğimiz tanımlar var” diyor, haklı.

Öğrendiğiniz bir şeyi düşünün; motivasyonunuz neydi?

Ayna karşısından uzaklaştıkça vücudumun daha çoğunu mu görürüm?

Ne zaman/nasıl kişisel motivasyon sağlarız?

İhtiyacı ne zaman hissederiz?

Sorun çözmeye, evet ama sorun yaratma da önemli: Yüzmesem sorun yok, araba kullanmasam sorun yok. Kendi yapabilirliklerimize bir şeyler eklemek istiyoruz; meydan okuyoruz.

“Öğretme ne değildir?” sorusuna büyük gruptan yanıtlar:

- Anlatıp gitme
- Tek yönlü aktarım (“bunun çift yönlüsü de mi var?” diye düşünmedim değil!)
- Akıldakini benimsetme; dayatma
- Geiger Müller Sayacı gibi bip sesi çıkarttırmak
- Konuyu kalıplaştırmak ve çerçevelemek (“doğru tektir”i dikte etme)
- Benim yaptığım şey! (İngilizce öğretmeniyim; çocuklar İngilizce konuşmıyorlar; demek ki “benim yaptığım şey”, İngilizce “öğretmek değil”.)

Şimdi de “öğretme nedir?” sorusuna yanıt arıyoruz:

- Yardımcı olmak (sporcuların antrenörleri gibi)
- Sevdirme
- Sürece dahil etme
- Potansiyelini artırabilme (kendisiyle yarışmasını sağlama)
- Kültür düzenine dahil etme (bunun kültürlenme, toplumsallaştırma olduğu tartışıldı)
- Koşulları/ortamı oluşturma
- Farkındalık yaratma
- Örnek olma/modelleme
- Keşfettirme (yüzme öğretmeni ilk derste “bat” komutu vermiş. Batamamış kız. “İyi işte, demek ki batılmıyor; o zaman neden korkuyorsun ki” demiş öğretmen.)
- Birisini bir konuda kendine yetebilir kılma

Küçük gruplar oluşturuyor Uğur ve “öğrenme ne?” sorusunu yanıtlayıp sloganlaştırmalarını istiyor.

- Merak ettim, meydan okudum, keşfettim
- *Im'possible* (Olanaksız)
- *No problem-yes problem* (Sorun yok-sorun var)

Deneyimle ve gözlemlerle öğrenemeyebiliriz (aynaya yaklaşma/uzaklaşma örneği ve MIT¹³ öğrencileri videosu) zira deneyimler konusunda sistematik olarak düşünmüyorsak deneyim kendi başına yarırsızdır.

Aslında öğretmenlerin sunduğu delillere kuşkuyla bakan öğrencilere aferin demek gerek. Oysa, eğitim sistemimiz denemediği/yapmadığı şeyleri (algılama, akıl yürütme, düşündürme, sorun çözme; konuyu amaç değil, araç olarak ele alıp çocuğa düşünmeyi öğretme) reddediyor! Öğretmene “SBS başarısını göster bana” deniliyor. Oysa ED, SBS başarısını azaltmayacak, tersine körükleyecektir. Yani hiç denemediğimiz o şeyler (düşünmeyi öğretme vb.) hiç riskli değil; elimizde buna ilişkin veri var. Üstelik “bilmediğimiz besinle beslersek normal büyür mü?” dememiz abes, zira bildiğimiz besinle beslemenin bir işe yaramadığını, “büyütmediğini” görüp-bilip duruyoruz.

Çok etkileyici bazı tablolar ve çizelgeler gösteriyor. Aklımda kalan bir nokta: PISA'da (OECD'nin¹⁴ Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) en alttan bir yukarıdayız ya... Bir yandan da PISA'yı alanlara bir dolu soru sorulmuş, “bir metinden öz çıkarsama”, “açık uçlu sorular sorma” gibisinden “üst düzey düşünmenin alt boyutları”na ilişkin eylemlerde ne derece bulduklarına ilişkin. Bizimkiler en tepede! Her şeyi “aa, evet, hem de nasıl yapıyorum/z” demiş % 75-80-90'ı. “Kendini büyümseme” mi demeli, “güleriz ağlanacak halimize” mi, “mış gibi yapma ustalığına genç yaşta ulaşma” mı, “kendini kandırmanın yaşı yoktur” mu demeli...

Küçük gruplar oluşturup hepsine Bay Yıldız'la ilgili bir metin veriyor. Adam sabah ölü bulunmuş. Ortalık nasıl görünüyormuş, bu adam nasıl birisiymiş vb. konulu bir uzun paragraf. Yönerge şu: Metni okuyun. Bay Yıldız'ın ölüm nedeninin ne olduğuna karar verin. Bu kararınızı destekleyen gerekçeleri/delilleri gösterin.

Gruplar yarım saat kadar çalışıyor. Her grubun sözcüsü anlatıyor, o-bu-şu falan.

Önce soruyor: Aynı verilerle gruplar nasıl oldu da bu derece farklı sonuçlara vardı?

Bir dolu tartışmadan sonra patlatıyor: “Verilerin aynı olduğunu, tüm gruplara aynı metni verdiğimizden nereden biliyorsunuz?!” (Uzun bir donup kalma anından sonra birisi “size güveniyoruz” dedi. Uğur bunun üzerinde durmadı. Oysa, orada *teachable moment*/eğitim fırsatı vardı: “Konunun güvenle ne ilgisi var?”, “Ben size aynı metni veriyordum dedim mi ki?” vb.)

“Grafik, tablo, formülde bile farklı sonuçlara varabiliyoruz” tartışılıyor. “Alternatif düşünmelere prim vermiyoruz; çocuklar kendilerini cevap anahtarları gibi hissediyorlar.”

Birinci gün sonu sorularının (en çok ne edindin, başka ne istersin vb.) yer aldığı kağıtları dağıttılar. Öğretmenler uzun uzun yazdı.

23 ŞUBAT, SAAT 09.20

O yazılanları bana gönderdiler, dün gece tek tek okudum. Birinci ve ikinci gün sonunda alınanlar ayrı ayrı. Öncelikle, keşke dedim “bir rumuz koyun” deselermiş de aynı kişilerin birinci ve ikinci günlerini birlikte görebilseymişiz; birinci gündeki herhangi bir kaygının ikinci günde geçip geçmediğini vb. değerlendirebilseymişiz.

Genelinde kendilerine dönüp bakabildiklerini gördükleri, kendi öğretmenliklerini değerlendirdikleri, bransa dönük çalışmalardan memnun kaldıkları vb. görülüyor. Bir kişi, “artık mazeretimiz kalmadı, bunları kendi sınıflarımızda uygulayabileceğimizi görüyoruz” demiş, ama diğerlerinin sınıf büyüklüğü, okulun fiziksel yapısı gibi kaygıları/mazeretleri sürüyor.

Şunları düşündüm: Bunun bir “yöntem uygulama maratonu değil, dipten doruğa “öğretmen(lik) ve yönetici(lik) anlayışı değişimi/dönüşümü olduğunu, bundan sonra ve tekrar tekrar vurgulamalıyız. Değerlendirmelerini ciddiyetle okuduğumuzu ve kale aldığımızı onlara da belli etmeliyiz.

Hele ikinci günün sonuna doğru yorulmuşlar. Pazar günlerini daha şen ve hareketli kılmamız gerektiği çıkıyor ortaya ve hemen pazartesi günü kullanabilecekleri araçlar verebilirsek ellerine, iyi bir “haftaya başlangıç” sağlamalarına önayak olmuş oluruz. Katılımcılar, sürenin kısa olduğundan, etkinliklerin sıkıştırılmışlığından, istenseydi bir-iki saat daha kalabileceklerinden dem vuruyorlar. Gerçi bu, gerçekten istense, hevesli olacakları anlamına gelmeyebilir!

Not: İlk üç gün eğitiminde yapmayı planlayıp, hatta yapıp ama istediğim derinlikte yapmaya zaman yaratamadığım **çocukla iletişimi** istediğim gibi yapabilmiş olsaydım (**ki belki bir sohbet toplantısı konusu olmalı bu**), toplumsal ve genel algı, algı sınaması, yükleme, varsayımlar, kendini doğrulayan kehanet konuşurken, özellikle psikolojik tepkiselliği ve yine özellikle öğrenilmiş çaresizliği vurgulamak, bu sonuncuya “ha bire parmak kaldırıp sonra da söz verilince boş konuşan çocuğu görmezden gelmeye başlama” konusunda daha önce katılımcılardan biri tarafından söylenmiş olan bir şeyi örnek vermek isterdim. Çocukla ve gençle olan iletişimin özellikleri ve farkları üzerinde durabilmek isterdim.

2 MART (BEŞİNCİ GÜN)

ERG'den rica: Son şekli verilmiş program günlerini bir araya koyarak bir ilk yıl on eğitim günü programı oluşturulsun ve Nisan'daki ilk sohbet toplantısında katılımcılara dağıtalım.

İlk üç günün insanları var yine. Onların ikisi de yok (bir öğretmen ve eşi, bir gün önce dayısı öldüğünden yoklar). 11 kişi katılımcı. Bu kişiler, Ece'ye kendilerini tanıtmak adına alanlarını söylediklerinde fark ediyorum ki (din kültürü dışında) sosyal bilgiler –ya da Türkçe– yok! Herkes Matematik/Fen, İngilizce, Bilgisayar... Bu çok üzücü. Çok yoğun zaman, enerji ve insan kaynağı –ve damıtılmış, nefis bir eğitim– boşa/havaya gidiyor. En azından, yeterince çok sayıda öğretmene ulaşmıyor. Örneğin, şu anda, Ece ve Erhan gibi çok değerli iki eğiticiden yararlanamıyor gelmeyenler.

Bugün “dışarıda oturucu”muz, Çiğdem Tongal değil (ERG'de İyi Örnekler Konferansı değerlendirme çalışmaları varmış), diğer Çiğdem. Onunla Tongal'a yukarıdaki konuda mesaj yolluyorum. Yanıt: Şaşırıldığı, okula CD'leri bırakmaya gittiğinde herkesin çok memnun ve istekli davrandığı ve geleceklerini söylemiş oldukları.

Bugün katılımcıların önlerinde isimlik yok. Çiğdem'e sorduğumda, “artık herkes birbirini tanıdı diye düşündük” diyor. Oysa, Ece iki gün boyunca parmağıyla göstererek “şu arkadaş”, “o arkadaş” demek zorunda kalıyor, zira bugün onun için ilk gün! Gelecek eğitim günlerinde daima isimlik istiyoruz.

Bugün program da dağıtılmıyor. Ona yanıt da herkese önceden internet üzerinden gönderilmiş olduğu. Oysa, tabii, kimse basıp yanında getirmemiş. Ece ve Erhan'da da yok. Öğlen için ara verme saatleri falan çorba oluyor! Her seferinde önceden gönderilmiş bile olsa, herkese dağıtılacak programların hazır edilmesini rica ediyoruz.

Öğretmenler, gelecek ders yılında okullarının bir başka okulla birleştirileceğini duymuşlar; kaygılılar. Bazıları tayin istemiş ya da isteyecekmiş. Özellikle de, sınıfların yeni gelen öğrenciler ile eskilerin karışımına dönüşmesi halinde bu projenin rezil olacağını söylüyorlar; bu birleşmenin tarafımızdan engellenip engellenemeyeceğini sorguluyorlar. Bu konuyu ERG'ye yazdım hemen ki İ MEM nezdinde girişimde bulunabilsinler.¹⁵

Otururken öğretmenlerden biri bana “okuldaki olumsuzluklar”la ilgili bir şey fısıldıyor. Anladığım o ki öğrenilen her şeyin hemen çocuklara aktarılamamasının doğurduğu bir engellenmişlik duygusu yaşıyor. Oysa, eğitim öncesinde Uğur'un ekibindeki bir eğiticiden gelen bir e-postada, (bir başka) Ö ile yaptığı çok olumlu

¹⁵ Bu girişimde bulunuldu. İ MEM Müdürü Muammer Bey, ilgilenme sözü verdi ve sözünde de durdu.

bir telefon konuşmasından ve onun sınıfıçı uygulamalarının çok iyi gittiğini heyecanla anlatışından söz ediliyordu.

Bunun üzerine görüşüm o ki, 16'sı eğitimi mutlaka günlükler ve okulda ve sınıfıçinde olup bitenler konularına odaklanarak başlamalı.

Verdiğimiz “ödev”i yapmış yani kitapları karıştırmış olanlar; “inanılmaz pencere açıyor”, “zenginleştiriyor”, “ufuk açıyor”, “özellikle beklenti oluşturma çok ilginç, öğrencilerimle uyguladım, çok hoştu; hiç katılmayan öğrenci bile katıldı, çok hoştu”, “ben bu dönem halk kültürü dersi aldım; o derste yararlandım Kaynak Dosyası'ndan”, “beklenti oluşturma işimi kolaylaştırdı” gibi şeyler söylüyorlar. Öğrencilerinin “niye ders işlemiyoruz?”, “ne zaman derse geçeceğiz?” gibi sorular sorduklarını anlatıyorlar!

Birinci oturumda Erhan, “herkes kendini anlatan bir resim çizip kağıdı (resmi gösterecek şekilde) katlayıp önüne koysun” diyor. Bunlar konuşulup tartışıyor.

15 dakika bireysel olarak Kırmızı Kitap'ı inceleme. Küçük grup olarak aynı konuda çalışma (gardırop yapma) ve kağıtlı tahta üzerinden grupların kitabı “anlat”ması. Üç ilginç gardırop çıktı ortaya. Bunların her zamanki gibi fotoğrafları çekildi, saklanmak üzere. “Planlama ve değerlendirme şemsiye kavram olabilir” diyor bana Ece. Ve şunu da diyor: “bu tartışmalar üzerine, bir başka oturum, ‘gardırobu yeniden düzenlesen nasıl yaparsın?’ olabilir.” Haklı. İyi bir “yapma-tartışıp öğrenme-öğrendiklerinden yararlanarak yeniden yapma” deneyimi olurdu.

İkinci oturumda Ece, Dolaş-Don-Konuş ile “kültürel miras kavramı size neyi çağırıyor?”u konuşturuyor. (Bu yönteme Dolaş-Kıyıda-Eşleş de denildiği gibi, grup Karış-Kıpraşma-Konuş da denilebileceğini dile getiriyor. Nefis: 3K!) Ece sürekli el çırparak dolaştırıyor insanları, “çırpma hızıma göre hareket edin” dedi; ilginçti. İkinci seferde somut kültürel miras, üçüncüde de somut olmayan kültürel miras konuşturuyor.

Somit olmayan kültürel miras için 3N yapıyor. Ne biliyoruz: Edebi eserler (masallar falan), ortak heyecanlar, lehçeler. Ne bilmek istiyoruz: neden soyut demiyoruz, tam olarak ne demek istiyoruz, her adet/gelenek somit olmayan kültürel miras mıdır, bir şeyin kültürel miras olması için hangi özellikleri olmalı, edebiyat somit kültürel miras içine mi giriyor, somit olmayan kültürel miras içine mi, kültürel miras yalnızca iyi şeyler midir (namus cinayetine somit olmayan kültürel miras denilebilir mi örneğin), somit olmayan kültürel miras da somit kültürel miras gibi korunmalı mıdır/nasıl korunabilir, somit olmayan kültürel miras gelecek kuşaklara nasıl aktarılabilir, konunun yerellik/evrensellik bağlamını nasıl oturacağız...

Eşli okuma-eşli özetleme için Kaynak Dosyası'ndan somit olmayan kültürel miras sayfasını dağıtıyor. Önceden 1'den 9'a dek numaralamış. 1 numarayı kendisi

gruba yüksek sesle okuyor ve özetliyor. Eşleri belirliyor. Yönerge şu: “Eşlerden biri diğerine 2 no’yu okuyacak ve özetleyecek, diğeri de ona soru soracak.”

Verilen bu yönergeye ilişkin benim (içten içe geliştirdiğim, ama açıktan sormadığım) sorularım: (1) Özetlerken metne bakılabilir mi yoksa bellek mi işe koşulacak? (2) Niye yüksek sesle okuyoruz? Zaten sesli okuduğumuza ve karşıdaki dinlemiş olduğuna göre, aynı şeyin özetlenmesini de dinleyeceğini nasıl varsayabiliyoruz? (3). Sorulan sorular, “okuyucu/özetleyici” tarafından yanıtlanacak mı? Yanıtlanacaksa, “ya yanlış yanıtlarsa?” kaygısını ve yanlışın iki tarafta da yerleşmesini nasıl engelleyeceğiz?

Ece yönergeyi verdikten sonra, “birisi gruba 2 no’yu benim demin 1 no’da yaptığım gibi yüksek sesle okusun ve özetlesin” diyor. Bir öğretmen bunu yapmaya gönüllü oluyor. Sonra Ece, “soruları duyalım” diyor. Herkesten sorular geliyor. Soruları yanıtlamaya hevesliler var. Ece buna engel olmuyor. Örnek: “Araçlar ve mekanlar somuttur; nasıl olur da somut olmayan kültürel mirasa girer?” Bir yanıt: Çelik çomak oyunundaki sopa kendi başına kültürel miras falan değildir, ama oyundaki çelik haline geldiğinde somut olmayan kültürel miras olur.” Bunun üzerine birisi soruyor: “o zaman milli oyunlardaki kaşıklar ya da giysiler de mi somut olmayan kültürel miras?” Bu, güzel bir tartışma ve düşünme ortamı...

Sonra 3, 4 ve diğerleri okunuyor eşli olarak ve 3N’nin son sütunu (Ne öğrendik?) dolduruluyor. Bu tamamlanmış 3N tablosunun üzerinde tartışmaya zaman kalmıyor. Oysa ikinci ve üçüncü sütun karşılaştırması yapmak, “hangi ‘bilmek istediklerimiz’i öğrenememişiz, onları öğrenmek için hangi yolları deneyebiliriz?” gibi ufuk açıcı sorular sorup yanıtlamak, hem bu oturum bağlamında hem de öğretmenlerin 3N kullanımının ayrıntılarını edinmesi anlamında eğitici olurdu.

Erhan yürüme ve değerlendirmeyi kolaylaştırıyor. Dersi beğenen de var, beğenmeyen de. Beğenmeyenler “sıkıldım” diyorlar, ama azınlıktalar! Bence de dokuz maddenin birbiri ardınca, aynı eşler arasında okunup, özetlenip sorulandırılması konuya ilgisi olanlar için epeyce eğitici olmakla birlikte, ilgisizleri hemen koparabilecek durgunlukta ve tekdüzelikteydi. Bari eş değiştirseydik!

Öğle yemeğinden sonraki iki oturum, grupların oluşmasına, konularının belirlenmesine ve grupların sunum hazırlık çalışmalarına ayrılıyor.

3 MART (ALTINCI GÜN)

Bugün öğle yemeği sırasında öğretmenlerden birinin söylediği bir şeyi not ederek başlayayım: “Yürüme ve değerlendirme sırasındaki geribildirimleri duyunca, insan’a, sahiden öyle oldu, öyle yaptım’ diyor.” (Buna ayma deneyimi denilebilir mi?) Bunun çok iyi bir, kendine bakma ve öğrenme fırsatı yarattığını konuşuyoruz.

Ardı ardına üç grup sunumunu izliyoruz. Son oturum için planlanmış olan, öğretmenliğimiz üzerine düşünme/tartışma yapılamıyor, zira başka önemli, *impromptu* tartışma konuları gündeme geliyor; önemsiyoruz, kesmiyoruz. Saatinde bitirmeyi de önemsedığımızdan, 15-20 dakikalık bir gecikme ile 17.00’den önce kesiyoruz. Ayrıntıları aşağıda:

Birinci Oturum: İlk grup sunum yapıyor. Öğretmenlerden biri bir kağıt dağıttı; küçük gruplar tartışıyor. Metinde Türkçe hataları var. Yönerge verilirken “sözcü seçin” denilmedi. Bir başka öğretmen hep kendisine bakarak yani büyük gruptaki çoğu insana arkasını dönerek konuştu, uyarımadı. Grubunun sözcüsü dışında Erhan da lafa karıştı, uyarımadı.

Grubun sözcüsü, “metinde çelişkili ifadeler” olduğunu söyledi. Çelişki dediği şey, metinde önce çocuk ölümü denilmişken ilerleyen paragrafların birinde, “çocuk ve yetişkin ölümü” denilmiş olmasımı. Oysa o iki paragrafın aynı olaydan bahsettiğine dair bile ipucu yok elimizde; “çelişkili ifade” denilmesi uygun değil yani. Ama kolaylaştırıcı bunu fark etmedi/duymadı ve fırsat eğitimi fırsatı kaçı. Dahası, ikinci grup sözcüsü konuştuğu sırada birinci grup kendi arasında sürekli konuşup durdu, ama uyarılmadı. Sunumu hazırlayan gruptan birisi konuştu, o da uyarılmadı.

Toparlamadan, yeniden çerçevelemeden, hiçbir şey yapmadan bıraktı. Sırası gelen ortaya çıkıp görevini (ya da “görev”ini neyden ibaret sanıyorsa onu) yerine getirip “sahne”den ayrılıyor!

Öğretmenlerden biri “şimdi kodlayarak okuma yapacağız” dedi ve GDO¹⁶ metnini dağıttı. “Kodlayarak okuma nasıl yapılır”ı anlatmadı. “N’apcaz?” sorusu uçuşuyor. Bu sorulara karşılık, (a) grupça kodlayarak okunacağını, (b) hem olumlu hem de olumsuz yönlerin bulunacağını söyledi. Açıklanması gereken ve o nedenle yanına soru işareti konulacak olan cümlelerden söz etmedi.

Grup sözcüleri olumlu tarafları anlatıyor. Sözcüye teşekkür falan etmeden bir sonraki gruba yöneliyor “sizde var mı?” diyerek. Sonra olumsuzları alıyor. Gözü kağıtlı tahtaya yazanda; ona göre “biraz yavaş” diye uyarıyor konuşanı. Bunu yapması iyi. Yeniden çerçevelemeyi de deniyor. Bu da iyi. Sözcü “insan sağlığına tehdit” dediğinde, “ne gibi tehdit?” sorusunu yöneltmesi de iyi, ama soruyu tüm

gruba değil, hatta o küçük gruba bile değil, yalnızca sözcüye yönelmesi uygunsuz. O da kendine göre yanıtlıyor!

“...kestiremedik” diyen öğretmenin lafı üzerine, “kestirebilen var mı?” diye durumu gruba açıyor. Bu iyi, ama ciddi bir düşünme ve tartışma ortamı yaratılamıyor.

Bir iyi şeyi daha eksik (ve belki mış gibi) yapıyor: “Ekleme, çıkartma yapmak isteyen, ‘burasını anlamadım’ diyen var mı, yoksa sonraki etkinliğe geçeceğim?” diyor, ama sorunun yanıtlanması için gereken zamanı vermiyor ve sonraki etkinliğe geçiveriyor. **SORU SORUNCA, ÖĞRENCİYE YANIT İÇİN -ASLINDA DÜŞÜNMEK İÇİN- ZAMAN TANI!**

“Aynı ya da farklı görüşte olan var mı?” deniliyor, yanıtlayan kolaylaştırıcı öğretmene bakarak konuşuyor ve uyarılmıyor. Yine de canlı ve kendiliğinden bir tartışma yaratılıyor.

Herkes ortaya toplandırılıyor. Bu kez bir başka öğretmen kolaylaştırıcı. Görüş geliştirme yapılıyor. İyi gidiyor. Önermeyi neden yazmamışım, bilmem. Öğretmenlerden birinin ha bire sözü kesiliyor, uyarıcı yok. Erhan çok ayrıntılı, uzun, çarpıcı ve önermeye, önermenin sözlendirilişine gönderme yapan önemli şeyler söylüyor. Kolaylaştırıcımız “peki” diyor bıkkın bir ses tonuyla. Gene kaçtı fırsat eğitimi fırsatı. Ece de iki ayrı kişinin kendisinden önce söylediklerine ayrı ayrı gönderme yapan, onların dediklerine farklı gerekçelerle karşı çıkan (onları çok iyi dinlemiş olduğunu belli eden, kendi savlarını iyi formüle eden), berrak düşünülmüş şeyler söylüyor. Kolaylaştırıcımızdan yine “peki”! Oysa en azından hem Erhan’ın hem de Ece’nin dedikleri yeniden çerçvelenebilirdi; kişiler dikkatli ve ayrıntılı söylemleri nedeniyle yüceltilebilirdi vb.

Yürüme: Öğretmenlerden biri yapıyor. Neden, adetimiz olduğu ve kendilerine de söylemiş olduğumuz üzere, etkinliklerde görev almamış kişilerden birisi yaptırmıyor belli değil. “Yumurta”yı falan, “görev icabı”, “heyecansız”, “baştan savma” yapıyor. Değerlendirme sorularının ilki olan, “dersi sevdiniz mi?” bile heyecansız ve bir kişiden alınan yanıtla yetinilerek sorulmuş oluyor.

Görüş geliştirmede, söz alınmadan saldırı moduna geçildiğini söyleyen bir katılımcı var. Oysa yöntem, spontane karşı çıkışlara cevaz veriyor; saldırı değil onlar. Bu açıklama gelmiyor ama.

Birinci oturumu, dolayısıyla ikinci grup sunumunu izleyemedim.

İkinci grup sunumu: Bazı objeler (evden getirerek) hazırlanmış. Herkes bir tanesini alıyor. Eldeki eşya üzerine, turizmle ilişkisini kurarak “ne idim, ne oldum?” konuşmasının hazırlanması beklendiği bildiriliyor. Birer paragraf yazılıyor. İsteyen okuyor. Bunu neden yaptığımız meçhul. Beklenti mi oluşturuyoruz?

Bir başka öğretmen ikili gruplar oluşturuyor ve her bir ikiliye bir zarf veriyor. Zarfın içinden çıkanlar gruplanacakmış. “Neye göre?” sorusunu önce duymuyor; duyunca da “neye göre isterseniz” diye yanıtlıyor. Tam ikililer fısıldaşarak konuşmaya başlamışken, yönergenin devamını getiriyor! “Sonra da şu kağıtlara (kağıtlı tahta) o resimleri yapıştırmanızı ve neden böyle grupladığınızı anlatmanızı istiyoruz” diyor, ama çoğunluk yönergenin bu ikinci kısmını duymuyor. Yapışkan macun ve tahta kalemi dağıtılmış ben görmemişim. Her ikili kendi oturduğu yerden kendi kağıtlı tahtasını ve gruplama gerekçelerini anlatıyor. Biz oturduğumuz yerden görmüyoruz bile resimleri. Çok canlı, ayakta, resimlere sürekli bakarak “siz olsanız nasıl gruplardınız? neden?” gibi sorularla düşündürülerek yürüyebilecek bir oturum, oturarak, cansız ve tekdüze geçiyor. Ancak bu öğretmen genelinde iyi bir kolaylaştırıcı. Konuşan birisinin sesini yükseltmesini rica ediyor; anlatılanlara ilişkin soru ve/ya da gruba diyecek bir şeyleri olup olmadığını soruyor. Ama bir başka katılımcı konuşurken tam önümde durup hem onu hem de üzerinde konuştuğu kağıtlı tahtayı, benim ve yanımda oturanların görmemizi engelliyor. “Siz diyorsunuz ki, ‘...’ diyerek yeniden çerçevelerken, lafının sonunda “değil mi?” diyerek topu asıl konuşana atması iyi. “Hocam doğru anladıysam...”ları iyi kotarıyor. O sırada yanındakiyle konuşan öğretmene “bakın, arkadaşımız ‘...’ diyor” diyerek hem tekrarlamış hem de konuşanı utandırmadan susturmuş oluyor. Bir öğretmenin “ekoturizm, doğayla ilgili turizm mi, turizm sırasında doğaya saygı mı?” sorusuna, “sabır hocam” diyor!

Ekoturizm metnini dağıtıyor. “Metinde, ‘bu bir bilgidir’ dediklerinizi belirleyin, olumlu bilgi olan/içeren cümlelerin yanına gülen yüz, olumsuzların yanına da ağlayan yüz yapın” diyor. Sürenin beş-altı dakika olduğunu da belirtiyor. Gruplar anlatıyor. İyi bir oturum, fakat çok ağır ilerliyor. “Buna kültürel yozlaşma mı diyelim?” gibisinden geribildirimler veriyor, ama konuşanın bu adlandırmayı kabul edip etmediğine bakmıyor; ona tekrar söz hakkı vermiyor, hatta onun, kendisinin yeniden çerçevelemesini duyup duymadığının bile farkında olduğunu sanmıyorum. Birmiş gibilik...

“Ben yeni Turizm Bakanayım” diye çıkıyor ortaya. Toplantı yapıyormuş, ama çok kalamayacakmış, başka toplantıya gidiyormuş, işi çokmuş. Her ikiliye bir kavram dağıtıyor. Yönerge açık seçik: “Bunlara zarar vermeden nasıl turizm yapılabilir?”

İkililere grup denilmesi uygun değil. İkililerden yaratıcı, iyi fikirler çıktı. Yöntem zenginliği yaratılabilirdi. Verilen kavramlar “bitki örtüsü”, “hayvanlar”, “toprak ve su” ve “kültürel miras” imiş.

Yürüme ve değerlendirmeyi yaptıran öğretmen iyi.

Son oturumu iptal ediyoruz. Erhan değerlendirme yaptırıyor. Herkes elini çiziyor sayfaya. Parmaklara birer sözcük yazılacak. Başparmak, olumlu/OK olanlara; işaret parmağı, bu iki günün neye işaret ettiğine; orta parmak, olumsuz olanlara; yüzük parmağı, nişanlandığımıza, yani yanımızda götüreceğimize; serçe parmağı

da eksik kalanlara yönelecek. Akıllıca ve eğlenceli. Erhan bunları iyi biliyor. Zaten deneyimli, rahat ve güler yüzlü bir eğitici.

Okunanlardan, yakalayabildiğim bir örnek şu: Başparmak: grubu daha iyi tanıyor ve etkileniyorum. İşaret parmağı: incelikler konuşma ve yansıtma zamanı geldi. Orta parmak: eğitim süresi. Yüzük parmağı: gelecek iki gün için maya bu! Serçe parmak: öğretmen ve öğrenci nitelikleri

Gün sonunda Mine'yle konuşurken onun dile getirdiği, önemsenmesi gereken iki nokta:

1. Bunu, “burada yarış yok ki; hata yapmaktan çekinmemeli ve grup sunumlarında yeni yöntemler denemeliler; bunu yapmıyorlar” demem üzerine söylüyor. “Bir de düşünün ki burada kendilerini sizlere, yani uzman eğiticilere beğendirmeyi önemsedikleri için çok çalışıyorlar üstelik. Öğrenciye karşı böyle bir kaygıları da olmadığından, buradaki performansları kadarı da sınıfıçine yansımıyor, yansımabiliyor, yansımayabilecektir.”
2. “Herkes kolaylaştırıcıya bakarak konuşuyor. A'nın görüşüne karşı çıkan B, A'ya bakmaya yöneltmiyor” demem üzerine verdiği yanıt: “Bilginin içsel değeri yok. Ben buna ‘okul okul içindir’ diyorum. Defter bile öğretmen için tutuluyor.”

16-17 MART EĞİTİM GÜNLERİ¹⁷

Unutmadan bir not koyayım; sanırım daha önce yazmak aklıma gelmedi: Sanırım 2-3 Mart eğitimlerindeydi; benim ha bire adına Dolaş-Don-Konuş dediğim, Kırmızı Kitap'ta ise, sanırım, Dolaş-Kıyırdama-Eşleş olarak yer alan tekniğe, bir ara, birisi Karış-Kıpraşma-Konuş dedi! Ben bayıldım! 3'üleri (3B, 3N) de pek seviyoruz ya, buna da 3K denilebilir.

Gelelim 16-17 Mart'a, önce art alan bilgisi: Katılımcı öğretmenlerimize üç konu (Katılım, Uzlaşma, Medya) ve bu konularla ilgili kaynaklar (her üç konuda, *Yurttaş Olmak İçin...* (YOİ) ve *Yurttaşız Katılımcıyız* kitaplarındaki bölümler), benden bir mektup eşliğinde önceden gönderildi, okumaları ve hazır gelmeleri için. 9 Mart 2013 tarihli mektubu da buraya alayım.

Sevgili Arkadaşlarım,

Bildiğiniz üzere, 16-17 Mart'ta, bu yılın toplam on günlük eğitiminin yedinci ve sekizinci günleri var. 16 Mart'ta Ece ve İpek, 17 Mart'ta da Erhan ve İpek olacak eğiticileriniz. Ekte size, bu iki günün, ücümüzün birlikte hazırladığı programını sunuyorum.

*Programı inceleyince göreceğiniz gibi, ilk gün önemli gördüğümüz kimi kavramlara ve inceliklere odaklanmak, ikinci günü de sizin sunularınıza ayırmak istiyoruz. Sunumlar için bu kez **bazı kaynakları okumuş olarak gelmenizi rica ediyor, size ön hazırlık için zaman veriyoruz.***

İki temel ricamız var:

- 1. Bu kez sunularınızda, **en az bir, şu ana dek hiç kullanılmamış yöntem kullanmanız beklenecek. O nedenle, Kırmızı Kitap'ı bu açıdan iyice incelemiş** olarak eğitime gelmeniz yararınıza olacaktır!*
- 2. Üç grup halinde (yani toplam üç) sunum yapmanızı bekleyeceğiz. Gruplarınız birinci gün kurayla belirleneceği için **her bir kişinin ön hazırlığını her üç konu için de yapmış -yani her üç konuya ilişkin gönderilen materyali okumuş ve eğitim materyali olarak bunlar üzerinde düşünmüş- olarak eğitime gelmesi gerek.***

Sunum konuları: 1. Katılım, 2. Uzlaşma, 3. Medya

Bu konulara ilişkin okuma materyalini ekte size gönderiyoruz. Her bir konu için iki ayrı kaynaktan gelen materyaliniz var. Bu kaynaklar aşağıda yer alıyor:

- 1. Gürkaynak, İ., Gözütok, D., Akipek, Ş., Bağlı, M. T., Erhürman, T. ve Özdemir Uluç, F. (1998). Yurttaş Olmak İçin... İstanbul: Umut Vakfı Yayınları.*
- 2. Gürkaynak, İ., Çayır, K., Bağlı, M.T., Ceylan Alibeyoğlu, M. ve Aksay, E. (2011). Yurttaşız Katılımcıyız. İstanbul: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı Yayınları.*

Elinize ulaşan, “Katılma”, “Çatışma-Uzlaşma” ve “Kitle İletişim Özgürlüğü ve Özel Hayatın Gizliliği” başlıklı materyaller birinci, “Merdiveni Çıkıyorum”, “Merdiveni Çıkmaya Devam Ediyorum”, “SUÇ: Sorunlarımı Uzlaşarak Çözerim” ve “Şimdi Haberler” başlıklı materyaller de ikinci kaynaktır.

Size “ödev” verdiğimiz için pek içimiz rahat değil, ama “ödevi alan ve yapmak durumunda olan” taraf olmanın nasıl bir şey olduğunu belki unutmusunuzdur, anımsatalım dedik! Zamanı iyi kullanabilmek için bu ön çalışmaya gerek var. Tabii ve göreceğiniz gibi, programda da grup çalışması için ayrılmış zaman var.

Eğitim ortamında sizlerle birlikte olmayı, birlikte düşünmeyi ve üretmeyi özledik. 16’sı sabahı görüşmek üzere, her birinize sevgilerimizi sunuyoruz.

İpek

16 MART (YEDİNCİ GÜN)

Evet, dönelim 16’sı gününe: İlk önce, günlükler konusunu gündeme getirdim. Sonuç, “hiç” değilse de “nakıs”! “Dün başladım tutmaya”dan “ben öğretmen olmadığım için beni kapsamayacağını düşündüm”e (bunu söyleyen PDR’ci arkadaşımız), “burada edindiklerimi her gün uygulamıyorum ki...”ye dek her türlü yanıt geldi! Ben sonuncusu, kendi başına, bir oturumun tartışma konusu olabilir! Ben de bu günlük tutma işinin bir tür “yürüme ve değerlendirme”, “ben bugün ne yaptım, nasıl yaptım, nasıl yapabiliyordum?” sorularının gündeme getirileceği bir yansıtma olduğunu; yansıtıcı öğretmenliğin önemli olduğunu, “burada” edinilenle ilgili olmadığını anlattım. Bakalım...

11 kişi var ilk gün. “Devamcı”larımızdan bazıları eksik. Ama daha önce gelmeyen üç öğretmen (biri ameliyat nedeniyle raporluymuştu, ilk kez geldi) var. İlk oturumda Ece, “kendi içinize dönün ve ‘bireysel olarak nereden nereye geldim?’ konusunda düşünün” diyor.

- Proje başlamadan önce mesleki/kişisel, donanım, akademik olarak neredeydiniz?
- Ne kadar yol kat ettiniz, kazandığınız donanım nedir?
- Yanıtlanamamışlar, engeller, kaygı noktaları, akla takılanlar, uygulamadaki sorunlar neler?

Bireysel çalışma sonucunda, yukarıdaki üç meseleye ilişkin ortaya çıkanlar (ufak kağıtlara yazılmıştı herkesçe), duvardaki üç ayrı (yan yana) panoya iğnelendi yazarlarınca. Ece her bir maddeyi tek tek okudu, ben kağıtlı tahtaya yazdım. Böylece herkes diğerlerinin dediklerini de duydu. Epeyce derin ve güzel bir tartışma oldu arkasından. Anafikir: 1’de bıkkın, *demotivated* (şevki kırılmış), yolun sonuna gelmiş idim. 2’de motivasyon, heyecan ve bilgi kazandım. 3’te en çok yönetimin destek olmaması, hatta köstek olması konuşuldu sanırım zira (a) ayakta ve kağıtlı tahtaya yazıyor olduğum ve (b) dersin bitmesine beş dakika kala içeriye ERG’den Batuhan, yanında İL MEM Müdürü Muammer Bey ile girdiği için ayrıntılı not tutamadım.

Muammer Bey’e son oturumun o ana kadarki özetini geçtim. Konu tam da onu ilgilendirir noktadaydı. “Gölge etme başka ihsan...” (“küme çalışması yapılmayacaktır”) konusuna da değindim. Madem önem verip gelmiş, bilmeli.

Öğle yemeği hep beraber yendi ve bir saatlik süre yarım saat sarktı, ama sorun etmedik zira tartışma konuları önemli idi. Birçok ciddi konu, bu okulun bir başka okulla birleşmesinin (sınıflar falan yeni gelenlerle karışınca/karışırsa bizim çalışma tamamen güme gidecek) 2015’e dek ertelenmesi meselesiydi. Bir önceki gün (Cuma) bu konuda ERG’den yazı gitmişti İL MEM’e. Muammer Bey çok yakındı konuya, “yapılabilir” olduğunu söyledi.

Öğleden sonra için planlanan, benim yürüteceğim, “fırsat eğitimi fırsatları niçin kaçıyor?” konusunun tartışılacağı birinci oturumu es geçtik! (Fırsatların kaçtığını iki nedenle biliyoruz: (1) Bu çalışmada yapılan sunumlarda gözlemledik ve kendi aramızdaki değerlendirmelerde konuştuk; (2) ERG’nin geçen ED projesinde de hem eğitici eğitimlerindeki sunumlarda gözlemlemiştik, hem de uzman eğitimcilerin eğitimcileri işbaşında gözlemleyip bana yazdıkları raporlarda hep yer almış bir konuydu. Buna, özellikle Nuran Direk ve İdil Elveriş, raporlarında hep dikkat çekmişlerdi. Buraya bir not: Nuran “fırsat eğitimi” demek yerine “fırsatı nimet bilme” diyor; hoşuma gidiyor!) Belki 30-31’inde zaman yaratırız buna; zira bu oturumun “öğrencime ve görüşlerine saygı duyuyor muyum?”, “dikkatli miyim, dinliyor muyum?”, “esnek miyim?”, “cebimde B, C planları -sorular, yöntemler vb. - var mı?”, “hevesli, heyecanlı, istekli miyim?”, “donanımlı mıyım?”, “okul, öğrenme, çocukla iletişim vb. konularında okuyor muyum?” gibi çok önemli soruların gündeme getirilmesine ve tartışılmasına vesile olmasını bekliyordum; her ne kadar Ece, bu oturumu önerdiğimde, “düş kırıklığı yaratmasın, hocam” dediye de...

16'sının öğleden sonrası, sunum gruplarının Ece ve ben tarafından oluşturulması (Erhan not bırakmıştı bize, bir önceki sunumlardaki sunum gruplarının kimlerden oluştuğunu ve bu sefer farklı oluşturulmalarının iyi olacağını hatırlatan), her grubun konusunun belirlenmesi ve grupların çalışmaya başlaması, bizim de gruptan gruba dolaşmamızla geçti. Gitme saatinde herkes çalışmaktaydı. Gece bir araya gelmek için planlar yapılmaktaydı. Heyecan verici bir şevk görüntüsüydü.

17 MART (SEKİZİNCİ GÜN)

Dört öğretmen grubu, katılım konusunu sunuyor. Folklorla başladık! Bir öğretmen, elindeki fotoğrafları gösteriyor, *Yurttaş Olmak İçin...*'den (YOİ) "Vatandaş Gazetesi"ni dağıtıyor. Mustafa Bey kararını nasıl vermiştir, gerekçesi yeterli midir vb. tartışması iyi. Bu öğretmen; iyi dinleyen, güler yüzlü, aktif bir kolaylaştırıcı.

"Düşündüm taşındım, araştırdım; belediye başkanlığı için yetenekli buldum" lafına, Hasan Şaş belediye başkanı adaylığı eleştirisi getirildiğinde kolaylaştırıcı olan öğretmen, "futbol konusunda yetenekli olanı seçmemiştir tabii ki"yi yapıstırıp diğer öğretmeni susturuveriyor. Sonra da "başka diyeceği olan var mı?" diye soruyor. E, yok tabii!

Vatandaş Gazetesi'nden, Kalaycılar Sokağı konusu: "32 semt sakini..." konusunda, "semt sakini denmiş, tek kişi değil ki, sakinleri denmeliydi" diyen iyi bir fırsat sunmuştu, "sizce de tek kişi mi?" sorusunun sınıfa yöneltilmesiyle, ufak bir, dikkat ve Türkçe eğitimine olanak yaratılabilirdi (32 olduğuna göre, ismi çoğul kullanamazdı), ama kaçtı o fırsat.

"Ya dilekçelerine yanıt almazlarsa ya da olumsuz yanıt alırlarsa o zaman ne yapabilir sokak sakinleri?" diyerek konunun tartışılmasını bir üst düzeye taşıma fırsatı da yaratılabilirdi; o da olmadı.

Uyuşturucu konusundaki sorunun soruluşunda sorun vardı: "... Beykızı adlı şahıs, sorunla baş etmek için hangi yöntemi..." denildi; oysa ortada bir "sorun" olduğunu bilmiyoruz.

"Önceki katılımlarla bunun arasında fark var mı?" iyi bir soruydu ve iyi bir tartışmaya yol açtı.

Tüm haberlerin tartışılması yerine daha az sayıda haber, daha etraflı ve derinlemesine tartışılabilir. Bir kez daha gördüm ki YOİ'deki "Vatandaş Gazetesi", çok velud bir konuda, çok velud bir tartışma kaynağı.

Katılımcılardan biri, Hoca ve Timur ve Fil konusunu anlatıyor ve bize verdiği önceden hazırlanmış bir katılım anketinin bireysel olarak doldurulmasını istiyor. Anket hoş. Tepesinde "Katılım Çizelgesi" yazan bir sayfalık bir şey. Ekim 2012'den Mayıs 2013'e dek her ay için bir karede, katılım olanağı yaratan

bir soru ve altında “Evet” ve “Hayır” kutucukları var. Yanında da “nasıl?” sorusu altında, giderek derinleşen katılımı örnekleyen a, b ve c seçenekleri sunulmuş. “Evet”i işaretleyen, seçeneklerden birini de işaretleyecek. Seçenekler dikkatle oluşturulmuş. Konuların “çocukça” değil de kendilerini ilgilendiren ve gerçek katılım durumlarından alınmış olması ve geniş bir yelpazeyi (öğretmenler kurul toplantısına katılımdan sivil toplum kuruluşu üyeliğine, öğretmenlerden her ay toplanan parayı vermeye, sendika üyeliğine dek) temsil etmesi çok akıllıca.

Bir sonraki etkinlik, “okulumuzun bahçesinin beton olması sorununun giderilmesi” konulu. İstasyon yöntemi kullanılıyor. İyi gidiyor. Kolaylaştırıcımız güleç, hareketli, iyi.

Bu sunumun sonunda, (1) Sivil toplum kuruluşu (STK) demek, yardım/hayır vb. kuruluşu demek değildir; mavi kapak işi son zamanlarda çokça eleştiriliyor, buna dikkat etmeliydiniz, (2) her derin katılım “iyi ve etik” midir; kişi, “beni neye çağırıyorlar?” diye sormamalı mı? (Hasan’ın geçmiş bir eğitimde izlettiği Nazi öğretmen tüm öğrencilerini gaza getiriyordu katılma konusunda. Bu istendik bir şey mi?) ve (3) İyi (yılınlaştırmayıp dinginleştiren) örnekler –de- vermek ya da bunları bulmalarını öğrencilerden istemek de önemli, konuları gündeme getirildi; 1 ve 2 Erhan ve 3 de ben tarafından.

Öğretmenlerden biri de şu çarpıcı saptamayı yaptı: “Kendi dersinizi ‘işler’ken başka şeylerle meşgul olan 45 öğrenci, ‘konunuzun dışı’nda [görülen/addedilen] ama önemli bir toplumsal konuya eğilme fırsatı yarattığınızda gözünü kırpmadan sizi dinlemeye başlıyor. Örneğin, İngilizce dersindeyiz, ama konumuz İsrail (‘gerçi bence bunlar birbiri ile bağdaşmaz konular değil’). Çocukların, ‘sizin işiniz olmayan şeyler’le ne kadar ilgili olduğunu fark ediyorsunuz.” Burada da fırsat eğitimi ve İngilizcenin toplumsal konuların tartışırılması aracılığıyla öğretilmesi konuları da tartışılabilir.

Elimdeki (eski bir eğitimdeki katılma konulu bir sunumdan kalma olduğunu tahmin ettiğim) bir kırpıkta var olan bilgiyi kaybolmaması için buraya alıntılıyorum:

Durum 1: Yedi yaşındaki bir çocuğun, elinde siyasi mesajlar içeren bir pankartla bir siyasi partinin mitingine katılması, çocuğun katılımı açısından olumlu bir örnektir. (Bunun yanında benim el yazımla şu not var: Çocuk kullanılıyor. Yönlendirme, bilinç ve bilgi yok.)

Durum 2: Bir grup çocuğun, bir stadyumdaki 23 Nisan kutlamasında, protokol misafirlerini karşılamak ve yerlerine oturtmak için gönüllü olarak görev alması, çocuğun katılımı açısından olumlu bir örnektir. (Bunun yanında da el yazımıyla, "çocuğun yüksek menfaati nerede? O halde, olumlu örnek değil" yazıyor.)

Durum 3: Televizyonda yayınlanacak bir çocuk programının nasıl olması gerektiği konusunda, çocukların da görüşünün alınması, çocuğun katılımı açısından olumlu bir örnektir. (El yazımıyla şu not var: Aktif, yaşa uygun, kendisinin belirlediği derinlikte bir katılım; harika gibi duruyor. Ancak, görüşlerine itibar edilmiş mi bakalım! Belki reklam amaçlı, yani göstermelik bir görüş alma idi ve sonra çocuk görüşleri değerlendirilmeden çöpe atıldı!)

Dönelim 17 Mart'a...

Çatışma Uzlaşma başlıklı sunum:

Çatışma ve Uzlaşma terimleri üzerinde, serbest çağrışım olarak bir iş yaptırıldılar. Uzlaşma için çıkanlardan bir-iki örnek: görüş birliği, bir noktada buluşma, barış, kazan-kazan, ebruli. Bunun kolaylaştırıcısı olan öğretmenin sesi hafif, pek duyulmuyor. Serbest çağrışım mı bu yani? Bu kavrama ilişkin akla gelenler mi söylenecek, yoksa tanım mı isteniyor anlaşılamadı. Yönergeyi iki söyleyişte, iki ayrı bilgi verildi.

Öbür kavramlara ilişkin olarak çıkanlar da şunlar:

Çatışma: Silahlı veya silahsız, ama ciddi ve sorunlu, üzerinde anlaşmaya varılamayan, en az iki tarafın üzerinde anlaşamadığı durumlar. Anlaşmazlık.

Uzlaşma: Ortak payda bulma. En az iki taraf için uygun ya da en azından kabul edilebilir olanın ne olduğunda anlaşma. Ortaklaşma.

Bir kağıda yazılı üç durum dağıttılar. Her birinin altında tepkim yazıyor ve biraz boşluk yer alıyordu. Bunun kolaylaştırıcısı olan öğretmen tanım, kavram falan tartıştırıyor, ama yeniden çerçeveleme hiç yok. "Toparlayalım yavaş yavaş" gibi iyi yönergeleri zamanında veriyor ve sözünün arkasında da duruyor, toparlatıyor!

Durum 1: Annenin odanı sürekli düzenli tutmanı istemesine karşın senin dağınık tutman.

Durum 2: Babanla, ders çalışma miktarı ve saatleri ile TV izleme miktarı ve saatleri konusunda anlaşamaman.

Durum 3: Bir arkadaşının, rahatsız olduğunu bile bile sana lakap takması ve herkesin gözü önünde sana lakabınla seslenmesi.

“Durum 1’de anne, durum 2’de baba, bilinçli olarak mı kullanılmış?”, “Tepkim’e yazılanlar bununla -da- ilişkili olabilir mi?” gibi sorularımı sormadım. Önemliydi bence. Dahası, okunan tepkiler üzerinde ne derece işlevsel oldukları vb. açısından tartışma açılabilirdi. Örneğin ben, durum 3 için “ağlarım” demiş ve bunu gruba da söylemiştim tartışma sırasında elimi kaldırarak.

Çatışma çözme yolları diye bir kağıt dağıtıldı. Üç “yol” var üstünde: Kaçınma (kaybet-kazan, kaybet-kaybet), yıkıcı tepkiler (kazan-kaybet), yapıcı, barışçıl ve onarıcı tepkiler (kazan-kazan). Her biri açıklanmış (sanırım YOİ’lerden alınmış açıklamalar).

Öğretmenlerden birinin “çatışma çözmede amaç uzlaşma mıdır, yoksa başka bir şey midir?” ilginç sorusu güme gitti. O “başka bir şey”in ne olduğunu düşündüğü, kendisine sorulabilirdi en azından.

Yıkıcı tepkilerdeki “kazan”ın ne menem bir kazanma olduğu da tartışılmaya değer olurdu. Tam da burada, katılımcılardan birinin trafikte kendi yaşadığını anlattığı ve kendi tepkisine şaşırttığı durum örnek olabilirdi.

Öğretmenin arkadaşının “ben üniversite bitircem, iş kurcam, bugün beni ezenlerin hepsi karşımda el pençe divan duracak” hayallenmesi de üzerinde tartışılmaya değerdi.

Bu etkinlik sonunda hiçbir toparlama yapılmadan diğerine geçildi.

Medya konulu sunum:

“Ahmet Hoca¹⁸ haberleri” sunuluyor! Ameliyat oldum diye okulundan iki hafta izin almış ama acar muhabirlerin keşfine göre, bir kadınla bir yere gitmiş. (Bunu kotarmak için bir akşam önce telefonla Ahmet Hoca’dan izin almışlar!)

Bu sunum, çok canlı, heyecanlı, yaratıcı ve hem de (a) bilgi olarak da dolu dolu, (b) eleştirel düşün(dür)me gücü yüksek bir sunumdu. Uygulayıcılar da her biri çok iyiydi.

Güzel bir tartışmayı şu çerçevede yürüttüler: Anayasa’nın 28. maddesi (Basın hürdür, sansür edilemez) Anayasa’nın 20. maddesine (Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz) karşı.

¹⁸ Öğretmenin gerçek adı yerine Ahmet adı kullanılmıştır.

YÖGODA: Yönlendirilmiş Görsel Okuma ve Değerlendirme Aktivitesi demekmiş!
“Bunu biz bulduk” diyor bir öğretmen. Kırmızı Kitap’ın YODA’sına (Yönlendirilmiş Okuma ve Düşünme Aktivitesi) nazire!

Hadi bakalım... Güzel yol alıyoruz. Heyecanlı bir 30-31 Mart’ın başına darısı.

Buraya ED zihinsel işlemlerini ekliyorum. Eklemeden önce de şu notu düşmek istiyorum: Eğitim siyasaldır. Yansız eğitim süreci diye bir şey yoktur. Eğitim ya genç kuşakları var olan sistemin mantığına uyumlu hale getirir, yani uyma (konformite) yaratmaya yarar ya da “özgürlüğün pratiği” haline gelir, yani bireylerin gerçek dünyayla, eleştirel ve yaratıcı bir bakışla ilişki kurmalarına ve kendi dünyalarının dönüştürülmesinde nasıl katılımcı olabileceklerini öğrenmelerine aracılık eder. Gerçek eğitimcinin bu seçeneklerden ikincisini yeğleyeceğine kuşku yoktur. Ancak dünyayla eleştirel ve yaratıcı bir bakışla ilişki kurmayı öğrenebilmek için bazı gereklilikler var. Bunlardan biri farklı görüşlerle -birçok kez birbirleriyle çatışan farklı görüşlerle- karşılaşmak ve bunları çözümlenmek, ustamlamak, tartışmak, değerlendirmek için istekli olmak. İşte aşağıdaki zihinsel işlemler listesi, bunları ayrıntılandırıyor. Bu türden bilişsel becerilerin sağlayacağı özgüvene sahip olmayı kim istemez!

Ben, aşağıdaki yazıyla, 2010 yılı başlarındaydı sanırım, hem bizler, yani ERG Düşünme Gücü projesinde yer alanlar hem de Charles ve David arasında yazışma ve eleştirel düşünmenin içerdiği zihinsel işlemleri sıralama işini başlatıyorum: İlişikteki liste, ekleme yapıldıkça ve kapsamı genişledikçe şekil değiştirebilir, “Eleştirel Düşünen Birey...” başlığını alabilir.

Listenin akla ilk gelen zihinsel işlemlerin bazılarının sıralanmasıyla oluştuğu unutulmamalı.

Listenin sistematik olması ve her şeyi kapsamı gibi bir iddia yoktur.

Bu konuda bir fikir beyan etmek ya da bir şey eklemek ister misiniz?

Şimdiden teşekkürler,

En iyi dileklerle,

İpek

- Gerçek ile yorumu ayırma
- Önyargıları belirleme
- Sunulan bilginin doğruluğunu sınama
- Kanıtları inceleme
- İlişkileri açıklama
- Bilgi kaynağının güvenilirliğini değerlendirme
- Mantık hatalarının ve varsayımların farkına varma
- Açık uçlu sorular sorma
- Örnekler verme
- Etkin dinleme
- Tutarsızlıkları saptama
- Belirsizliği teşhis etme
- Tümevarma ve tümdengelim yöntemlerini kullanma
- Mantık yürütme

"Bunlara ekleyeceklerim" diyor David:

- Analiz etme
- Sınıflandırma
- Karşılaştırma
- Uygulama
- Değerlendirme
- Tartışma
- Yorumlama
- Çözüm önerme

Ve belki de

- Keyif alma
- Entelektüel haz alma

Charles şöyle diyor: Bunların hepsi iyi.

Ancak ben insanların bütün bunları yapıp yine de biraz tahammülsüz, biraz ukala olabileceklerinden endişe ediyorum. Bilgi ve inanç genellikle bir bağlama oturur. Mesela, geleneksel olarak dışlanan insanların tecrübeleri imtiyazlı olanlarınkinden farklı varsayımlara ve vurgulara dayanır. İngilizce bir deyim olan "Nereden geldiğini duyuyorum",¹⁹ tam da bu nedenle kullanılır. Dolayısıyla, bence, listeye aşağıdakileri de ekleyebiliriz.

- Belirsizliğe tahammül etme
- Farklılıkları hoş görme
- Başkasının gözünden bakabilme

Ayrıca eleştirel düşünenerin daha büyük faydalara kendilerini adanmaları da değerlidir. Bu nedenle, aşağıdakileri de ekleyebiliriz.

- Sorunları belirleme
- Farklı çözümler sunma
- Kendisi ve başkaları için sorumluluk alma
- Sorunların çözümünü için başkalarıyla birlikte çalışma

Bunlar eleştirel düşünme tanımının birer parçası olacak diye bir kural yok; ancak, eğer eleştirel düşünmeyi yaymak için öğretmenlerle ve öğrencilerle çalışma zahmetine katlanacaksak yukarıdaki yeterlilikler üzerinde de çalışmalıyız.

İpek, 21 Mayıs 2010'da ekliyor. Belki bazıları yineleme olabilir.

- Bilgi yorumlama
- Farklı öğrenme araçları kullanma
- Empati kurma

- Kuşkuucu davranma/sorgulama/olduğu gibi kabul etmeme
- Araştırma
- Argümanları kanıtla destekleme
- Akıl yürütmeyi ve kaynakların güvenilirliğini sorgulama
- Yeni bilgileri eskilerle ilintilendirme
- Kavramlar arası ilişki kurma
- Bilgi transferi-başka durumlara uygulama
- Görüşlerinde esnek olma
- Farklılıklara saygı

İpek, 30 Mayıs 2010'da (herhalde diğer arkadaşlardan da öneriler alarak) ekliyor. Belki bazıları çifte yineleme bile olabilir!

- Oluşturma/inşa etme
- İlişkilendirme
- Neden-sonuç ilişkisi kurabilme
- Karar verme
- İnceleme
- Sorun çözme
- Çözümleme
- Sınıflandırma
- Çıkarsama/vardama
- Yordama/önkestirme
- Özetleme
- Yeniden çerçeveleme
- Açık fikirli olma
- Farklı fikirlerden keyif alma
- Berraklık isteme
- Nedenler üzerinde durma
- Tüm bağlamı göz önüne alma
- Yargılamama
- Yeterli kanıt görünce görüşünü değiştirebilme
- Körü körüne bağlılıkları olmama/dogmaları sevmeme

- Kendi önyargılarını/yanlılıklarını bilme
- Değerlendirme için doğru ölçütler kullanma
- Yansıtma
- Tümevarım
- Çıkarım
- Doğru ve nüfuz edici sorular sorabilme
- Görüşlerini gerekçelerle, kanıtlarla destekleme
- İleri sürülen görüşler üzerinde konuşabilme
- Dikkatle dinleme
- Eleştirel ruh: Uslamlamaya değer verme; eylemini ona dayandırma
- Yargı oluşturabilme (çünkü ED ölçütlere dayanır, kendini düzeltip iyileştirir, bağlama duyarlıdır.)
- Sorgulama, tartma, reddetme, kabul etme, değiştirme, bir araya koyma, ortak paydayı bulma
- Kendi entelektüel gelişimini önemseme
- Sorunu yapılandırabilme/gerçeğeleyebilme
- Charlie'nin eklediği insan ilişkileri boyutuna belki duygudaşlık/empati de katılabilir

Bu aşağıdakiler, ikinci ED işlemleri Listesi:

Eleştirel Düşünen Birey...

- gerçek ile yorumu ayırır.
- önyargıları belirler.
- sunulan bilginin doğruluğunu sınar.
- kanıtları inceler.
- ilişkileri açıklar.
- bilgi kaynağının güvenilirliğini değerlendirir.
- mantık hatalarının ve varsayımların farkına varır.
- açık uçlu sorular sorar.
- örnekler verir.
- etkin dinler.
- tutarsızlıkları saptar.
- belirsizliği teşhis eder.
- tümevarım ve tümdengelim yöntemlerini kullanır.
- mantık yürütür.

- analiz eder.
- sınıflandırır.
- karşılaştırır.
- uygular.
- değerlendirir.
- tartışır.
- yorumlar.
- çözüm önerir.
- keyif alır.
- entelektüel haz alır.
- belirsizliğe tahammül eder.
- farklılıkları hoş görür.
- başkasının gözünden bakabilir.
- sorunları belirler.
- farklı görüşler sunar.
- kendisi ve başkaları için sorumluluk alır.
- sorunların çözümü için başkalarıyla birlikte çalışır.
- bilgiyi yorumlar.
- farklı öğrenme araçları kullanır.
- empati kurar.
- kuşkucu davranır/sorgular/olduğu gibi kabul etmez.
- araştırır.
- argümanlarını kanıtla destekler.
- akıl yürütmeyi ve kaynakların güvenilirliğini sorgular.
- yeni bilgileri eskilerle ilintilendirir.
- kavramlar arası ilişki kurar.
- bilgi transferi yapar/bilgiyi farklı durumlara uygular.
- görüşlerinde esnekler.
- farklılıklara saygılıdır.

Buraya, 30-31 Mart eğitimleri öncesinde, o eğitimi birlikte kotaracağım Hasan ve Funda'ya yazdığım mektubu alayım; belki uzun yılların birlikte eğitim verme deneyimine sahipken bile, her bir yeni eğitim için eğiticiler olarak nasıl düşündüğümüze, ekipçe ayrıntıda da anlaşmaya çalıştığımızla ilişkin bilgi verir ve bu metni okuyacakların işine yarar.

23 Mart 2013

Sevgili Hasan, Sevgili Funda,

Size daha önce Erhan-Mine-Funda'nın 30-31'ine ilişkin, fikir ürettiklerine ilişkin Erhan'ın mailini gönderdim. Funda, birlikte çalışan grubun içinde olduğundan zaten biliyor neler konuşulduğunu ama Erhan'ın elinden çıktığı haliyle Hasan görsün diye gönderirken, Funda'ya da bir kez daha gönderdim. Söz konusu maili, şimdiye dek incelemişsinizdir diye ummaktayım.

Aşağıda, şöyle aklıma geldiği gibi, hem Erhan'ın mailindeki önerilere hem de ondan bağımsız olarak, 30-31'inin içeriğinin ne olmasının uygun olacağına ilişkin kendi görüşlerimi sıralayacağım. Sizden de hem benim dediklerime ne dediğinizi, hem Erhan'ın dediklerine ne dediğinizi, hem de kendiliğinizden ne dediğinizi duymak isterim ki süratle yazışarak kesin kararlara varabilelim; o iki günün programının ERG'ye gönderilip çoğaltılmasının rica edilebileceği biçimde kesinleştirebilelim, her bir oturumun içeriğini (o oturumda kimlerin ne yapmak için hangi süreyle görev alacağından, o oturumda hangi materyalin gerektiğine vb. kadar) netleştirebilelim.

Bu girizgâhtan sonra, gelelim düşündüklerime:

Birtakım şeyleri (kavramlar, yöntemler vb.) ilk sekiz günün eğitiminde ele almadığımızı, bunların bu ilk on günlük eğitimde yani dönem sonundan ve yaz tatilinden önce ele alınmasının öğretmenlere üzerinde düşünecekleri/çalışacakları bir şeyler vereceğini ve bunun Eylül'de, yeni ders yılı başlamadan önceki seminer döneminde yapacağımız eğitimlere iyi bir temel oluşturabileceğini düşünüyorum. Dahası bu temel ve birleştirici kavramları vb. ele almamız, öğretmenlerin, ED'nin havada ve yalnız başına duran bir kavram olmadığı, uygun bir bağlam içinde işletilirse işe yarayacağı gerçeğinin farkına varmalarını sağlayacaktır diye umuyorum.

*Bunlar, en başta **barış, adalet ve demokrasi kavramları**. Bunlara sanırım hiç mi hiç değinmedik. Bireyde başlayarak sınıf içinde ve okulda yerleştirilmelerinin (benimsenmelerinin, içselleştirilmelerinin), ED için gerekli ortamı hazırlayacağı görüşünü sunmalı ve pekiştirmeliyiz diye düşünüyorum.*

Akran desteği ve uygulayıcılar topluluğu oluşturma, meslektaşlar arası dayanışma (birbirinin dersine girme, geribildirim verme vb.) konularının yeterince üzerinde durulmadığını düşünüyorum.

Katılıyorum: Kazanım oluşturma ve yazmada eksikleri var; çok sayıda kazanıma yönelme eğilimleri var ki bu iyi değil. Dahası, belli ki sınıf yönetimi konusunda da hem bilgi hem de deneyim eksikleri var; olduğunu zaten kendileri de söylüyorlar. Bu konularda çalışılabilir.

“Fırsat eğitimi fırsatlarından yararlanamama” konusunun çok önemli olduğunu, bu tartışmanın öğretmenleri, kendi birikimleri, donanımları, dinleme becerileri vb. üzerinde düşündüreceğini ve eksiklerini tamamlamaya yönelteceğini düşünüyorum.

“Fincancı katırlarını ürkütmekten ürkümeme” üzerine düşünceleri gerektiği kanısındayım. Bunun da nelerin “hassas konu” olduğu, bu konuların neresinin neden hassas olduğu, gerçekten hassas olup olmadığı vb. üzerine gidilerek elde edilebileceğini düşünüyorum. “Toplumsal konuları sınıfçıne sokma” dediğimiz meselenin bu türden bir tartışma ile bağlantılandırılması işe yarayacaktır.

ED üzerine düşünceleri gerektiği kanısındayım: Neymiş yani bu ED, neden önemliymiş, ED dili nasıl bir dil olmalı vb.

Bir Malzeme-Bir Ders’in yaratıcılığı tetikleyici, fırsat eğitimi öğretici, az zamanda çok iş başarmaya yöneltici olduğunu düşünürüm; bu arkadaşlarla da uygulanmalı bence. Bir önceki maddenin (ED üzerine düşünmenin) bir parçası olarak kullanılabilir.

İletişim, çocukla iletişim, dinleme, empati, yeniden çerçeveleme, KDK, önyargılarının farkında olma, önyargıların iliklere işlemişiği konularının tekrar tekrar ele alınmasında yarar var (Bunlar için, “Ademler ve Havvalar” karikatürleri ile küçük grup çalışması yapacakları bir oturum düşünülebilir).

İkinci günün son oturumunda, **hem 30-31’ini (yani iki günü) hem de tüm eğitimi (yani on günü) değerlendirmelerini** istemeliyiz. Bunlar için ayrı ayrı form mu hazırlamalı, yoksa iki günü yalnızca sözlü değerlendirsinler ve on gün için hem sözlü hem yazılı değerlendirme mi alalım? On günlük değerlendirme için bir tür 3N yapılabilir mi (Bu eğitime gelirken neleri bilmek istiyordum? Neler öğrendim? Daha neler öğrenmek istiyorum? gibi)?!

“Ödev” vermekten ziyade, her birinden iki ya da üç “bağlılık sözü” almakta yarar olabilir. Örneğin, her öğretmene, üzerinde “Eylül’de okul açılmadan önceki eğitimlere kadar ben,...” cümle parçacığının, büyük aralıklarla üç kez yer aldığı bir A4 kağıt verilerek boşlukları doldurmaları istenebilir. Böylece her bir kişi, üç söz vermiş olur kendisine. Bunlara rumuz yazarlar. Hepsinin birer kopyası alınır. Her kişi kendi kopyasına, biz de herkesinkinin bir kopyasına sahip oluruz. Eylül’de bununla ne yapacağımıza sonra karar veririz!

“Nasıl öğrenciler istiyorsunuz?” “Onların nasıl öğretmenler istedikleri kanısındasınız?” “Acaba neden?”

Oturlmaları, şu ana dek kullanılanlardan farklı yöntemlerle yürütmek bence önemli. Özellikle, 6 Şapkalı Düşünme’ye (ki anımsadığım kadarıyla Hasan uzmandı bu konuda) ve Zihin Yürüyüşü’ne yer verebiliriz ve bunlardan yarar sağlarlar; zira kalabalık sınıflarda uygulamakta sorun yaşamazlar diye düşünüyorum. Ne dersiniz?

“Akla takılanlar, ele alınmayanlar, eksikler gedikler” gibi bir başlığı olan ya da “şu ana dek yaşananlar, korkular, kaygılar, krizler, üstesinden gelinenler” gibi bir başlığı olan, hiç olmazsa bir oturum olmalı mı? Öğretmen arkadaşlarımızın içlerini rahatlatmaya yarar mı?

Son diyeceğim şu: 6 Şapka falan gibi şeyler belki artık eskidi; en azından bizim için eskidi. Biz şimdi, toplumsal konuları sınıfa sokmakla, ciddi ve önemli konuları öğrenciye tartıştırmakla vb. uğraşyoruz. Bunun böyle olması önemli ve bunun gerekliliği benim yıllardır savunduğum bir şey. Ancak, bu okulun öğretmen kitlesiyle 6 Şapka vb.yi ele almak ve mektubumun buraya kadarki kısmında önerdiğim noktalara yer vermek, bence (a) ellerinde daha çok araç olmasına, (b) donanım kazanarak kendilerine güvenlerinin artmasına; dolayısıyla, rahatlamalarına ve bu da, en azından -nasıl desem- “kılıksız bir geçiş” yaratmaya yarayacaktır ki bu da hem öğretmenin ve öğrencinin psikolojisi hem de bu çalışmada elde etmeye çalıştıklarımız açısından değerlidir.

Son Son: Yukarıda söylediklerime bakarak hemen anlaşılacağı gibi, artık “30 dakikalık ders kurguları sunulması” gibi işlerden yana değilim. Bu iki günde, daha “şimdiye dek yapılanları derleyip toplayıcı, birleştirici” bir şeyler yapılmasını, böylelikle “kapanış” sağlanmasını öngörüyorum.

Buradan yola çıkarak, **Erhan'dan gelen maildeki önerilere geçeyim: Birinci oturum** için önerileni Funda yapmak istiyorsa, Funda'nın sunumunu kısa tutacağı, dersin önyargı, kalıpyargı, ayrımcılık kavramlarının sınıfıçindeki görünümüne de gönderme yapabileceğimiz bir tartışmaya da yer verecek şekilde kotarılmasını yeğlerim. **İkinci oturum** için anlatılanı anlayabilmem için "Funda'nın adı geçen diğer projede edindiği materyaller" in neler olduğunu bilmem gerek. Bu bir tür Bir Malzeme Bir Ders mi? Değilse, ne? Pazar günü için önerilen ilginç. Ancak, doğru anladığımdan emin değilim: O anda orada yapılacak bir işten söz ediyoruz, değil mi? "Ödev verilebilir" denilmiş olması biraz kafamı karıştırdı...

Son Son Son: Açık ki yukarıda (yani buradan önceki kısımda) yazdığım her şeye bu iki günde yer vermek, olanaklı da değil istendik de. Bir bölümü sonraki eğitimlere kalacak. Sizin görüşlerinizle, bu iki günde ele alınmasını uygun gördükleriniz, yani öncelikler belirlenmiş olacak. Görüş bildirirken "ben şunu yapabilirim", "ben Funda'yla/Hasan'la şunu yapabilirim" gibisinden somutlaştırmalara yer vererseniz, çabuk yol almış oluruz.

İkinize de şimdiden teşekkür ve sevgiyle.

İpek

Buna Funda'dan gelen bir yanıt ve o yanıtın içine girerek benim o maildekilere ilişkin yazdıklarım da aşağıda eğik olarak yazılanlar.

İpek Hoca'nın önerilerini okuduktan sonra iki gün için aklıma bir kurgu yattı, sizlerle de onu paylaşmak isterim. İpek Hoca'nın önerdiği tüm noktaları kapsayan bir şey yapabiliriz gibi geliyor bana ve kimlerin neleri yapabileceği önerilerimi de ekliyorum.

ED'nin bağlamına oturtulması ve temel ve birleştirici kavramlarla (bununla benim barış, adalet, demokrasi" dediğimi mi kastediyorsun? Değilse, neler?) başlayalım ilk oturuma ve bunu Hasan yapsın.

Sonra ben bu bağlama dayanan engellilik üzerine bir örnek ders yapayım ve Hasan bu dersin değerlendirmesini bir önceki oturumdaki bağlama referansla değerlendirsin (değil de, katılımcılara yaptırsın bu değerlendirmeyi ve sonunda kendisi yapsın). Sonra öğretmenlerle bu bağlamı da içeren bir

bakışla “bir malzeme-bir ders” oturumu yapalım. Malzemeleri seçmek çok önemli, Hasan’la yarın beraberiz, belirleriz biz bu malzemeleri. Bu oturumu da Hasan ile ben yapalım.

Sonra, İpek Hocam ve Hasan bu bağlamı destekleyecek ve inceliklerini gösterecek fırsat eğitimlerini kaçırmama, hassas konuları açmaktan korkmama ve önyargılar ve iletişim gibi meseleleri tartıştıran bir oturum yapabilirsiniz ve böylece birinci günü kapatırız.

İkinci gün ED üzerine düşünme (ED nedir, neden önemlidir?) oturumuyla başlar, Hasan yapabilir bu oturumu. ED’yi sınıf ortamında yaşatmanın inceliklerini konuşmak için kazanım yazma (bunu da Hasan’a bırakmayı yeğlerim!), sınıf yönetimi ve akran desteği meselelerini konu eden bir oturumla devam ederiz. İpek Hoca’dan başkası yapamaz bu oturumu.

Sonra akla takılanlar, korkular, kaygılar, stratejiler üzerine bir oturum yapabiliriz. Bunu da hep birlikte kotarırsınız, ama ben yönetebilirim.

En sonunda da, hem sözlü hem de yazılı değerlendirme aldığımız bir oturum ile eğitimin ilk aşamasını tamamlarız. İpek Hocam ve Hasan birlikte yapar bu oturumu, ED eğitmen eğitiminden hatırladığım kadarıyla siz beraber çok iyi yapıyorsunuz bu kapanışları...

En son iki oturumun planlamasını ve görev dağılımını Cumartesi akşamı da yapabiliriz.

Bu durumda önerdiğim program aşağıdaki şekilde oluyor.

30 Mart

09.30-11.00 Toplumsal konuları sınıfiçinde ele almak: Teorik (kuramsal) çerçeve ve temel kavramlar

11.00-11.15 Kahve molası

11.15-12.45 Toplumsal konuları sınıfiçinde ele almak: Örnek Ders Uygulaması

12.45-13.45 Öğle yemeği

13.45-15.15 Bir malzeme-bir ders.

15.15-15.30 Kahve molası

15.30-17.00 Toplumsal konuları sınıfiçinde ele almanın incelikleri (Burada artık toplumsal konular dememeyi, “hassas” konular, fırsat eğitimi, önyargılar, KDK vb. gibisinden bir şey demeyi yeğlerim.)

Ve: Son günün planlanması ve görev dağılımları... Bunu çıkartmalıyız, zira son günü kendimiz önceden planlıyoruz zaten!

31 Mart

09.30-11.00 “Eleştirel düşünme nedir? Neden önemlidir?” üzerine düşünme

11.00-11.15 Kahve molası

11.15-12.45 Eleştirel düşün(dür)menin incelikleri

12.45-13.45 Öğle yemeği

13.45-15.15 Akla takılanlar, korkular, kaygılar, stratejiler...

15.15-15.30 Kahve molası

15.30-16.30 Genel değerlendirme; “bundan sonrası...” (Değerlendirmenin bir saat süreceğini ya da sürmesi gerektiğini sanmıyorum. Bu oturumun ilk yarısında, belki, Erhan’ın mailinde Mine’nin önerisi olarak yer alan işi yapabiliriz.)

Sonsözler:

Yeni yöntemler örneklemek konusunda dediklerimi yineliyorum. Funda engellilik dersini yaparsa hangi yöntemleri kullanacak? Hasan’a 6 Şapka için fırsat yaratabilecek miyiz ya da o bu isteğimi nasıl karşılıyor?

Toplumsal konular meselesini biraz azaltmak istememin nedeni: Her ne kadar SEÇBİR ve bu çalışma ve sertifika programı birbirlerinden beslensin, birbirlerine katkı yapsın fikrini çok benimsiyorsam da, O öğretmenlerinin, tüm iyi niyetlerine, heveslerine ve “iyi öğretmen”liklerine karşın, çok temel bir donanım da gereksinme duyduklarını; örneğin, sınıf yönetimi, barışçıl sınıf, sınıfıçi adalet ve demokrasi konularında düşündürülmeleri, ED’nin bunlarla el eleliğini fark etmeleri gerektiğini düşünüyorum.

30-31 MART 2013 EĞİTİMİ. İLK YILIN SON EĞİTİM GÜNLERİ.²⁰

30 MART (DOKUZUNCU GÜN)

Hasan bir video (Bingo) gösteriyor: Bu videoda yönetmen bize ne anlatmak istiyor, karakterleri saptayalım, kimler var, ne oldu, nasıl ve nelere teslim oldu/ hangi araçlarla teslim alındı, orası neresiydi/başka nerelere benziyor vb. sorularını soruyor.

Toplum/mahalle baskısı, toplama kampı, fabrika, tek tip ürün, aile, okul/sınıf, işkencehane, sorgu odası, askeriye/kışla kavramları ortaya atılıyor. Dönme dolap simgesinden, “bu sadece ona ait bir şey değildi, ‘sıradaki’ denildi video biterken” deniliyor.

“Daha gıcık bir soru sorayım” diyor Hasan. “Çocuğun adı var mı? Hangi ülke/ hangi dönem olduğunu anlayabiliyor muyuz? Burada adaletsizlik var mıydı?” Güç dengesizliği, tercih şansı yokluğu gündeme geliyor.

“Ya bütün bunlar çocuğu berbat bir addan kurtarmak için idiye?” “Onun iyiliği için’se yani?”, “evet, ama özgür iradesi elinden gitti” vb. yanıtlar geliyor. “Hımm demek ki, sürecin kendisi alçakçaysa, orada adaletsizlik vardır” diyor Hasan. Sonra soruyor: “Kimlik değiştirmeye sosyologlar falan ne diyor?” Yanıtlar: Asimilasyon, aynılaştırma, beni benden alma...

Hasan soruyor: “Çocuk dirençsiz ve kişiliksiz miydi?” Palyaço lafı bizde sempattir, şöyle diyelim: Tam bir soytarıya dönüştü.

Yeni bir DVD; *Rabbit Proof Fence*, Türkçesi, *Çit*. Avustralya aborjinlerine ve ellerinden çocuklarının alınmasına ilişkin. Bir DVD daha: *Into the West*. Kızılderililer filmi. Soruyor Hasan: Bu üç filmin farklı ve ortak noktaları neler? Birileri, “*Çit*’te kanun var”, “ırkçı söylem var” diyor. Kıvırtan yanıtlara izin yok: “Söyle, nerede fark ettin bunu?”. Melezlik, “bilimsel söylem” kisvesi gündeme geliyor. Yasa, bilim, çağın ruhu, kendine güven.

Hasan: Allahına kadar kendine inanıyor. Kadife eldivene gerek yok. Çıplak zor kullanıyor.

Hasan, “beyaz daha güzel değil mi; beyazlaştırarak medeniyete katacak işte” gibi söylemlerle şeytanın avukatı rolünü oynuyor.

Üçüncü filmde ikna yöntemi var. Ad değiştirme, saç kesme, inanca ve kimliğe ilişkin simgeleri silme, soru sorma yetisini elinden alma. Hasan: “ED tam da bunun için var; aklımızı başımızdan alan dünyaya karşı aklımızı korumak için.”

Hasan soruyor: “Alçaklar’ diye düşünmemiz, yönetmenin bize bunu nasıl anlattığından da etkileniyor mu?”

İkinci oturum yine Hasan’ın: Önce “6 Şapkalı Düşünme” yöntemini anlatıyor.

Beyaz: Objektif veriler.

Kırmızı: Subjektif duygular.

Sarı: İyimser (avantajlar).

Siyah: Kötümser (dezavantajlar).

Yeşil: Uçuş, sınır yok, keşke (Hasan’ın bu son sözcüğü kullanmasının katılımcılarda kafa karışıklığına yol açtığını gördüm; “keşke”, bize “vah vah”ı, “olabilseydi ama olamadı”yı anırtıyor. Oysa burada, serbest bırakılmış yaratıcılıktan söz ediyoruz.)

Mavi: Serinkanlı analiz.

Meselenin bütün bu boyutları çerçevesinde sonuca varılacak. Mesele ne peki?

“Bir belgesel TV’nin yayın yönetmenisiniz. Şimdi size göstereceğim belgeseli gösterme ya da göstermeme kararı vereceksiniz. Gösterilen belgeselde Can Dündar, *Dersim’in Kayıp Kızları* adlı belgesel filmi hazırlayan Nezahat Gündoğdu’yla konuşuyor. ‘37-‘38 Dersim Harekâtı sırasında aileleri öldürülen ya da ailelerinden koparılıp alınan ve rütbeli asker ailelerinin yanına verilen yüzlerce kız çocuktan söz ediliyor.

Gruplar halinde 6 Şapka ile çalışılacak. 6 Şapka, beyin terbiyesidir.

Hasan çok başarılı bir kolaylaştırıcı. “Soruyu şimdi daha net sorabilirim”, “... sorusunu şu anda sormuyorum, ama ileride soracağım” gibi taktikleri, “hımm?”ları var. Her denileni hemen duyuyor. “... mı diyorsun, anlamak için soruyorum”, “ha ha! Çok güzel, çok önemli”leri var. Çok iyi ve “eğitici” yeniden çerçevelemeleri var. Örneğin gayet basit bir “halk öğrensin” tarzı yanıtı, “kamuoyu duyarlılığı yaratılsın, insan hakları ihlallerine duyarlılık yaratılsın diyorsun” diye yeniden çerçevesiyor. Karizmayı çizdirmekten, “ulan aferin herife diyoruz”dan bahsederek “bizden birisi” oluveriyor. Eğitici vs. eğitilen, öğretene/öğrenen farkını (statü, güç, bilgi vb. farklarını) neredeyse sıfırlıyor. Oysa her yaptığı, dediği, bilgiye ve deneyime dayanıyor.

Birisi, “bu kızları alan subay aileleriyle, onların çocuklarıyla görüşmeler içeren bir belgesel de yapılmalı” diyor. Hasan yeniden çerçevesiyor: “Resmin öbür tarafına da bakılmalı’ diyorsun. Haklısın. Gerçeklerden korkmak bir halkı güçlendirmez, zayıflatır.”

Özetle, gergin konuda rahat ve esprili olması, konuyu/tartışmayı kolaylaştırıyor, hatta olanaklı kılıyor; herkes rahatça fikrini söyleyebiliyor (söylemiyle de, beden

diliyle de dışlamıyor hiçbir kişiyi ya da fikri). Neyi nerede nasıl söyleyeceğini iyi biliyor, akışı bozmadan tamamlayıcı bilgi veriyor sürekli. O anda kendisinin de düşünmekte olduğunu ve/ya da söyleneni değerlendirmekte olduğunu açıkça görebiliyoruz. Zamanı kontrol sorunu var!

Bir dizi olacakmış meğerse bu! Afiş tasarlanacak, dizinin kaç bölüm olacağına ve her bölümün adının/başlığının ne olacağına karar verilecek.

Birinci gün öğleden sonra: Funda, “Bir Malzeme Bir Ders” yapıyor. Funda ve ben evden malzemeyle geldikti bu sabah! Bir torbaya doldurduklarını kendisi çekerek birer birer dağıtıyor kişilere. Her bir öğretmenin ne çektiği (ve onunla ne yaptığı da parantez içinde) aşağıda:

- Ayna (Masallar, favori masal adları, ana konu, problem, sonuç.)
- Mavi kapak (Çevre. Minik bir plastik kapağın kime ne zararı olur? Çevre duyarlılığı, çevre örgütü kurmak için istasyon yöntemi.)
- Müdür-saat (Saate ve zamana uyma, en büyük beklentim budur öğretmenlerimden.)
- Kırmızı, teneke Mabel kutusu (Çikolatanın hammaddesi üzerine beyin fırtınası, Cumhuriyet dönemi fabrikaları; girişimcisiniz, fabrikaya ad ve tanıtım afişi bulun.)
- Tabaka (Kimde bulunur, ne işe yarar, sigaranın zararları, sigaranın terki için slogan ve resim; “Çevrenizde bu dertten mustarip insanlar var mı?!”)
- Zarf (Haberleşme, iletişim; zaman makinesindeyiz; 30 yıl öncenin haberleşme araçları nelerdi başlıklı metni dağıtıp eşli okuma, artı büyük grup tartışması; geleceğe/torununa mektup yaz, sakla.)
- Toz bezi (Temizlik bezlerinin yenilerinin sağlıklılığı; temizlik bezi yapımında plastik kullanımı, “hızlı yaz: Siz nasıl bir temizlik bezi kullanmak istediniz?!”)
- Müzik aleti (müziğin eğitime katkısı); Ö-Fifa 2006 (Veri saklama ve taşıma konusu, bir şarkı 4 tbn ise bir DVD’ye kaç şarkı sığar?)
- Takvim (Bu size ne düşündürüyor; neden takvim kullanırsınız; önemli gün ve haftalar sizin için ne ifade ediyor? Yazar yaşamını kronolojik sıraya koy; sizin kendi yaşam gelişiminiz...)
- Rimel (Kişinin kendisiyle barışık olması, ayna. Sabah aynaya bakar mısınız? Güzel olma ihtiyacı, Çirkin Ördek Yavrusu (ÇÖY) masalının gerisini siz getirin. Küçük iyiliklerle dünyayı değiştirmek, engellilik/eksiklik, beğenmediğin yönünü söyle, Sen ÇÖY olsan ne hissederdin? estetik ameliyat doğru/haklı mı?)

31 MART (ONUNCU GÜN)²¹

İlk oturumda, Hasan, YOİ'deki Antidemokrat Ülkesi'ni okuyup her bir antidemokratik durumu tartışıyor. Daha doğrusu kendisi okuyor ve her antidemokrat uygulamada durup bağırıyor/bağırıyor, sonra tartışmaya geçiliyor. Nefis, eğlenceli ve eğitici (keyifli ve verimli diye çırpındığım türden) bir tartışma bu.

“Bir anayasa çizin” ve “bir diktatörün anayasasını çizin” dedi. Çizimlere tek tek bakıldı, herkese gösterildi, açıklamalar alındı. YOİ'deki anayasa çizimini çoğaltmış. Dağıttı. “Acaba niçin böyle çizilmiş?”i tartıştırdı. O resimdeki, iki çocuğun kollarının dolaştığı yere bile bir kulp taktı grup! Hata bulma yarışındaydılar! “Eleştirel” düşünüyoruz ya! Neyse, ben de kendi işlerime toz konduramıyorum galiba!

YOİ'nin “Din ve Vicdan Özgürlüğü” bölümündeki Vatandaş M'li oyunu dava yaptırdı. Araya girip espri yapıyor. Hakim heyetinin “akli dengesi yerinde mi?”sine yanıtı şu: “Cin gibiler bunlar hakim bey!”

Tartışma sırasında geçen “azınlık diye itham etti”, “azınlık diye hakaret ediyor” ifadelerinin üzerinde durmadı. “Azınlık sözcüğünü neden hakaret/itham sözcüğü olarak algıladınız?”sorusu etrafında bir tartışma ilginç olabilirdi.

Hemen ardından gazeteciye mikrofon uzatıyor ve ardı ardına sorular soruyor: İçeride ne oldu? Zanlılar politik savunma mı yaptı? vb.

İkinci oturumda ben, nihayet “içe bakış” sağlamak için bir fırsat yaratmak üzere, “öğrenciyi eleştirel düşündürebilmek için öğretmenlerin sahip olması gereken nitelikler ve göstermesi gereken davranışlar nelerdir?” sorusu etrafında beyin fırtınası yaptırıyorum. Kağıtlı tahtanın kağıtlarını duvara asıyor ve yazılanları hep beraber okuyarak tartışıyoruz; Nominal Grup Tekniği (NGT) uygular gibi! Sonra küçük gruplar, başlıklar altında topladı yazılanları. Sanırım fena değildi.

İkinci günün öğleden sonrası. İlk oturumda Funda kaygı, korkuları vb. alıyor.

Bazıları şöyle: Öğrenci ED'ye hazır değil, araç gereç eksik, okul sabah çok erken başlıyor, ilk bir-iki derste uyuyorlar (ilk dersler kayıp), okul yarım gün yani öğrenci okulda yeterince zaman geçirmiyor, öğrenci aç geliyor sabah, öğrencinin eskiden getirdiği alışkanlıklar var, teneffüsler yetersiz, sınıflar kalabalık, öğrenciler alışkın değil, okulun ve sistemin koşulları olumsuz, ilgisiz ve bilgisiz öğrenciler var, onlar diğerlerini de rahatsız ediyor, veli bağınaz ve yetersiz, zaman yetersiz, aileler desteklemiyor, motivasyon sönüyor ve sisteme yeniden uyum gerekiyor. Süreklilik ve sürdürülebilirlik sorunu var! Olmadığı, açıkça ve gözle görülür biçimde fark edilen şu: “kendine bakma, gözleri içeri döndürme, eksiği kendinde arama, kendi sorumluluk alanını gözden geçirme!” Mine bu oturumun adını koydu: TOS!

Şunları eklemeliyim: Gerçekten çok zor içe bakış. Sabahki oturuma rağmen, bu oturumun böyle gitmesi, ilginç ve korkutucu. Sınıfa, okula, sisteme, öğrenciye (öğrenmek istemiyor, katılmıyor, algısı düşük, amaçsız, okulla bağızsız...), aileye/ veliye, teneffüse, başlama saatine, öğretmen yetiştiren kurumlara, özetle “güneşin altındaki her şey”e gönderme var, ama “kendimiz”e” “ben”e neredeyse hiç yok. Yukarıda da değindim, olanlar şunlar: Öğretmenin yeterli zamanı yok (kendi elinde değil!), motivasyonumuz sönüyor (dış etkenler yüzünden), aramızda çaba sarf etmeyenler var (ben onlardan değilim).

Bunu yazarken, daha önce aklıma gelmeyen bir şey düşündüm: Gelecek yılki eğitimlerden birisine birisini getirelim “içten güdülenme”, “kendini güdülendirme” anlatsın ve tartışsın. “Motivasyonum düştü, motive et beni” ile olmuyor. Üstelik bu istek kime yöneltiliyor belli değil; sisteme ise yandık!

Bu oturumda dile getirilen birkaç aydınlık ifadeyle bu anlatıyı kapatayım: “Bir sigara içerken birbirimize baktığımızda, ne konuşacağımızı biliyorum: ERG, “arada bir, ‘acilen bir doz ERG toplantısına ihtiyacım var’ diyorum”, “5. sınıflarla üç yıl daha ders yapacağım; temelden alıp hem biz değişerek hem de onları değiştirerek onlarla temelden alıp götürebiliriz.”

Öğleden sonranın ikinci oturumu olmasa gerek bu, - zira son oturumu sanırım tamamen bu iki günün ve toplam on günlük eğitimin değerlendirilmesine adadık - ama bu iki sayfalık notlarıma oturum numarası, kim yaptı notu, hatta sayfa koymayı atlamışım. Yorgunluk belirtisi olsa gerek! Olduğu gibi alıyorum aşağıya:

Örnek olay/örnek video üzerinden, “gümlemiş” ve “gümlememiş” ders konusuna bakıyoruz. “Gümlemiş”in öğretmence çevrilebildiği... Şunlar söyleniyor; tırnak işareti koymadan sıralıyorum:

Çaresiz kalıyoruz; işlenen konular müsait, siz ustasınız, ama burada 12 kişiyle çalışıyorsunuz, hem de üniversite mezunu 12 kişi; ben burada stajyerim ve öğreniyorum, eleştirebileceğimi/eleştirilebileceğimi öğrendim.

Materyal seçerken nelere dikkat edilecek?

- Provokatif/kısıktıcı/çomak sokucu
- Ufuk genişletici
- Klişe sarsıcı
- Yaşama değen

Oturumun birinde, aşağıdaki videolar gösterildi:

1. video: Beden imgesi
2. video: İnsan Hakları (adalet, sığınma, katılım)
3. video: Küresel ısınma

4. video: *Which doll is pretty/ugly/nice?* (Hangi bebek güzel/çirkin/hoş?) (Bu, ünlü, benim de bildiğim ve önyargıların erken yaşta ediniminden bahsettiğim her ortamda andığım –küçük siyah ve beyaz çocuklara siyah ve beyaz bebek gösterilerek yukarıdaki sorunun sorulduğu ve yalnız beyaz çocukların değil siyah çocukların da beyaz bebeği daha *pretty* (güzel) ve *nice* (hoş) buldukları– bir araştırmaya gönderme yapan, ama hiç izlemediğim video, çok etkileyiciydi.)
5. video: Çocuğunu sevmeyen el kaldırısın.
6. video: Tulavet
7. video: Irkçılığa karşı secdedeyiz.
8. video: Filmmor Kadın-Namus.

Son birkaç not düşeyim:

- Ayağımdaki sorundan dolayı gidemediğim 10. İyi Örnekler Konferansı dündü (13 Nisan 2013). Umarım O öğretmenlerimizin hepsi (eğitimlerimize değer verip gelen öğretmenleri kastediyorum) gitmişler, çeşitli oturumlara katılmışlar, hem donanımlarına donanım katmışlar hem de katıldıkları oturumlara katkı yapmışlardır.
- “Mayıs sonuna doğru bana anımsatır mısın lütfen, öğretmenlere bir mektup yazıp yaz ödevi vereyim” dedim ERG’den Çiğdem’e. Gerçi o gidiyor Mayıs başında, ama devrettiği kişiye söyler, eminim. Çiğdem’i kaybetmek hiiii iyi olmayacak.
- Ben, “İletişim Falan ve Okuduklarımız” başlıklı sohbet toplantımı yaptım öğretmenlerle. Sırtlarında yumurta küfesi olmayacağı için eğitimlere düzenli katılmayan öğretmenlerden de buna/bu sohbet toplantılarına gelen olacağını varsaymıştım; yanılmışım! Bizimkilerdi gene katılanlar. Önce iletişimle ilgili birkaç değışkene değinebilmek için “Ademler ve Havvalar” karikatürleri üzerinde küçük grup çalışmasıyla başladık. Sonra ilk gittiğimde, elimde götürdüğüm bavulcuğun içinden çıkararak masa üstüne yığıdığım “kitaplarım” üzerinden (ki onları sergiye dönüştürmüştü katılımcılar ve bazıları adlarını yazmış, bazıları fotoğraflarını çekmişti!) okuma yoluyla hem edinimlenme hem de öğrenciye etkinlik hazırlama gibi konularda tartıştık. Tarafımdan, sayfaların bazılarında –onlarca– *post-it* konulmuş olan Daniel Pennac’ın *Okul Sıkıntısı* ve Ahmet Cemal’in –o sırada yeni okuyup bitirmiş olduğum– *Lanetlenmiş Ağustosböcekleri* üzerinde durdum, örneğin. Ahmet Cemal’den, düşünmek, düşünmenin değeri ve eleştirel düşünmenin ne olduğu konusunda çok şey öğrenilebileceği; benzerinin en başta Haydar Ergülen, Memet Fuat, Enis Batur, Füsun Akatlı, Nermi Uygur, Zehra İpşiroğlu olmak üzere başkalarının –örneğin, Nuran (Direk) arkadaşımız gibi kişilerin–

yaptılarından, özellikle de deneme yazılarından da edinilebileceği konusunu vurguladım.

- Bundan sonraki sohbet toplantıları: Bu Salı Kenan Çayır'ın (toplumsal konuları sınıfa sokmanın inceliklerine ilişkin tam başlığını anımsayamadığım), 2 Mayıs'ta Meltem Ceylan Alibeyoğlu'nun (soru sormak) ve 9 Mayıs'ta da Nuran Direk'in (yaşamsal sorularımız).
- Şunu da not etmemiş olmayayım ki, sohbet toplantımı yaptığım yer okulun kütüphanesiydi. Anladığım kadarıyla katılımcılarımızdan bir öğretmen kendi gayretiyle oluşturmuş bu kütüphaneyi. Çok etkileyiciydi.
- Kaygılarım var. Örneğin ERG'den Çiğdem kimseye "devretmedi", daha yerine kimse alınmadı bile. Bunun kopukluk yaratmasından ve yaptığımız işi ciddi anlamda olumsuz etkilemesinden korkuyorum.

Kaygılar demişken, bir son son not! 8 Nisan'da ERG'deyken Çiğdem Tongal'la görüştüm ve iki konuyu vurguladım: (1) Uğur'dan (ya da Ali Bey'den mi) gelen e-postanın ekindeki görüşlerim. O ekte "9 Nisan" olarak belirtilenin "yarın" olduğunu, önerilenler üzerinde diğer değerlendirme ekibinin görüşünün/onayının alınması gerektiğini hatırlattım. Çiğdem'e biraz saç baş yoldurmuş oldum, ama konu beni çok kaygılandırıyor. Uğur'dan (matematik, fen ve dil derslerine ilişkin) istediğimiz kısıtlı katkı giderek dönüşüp fen-matematik, dil-Türkçe öğretmenleri ile diğerleri arasında ayırım yaratacak ya da onlar tarafından öyle algılanacak diye çok canım sıkılıyor. (2) Eylül seminer dönemi eğitimlerinin tarihlerinin saptanmasında, İL MEM onayı alınmasında geç kalınmakta olduğuyla ilgili düşüncem bu konudaki ve -yine o sözcük- kaygım. SEÇBİR'cilerden sertifika programının eğitim tarihlerinin geldiğini, Eylül'den başlayarak 15 hafta boyunca Cumartesi günlerine eğitim yerleştirmiş olmalarının o tarihlerde Hasan, Erhan, Funda, Ece'nin, yeni dönemde özellikle eğitim isteyeceğimiz Yıldız'ın, Yağmur'un ve belki benim dolu olacağımız anlamına geldiğini söyledim. "Tüm işi Işıl ve başka İstanbullu uzman eğitimcilerin sırtına yıkarız artık" gibi bir espri bile yapamıyorum, zira başta Işıl olmak üzere herkes başka işleriyle dolu zaten.

Bu konuşmadan sonra Çiğdem, kendisinin ve Batuhan'ın ilkini yeğledikleri notuyla birlikte iki program önerisi gönderdi. Bana, Erhan'a, Funda'ya, Ece'ye ve Yıldız'a da ilk öneri uydu neyse ki! Şimdi iş, o tarihlerin İL MEM'ce de uygun bulunması. Tırnaklarımı yiyerek bekleyeceğimdir!

Böylece ilk ders yılını bitiriyoruz. Eylül başındaki seminer döneminde 3+3 gün gibi planladığımız -ama henüz tam hangi günlerde olacağına MEB onayı almamız olduğumuz için pek kaygılandığımız- eğitimlerle ikinci ders yılına başlayacağız. Evet, bu son notlarda çok fazla kaygı lafı ettiğimin farkındayım.

Aşağıya ikinci yıl hazırlıkları çerçevesinde, Çocuğu ve Genci Tanıma ve Onunla İletişim (Canan) ve Sınıf Yönetimi (Derya) konularında eğitim vermek üzere

çağıracağımız meslektaşlara ne yapıp ettiğimizi anlatan, ERG'nin hazırladığı ve önerilerimle son haline gelen yazının başlıklarını alıntılıyorum. Bu başlıklara ilişkin bilgileri onlara Temmuz ayı içinde gönderdik, ama ben şimdi (18 Ağustos) akıl ettim yazıyı buraya eklemeyi!

DÜŞÜNEN OKUL GELİŞEN ÖĞRENCİ (Bilgi Notu)

ERG ve Eleştirel Düşünme

Düşünme Gücü: Soran ve Sorgulayan Gençlik İçin
Öğretmen Eğitimi Destek Projesi

Düşünen Okul Gelişen Öğrenci Projesi

Amaç

Hedefler

Ana etkinlikler

Neden bu okul?

Destekçiler

Eğiticiler

Şubat-Mart 2013 Eğitim Programı

Sohbet toplantıları

Eğitim yeri ve harita

İlk 11 günün eğitim programı

8 Şubat 2013 (Birinci Gün)

09.30-11.00 Derinlemesine tanışma/İsınma

11.00-11.30 Kahve molası

11.30-13.00 Öğretmenlik deneyimini ve okulunu
düşünme/yansıtma

13.00-14.00 Öğle yemeği

14.00-15.30 "Öğretmen türleri" çalışması

15.30-15.45 Kahve molası

15.45-16.15 Gün sonu toparlama, "yarın"a hazırlık

9 Şubat 2013 (İkinci Gün)

09.30-11.00 Isınma: "Eleştirel düşünme nedir sizce?"
sorusu ile dolaş/don/konuş

11.00-11.30 Kahve molası

11.30-13.00 "Eleştirel Düşünme Yalanları" ve
"Eleştirel Düşünün" metinleri üzerinde çalışma
13.00-14.00 Öğle yemeği
14.00-15.30 "Kolaylaştırıcı" kimdir, ne yapar?
"Öğretmen"den farkları nelerdir?
15.30-15.45 Kahve molası
15.45-16.30 Projeyi ve materyali tanıma

10 Şubat 2013 (Üçüncü Gün)

09.30-11.00 Örnek ders; yürüme ve değerlendirme
11.00-11.15 Kahve molası
11.15-12.45 Örnek ders; yürüme ve değerlendirme
12.45-13.45 Öğle yemeği
13.45-15.15 Çocukla iletişim
15.15-15.30 Kahve molası
15.30-16.30 Bir malzeme-bir ders
(“Bir malzeme-bir ders” oturumu ertelenmiştir.
Çocukla iletişim özellikle önyargı ve kendini
doğrulayan kehanetle bağlantılı olarak tartışılmış ve
görüş geliştirme etkinliği yapılmıştır.)

16 Şubat 2013 (Dördüncü Gün)²²

09.00-09.30 Tanışma ve program içeriği üzerine
konuşma 1.1
09.30-10.45 Öğrenme ve öğretme üzerine tartışmalar
1.2 (Öğrenmeye dair inançların sorgulanması)
10.45-11.00 Çay molası
11.00-12.00 Problem çözme nedir ve öğrenme ile
ilişkisi 1.3 (Problem çözenin sonuçtan ziyade süreç
odaklı olması)
12.00-13.30 Yemek arası

22 16 Şubat tarihli eğitim, tüm öğretmenlere dönük düzenlenmiş, ancak proje kapsamında sadece matematik, fen, Türkçe ve yabancı dil öğretmenleriyle alana dönük çalışan eğitici ekibi tarafından verilmiştir. Bahsi geçen eğitici ekibi, programın en sonunda ayrıntıları bulunan 17 Şubat tarihli eğitimde ise sadece adı geçen branş öğretmenleriyle çalışmıştır. Tüm öğretmenlere açık olarak, Prof. Dr. İpek Gürkaynak ve eğitici ekibi tarafından sunulan eğitim programı 8-9-10 Şubat, 2-3 Mart, 16-17 Mart ve 30-31 Mart tarihli eğitimleri kapsamaktadır.

13.30-15.00 Çin Kalan Teoremi - Eleştirel
Düşünme ve Problem Çözme Tabanlı Uygulama 1.4
(Öğretmenlerin "öğrenen olarak" süreci tecrübe
etmeleri)

15.00-15.15 Çay molası

15.15-16.30 Öğrenen gözüyle eleştirel düşünme
tabanlı süreçteki öğretmen pedagojisini
değerlendirmeleri 1.5 (Öğretmenlerin öğrenci
oldukları sürece "öğretmen gözü ile bakmalarını
sağlamak")

2 Mart 2013 (Beşinci Gün)

09.30-11.00 Kırmızı Kitap'ı, Kaynak Dosyası'nı ve
Öğretmen Kılavuzu'nu inceleme

11.00-11.15 Kahve molası

11.15-12.45 Örnek ders; yürüme ve değerlendirme

12.45-13.45 Öğle yemeği

13.45-15.15 Grupların ve sunum sıralamasının
kurayla oluşturulması, konuların dağıtılması, grup
çalışmaları

15.15-15.30 Kahve molası

15.30-16.30 Grupların sunum için çalışmaları sürüyor

3 Mart 2013 (Altıncı Gün)

09.30-11.00 Birinci Grup: Sunum, yürüme,
değerlendirme

11.00-11.15 Kahve molası

11.15-12.45 İkinci Grup: Sunum, yürüme,
değerlendirme

12.45-13.45 Öğle yemeği

13.45-15.15 Üçüncü Grup: Sunum, yürüme,
değerlendirme

15.15-15.30 Kahve molası

15.30-16.30 Öğretmenliğimiz üzerine düşünme-
tartışma

16 Mart 2013 (Yedinci Gün)

09.30-11.00 Günlükler: Sınıfıçinde, uygulamada yaşananların paylaşılması: Öğrenme ve sorun çözmeye!
Kahve molası

Fırsat eğitimi fırsatları neden kaçıyor? Eleştirel düşünme ve düşündürme fırsatları neden kaçıyor?
Donanım kazanma; dinleme, dinleme ve yine dinleme

Öğle yemeği

Sunum hazırlığı için grup çalışması, kura çekilmesi
Kahve molası

Sunum hazırlığı için grup çalışması (Bu oturumun 16.30'da bitmesi gerekmez; çalışmayı sürdürmek isteyen gruplar için ucu açıktır!)

17 Mart 2013 (Sekizinci Gün)

09.30-11.00 Sunum hazırlığına devam

Kahve molası

Birinci grup: Sunum, yürüme ve değerlendirme

Öğle yemeği

İkinci grup: Sunum, yürüme ve değerlendirme

Kahve molası

15.30-17.00 Üçüncü grup: Sunum, yürüme ve değerlendirme

30 Mart 2013 (Dokuzuncu Gün)

09.30-11.00 Toplumsal konuları sınıf içinde ele almak

11.00-11.15 Kahve molası

11.15-12.45 Toplumsal konuları sınıf içinde ele almak (devam)

12.45-13.45 Öğle yemeği

13.45-15.15 Önemli notlar: "Hassas" konular, fırsat eğitimi, önyargılar, KDK vb.

15.15-15.30 Kahve molası

15.30-17:00 Bir malzeme-bir ders

31 Mart 2013 (Onuncu Gün)

09.30-11.00 "Eleştirel düşünme nedir? Neden önemlidir?" üzerine...

11.00-11.15 Kahve molası

11.15-12.45 Eleştirel düşün(dür)menin incelikleri

12.45-13.45 Öğle yemeği

13.45-15.15 Akla takılanlar, korkular, kaygılar, stratejiler...

15.15-15.30 Kahve molası

15.30-17.00 Genel değerlendirme; "bundan sonrası..."

17 Şubat 2013

Fen Grubu

09.00-10.30 Kuvvet ve hareket etkinliği - Eleştirel Düşünme Tabanlı Uygulama 2.1

10.30-10.45 Çay molası

10.45-12.00 Uygulama üzerine pedagojik tartışmalar 2.2

12.00-13.30 Yemek arası

13.30-15.00 Uygulama dönemine hazırlık I 2.3

15.00-15.15 Çay molası

15.15-16:30 Uygulama dönemine hazırlık II 2.4

Türkçe Grubu

09.00-10.30 Türkçe öğretiminde dilbilgisi

konularıyla ilgili uygulamalar - Eleştirel Düşünme Tabanlı Uygulama 2.1

10.30-10.45 Çay molası

10.45-12.00 Yapılan uygulamalarla ilgili pedagojik -özellikle eleştirel pedagoji üzerine- tartışmalar 2.2

12.00-13.30 Yemek arası

13.30-15:00: Uygulama dönemine hazırlık I 2.3

15:00-15:15: Çay molası

15:15-16:30: Uygulama dönemine hazırlık II 2.4

Matematik Grubu

09:00-10:30 Köprüünün Kırılma Noktası - Eleştirel
Düşünme ve Problem Çözme Tabanlı Uygulama 2.1

10:30-10:45 Çay molası

10:45-12:00 Uygulama üzerine pedagojik tartışmalar
2.2

12:00-13:30 Yemek arası

13:30-15:00 Uygulama dönemine hazırlık I 2.3

15:00-15:15 Çay molası

15:15-16:30 Uygulama dönemine hazırlık II 2.4

Eğitim programının ikinci yılına başlama çalışmaları hızlanmışken, uzman eğitici arkadaşlarımla ve ERG'den ilgili arkadaşlarımla paylaştığım bazı bilgileri içeren e-postalarımı (bazı kişilerle yazışmalarımı içeren ufak tefek e-postalarımı değil de hemen herkese yöneltilmiş), 20 ve 22 Ağustos tarihli iki uzun ve kapsamlı e-postamı aşağıya alıyorum.

İLK E-POSTA

Arkadaşlar,

Zaman yaklaşıyor. Yıldız ve Hasan'dan program önerisi (Hasan'dan uygunluk da) alamadım. En azından ilk üç gün kimlerin çalışacağını ve ne yapacağımızı ben de o kişiler de artık bilmeli diye düşündüğümünden (ve ilk üç gün Erhan'ın hepten uygun olmadığını, Ece'nin üç günün üçünde birden -haklı olarak- çalışmak istemediğini, Yıldız'ın yalnızca 4'ünde uygun olduğunu da göz önüne alarak), aşağıdaki önerimi görüşlerinize sunuyorum.

Görüşlerine başvurduğularımın, görüşlerini yarın katılacağımız toplantı öncesindeki yemekte, o toplantıya ve yemeğe katılmayacak olanların da yarın akşama dek maille bana bildirmelerini rica ediyorum. Hatta, yemekte bulunacak olanlarımız da ayrıca mail de gönderirlerse, görüşlerini herkese bir defada duyurmuş olurlar.

3-4-5 Eylül için kişiler ve eğitim programı taslak önerisi

Önce kişiler:

Eylül'ün 3'ünde kimselerin uygun olmaması çerçevesinde, o günün tümünü ben yalnız götüreyim! ERG'den Esra (ve ERG'nin uygun göreceği başka kişiler varsa onlar) da mutlaka eğitim mekanında bulunsunlar, eksiksiz not tutmaya çalışsınlar; zira iki kişi olduğumuzda, biri eğitimle meşgulken diğeri not alır; bu kez o olanak olmayacak.

4'ünü Ece ve Yıldız götürsünler. Ben de bulunayım, ama "aktif görev" almayayım! Belki, hazır Yıldız da varken 4'ünün bir oturumu ya da yarım günü için Feride öğretmeni²³ ve Işıl'ı çağıralım; sınıfıçı pratikler öğretmenden öğretmene paylaşalım.

5'ini de Ece ve ben kotaralım.

Tabii her üç günde Mine'yi aramızda göreceğimi, gözlemlerinden ve geribildiriminden yararlanacağımızı umduğumu söylemeye gerek bile yok.

İçerik:

3'ü:

İlk oturumda yeniden ısınalım. Bu ısınmanın içeriği, yeni dönem için ED bağlamında sınıflarında ne yapmayı düşündüklerine vb. de odaklansın. Sonraki oturumda Johari Penceresi egzersizi çerçevesinde, gözümüzü kendimize ve diğer kişilere çevirmeyi hatırlayalım. Öğleden sonraki ilk oturumda, temel iletişim ilkelerini, öğelerini konuşalım.

"Sağlıklı iletişim" için gerekenler; kimin üstüne ne düştüğü vb., dinleme, önyargısızlık, önyargıların iliklere işlemliliği, bilinçaltı yanlışlık, KDK'yı hatırlamak... Günün son oturumunda, küçük gruplar, bu ilkeleri sınıfıçına taşımının yolları üzerinde tartışsınlar. Yol haritası çıkarsınlar. Bir tür "yaşama geçireceğim üç ilke sözleşmesi" yapsınlar kendileriyle ya da yakın durdukları bir meslektaşlarıyla.

Eğer zaman yaratabilirim, Yurttaş Olmak İçin...'deki Themis konusunu, küçük gruplara "Neden gözü bağlı?", "Neden kadın?" vb. sorularını ayrı ayrı vererek tartıştırayım ve sonradan bu tartışmayı ED bağlamında değerlendireyim.

4'ü:

Esasta Ece ve Yıldız karar versinler bu günün içeriğine.

Ancak, (a) yukarıda da söylediğim “sınıfçıni bilenler arasında deneyim ve görüş alışverişi” oturumunu istiyorlarsa bana söylesinler ki Feride ve Işıl Hanımlara, daha fazla gecikmeden, uygunlar mıdır, gelirler mi diye sorabileyim; (b) onlar da bir “neler planlıyorsunuz, ne sorunlar öngörüyorsunuz, öngördüğünüz sorunları nasıl aşmayı planlıyorsunuz?” oturumu yapınlar diye öneriyorum.

Erhan'ın, çok haklı olarak, “ilk gün olsun” istediği - ama yalnız olacağım için her şeyin arasında canımın yetmeyeceği- kallavi bir ders sunumu işini, ikinci günde Ece ve/ya da Yıldız'a bırakayım. Kendilerini güçlü hissettikleri herhangi bir konuda/yöntemle...

5'i:

Ece ve ben, ana teması “mikroegitim ve yöntem incelikleri” olacak bir gün planlayalım.

Özetle: (1) Canan ve Derya ta Ekim başına dek gelemeyecekleri için geç kalacak olan iletişim, sınıf yönetimi konularını biraz ele almış olalım; (2) yöntem incelikleri konusunu bir an önce gündeme getirmiş ve mış gibi kullanımın önüne geçmiş olalım (hem gerçek yaşamda sınıflarında mış gibi kullanım hem de eğitim bağlamında sunacakları derslerde mış gibi kullanım); (3) mikroegitimin korkup çekinecek bir şey olmadığını, kişiyi değil davranışı eleştirdiğimizi, meseleye salt eğitsel amaç açısından bakıldığını vb. görsünler ki “okulun açıldığı ilk iki hafta içinde kimler kendi sınıflarında, sonradan grupta mikroegitimde kullanılmak üzere video çekimi yapılmasını kabul eder?” ve “bu ders yılında, zaman zaman gelip sınıfçınde gözlem yapmak isteriz; kimler buna izin verir?” sorularımıza, Ö. dışında (özellikle sosyal bilimci) birilerinden de olumlu yanıt alabilelim!

Durum budur. Sevgiyle görüşlerinize sunulur.

İpek

İKİNCİ E-POSTA

Aklıma gelen birkaç -ve bence artık acil olan- şeyi hemen paylaşayım dedim.

Eğitimlerde ve eğitim öncesinde ne gibi hazırlıklar yaptığımızı ERG'den Esra'nın adım adım bilmesi gerek.

İlk aklıma gelenler:

İsimliklerin (yaka kartı değil, masa üstüne konan isimlik olması; isimler doğru yazılmış olacak) yazılıp hazırlanmış ve katılımcıların alıp oturacakları yere koymaları için bir masa üzerine dizili olması, bir başka uzun masaya materyallerin yani (a) okunacaklar, karıştırılacaklar, belki gerekecekler gibi kitapların

VE

(b) grup çalışmalarında gerekebilecek renkli karton, yapıştırıcı, makas, A4 kağıt vb. konulmuş olması. Ayrıca, çalışmalarda oluşturulan bazı çıktıların duvarlara yapıştırılıp üzerlerinde çalışılması gerekirse diye duvarı zedelemeyecek olan yapıştırıcıların (o macun gibi nesne) hazırlanmış olması, imza kağıdının hazırlanmış ve hiç olmazsa beş-altı kopya çoğaltılmış olması, daha sonra size vereceğimiz değerlendirme formunun, son gün öğlene dek çoğaltılmış olarak hazırlanması, ortalıkta bırakılmaması, bana ya da Ece'ye teslim edilmesi.

Bütün bunlar ve benim aklıma gelmemiş olan başka hazırlıklar için Esra'nın gecikmeden Çiğdem Tongal'la uzun bir görüşme yapmasının ve not almasının uygun olacağını düşünürüm.

Ayrıca, "bize hangi günler için hangi salonu veriyorsunuz? Verandahı veriyorsunuz değil mi?" vb. soruların oteldeki sorumlulara sorulması, karşımıza ne çıkarsa kabul edeceğimiz havası içinde olmadığımızın erken zamanda belli edilmesi gerektiğini de düşünüyorum.

Bu mailimi şimdi herkese CC'liyorum ki onların akıllarına gelen hazırlık varsa ve lütfederlerse eklesinler.

Bir de şu var: Özellikle isimliklerin düzgün hazırlanabilmesi için gerekli, ama ben de mümkünse eğitim öncesinde bilmek isterim: Belki müdür yardımcısına sorulabilir ERG tarafından:

1. İki öğretmen nakil isteyeceğini söylemişti. Nakil olmuşlar mı, yoksa okuldalar mıymış hala?

2. Bugüne dek hiç katılmayanların bu ikinci yılda da katılmayacaklarını mı beklemeliyiz, yoksa seminer döneminde bulunduğu ve imza zorunluluğu olduğu için -kerhen de olsa- MUNTAZAM katılmalarını mı beklemeliyiz? Eğer ikincisi ise, onlar için de isimlik oluşturulması gerekecektir ve otele salonun 15 kişilik değil 30 kişilik hazırlanması gerektiği söylenecektir vb. Hatta belki isimlikler yetmeyecektir bu durumda ve yenilerinin alınması gerekecektir.

Sevgiler.

İpek

Yukarıdaki iki e-postanın arasında kalan günde, yani 21'inde, Karaköy'de ERG'de, değerlendirme ekiplerinin ve Ece'nin katılımıyla, uzunca (önce 12.00-13.00 arasında Karaköy Lokantası'nda yemek yenilen) bir toplantı yaptık. Bu verimli toplantı 16.30'da bitti. Ben aynı gün 18.30 gemisiyle Biga'ya döndüm. Toplantı notlarımdan alıntılıyorum aşağıya.

Kontrol edemediğimiz faktörleri en aza indirdiğimiz durumda bizim müdahalemiz (yani eğitim programımız) ne derece etkili oluyor?

NŞA normal şartlar altında (yani maddi + psikolojik engeller, sahiplenmesizlik + direnç), uygulamamız nasıl etki veriyor? Önceki cümlede parantez içindekilerin en aza indirildiği bir okulda uygulama sonucu olumlu ise diyebileceğiz ki eğitim programı işe yaramış. Burada eğitim programı dediğimiz şey öğretmen-öğrenci, öğretmen-öğretmen vb. ilişkisini de içeriyor.

Bu, en iyi olasılıkla Türkiye'deki eğitim sorunlarının mikroya nasıl yansıdığına araştırılması oluyor; süreç değerlendirmesi ki şimdiye dek yapılmadı.

Geçen yılın eğitimine katılanlarla mülakat yapılınsın. İkinci okul arayışı sürsün.

ERG, hangi grup öğretmenler ile hangi öğrenciler ne kadar süreyle ilişkide vb. saptayacak.

Uzman eğiticiler, değişiklik beklediğimiz öğretmen davranışlarının listesini çıkaracak.

Öğretmenlerden beklenen 10-50 maddelik ilkeleri çıkaracak. Bunların ne kadarını, hangi zaman dilimi içinde uyguluyor öğretmen ve bunun ne kadarı öğrenciyeye nasıl yansıyor?

Öğretmenin sınıfıçı uygulamasının daha yakından izlenmesi gerek.

Okulda katılımcı gözlemi yürüten Mine "ben, 'burada ne oluyor?'a bakıyorum" diyor. Yani, "eğitimde aldığı, öğretmenin davranışına ya da davranıştan uzak durmasına ve

bakış açısına nasıl yansıyor, ne kadar yansıyor?” Olması gereken tam da bu. Mine’den yani onun yeteneğinden ve gözlem sonuçlarından beklentim yüksek.

İlk altı günlük eğitimin ortalarında bir yerde, katılımcılara, birkaç derslerinin videoya çekilmesini şu-şu zaman dilimi içinde talep edeceğimiz bilgisi verilecek; “değişik günlerde ikişer ders saatinizi videoya çekeceğiz, ama hangi günler olduğunu şu anda bilemiyoruz” denilecek.

Mine her öğretmenden her dönem (dönem başında, ortasında ve sonunda olmak üzere birer) toplam üç video elde edecek. 15 kişimiz olursa $15 \times 3 = 45$ videomuz olacak. Bunlar bağımsız bir değerlendirmeci tarafından değerlendirilecek.

İlk videolardan sonra bir toplantı yapılsın. O zamana, öğretmen davranış listesi hazırlanmış olsun.

Anketleri kim yapacak?

ERG’den Işık’la yazışarak, ikinci etaba hazırlık aşağıda.

16 Haziran 2013

Işıkçım,

Hızlı bir telefon konuşması yaptık seninle gerçi, ama mailine bir de yazılı yanıt vereyim de hem daha ayrıntılı söyleyebileyim diyeceklerimi, hem kayda geçmiş olalım (!) hem de İpek’le (ERG İdari İşler Yöneticisi) Batuhan da (ERG Direktörü) duysun.

Dün size de CC’leyerek bu projede uzman eğiticilik yapmış kişilere ve Mine’ye bir toplantı çağrısı yaptım, biliyorsun. O toplantının amacı, bir yandan aklımdaki ikinci yıl eğitim içeriğini yazıya geçirmeye başlamadan önce arkadaşlarımla görüşlerini, önerilerini almak, ama bir yandan da onlardaki bilgileri güncellemektir. Orada burada, başka vesilelerle birlikte olduklarıma aklıma gelen noktaları söylüyorum, ama son bilgileri hepsiyle ve sistematik olarak paylaşamamış olmanın da rahatsızlığımı duyuyorum. Hatta, bazılarına okulun dönüşmeyeceği bilgisini bile veremedim sanırım. Koç Üniversitesi’ndeki toplantı sürerken, “buraya ekibimden en az bir kişiyle ve Mine’yle gelmiş olmayı akıl etmeliydim” diye düşündüm defalarca. Dahası, eğitici arkadaşlarımla görüşlerini almak istediğim başka konular da var; örneğin Uğur’un yapmak istediğini söylediği, “ihtiyaç belirleme” türü iş...

Çağrısını yaptığım toplantıya Mine’yi de davet etmeyi önemsememin nedeni, hem kendisini ekibimin bir parçası görmem ve bilgilendirmemi duymasını istemem ama hem de bu yeni durum çerçevesinde bize gözlem anahatlarını

aktarmasını istemek. Hatta, tarih belli olunca kendisine ayrıca yazarak bu konuda hazırlıklı gelmesini rica edecektim/edeceğim.

Senin dediklerine ilişkin şöyle düşünüyorum:

1. Tabii sizin fon sağlayıcıları, İL MEM’i vb. bilgilendirmek göreviniz de var; işin o tarafı benden uzak olduğu için sürekli aklımda olmuyor. Bu, konunun önemini azaltmaz!
2. “Proje etkinliklerini bu yeni doğrultuda [yani çıktının değil de sürecin değerlendirilmesine karar verdiğimiz çerçevesinde] gözden geçirme” isteğini bir dereceye kadar anlıyor olmakla birlikte, itiraf edeyim, değerlendirmecileri ilgilendiren değerlendirme ayağı dışında bu durumun diğer “proje etkinlikleri”ni nasıl etkileyeceğini düşünemiyorum. Bizim eğitimlerimizin yapısını ya da içeriğini değiştirmemiz söz konusu olmayacağına, Mine’nin yaptığı tam da süreç değerlendirmesi olduğuna göre, diğer değerlendirmecilerin önceki kararlarında ne gibi değişiklikler/eklemeler/ çıkartmalar yapacaklarına karar vermeleri (ve tabii bizleri bilgilendirmeleri) dışında ne gibi olası değişikliklerin söz konusu olabileceğini bilmiyorum. Yine de yalnızca Mine’nin değil, eğitici ekipten belirlenen tarihte uygun olan kişilerin katılacağı bir toplantıya hayır demem söz konusu değil. Ancak...
3. “Temmuz’un ilk iki haftası” demişsin, ama ben 3-12 Temmuz’da uygun değilim. Zaten o nedenledir ki kendi ekibime yaptığım çağrıda verdiğim tarihler, şu anla Temmuz’un 15’i arasında bana uygun olan tüm tarihler, yani 24 Haziran haftası, 1-2, 13 ve 15 Temmuz’dur.
4. Bu durumda derim ki, benim ekip, benim çağrıma yanıt verene dek ortalığı bulandırmayalım! Baktık ki 24 haftasında o toplantıyı kotarabiliyoruz, o zaman sana diğer toplantı için 1-2 ve 13 ve 15 Temmuz tarihlerini (ya da o toplantıyı diyelim 1’inde yapacağımız ortaya çıkarsa, 2 ve 13 ve 15 tarihlerini vb.) vermiş olayım. Bana 14 Temmuz da olur, ama Pazar olması hasebiyle siz gençlerin istemeyeceğinizi varsayıyorum. Bu konu -yani benim çağrısını yaptığım toplantının ne zaman yapılacağı- yarın akşama dek netleşecek; ikinci toplantı için olası tarihleri salı günü saptayabiliriz.
5. Mine’nin gözlemlerini aktarmasının ilk önce (ilk toplantıda) olmasını isterim, yukarıda da yazdığım gibi. Onun gözlemlerinin bu projedeki varlığını çok isteyen ve önemseyen ben ve Erhan’ız. Diğer değerlendirmeciler, aynı ölçüde önemli ve farklı bir tür değerlendirme

yapıyor olacak. Tabii ikinci toplantıda da bulunmaları (ve eğer kendisi ve/ya da diğer katılımcılar isterse) orada da gözlemleriyle ilgili değerlendirmelerini sunmaları pek güzel olur.

6. “Projenin koordinasyonunu üstlenecek yeni kişinin” toplantıya katılması fikrin çok akıllıca. Sıkı bir başlangıç olur kendisine! Hatta, eğer belirlenecek tarihe dek göreve başlamış olursa, benim ekiple yapılacak toplantıya da katılırsa çok iyi olur.

Özetle, eğer benim çağrısını yaptığım (ve şu ana dek Yıldız’dan yanıt gelen) toplantının tarihinin belirlenmesini beklersen, ondan sonra, değerlendirmeciler ve eğitici ekipten de istekli ve zamanı uygun olanların katılacağı toplantının çağrısını hemen yapabilirsin. Orada 5 Haziran toplantısının notlarını göreceğiz olmak güzel.

Eğer benim 3-12 Temmuz gibi on günlük bir sürede uygun olmamam bu ikinci toplantının yapılmasını sıkıntıya sokacak olursa toplantıyı bensiz yapar ve toplantı notlarını bana sözlü/yazılı aktarırsanız sanırım sorun olmaz.

Hepinize sevgiler.

İpek

İkinci etap eğitimleri öncesinde, ilk üç gün eğitimlerinin programına ilişkin ERG’den Esra’yla yazışma aşağıda.

2013 Eylül-Kasım eğitimleri: İlk üç gün

3 Eylül 2013

09.30-11.00	Yeniden ısınma, yenilerle tanışma, yaz anıları vb.
11.00-11.30	Kahve molası
11.30-13.00	Johari Penceresi çalışmaları
13.00-14.00	Öğle yemeği
14.00-15.30	İletişim: Temel ilkeler
15.30-16.00	Kahve molası
16.00-17.30	İletişime ilişkin, katılımcıların belirleyeceği soru(n)lar üzerinde çalışma

4 Eylül 2013

Saatler aynen yukarıdaki gibi yazılacak. Yanlarına yazılacak oturum başlıkları şöyle:

1. Örnek ders
2. Kırmızı Kitap ve ders planı inceleme çalışmaları
3. Branşlara göre ders planlama (3B, kazanımlar vb.)
4. Branşlara göre ders planlama (devam) ve sunumlar

5 Eylül 2013

Saatler yine aynı. Oturum başlıkları şöyle:

1. Yöntemler ve etkinlik planlama çalışmaları
2. Planlananların sunumu ve yöntem incelikleri
3. Mikroegitim
4. Değerlendirme

2013 Eylül-Kasım eğitimleri: İkinci on günün son yedi günü (ilk üç gün programı yukarıda verildi.)

Aşağıdaki programın ardından, ikinci on gündeki tüm eğitim günlerinin ayrı ayrı anlatıları gelecek:

9 Eylül 2013

09.30-11.00	Öğretmen tipleri üzerine düşünmeye devam
11.00-11.30	Kahve arası
11.30-13.00	Eğitim materyallerine eleştirel bakmak
13.00-14.00	Öğle yemeği
14.00-15.00	Eğitim materyallerine eleştirel bakmak
15.00-15.30	Kahve arası
15.30-16.30	Öğretmenin Palyaçolaşması: Yapılandırmacı yaklaşım tartışmaları

10 Eylül 2013

09.30-11.00	Etkinlik hazırlıklarının sunumuna ve paylaşımına devam
11.00-11.30	Kahve arası
11.30-13.00	Mikroegitim
13.00-14.00	Öğle yemeği

- 14.00-15.00 Mikroeğitim
15.00-15.30 Kahve arası
15.30-16.30 Yarına hazırlık

11 Eylül 2013

- 09.30-11.00 Örnek ders, yürüme ve değerlendirme
11.00-11.30 Kahve arası
11.30-13.00 Ders sunumları
13.00-14.00 Öğle yemeği
14.00-15.00 Ders sunumları
15.00-15.30 Kahve arası
15.30-16.30 Değerlendirme

21 Eylül (Ortak Program)

Sabah Oturumu

- 09.00-10.30 Uygulamalara ilişkin öğretmen tecrübelerinin değerlendirilmesi ve sorunların tartışılması (Büyük grup tartışması) 1.1
10.30-11.00 Öğrenme ve öğretme üzerine tartışmalar ve sınıftaki yansımaları (Öğrenmeye dair inançların sınıfta yaşanan örneklerle bağlı olarak sorgulanması) 1.2
11.00-11.15 Çay molası
11.15-12.00 Öğrenme ve öğretmeyi sorgulamak (Harward belgeseli üzerinden pedagojik tartışmalar) 1.3
12.00-13.30 Yemek arası

Öğleden Sonra Oturumu

- 13.30-15.00 Öğretmen penceresinden öğretmen pedagojisi (Bir uygulama örneğinin eleştirel incelenmesi - Küçük grup tartışması) 1.4
15.00-15.15 Çay molası
15.15-16.30 Öğretmen penceresinden öğretmen pedagojisi (Bir uygulama örneğinin eleştirel incelenmesi - Büyük grup tartışması) 1.5

22 Eylül (Matematik Programı)

Sabah Oturumu

- 09.00-10.30 Köprü'nün kırılma noktası - Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Tabanlı Uygulama (Öğretmenlerin "öğrenen olarak" süreci tecrübe etmeleri) 2.1.1

- 10.30-10.45 Çay molası
10.45-12.00 Uygulama üzerine pedagojik tartışmalar 2.1.2
12.00-13.30 Yemek arası
Öğleden Sonra Oturumu
13.30-15.00 Uygulama dönemine hazırlık-I 2.1.3
15.00-15.15 Çay molası
15.15-16.30 Uygulama dönemine hazırlık-II 2.1.4

22 Eylül (Fen Bilgisi Programı)

Sabah Oturumu

- 09.00-10.30 Eleştirel Düşünme ve Araştırma Sorgulama Tabanlı Fen Etkinliği (Öğretmenlerin “öğrenen olarak” süreci tecrübe etmeleri) 2.2.1
10.30-10.45 Çay molası
10.45-12.00 Uygulama üzerine pedagojik tartışmalar 2.2.2
12.00-13.30 Yemek arası
Öğleden Sonra Oturumu
13.30-15.00 Uygulama dönemine hazırlık-I 2.2.3
15.00-15.15 Çay molası
15.15-16.30 Uygulama dönemine hazırlık-II 2.2.4

22 Eylül (Dil Eğitimi Programı)

Sabah Oturumu

- 09.00-10.30 Noktalama İşaretleri Etkinliği - Eleştirel Düşünme, Araştırma Sorgulama Tabanlı Uygulama (Öğretmenlerin “öğrenen olarak” süreci tecrübe etmeleri) 2.3.1
10.30-10.45 Çay molası
10.45-12.00 Uygulama üzerine pedagojik tartışmalar 2.3.2
12.00-13.30 Yemek arası
Öğleden Sonra Oturumu
13.30-15.00 Uygulama dönemine hazırlık-I 2.3.3
15.00-15.15 Çay molası
15.15-16.30 Uygulama dönemine hazırlık-II 2.3.4

5 Ekim 2013

- 09.30-11.00 Varoluş ve yaşam gereksinimleri
11.00-11.30 Kahve molası
11.30-13.00 Çocuk ve travmalar
13.00-14.00 Öğle yemeği
14.00-15.00 Anahtar kavram iletişim
15.00-15.30 Kahve molası
15.30-16.30 Etkili-olumlu iletişim

6 Ekim 2013

- 09.30-11.00 I. Yönetim, eğitim yaklaşımlarımız
11.00-11.30 Mola
11.30-13.00 II. Öğrencinin davranış nedenini anlamak
13.00-14.00 Yemek
14.00-15.00 III. Olumlu disiplin kurmak
15.00-15.30 Mola
15.30-16.30 Örnekler ve değerlendirme

2 Kasım 2013

- 09.30-11.00 Toplumsal ortam ve ayrımcılık
11.00-11.30 Ara
11.30-12.45 Eleştirel düşünme üzerine düşünmek
12.45-13.45 Öğle yemeği
13.45-15.00 Soru sormak ve eleştirel düşünme
15.00-15.30 Ara
15.30-16.30 Mikroegitim

3 Kasım 2013

- 09.30-11.00 Mikroegitim
11.00-11.30 Ara
11.30-13.00 Sorunlarımızı uzlaşarak çözerim
13.00-14.00 Öğle yemeği
14.00-15.15 Değerlendirme
15.15-15.30 Ara
15.30-16.30 Değerlendirme sonrası

2 EYLÜL 2013

3-5 Eylül programı tamamlandı! Sıra, 9-11'de!

Eğiticiye göre eğitim içeriği hazırlıyorum; olacak iş değil. Bu eğitimlerin tamamını -özellikle de yol parası vb.den tasarruf etmek için- İstanbul'daki eğitimcilerle kotarıyoruz diye düşünmüş olmamızın yanlış olduğu çıkıyor ortaya. Herkesin tam zamanlı işi var; hele de Eylül'ün ilk iki haftasında... Hele de SEÇBİR Sertifika Programı tam da Eylül'ün hafta sonlarında başlayacakken... Erhan, "ilk altı günde bulunamam" deyince çöktük. Hasanımız zaten nazlıdır malum. Davet ettiğim Yağmur, kendi kurumundaki çalışmalarının doluluğunu neden göstererek, hepten projenin dışında kalmak istedi. Yük çekenlere kaldı iş: İpek-Funda-Yıldız-Ece. Özet: Canan ve Derya aklıma gelmeseler ya da onlar (dan biri) reddetse, ya da Canan en temel hakkı olan yol ve konaklama giderlerinin karşılanmasını istese, hepten rezil olacaktık. Bir de şu var: Okul zamanı hafta sonunda eğitim olunca katılımcılar haklı olarak (a) çok yorgun düşüyor (Zira yaptığımız iş zihinsel olarak ciddi yorucu. Öğretmenler koca bir haftanın yorgunluğuyla geliyor, iki tam gün ciddi yoruluyor ve yeni bir haftaya da hiç dinlenmemiş olarak başlıyorlar), (b) dersane hocalıkları vb. nedeniyle istedikleri halde eğitimlere katılmıyorlar; gerekçelerinden hareket ederek bu ikinci yılın ilk altı eğitim gününü seminer dönemine koymayı önemsemiştik. Bunun aklımıza gelmeyen bir (başkaları da vardır ve onları da göreceğizdir, ama şu anda bildiğimiz/düşünmeyi akıl ettiğimiz) olumsuzluğu şu: Seminer döneminde okulda olma zorunluluğu nedeniyle, geçen sene boyunca eğitimlerimize teveccüh göstermemiş olan öğretmenler -tamamen kendilerini zorunlu hissettikleri için ve kerhen- katılabilirler Eylül eğitimlerine. Bu duruma sevinmemeli, üzölmeliyiz diye düşünüyorum.

Bir de şu var: Bir öğretmen, bir şey eğitimi için İtalya'da olacaktı. Bir başka öğretmenin tayini çıkmış. Bir diğeri de çıkması an meselesiymiş. Hem işlerimizi çok kolaylaştıran hem de hevesli ve iyi bir katılımcı olan Müdür Yardımcısı da başka yere tayin olmuş. Özetle, hepten on kişiye falan düşmüş olabiliriz. Tam rezalet. Bekleyip göreceğiz.

10 EYLÜL 2013, SAAT 10.54

3-4-5 Eylül eğitimleri bitmiş, 9-10-11 eğitimlerinin de ikinci günü gelmişken yazıyorum. Yazık ki tümünde bulunmak istediğim, sonra birinci gününden fedakarlık etmek durumunda kaldığım bu 9-10-11’indeki eğitimlere hepten gidemedim, zira (eşim) Mehmet hastalandı. Bugünkü eğitimde Funda ve ben olacaktık; Funda yalnız çalışıyor şu anda. Öğlende beni arar diye umuyor ve diyeceklerini merakla bekliyorum.

İlk üç günün (3-4-5 Eylül’ün) anlatısı aşağıda. Sonra Funda’nın ağzından, kendisi ve Hasan tarafından kotarılan dördüncü günün, yani 9 Eylül’ün anlatısı geliyor.

Birinci günü (3 Eylül) zorunlu olarak ben yalnız götürüyorum. Johari ile başlıyoruz. Toplumsal algı, yükleme, KDK, bilinçaltı yanlışlık, önyargı, iliklere işlemlilik, dinleme, sözsüz iletişim vb. konuşuyoruz. Araya, kökler ve elmalar egzersizi ile birisinin anlattıklarını dinleyerek çizme işini de sıkıştırıyoruz. İyi bir eğitim günü. 16 kişi var. İki kişi yeni: Müzik öğretmeni ve beden eğitimi öğretmeni. Birbirimize yeniden ısınışımız, güzel.

İkinci gün, yani ayın 4’ünde Ece ve Yıldız var. Sabah ben yokum. İlk oturumda örnek ders yapılmış. İkinci oturumda Kırmızı Kitap üzerinden, üç gruba (her birine sayfa numaraları vererek) toplamda üç örnek dersi okuma ve değerlendirme görevi vermişler. Ben öğlen geldim.

Sabah 12 kişiyle başlamışlar. Kahve molası sırasında bunlardan ikisi haber de vermeden gitmişler. Bu bilgi beni şaşırttı; daha önce hiç olmamış bir şey. Öğlen arasında da katılımda kusur etmeyen bir öğretmen gitti, yine habersiz. Dolayısıyla, öğleden sonranın dokuz kişi olması beklenirdi, ama perşembe gününe dek sabahları gelemeyeceğini dünden bildirmiş olan bir öğretmen geldiği için on kişi oldu.

Üçüncü oturum: Ece, branşları aynı olan ikililere, önceden yazılıp hazırlanmış birer kazanım veriyor ve o kazanımı elde etmek için 60 dakikalık bir ders planlamalarını istiyor. O planları anlatacaklar; gerçek uygulamayı yapmayacaklar. Ece, “düşünme sürecinizin hikayesini de anlatırsanız seviniriz. İsterseniz, alternatifli planlama yapabilirsiniz” diyor. Bu iyi.

Ece (a) yönergeyi verirken grup içi konuşma çok; örneğin “60 dakikalık bir ders” dediğini çoğu kişinin duymadığını görüyorum; (b) yönergeyi, aralıklarla ve parti parti eklemelerle verdi; öyle ki çalışmaya başlamış gruplara “müdahale ediyor”, onları alıkoyuyor, rahatsız ediyor konumuna düştü. Kendisine, grupların yanına gidip yardım ederken (a) 60 dakikayı vurgulamasını, (b) 3B’nin hangi B’sine ne kadar süre ayırarak, hangi yöntemlerle, neyi nasıl yapacaklarını adım adım

anlatmalarının beklendiğini söylemesini önerdim. Her ikilinin yanında uzun uzun zaman harcayarak çalıştı Ece.

Sunanları özetle aktaracağım. İlk olarak iki öğretmen 7. sınıf, Sindirim Sistemi hakkında sunum yaptı. Kazanım: Sağlığını olumlu olumsuz etkileyebilecek etkenleri özetler ve tartışır. Öğretmen mide ağrısı çekme numarası yaparak sınıfa girecek ve acaba neden diye soracak. 3N yapılacak. Sonra “öğretmene tavsiyeler” başlıklı kısa bir mektup yazılacak her bir öğrenci tarafından. Hevesliler okuyacak.

Sonraki ikili İngilizce dersiyle ilgili sunum yaptı. Aile bireylerini tanıma ve aralarındaki ilişkiyi -kim sorusunu sorarak- belirleme kazanımı. Grubun İngilizce bilmeyenleri tamamen Fransız kaldı! Mutlu olmadım. İngilizcecilerin sunumu için farklı bir yol bulmalıydık.

Sonraki grup 7. sınıf sosyal bilgiler ünitesi. Kazanım: İnsanlar arası ilişkide kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır.

Soru-yanıt ile başlıyoruz. Facebook vb. kullanan var mı? Hangi araçlarla ulaşıyorsunuz? Büyük grup tartışması. Haberleşme sözcüğünü bekliyoruz. Araçları saydıyorlar; grup hangi kitle iletişim araçlarını biliyor... 3N diyorlar, ama olan o değil. 1950-2050 kıyaslaması yaptırıyorlar. Bu yaş grubu için hem zor hem de anlamsız olduğunu düşünüyorum. Öneri yapıyorum: “Yarın (ki yarın bir cumartesidir) kitle iletişim araçlarının tümü hayatımızdan çıkmış olsa, sabahtan akşama dek yaşamınızın nasıl olacağını ya da hangi yönlerden değişeceğini, cumartesi gününde neler yapacağınızı bir paragrafta anlatın’ diyebilirdiniz. Sanırım daha güçlü bir etkinlik olurdu kazanımınız için.”

Sonraki grupta üç öğretmen. Kazanım: Konuşmasını, sesini ve beden dilini kullanma yönünden değerlendirir. Konuşmasız bir film gösterecekler. Sonraki aşamada altyazı var. Sonra konuşmayı açıyoruz. Jest-mimik nedir, yaparsak/ yapmazsak ne olur?

Sonraki iki öğretmen: 6. sınıf matematik. Çok etkileyici ve ilginç bulduğum bir ders yapıyorlar. Sayılarla ilgili becerisini problem durumlarına uygulamakla ilgili bir yeterli söz konusu. 90’lı yıllarda hangi savaşlar oldu? Savaşın yıkıcılığını nasıl anlarız? Sizce günde ortalama kaç can kaybı olmuştur? Size ne vermeliyim ki daha fazla bilgi edinesiniz? Ruanda Soykırımı... Ben: “Meslektaşlar arası dayanışmayla konuyu pekiştirebilirsiniz. Matematik dersinde savaşlardaki ölümler meselesinin ardından, Türkçe dersinde Nazım’ın “Barış” şiiri üzerinde durulabilir; resim dersinde barış konulu resim yapılabilir; sosyal bilgilerde ‘Sınıfımız barışçıl bir yer mi? Evet ise nasıl, hayır ise niçin?’ sorusu tartışılabilir.” Bu sunum olumlu ve olumsuz çok tepki aldı; güzel bir tartışma yürüdü. Katılımcılardan biri, savaşın sayılara indirgenmesinin işi sıradanlaştırabileceğini, bir başka öğretmen ise bu kan revan konuşmalarının çocuklara fazla gelebileceğini dile getirdi...

Burada değinmem gereken önemli bir-iki mesele var: Ben bir ara kaynakların okunmasının (masa üstünde sergilenenlerin dağılmasının) önemine ve yapılması planlananların ne getirip ne götüreceğinin iyi tartılmasının gerekliliğine değinen bir nutuk attım. Habersiz gidivermek de ne demek dedim (eğitimin bir yerlerinde çıkıp gidiveren ve dönmeyen bir-iki kişi olmuştu, onlara gönderme yapıyorum). Öğretmenlerden biri, “biz dün azarlandık, buna alındık ve kızdık, hatta bugün grup halinde gelmemeyi bile düşündük dün akşam serviste” demez mi! Konuyu açtık, deştik. Burada uzatmayacağım bir karışık iş. Ben, kendisinin söylediklerinden alındıklarını söyledikleri eğitici arkadaşım adına ve kendi adıma özür diledim.

Daniel Pennac’ın Okul Sıkıntısı’ndan fotokopileyip çizdiklerimi okudum.

Bir sonraki oturumda, yöntem inceliklerine ilişkin daha önce yazmış olduğum metni dağıttım ve ikililer olarak okumaları için 20 dakika verdim. Bundan sonra Ece, “her bir kişi, alanına ilişkin beş kazanım yazsın. Yanındakiyle değışip onunkini de incelesin ve geribildirim versin. Bu işlemleri şu kadar dakikada bitirmiş olun” dedi. Sürenin sonunda, her ikiliye bir yöntem verdi ve o beş kazanımdan birine dönük etkinlik planlanmasını istedi, “kurada çıkanlar sunacak” dedi. Yukarıda anlatılan sunumlar onlar.

12 EYLÜL 2012, SAAT 08.10

Funda dün akşamüzeri arayıp son iki günün (yani beşinci ve altıncı eğitim günlerinin yani 10-11 Eylül'ün) özetini verdi! Kendisine, eli değdiğinde bunu yazılı olarak da vermesini rica ettim. Yine de, yazı gelene ve buraya eklenene dek Funda'nın ağzından, ama tırnak işaretli -ve tabii anımsayabildiğim kadarıyla ve kendi sözcüklerimle- maddeler halinde aşağıya alıyorum:

Herkes, memnun ve motive ayrıldı eğitimlerden.

İkinci gün, yalnız başıma çalışmaktan keyif aldım.

Mikroegitim çok iyi gitti. Çok aydınlatıcı ve yararlı. Ben de etkilendim; şimdiden, “başka nerelerde kullanabilirim?” diye düşünüyorum.

Üç öğretmen, “bizim kayda alınmış derslerimiz var; onlar üzerinde de çalışalım” dediler.

Mikroegitimde kullandığımız kayıt, bir metin üzerinden işlenen bir dersi içeriyordu. İzleme ve tartışma bittikten sonra, katılımcılara *Küçük Prens*'ten bir metin verdim ve izlediklerinde olan hataların yer almadığı bir ders hazırlamalarını istedim. Tüm grup olarak çalıştılar. Daha doğrusu üçe böldüm grubu. Her bir grup 3B'nin bir B'si üzerinde çalıştı. İkinci grubun “Bilgi Oluşturma”sı pek iyi çalışılmış olmadığından sakatlanmış bir ders oldu bu, ama yine de iyiydi.

Üçüncü gün, (birinci oturumda, dramayla yapacağı “örnek ders” için) Yıldız'a da aynı konuda hazırlık yapmasını rica ettim; dolayısıyla günler birbirinden bağımsız işler içermedi, pekiştirici oldu. İyi oldu.

Değerlendirmeyi yüz yüze konuşarak yaptık; çıktılarını size göndereceğim.

Her bir öğretmenin dersinden üçer kayıt alınacağı bilgisini yineledim.

Şimdi, İpek devam ediyor: Yukarıda anlatılanlar, o altı günün dolu doluluğunun hakkını vermiyor gibi. Funda, bulunduğu bir günü yazdı mı, yazdı ise nerede o notlar bilemiyorum/bulamıyorum.

19 EKİM 2013, SAAT 11.12

Şimdi 21-22 Eylül 2013'teki Uğur ve ekibinin eğitimini anlatacağım.

Söz konusu eğitime, birinci günün öğleden sonrasında itibaren katıldım. Sabah üç kişi varmış! Öğleden sonra ben ve üç öğretmen daha katıldık! Eğitici kadro yedi kişiydi; bazıları Bolu'dan, Ankara'dan falan gelmiş. Olacak iş değil; eğitici sayısı katılımcının iki katı! Katılanlar utanç içindeydi; oysa onların utanması yersiz tabii.

Veri, gözlem, iddia, tespit, deneme, soru sorma, soruları değiştirme, değişken, sınırlılıklar, sezgi kavramlarının işin içine girdiği ilginç bir tartışma sürüyor.

Çocuğun şiddet gözlemlemesi -hele de şiddetin olumlandığını gözlemlemesi- ile kendisinin şiddet göstermesi arasındaki ilişki vb.

Mektup yazılması: Fen öğretmeni içerikteki kuvvet, hareket, elektrik, manyetizma konularına yönelecek, Türkçe öğretmeni de noktalama işaretlerine vb.

Fen öğretmenlerinin üniteleri, birbirinden bağımsızlarmış gibi ele alması, lineer işleme konusu... Oysa, Bilim Sanat Merkezleri; matematik, sosyal bilimler, görsel sanatlar, teknoloji tasarımı arasında entegre müfredat kullanıyor.

22 EYLÜL 2013 (ÜÇÜNCÜ GÜN)

Uğur başlıyor. Kolaj videoyu anlatıyor; Siirt, Rize, Kayseri, Denizli (Kale). YİBO'lar.²⁴ Kolaj olması iyi değil; bağlamından kopuyor ve bizim analizimizi de zorlaştırıyor bence. “Düşün ve üstüne kurgula; sorun çöz. Bunları yaratmaya çalışıyoruz” diyor Uğur.

Sekizer kişilik altı grup. Her grupta iki çocuk yapıyor deneyi. “12 çocuk işin içinde. Ötekileri yönetmek olanaksızca yakın zor” deyince bir öğretmen, “Daha çok sayıda, ama daha az kişiden oluşan grup kursan” diyorum, sanki o bunu akıl edemezmiş gibi! Yanıt: “Malzeme yetmez hocam!”

Bu oturumdaki “başkaları ne düşünüyor?” aşamasında, çocuk, en az üç kaynaktan sağlamlamasını yapıyor bulgularının.

Sonraki oturumda öğretmenlerden birinin videosunu izliyoruz. Uğur, iki iyi soru soruyor: “Şimdi olsa n'apardın?” ve (onun “oturtmazdım” demesi üzerine) “oturtmak istememe nedenin ne?”.

Birinci oturumda izlenen video kayıtları üzerinden yapılan değerlendirmelerde grup çok iyi. İnce ayrıntıyı görüyorlar. Tek eksikleri, hep eksi(k)leri görmeleri ve hep olumsuz eleştiri yapma hevesleri.

Uğur: Kafamızdaki amaç ve dolayısıyla araç değiştikçe iyi, iyi olmaktan çıkıyor. “Sesi öğrensin” amacından, “ses üzerine düşünsün, soru sorabilsin” amacına geçiş, araçların değiştirilmesini gerektiriyor.

Öğrenci yalnız öğretmene değil, başka öğrencilere de soru sorabilmeli.

Bilim insanı gibi düşünmede, bilişsel süreç işletebilmek, akıllı yürütebilmek önemli. Bilgi oluşturma önemli.

Süreci, yani işin mutfağında olanları unutup son ürün olan bilgiyi edindirmeye çalışıyoruz çocuklarımıza maalesef.

“YİBO öğrencileri tedirgin ve çekingen oluyor” diyor eğitimcilerden Ali. Van, Gevaş’takiler de öyle.

YİBO 6. sınıf biyoloji öğrencisi, kolajda, “resimlere bakarak soru oluşturuyoruz sonra da yanıtları bulmaya çalışıyoruz” diyor.

Video: Biyoloji sınıfı. Ders zili çalıyor (Barış Manço şarkısı). Öğrenciler (öğretmenin de birinden öbürüne giderek tartışmaya katıldığı) küçük gruplarda çalışıyor ve tartışıyorlar. Zili duymuyor, teneffüse çıkmanın adını bile anmıyorlar! Herkes hevesli görünüyor.

Altıncı sınıfta okuma yazma bilmeyen olduğu meselesi...

Mükemmel soru, güzel soru, eh işte soru ayrımları...

Uğur ve ekibi, besbelli işlerini iyi biliyorlar. Güleçler, heyecanlılar.

5 EKİM 2013

Aşağıda, Canan'ın eğitimini aldığım notlarla, madde madde anlatacağım.

Tanışma, güven vb.

Her Kalp Bir Şarkı Söyler adlı kitaptan söz ediyor.

Yaşam inançları ne zaman sarsılır? Kötü muamele başlığı altında toplanabilecek olan haksızlık, şiddet, dışlanma ile karşılaşıldığında... Küçümseme, aşağılama, tehdit ile karşılaşıldığında... Hepsinde duygusal şiddet de var.

Travma ne? Kaza, hastalık, doğal afet gibi nedenler, beklenmedik şekilde yaşamınızı, sizi, yaşam kalitenizi tehdit edebilir.

Amaç, travmanın izlerinden kurtarma değil, yaşama yeniden baktırma olmalı.

Duygusal istismarı ciddiye almak, yaralamadan, değer yitimine yol açmadan laf söylemek gerek.

Akran fiziksel şiddetinde şiddeti uygulayan çocukla da çalışılmalı, mağdurla çalışmak yetersiz. Cebine taş konulan çocuk: "Sana bir şey yaparlarsa sen de taş at" demiş baba! Bu baba, çocuğuna, yuvanın güvenilmez bir yer olduğunu anlatmış oluyor.

İstismara uğrayan çocuk niye ses çıkarmıyor? Zira yetişkinler çocuğa inanmaz, güvenmez.

Öğretmenlerden biri: Bir gün sınıfta "Dinlemeniz için ne yapmam lazım?" dedim. Çocuklar "dövsenize" dediler.

Sistemin tepesinden başlıyor şiddet. Hep hayatımızda yumuşak şiddet. Mecliste, sokakta, okulda...

Bir çocuk diğerine tokat atmış: İkisine aynı uzaklıkta durun ve yansızlığınızı koruyarak yaklaşın; yalnızca mazluma yönelirseniz fail sizden iki adım ileri gitmiş olur.

Duygudaşlık öğretmek. *To walk in the other's moccasins* (Kendinizi başkasının yerine koyun). Küçük Ağacın Eğitimi...

Duygu tanıma oyunları. "N'oldu lan bugün sana, bugün keyfin yok gibi duruyorsun."

Soruyu, içinde yanıtı olan şekilde sormayın.

Bir öğretmenin anlattığı sınıfıçi deneyim: "Öyküyü okudum. 'Bu kişiye n'apılmalı?' dedim. 'Döverdim', 'ıssız adaya sürerdim', 'odaya kapatırdım' gibi yanıtlar geldi. Hiçbir çocuk, 'onunla konuşurdum', 'onu anlamaya çalışırdım' demedi.

Bunun nedeni, çocukların bizi ve ailelerini hep ceza verirken görmeleri, bunu deneyimlemeleri mi?”

Bunu evde Mehmet'e²⁵ anlattım. Gökçe Hanım'la²⁶ kendisinin bir çalışmasını anımsadı. “Tam da bunu bulmuştuk” dedi. “Dilini keserdim’ de vardı.” Bunun üstesinden gelinmesi için bir şeyler önerdiklerini de anımsıyor, ama ne olduğunu değil. 55 yıl kadar önceden bahsettiğimiz unutulmamalı! Durumun bugün de aynı olması daha çok mu üzücü, yoksa şaşırtıcı mı...

Bir şeye kör olmak, görmezden gelmek, görmemezlik, o kadar kolay ki. Yatar uyursunuz. Oh!

Okulda haytalık eden bazı çocuklar bunu, kabul edilmek, değer verilmek, fark edilmek, “görülme” için yapıyor.

Eğer okuyabilirsiniz, çocuk çılgın atar aslında: X amcanın yanına gitmek istemez, üst kattaki dedenin kucağına oturmak istemez. Bunları okuyamaz ve yok sayarsanız, çocuk şöyle düşünür: “Beni koruyacağına suçluyu koruyor bunlar.”

Çocuklarımızı bir yandan çok bağımlı büyütüyoruz; bir yandan da çok erkenden çok fazla bilgi yüklüyor ve dolayısıyla çok çabuk büyütüyoruz.

Kohlberg'in ahlak gelişimi evreleri.

Beden(imiz) özeldir

İyi vs. kötü dokunuş

Hayır demek

Bağırmaııp yakındaki bir yetiştikine seslenmek

Cinsel istismar anlatırken ben, ruhunuz çöktü. E, okumasaydınız, akıllı olmasaydınız, öğretmen olmasaydınız o zaman. Bunları size anlatmak haksızlık mı? İyi ama, size anlatmayacağız da kime anlatacağız.

Üçüncü oturum: Her şeyin başı kişilerarası ilişkiler. Yetiştirme biçimlerimiz.

Amerikalı psikologun Türkiye gözlemi: Yediriyorsunuz, giydiriyorsunuz, sindiriyorsunuz.

Gerçekten de ana babalar olarak ikna, zorlama, tehdit, yalvarma, ödül ve ödün arasında çırpınıyoruz. Utandırıyoruz, suçluluk duygusu yaşıyoruz, karşılaştırıyoruz.

“Çocuğunuzla konuşurken ile yetişkinle konuşurken”inizi kıyaslayın; ses tonunuz, tavrınız?

25 Prof. Dr. Mehmet R. Gürkaynak; ODTÜ Öğretim Üyesi (E); Yazarın eşi.

26 Prof. Dr. Gökçe Cansever; İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi (E) Mehmet Gürkaynak'ın hocası.

Sınırları korumak vs. kırmak...

Çocuk yetişkine diyor ki: “Benimle konuşurken benim gibi (a) bağırma, (b) mıy mıy konuşma. Yetişkin gibi konuş, ama benim anladığım dili konuş.”

“Ben böyleyim” deme lüksümüz/hakkımız yok. “Öyle” olma özelliklerimizi ne zaman kazandık, nasıl kazandık? Düşünmeliyiz.

Neyi, nasıl, kim/kime, ne zaman, nerede, niçin: 5N1K.

Lafa başlayan çocuğu dinlemeyip, sonradan “demin bir şey diyordun” dersenez yanıt, “hiiiç” olacaktır.

- Konuşan vs. dinleyen
- Anlatan vs. anlayan
- Anlaşılan vs. anlaşılan

Soruyu sormanızın nedeni anlamak ve öğrenmek mi, yoksa sorgulamak mı? Açık uçlu, anlamaya yönelik sorular sorulması önemli. Ancak “Arkadaşına niye vurdun?” açık uçlu sorusu iyi bir soru değil, örneğin. Zira “beni dürttü de ondan” diye yanıt verdiğinde ne diyecek ya da ne yapacaksınız?

“Senin suçun ne?” anlamına gelen sorular da hem anlamsız hem de kötü: Örnek: “sen ne yapıyorsun da (a) Ayşe ağlıyor, (b) seni dışlıyorlar? Onun yerine “seni dinlemeye hazırım” mesajı veren sorular yeğlenmeli. Örnek: “Bu konuda konuşmak ister misin? Nereden başlamak istersin?”

Hep ben vs. ekip çalışması. Ekip çalışmasına yöneltmek çocuğu zenginleştirmektir. Konsantrasyonunu, dinleme yetisini, motivasyonunu, gözlem yetisini, kendini ifade yetisini artırır. Farklı düşünme, farkı fark etme, farklılıklarla yaşama anlayışı kazandırır.

Dördüncü oturum: Flu bir ana-çocuk fotosu üzerinden tartışma. Değerlendirme soruları Canan’ın hem içerik hem anlatı ve tartışırma olarak çok üstün oluşu beni tabii hiç şaşırtmıyor. İstismarın ne olup ne olmadığıyla başlamış olması çok iyi. Kırk yıldır, teke tek çocuklarla iç içe olmasının getirdiği sindirilmiş deneyim, ışıık gibi aydınlatıyor. Katılımcılar çok memnun.

6 EKİM 2013

Derya'nın eğitimi. Bu eğitimi de madde madde notlarımdan anlatıyorum.

Pedagojik bilgi. Baumrind.

Authoritarian (Yetkeci) vs. *authoritative* (Yetkinlikçi). *Responsiveness* (duyarlık) + *love* (sevgi) + *firminess* (kararlılık)

Responsiveness (kaynak + destek sunma) vs. *demandingness* (talepkarlık)

Çocuğa-*punitive* (cezalandırıcı)

Çocuk için

Çocukla - *restorative* (onarıcı)

Yetkeci ana baba edilgen çocuğa yol açıyor.

Laissez-faire (aşırı serbest) (*permissive*: müsamahakar) ana baba *rebellious* (asi) çocuğa yol açıyor.

Yetkinlikçi ana baba işbirliği yapan çocuğa yol açıyor.

İpek “ya ben” ve “peki ben”leri Mehmet'ten naklen anlattı.

Derya'nın eğitiminin çeşitli yerlerinde “dur ve düşün” aralıkları var. İyi bir eğitsel anlayış bu.

Yaftalama, kategorize etme, ayırksı olanı öbürü haline getirme, tıpkılaştırma.

Özgünlük değil, aynılık bekleme...

Vygotsky: *Zone of proximal development* (erişimsel gelişim bölgesi)

Dur ve düşün: Öğrencilerimle ilgili varsayımlarım neler?

Uğraşmayacağım (problem) çocuklar.

Öğretmenlik tekrar mesleğidir.

Eşya da adıyla anılmalıdır; gerzekse gerzek!

Maslow (öğrencilerimin bu gereksinimlerini ne dereceye kadar karşılıyorum), Erikson, Havighurst, Kohleberg, Bronfenbrenner (*Healthy ecology* vs. *high risk ecology* [sağlıklı ekoloji, yüksek riskli ekoloji]). Birincide olumlu disiplin, *bonding to caregivers* [bakıcıya bağlanma], *supportive teacher* [destekleyici öğretmen], *academic success* [ders başarısı]. İkincide *insecure bonding* [güvensiz bağlanma], *inconsistent discipline* [tutarsız disiplin], *conflict with teacher* [öğretmenle çatışma], *academic failure* [ders başarısızlığı]).

Dur ve düşün: Peki ben: Sınıfımda çocukların temel gereksinimleri karşılanıyor mu? Ortam nasıl? Alt kültür dikkate alınıyor mu?

Veli, kaynaştırma öğrencisini kabul etmiyor.

“İkiyüzlüyüz, farklılıkları inkarla yaşıyoruz”: Bence bu eğitimin incisi bu cümle.

Diyarbakır yöresi olduğu için folklor çalışmasına çocuğunu göndermeyen veli. Ben de, bir meslektaşımın üniversitedeki sınıfında, çatışma çözme oyununda, “Yunan olmam” diye tutturana öğrenciler yüzünden oyunun oynanamamasını anlattım!

Veli kendi çocuğunu etiketliyor: “Benim çocuğum hiperaktif, ama çok zeki.”

Yetişkin tanımı: Hiçbir bahanesi olmayarak üzerine düşen tüm sorumlulukları yerine getirme zorunluluğu olan kişi. Bu da bir başka inci.

Kalabalığın psikolojisi var; anlamıyor öğrenci, sessizlik olsa da anlamıyor. Git, düzel de gel diyemezsiniz.

Dur ve Düşün: Ben ne zaman zorlanıyorum. Zorlanınca ne yapıyorum?

Değer ne? Derin kökler.

Saygı istiyorsun. Aptal yerine konulmaya gelemiyorsun.

Birbirine küfür, taciz, şiddet. Aşırı ısrar. İlgisizlik.

Mola

Sabretmek, işin aslını öğrenmek

Konu değiştirme

Müdahale

İkaz

Yineletme

Sorun olarak algılanan davranışın nedenini anlamaya çalışmak önemli. Olaya (ve “sorun olan” çocuğa) bakışımızı gece ile gündüz kadar farklılaştırabiliyor bu.

Diyelim öğrenci öğrenciye şiddet uygulamış. Kabul mü görmüş? Sonuca katlandırılmış mı? (Şiddet içermeyen) Sorun çözme yöntemlerini biliyor mu diye ilgilendirilmiş mi?

Siz bunlardan (bu iletişim engellerinden) hangilerini en çok uyguluyorsunuz? Aşağıda koyu yazılılar, İpek’in dilinden eklemeler:

Emir/yönlendirme

Uyarma/gözdağı

Ahlak dersi

Öğüt/çözüm

Ders verme/nutuk

Yargılama/eleştirme

Dalga geçme/utandırma

Yorumlama/analiz/tanı

Deşme/sorguya çekme/çapraz sorgulama

Geçştirme (stratejik görmezden gelme)/oyalama/şakaya vurma

Övme/aynı düşüncede olma (asıl ben/ya ben)

Avutma (cami avlusu edebiyatı)

Dönüyoruz Derya'ya:

Bütün iletişim engellerinde duyguların inkarı vardır. Anlamaya çalış, evet, ama inkar etme.

Anlamak için sorulan soru ile kendi entelektüel merakını tatmin için sorulan soru farklıdır ve fark hemen hissedilir.

Çocuğu semptomuyla karıştırmayın!

Gordon: Etkili Öğretmen Eğitimi

Morrish: Sınırlara uymak (yapı), beceri öğrenmek (amaç), seçim yapmak (sorumluluk).

Etkili sınıf kuralları:

Olumlu dille ifade edilmiş.

Makul (varlık nedeni anlaşılabilir)

Az sayıda

Açık, kısa, öz

Kolay uygulanabilir.

Uyulup uyulmadığı kolayca anlaşılabilir (bariz).

“Sınıf kurallarını nasıl olumlu dille oluşturabiliriz”e örnekler verildi.

Pavlov şöyle demiş: “*Education is what survives when what has been learned has been forgotten.*” Yani: Öğrenilen unutulduktan sonra geriye kalan eğitimidir.

Ödül-övgü-pekiştireç; koşullanma biçimleri vb.

Tarzımıza alışabilir öğrenci; ama öğretmen adaletsizse (adil değilse) o sınıf kayıptır: Bu kesin.

Cezada mesele şu: Ceza vermezsen ortaya çıkacak olan sonuç cezanın kendisinden daha kötü olmalı ve çocuk da bunu görmeli. İşte adalet de orada başlıyor. Ve bitiyor. Bu da bir inci bence.

İyi fark et ve pekiştir. Seçenek göster, uygun olan yapılıncı pekiştir.

Tanıklı sözleşme imzala. O zaman biz ortağız demektir. Ortak hedeflerimiz var demektir. Bu, teşvik edicidir.

Son oturumda: Ne bekledim? Ne buldum? Eve ne götürüyorum? Soruları çerçevesinde yazılı değerlendirme.

Derya, eski günlerden anımsadığım kadar yetkin. Müthiş eğitici nitelikleri var. Çok etkileyici bir eğitimdi bence. Katılımcıların da öyle düşündüğü çıktı ortaya.

Hem Canan hem de Derya'nın eğitimleri parlak değerlendirmeler aldı katılımcılardan. Öğretmenlerin hem işinin uzmanı farklı, yani bizim ekibin dışından kişilerle karşılaşmaları hem de çok gereksinimleri olduğu belli olan konularda üst düzeyde bilgilendirilmeleri ve düşündürülmeleri çok yararlı oldu.

1 KASIM 2013

Bu akşam İstanbul'a gidiyorum. Yarın ve öbür gün, Işıl'dan da katkı alarak, Erhan'la, eğitimlerin son iki gününü yapacağız.

Az önce aklıma geldi ve Esra'ya şöyle bir e-posta attım: “Madem otele öğle yemeği için sayı bildiriyorsunuz; bugünden son iki günün, yani 2-3 Kasım eğitimlerinin katılımcı sayısını biliyordur. Bize de söylesene!” Bunu eğitimin son iki günü gelene dek akıl edememiş olmama şaşıyorum!

Esra'dan gelen yanıt, iki öğretmenin adını vererek, onların cumartesi günü okuldaki bir kursta görevli olduklarını, dolayısıyla yalnızca pazar günü katılabileceklerini, bu durumda, bir aksilik olmazsa, Cumartesi sekiz ve Pazar on kişimiz olacağını bildiriyordu. Gülmeye başladım okurken. Hemen Erhan'a bilgi verdim. O “bu kadar ciddi bir eğitimin nelere takıldığına anlamak mümkün değil” diye yanıtladı. Ben de “bu eğitimin ciddi olduğunun farkında olanların sayısı pek fazla değil” diye ona yanıt verdim ve şunu da ekledim: “İki günlük bir eğitimimizin ardında nasıl bir birikim olduğundan başka, nasıl bir planlama, düzenleme, içeriklendirme çalışması yapıldığından da belli ki kimsenin haberi yok. Ya da umurlarında bile değil. Bunun beni hala ciddi düş kırıklığına uğrattığına uğrattığına da anlaşılır gibi değil!”

Bunları, unutmadan ve şu andaki duygularım geçmeden (geçmeyecek tabii; artarak sürecek eğitim boyunca ve sonrasında) kayda geçirmek istedim. Yazacaklarım, daha doğrusu yazmak istediklerim ne çok; dans ediyor sözcükler kafamda, ama insicam bile veremiyorum düşüncelerime. Birkaç cümle edeyim yalnızca.

Ne yazık:

- Bu derece iyi yetişmiş, bilgili, donanımlı, istekli, hevesli, özverili, asli -tam zamanlı- işinin yanında, verdiği emeğin binde biri olmayan karşılıklara çalışmaya gönüllü, gerçekten usta eğitimcilerimiz varken,
- Her zamanki eğitici ekibimizin dışından, birer günlük eğitimler için ricada bulunduğumuz meslektaşlarımız, tüm birikimlerini içeren harika hazırlıklarını bize destek için getirir ve kendi uçak paralarını kendileri ödeme düzeyinde özverili davranırlarken,
- Seçilen okulun öğretmen kadrosu ilk günden beri bizi düzeyleriyle, devamlı katılanların isteği, hevesi, değişmeye yatkınlığı ve yaptıkları katkının bolluğuyla çok etkilemişken,
- Bu eğitimlerin öğretilene en yakışan ortamlarda yapılmasını ve her türlü hazırlığın kusursuz olması için çalışan bir yardımcı kadroyu bize sağlayan, onun da ötesinde, her türlü arka plan/mutfak işini MEB yetkilileriyle ve proje

destekçileriyle yazışıp konuşmaları yürüten bir kuruluş, yani ERG her an yanımızda (hatta önümüzde) ve her biri çok yetkin çalışanlarıyla desteğe hazırken,

- Yapılacak işin değerlendirme ayağı, en az tüm diğer ayakları ölçüsünde önemsenmiş, bunu yürütecek insanlar bu ülkenin yetiştirdiği en değerli kişilerden seçilmişken,
- Okul yönetiminden ve MEB'den köstek olmamaları dışında hiçbir şey beklenmezken,

bu durumdayız. Gerçekten ne yazık, ne acı...

Az önce aklıma geldi ki Ata'nın (Tezbaşaran) ERG'nin *Eğitim İzleme Raporu 2012*'ye yazdığı "Sonsöz"ü ilk okuduğumda, alıntı yaparım buraya diye düşünmüştüm. Belki şimdi tam yeri. İşte aşağıda -sanırım mealen- yapıyorum:

Süreçte olup bitenleri öğrenmek, süreç içindeki eksiklikleri, aksaklıkları saptamak, bunları düzeltici ve giderici önlemler almak, süreci iyileştirmek ve sonuçtaki beceri düzeyini yükseltmek. İşte bizim de önemsedığımız...

Benzer bir notum daha var. Yazarı, Metin Kayaoğlu. Bambaşka -siyasal- bir bağlamda söylediği bir söz, ama bence bizim çalışmada olup bitene de çok oturuyor (*Teori ve Politika*'nın Kış 2013 sayısındaki, "Devlet ve Devrim Masada" başlıklı makalesi, s. 5-24). Bu cümle sayfa 6'dan: "Yaşadığımız 'sonuç olarak' başarı değil, 'hareket olarak' başarıdır."

2 KASIM 2013

Bu eğitim Erhan'la benim! Erhan başlıyor. iki gönüllü dışarı çıkıyor. Kalan grup karar veriyor: Öğretmen yerine çekiç, eğitim sistemi yerine mengene, öğrenci yerine de kelebek denilecek.

Gönüllüler içeri giriyor; grubun yürüttüğü tartışmayı, konuşmayı - izleye, dinleye-anlamaya çalışıyor. Ö. beni etkileyen cümleler kuruyor: “Kelebek o kadar narin ki çekiç hızla havalanırsa onun rüzgârından etkilenir”, “çekiç balyoza kadar gider”.

Erhan'ın “Ne hissettiniz?” sorusuna karşılıklar: “Bok gibi”, “mal gibi”, “geçmeyen bir ‘sonradan gelmişlik’ duygusu”.

Etkileyici bir teknik bu, sözcüklerin yerine başkalarını seçip konuşma ve birilerini “dışarıda bırakma”, onlara dışlanmışlık duygusunu yaşatma. Erhan da bunun ciddi bir uzmanı artık. Genelde, çok çok iyi bir kolaylaştırıcı ve eğitici. Ekiptekilerin eksiksiz her biri öyle zaten.

Erhan, biz ve onlar gruplarını, azınlıklaştırılmış/madun grupları anlatıyor; Batı vs. Doğu, Sünni Müslüman vs. Alevi, zengin vs. yoksul, Türk vs. Kürt vb. örnekler veriliyor.

Beyaz, asker, heteroseksüel, erkek, sağlıklı... İnanç, cinsel yönelim, etnisite, sağlık, parasal güç vb. temelinde baskınız. Norm, bizimki! “Öğrensel erdi efendim dilimizi”, “katılsalardı” (burada, gönüllülerden biri olan öğretmen şöyle diyor: “Belki ben hiçbir zaman katılamayacaktım, zira şifreleri doğru çözüp çözmediğimi bilemeyecektim.”) Bu dışlama, “içine almama”dan “tamamen yok etme”ye kadar gidebilir (Ruanda).

Selendi ile ilgili (Romanların üzerine yüründüğü) haber okutuluyor. Grup oluşturuyor Erhan. Şunları soruyor: “Haberdeki gruplar kimler?” ve “olanların sebeplerini ve sonuçlarını hangi kavramlarla anlayabiliriz?”

İlk soruya verilen yanıtlar: Mahalle halkı, beyaz Türkler, yerel halk, Çingeneler, Romanlar. Her iki grubun içinde baskın ve madun vardır.

Dış grubu homojen görüyoruz ve en kötü üyesiyle tanımlıyoruz. “Araplar...?”, “Kadınlar...?”, “Çingeneler...?” soruları hemen koro halinde ve “doğru” yanıtlıyor. Sırasıyla “pis”, “akılsız”, “hırsız”.

İç grubu yani kendi grubumuzu ise en iyi üyesiyle tanılarız. “Biz Türkler...?”, “çilgınızdır”, “misafirperverizdir”.

Hangi kavramlarla açıklayalım olup biteni: tahammülsüzlük, yönlendirme, ırkçılık, aşağılama, değersizleştirme, hak ihlali, travma, yurtsuzlaştırma, yaşam tarzına müdahale, alçaklık, sindirme, kabullenme, çatışma, fırsat eşitsizliği, süzür psikolojisi, nefret, kalıpyargı, önyargı, ayrımcılık, yasal yaptırımsızlık,

korkusuzluk, mükafatlandırılma... Devlet koruması gereken yerde korumadı, ama modern çadırlar vererek sürgün yerinde, bir de “Allah razı olsun” aldı.

Bunun adı, *identification with the agressor* (saldırılanla özdeşim), Stockholm Sendromu.

Romanlar, biz Atatürkçüyüz, Müslümanız vb. diyor. En çok MHP’li oluyorlar. Bu da farklılaştırılmamak için gösterilen bir davranış (David Sedaris’in “I Like Guys” (Erkeklerden hoşlanırım) başlıklı öyküsünde anlattıkları geliyor benim aklıma). Dahası, “ben Romanım; bunlarla karşılaşmam ‘normal’dir” anlayışı... Göz yumma, aldırımama, umursamama... “Kategorilerin içine doğuyoruz” diyor Erhan. Ne müthiş laf. Acı bir olguyu kesinlikle anlatıyor.

Kalıpyargı...zihinsel imaj, bilişsel.

Önyargı...duygu.

Ayrımcılık...davranış.

Önyargılar durup dururken çıkmıyor (KDK).

Örgün eğitim önyargı, kalıpyargı sahipliğini azaltmıyor, tersine, artırıyor. Zira sistemin tüm öğeleri besliyor aslında önyargıları.

Erhan son olarak, Elmas Arus’un yazısını dağıtıyor. Tartışıyoruz.

Bugünün üçüncü oturumu Işıl’ın.

“Neden soru sorarız?” ve “kime soru sorarız?” Anlamı çözmek için, bilgi edinmek için, merakımızı gidermek/açıklamak için; kendine, başkasına, doğaya, kaynağa (Google, kitap vb.)...

Anlam üzerinde anlaşmak önemli. Eğer kavramların anlamı üzerinde anlaşamamışsak ölene dek sözel tartışmayı sürdürebiliriz; az önceki, varsayım konulu Işıl-İpek tartışmasında olduğu gibi! Işıl varsayımı önemsiyor ve görmek istiyor; İpek ise tüm kötülüklerin anası (!) olduğunu ve uzak durulması gerektiğini düşünüyor. Uzun tartışmalardan sonra ortaya çıkıyor ki Işıl varsayım sözcüğünü hipotez (denence) anlamında kullanıyormuş; İpek ise *assumption* (sayılı/varsayım) karşılığı.

Gündelik hayat soruları, bilim soruları ve felsefi sorular üzerinde duruyor Işıl. Birincisinde, neden aramıyoruz; amaç hayatı sevk ve idare etmek: Kapı kapalı mı? İkincisinde neden arıyoruz; doğaya soruyoruz, gözlem yapıyoruz. Üçüncüde ise bağı aklıla kurarak kendine -kavramsal- soru soruyorsun: Adalet nedir?

Bundan sonra, Işıl’ın dağıttığı ve üzerinde çalıştığı metinler var ki ben de çalışmalarımı üzerlerine not almışım. Bu yazıların başlıkları: 1. Sorular ve Öğretme Hedefleri, 2. Nietzsche-Son İnsan, 3. O Kendine Ne Soruyor, Ben Ona Ne Sorabilirim?, 4. üstünde... ile başlayan sorular olan bir sayfa bu.

Işıl müthiş. Her zamanki gibi. Kendimi çok şanslı sayıyorum bu denli donanımlı, birikimli ve eğitimde de yetkin dost meslektaşlarım olduğu için. Her birine bu çalışmaya yaptıkları katkı için şükran duyuyorum.

Son oturumda Ö. videosunu izliyoruz. Gürültüye aldırıyor (iyi anlamda). Kürsü civarındaki bir alana hapsediyor kendisini. Çekimi fark edip ha bire arkasına dönen öğrencilerine “hey ben buradayım” falan gibi bir şey demesini bekledim, demedi!

SON TOPLANTI-KAPANIŞ

Bu yazıyı, notlarıma da bakarak, 4 Temmuz 2014'te yazıyorum, ama -saat 13.00-14.00 arasında öğle yemeği, 14.00-17.30 arasında canlandırma toplantısı, 18.00'de de katılım belgelerinin dağıtımının da yer aldığı kokteylden oluşan-kapanış 21 Haziran 2014'te, her zamanki eğitim yerimiz olan otelin eğitim salonu, fuaye ve "balkon"dan oluşan katında gerçekleşti.

Yemekte de, canlandırmada da kim kimdik, önce onu yazayım: Eğiticiler olarak ne yazık ki yalnızca Erhan, Mine ve ben vardık. Üstelik Mine kendini, haklı olarak, eğitici grubundan görmüyor. Yine de kendisi tüm eğitimlerde yanımızda olan ve eğitimlere müthiş katkı yaptığını gözlemlediğim birisi olarak o gün de oradaydı. Funda İstanbul dışında olduğu için, Ece, Yıldız, Hasan (bilmiyorum hangi nedenlerle), birer kez eğitimlerde yer almış olan ve tabii kapanışa da çağrılan Nur, Işıl, Canan ve Derya (bilmiyorum hangi gerekçelerle) katılmamışlardı.

Daha önce, aramızdaki çeşitli yazışmalarla, yalnızca eğitimin % 50'sinden fazlasına katılanların belge alacağına karar verilmişti. Belgeye hak kazanıp katılamayanlar da vardı.

Kokteyle İl Millî Eğitim Müdürü Muammer Bey'in yanında ERG adına Üstün, Batuhan, İpek ve Deniz de katıldı. Ve ilk üçü katılım belgelerini de verdi. Erhan, Mine ve ben de verdik! ERG'nin Esra'sı ise zaten canlandırmada bizimleydi. O günün heyecanıysa olsa gerek, hepimize belge verirken Esra'ya niye verdirilmedi bilmem. Bence hakkıydı; eğitimlerde çok emeği vardı.

Katılımcılardan birinin başka bir okula tayininin çıkmış olduğunu, iki öğretmenin de Edirne'ye gitmek için tayin istediklerini orada öğrendim. Aradan geçen zamanda öğrendiğime göre birinin tayini çıkmış, ama diğerininki çıkmamış. Özetle, anlaşılan o ki ektiğimiz tohumların memleketin çeşitli yerlerine saçılmasının iyi bir şey olduğunu, o tohumların oralarda da tutacağını ve yeşereceğini ummaktan başka çaremiz yok; zira büyük emekle, gerçekten de gözümüzün önünde oluştuğunu gördüğümüz (ve kapanış günü Erhan'ın da vurguladığı) uygulamacılar topluluğu dağılıyor. İnsanlar sağa sola gitmeseler bile okul yerinde kalmayacak (zaten insanların sağa sola kaçışma isteklerinin ardında da okulun yerinde kalmayacak olması var). Bu, aslında beklenmedik bir şey değildi. Bu çalışmayla ilgili ilk günden beri tuttuğum notlara muhakkak yazmış olacağım gibi, bu dağılmanın/yarılmanın, geçen yaz yani çalışmamızın tam ortasında olmamasını, Batuhan'ın İstanbul Eğitim Müdürü Muammer Bey nezdindeki girişimlerine ve Muammer Bey'in bu konuda harekete geçmiş olmasına borçluyuz. Muammer Bey de bu çalışmanın "şükran duyulacaklar"ından.

Dönelim kapanış gününe...

Yemekten sonra eğitim salonuna geçtik. Bu canlandırma eğitimini ilk önce tüm gün olarak planlamışken, Erhan'ın "küçük gruplarda ne işledi, ne işlemedi tartışmalarını yeterince yaptık, bu öyle olmasın" uyarısıyla hızlı ve canlandırıcı bir yarım güne fit olmuştu! Ama itiraf edeyim, tam da ne yapacağımızı planlamamıştık son günlere dek. Neden mi? Öncelikle, yalnızca kokteyle ve belge dağıtımına değil, canlandırmaya da katılmaya çağırdığımız tüm diğer eğitimcilerin gelmeleri halinde, herkese birkaç dakikalık değerlendirme için söz verecektim ki zaten yalnızca bunun, arkasından gelecek tartışmayla birlikte, bir saati aşkın zaman alması beklenirdi. Neyse... Bu konuya girmeyeyim; biraz kalp kırıklığım yok değil!

Yarım günü planlarken, Esra'dan, daha önce kendisinden, toplantıya gelmeden önce düşünmeleri ricasıyla katılımcılara göndermesini rica ettiğim soruları bana geri göndermesini ve eğer yanıtlamış olanlar varsa onları da göndermesini istedim. Sorular ve tek öğretmenin yanıtları geldi. Bunları 20 Haziran günü yazdığım bir e-posta ekinde Erhan'a ve Mine'ye gönderdim. Mine'den çok kapsamlı, aydınlatıcı ve öneri yapan -anafikri, "o sorular ve gerekirse yanıt veren öğretmenin sözleri üzerinden yürütelim canlandırmayı" olan- bir yanıt aldım. Yanıtı yanıt verdim. Tabii bu yazışmamıza, o sırada İstanbul'da olmayan Erhan'ı da dahil ettik.

Canlandırma'yı Erhan'ın yönetmesini istedim; o topu bana attı... Sonuçta ben, oturduğum U-kenarı yerde ayağa kalkarak, yani salonun ortasına gitmek gibi güç farklılığı algılamasına neden olabilecek hiçbir şey yapmayarak başlattım konuşmaları. Geriye bakarak diyebilirim ki o yarım gün çok olgun ve aydınlatıcı bir eğitim günüydü, herkesin birbirini eğittiği. O kadar ki, çıkışta ERG'den o kayıtların kopyasını rica ettim; sağ olsun gönderdiler. Yalnızca bitiş olmasının nostaljisiyle değil, gerçekten de içeriğini görmek, anımsamak ve belki ilerideki olası eğitimlerde kullanmak için istedim o kayıtları.

O gün tuttuğum üç-beş cümle notu aktarıyorum aşağıda. En son olarak, "herkes bir-iki cümleyle içindeki tortuyu, birikimi dile getirsin" çağırma gelen yanıtlar da öğretici, şevk verici ve duygulandırıcıydı. Ne yazık ki o sırada ayakta olduğum için notum yok!

Bir öğretmen, artık -ve eskiden- zaman zarflarını nasıl öğrettiğini kıyaslayarak anlatıyor. Sabır gerektiğini vurguluyor. Ön planlama yapıldığı için başı ile sonu belli ve öğretmenin elini titretmeyen çalışmalar olduğunu belirtiyor. Öğrencinin bireysel olarak istekle dahil edilebileceği, katılımında bulunabileceği her şeyin çok değerli olduğunu söylüyor (grup çalışmalarında "baskın karakter"lerin grubu yönlendirmesi sorununa değiniyor). Gerçek yaşamın işin içine girdiğini, gerçekten de yaşayarak öğrenmenin gerçekleştiğini dile getiriyor.

Başka not ettiklerimi -sözcük be sözcük olmalarına karşın- tırnak işaretsiz, alt alta sıralıyorum aşağıya:

- Okulun sosyal ortamı da etkileniyor.
- Kişisel gelişimde de sonuçları oluyor.
- Katılma, öğretmen olarak bize müthiş keyif veriyor. Bakıyorsunuz “rehberlik öğrencisi”, okuma yazma bilmiyor, ama yine de katılıyor açılan tartışmaya.
- Bu dersi nasıl kurgularım sorusu artık çok daha kolay yanıtlanıyor.
- Bu bir süreç meselesi, alışmak gerekiyor.
- Sınıflarda istediğimiz gibi yürütemedik, sınıfların kalabalık olmasından dolayı. Belki daha çok sabır gerekiyordu. Ama ister istemez 7’lerde de yapıyorsun; artık yapMAmak için efor sarf etmek gerekiyor. İster istemez yani!
- Erhan, başka eğitimlerde başka okulların öğretmenlerinden, bu etkileşimsel/ katılımcı eğitimlerin “yıldız öğrenciler” tarafından kabul görmediğini duyduğunu söyleyerek bu konudaki fikirlerini soruyor öğretmenlere. Birisi, “tabii” diyor; “hocam beni kaldırmıyorsunuz artık” diye yakınıyorlar; oysa kaldırıyorum tabii, ama eskisi kadar değil”. Bu çok etkileyici. Demek artık, eskiden “sesi çıkmayan”, dolayısıyla “bir köşede kalan” ve “unutulan” öğrenciler de ses veriyor. Bu son iki cümleyi o zaman söyleyemeyen, ama şimdi notlarımı yazarken ekleyen benim, İpek! Yukarıdaki söze, başka bir öğretmenden ekleme geliyor: Aslında o “yıldız çocuk” daha az katıldığı için değil. İki şey oluyor: (1) Söylediklerini gerekçelendirmesi isteniyor artık! (2) Eskiden sesi çıkmayan harika bir şey söyleyiverince karizması çiziliyor! “Parlağın” sözünün üstüne söz alınması, onu üzüyor.
- Başarısızlığına inanmış ve bu inancı kemikleşmiş çocuklar vardı; onlar açıldı.
- Küçük grup tartışması, büyük grup tartışması, drama, poster, GG... Hepsi oluyor. Fark, uzun süreli uygulamada ortaya çıkıyor. Rahat ve saygılı bir tartışma ortamı oluşuyor. GG’de fikir değiştirenlere artık “dönek!” denmiyor.
- “İşlemeyen”leri soruyorsunuz ya, işlemeyen ne varsa aslında bizimle alakalı. Ben planlayamamışsam işlemiyor; aksi halde kırk kişilik sınıfta da işliyor.
- Öğrencilerin hamuruna yedirmek için zamana gerek var. Öğretmenlerin de...

İpek Gürkaynak 27 Nisan 2015’te, notlarını son kez okuyup katılımcıların adları yerine öğretmen yazdıktan, dizgi hatalarını düzelttikten sonra aşağıdaki kapanış cümlesini yazıyor:

Serencam, eğrisiyle doğrusuyla burada sona eriyor.

SONUÇ YERİNE

Yazacaklarımı, yani elinizdeki metni bitirdikten sonra ERG'nin Işık'ına verdim; sağ olsun okudu, aklına takılanları not etti; bir araya gelip üstünde konuştuk. Sonra Işık daha ciddi bir okumayla benim rica ettiğim bazı tarih, yer, kişi, kaynak vb. ekleyerek düzenleme yaptı. Metni o haliyle, bu kez çalışmanın tüm eğiticilerine ve ERG ekibine yolladık. Okuyup geribildirimde bulunanlar sağ olsun. Bulunmayanlar da...

Geribildirimlerde, üç kişi, bu uzun metnin bir kapanış bölümüne gereksinmesi olduğunu düşündüklerini söyledi. Sonuçta neredeyiz; edinemlerimiz ya da bu süreçten -bu serencamdan- çıkardığımız dersler neler vb... Ben de, uzun yıllar süren üniversite hocalığım boyunca katıldığım kurullarda bir öneri yaptığımda, o önerinin gereklerinin yerine getirilmesinin benim başıma kalmasının öcünü almak üzere (zira yıllar içinde hiç ders alamamış ve öneri yapıp durmuşumdur) kapanış ya da sonuç yazılması önerisi yapanlara, “çok iyi fikir, hadi onu da siz yazın” dedim. Onlar benden çok daha akıllı çıktılar; birer cümlelik notlar halinde düşündüklerini sıralayan Uğur hariç, diğerleri karşı önerimi görmezden geldi! Yine iş başa düştü yani! Ama kolaya kaçacağım ve kopya çekeceğim. Bakın nasıl?

Aşağıda okuyacaklarınız, öncelikle Uğur'dan gelen noktaları, sonra da 21 Haziran 2015'te hep birlikte yaptığımız değerlendirme ve kapanış toplantısında konuşulanlardan kendime göre önemli gördüğüm noktaların bir özetini içerecek. “Hep birlikte”; katılımcı öğretmenler, eğiticiler, ERG ekibi demek. “Konuşulanlar”; katılımcı öğretmenlerimizin ve eğiticilerin dile getirdikleri demek. İşin içinde ben yok sayılırım o halde. Lafları cımbızlayarak seçen kişi olmak dışında!

Evet, Uğur'un e-postasında “Benim düşündüğüm ‘öğrenilen dersler’ çıkarımları, anafikir olarak kabaca şöyle” notuyla sıraladıklarıyla -sevmediğim deyişle “altına imzamı atarım” diyerek- başlıyorum:

- Okul sistemi içinde bütüncül müdahaleler yapılması mümkün, ama kurgulanan/beklenen boyutlarda katılımı ve etkiyi yakalamak mümkün değil.
- Okul ekolojisini değiştirmek mümkün. Az ya da çok... Bize göre az olabilir, ama genelde “yapılmayana” baktığımızda bence çok büyük
- Okul paydaşlarının süreci sahiplenmesi ve sürdürmesi, yapılan (en azından bu çalışma için) müdahale sürecinden ziyade öğretmenin ya da yöneticinin bireysel özellikleriyle ilişkili.
- Eğitim-uygulama-dönüt-eğitim-uygulama, yani boylamsal olarak kurgulanan müdahale daha verimli, ama pahalı.

- Okul sistemi için verimliliği düşük görünen müdahalenin eğitimciler ve araştırma ekibi için kazanımları çok yüksek. Bu kazanımlar devam eden çalışmalarda okul sisteminin verimliliğini de çarpan etkisiyle artırır.
- Müdahalenin etkisini ölçmek hem teknik hem de kavramsal olarak çok zor.
- Gelecekte okul sistemi içerisinde yapılacak çalışmaların bir parçasının danışmanlık ve rehberlik boyutunda öğretmenler ve yöneticiler için “duyu düzenleme” içermesi gerekir.

Uğur’un dedikleri bunlar. Gerçekten de itiraz edeceğim bir nokta yok. İlle de itiraz etmek istesem, olumsuz bir anlam da barındırdığı için sevmediğim müdahale sözcüğüne karşı çıkar (“Yerine ne koyardın?” dersiniz, yanıtım yok!), “okul ekolojisi” yerine de “okul *etos*’u” demeyi yeğledim.

Bu da Erhan’ın Uğur’dan gelenlere eklediği:

- Okulun tüm öğretmenlerine ulaşmak zor. Ama bunun tek nedeni motivasyonsuzluk değil. Geçim sıkıntısı nedeniyle, hafta sonlarında dersane öğretmenliği ya da başka işler yapanlar var.

Şimdi gelelim, son toplantıdan ayıkladığım, bazıları yukarıdakilerle örtüşen noktalara. Yineleyeyim: Bunların büyük çoğunluğu katılımcı öğretmenler, en çok bir-iki tanesi de eğitimciler tarafından yapılmış saptamalardır. Toplantının kayıttan deşifre edilmesiyle elde edilmiş metin üzerinde çalıştığım için bazen konuşma dilinde olabilecek, ama yazıda göze batan özensizlikleri düzeltmek adına yaptığım birkaç ufak ekleme ve çıkarma dışında, dile getirilenlerin “virgülüne dokunulmamış”tır. Aşağıdakilerin her biri, tek bir kişi tarafından söylenmiş ve başkalarının karşı çıkışıyla karşılaşmamış (hatta çoğu kez başkalarının onayıyla karşılaşmış) olan saptamalardır. Bazıları doğrudan katılımcı eğitimcilerden birinin konuya ilişkin bir sorusuna yanıt olarak dillendirilmiştir. Akışın sırasıyla oynanmamıştır, ama sözler cımbızlandıkları için noktayla belirtilmiş olanlar birbirinden bağımsızdır ve sıralamada tutarlılık aranmamalıdır. Köşeli parantez içindekiler, benim şimdiki eklemelerim:

- Bir sınıfa dersi olan öğretmenlerin ne kadar çoğu bu [ERG’nin, resmi adı “Düşünen Okul, Gelişen Öğrenci” olan, benim ve değerlendirme ekibindeki genç bir meslektaşımın harika bir buluşla “Eleştirel Düşünme Eğitim Programı” sözcüklerinin baş harflerinden oluşan EDEP yakıştırmasını benimsediğim ve bu kitapta adım adım anlatılan “eğitim süreci”ni kastediyor] eğitimden geçmişse, o sınıfta o kadar çok değişim ve eleştirel düşünme becerisi gelişimi gözleniyor. [Demek ki hayal ettiğimiz gibi öğretmen, yönetici, destek hizmetler vb. tüm okul çalışanları katılsaymış eğitimlere ve uygulaysaymış edindiklerini, büyük olasılıkla varılan sonuç tadından yenmeyecekti.]

- “Yıldız öğrenciler” bu [eleştirel düşünme için kullanılan etkileşimsel] yöntemleri sevmiyor. Zira bu durumda daha çok kişi katılıyor ve önceden sürekli konuşanlara eskisi kadar zaman kalmıyor.

[Başka bir öğretmen, yukarıda söylenene, kendi karşı düşüncesiyle katkı yapıyor.] Yok ondan değil o. “Aferin otur” demiyoruz ya artık, Üstüne gidiyoruz, “gerekçelendir” diyoruz falan. Karizması çizilebiliyor.

[Üçüncü bir öğretmen, bu konudaki kendi görüşünü sunuyor.] Yoo, asıl, en beklemediğin öğrenciden öyle güzel şeyler çıkıyor ki parlak öğrencinin karizmasını çizen o oluyor.

- “Seçkinler zümresi” olalım, zararı yok. Bu işler, yaygınlaştırma çabasına girilirse yanlış ellerde PowerPoint sunum halini alabilir.
- Önceden her şeyi iyi planladığım zaman 40 kişilik sınıfta bile işliyor; yoruluyorum tabii, ama işliyor. Kafamda iyi bir kurgu olmayınca bir şeyler yapmaya çalışıyorum ama olmuyor; işler yetişmiyor, her şey dağılıyor. Sorun, benim önceden planlayamamam yani.
- Bizim değişmemiz de zaman aldı. Alışmış olduğun bir şey var on yıldır; onu bir kenara atıp yeni bir şey koyuyorsun hayatına. Biz sormuştuk, “Neden iki yıllık bir eğitim?” Demek ki oymuş.
- Ben iki açıdan bakmak istiyorum. Sınıfın içindeki okulculuk, öğretmencilik süreci değişimi bu. Öğrenciye diyorsun ki “açıl, tartış, ne düşünürsen düşün”. Bugüne kadar açmamışsın, lafı ağzına tıkmışsın, şimdi “açıl” diyorsun. Bu sıkıntılı tabii ki... Bu bir güven ilişkisi. Fırsat vermek lazım. Katılmak zorunda değil tabii ki. Ama sürece adaptasyon ve güven, olmak zorunda. [İkincisi], öğretmenin konusundaki bilgisi, alan bilgisi çok önemli. Ne bildiğinizi gözden geçirmeniz lazım. Öğrenciye “açıl” dediğinizde, derin sulara indiğinizde sıkıntı oluyor. Açık suda yüzmeyi öğrenmek zaman alıyor. Ünite hazırlık kısmı önemli. Kavramsal şeyi pratiğe dökmek gerekiyor. Öğretmenin algı ve inançları değişiyor. Kolay değişmiyor; zaman içerisinde değişiyor. 12-18 ay içerisinde oluyor ve bu süre zarfında çalışmak gerekiyor. Öğretmenin pedagojik anlamda becerileri de değişiyor. Çocuklar aç buna. Hiç ıskık görmemiş gibi saldırıp konuşmak istiyorlar.
- Takdir konusunda, öğretmenler ve veliler olarak takdir konusunda sıkıntılarımız var. Oysa her insanın arkadan iteklenmeye ihtiyacı var.
- Bizim sınıf içindeki tutumlarımız da önemli. Onların başarısızlıklarına alışmışız; kimse saygı göstermiyor. Öğretmen ona saygı gösterdiği zaman diğer öğrenciler de saygı duyuyor ve hem güven ortamı oluşuyor hem de ortam daha demokratik oluyor. Diğer öğrencilerin bakışaçılarının değişmesi de önemli.

- [Bunu bir eğitici söylüyor.] Pedagojik kaygıları dile getirmek gerekirse, bu tür yöntemler kullanıldığında öğrenciler “derse ne zaman geçeceğiz?” de diyebiliyorlar. “Aslında öğreniyorlar, ama öğrendiklerini fark etmeleri gerekiyor, bu da zaman alıyor” dedi bir eğitici arkadaşım, bu konuyu konuşurken. Sizin öğrencilerinizde de oldu mu bu tür tatminsizlik? [Bir öğretmen, 7. sınıf dilbilgisi dersiyle ilgili olarak yanıtıyor soruyu.] Bence gayet güzeldi. Herkesin katılımı yüksekti. Sınav öncesi yaklaştı. “Bir isteğiniz var mı?” dedim. “Hocam yazdırmayacak mısınız?” diye sordular. “Ben yazdırmayacağım; anlattım, konuştuk” dedim. Sınavı yaptım; sınavda da başarılı oldular. Sonuçta çocuklar, sınav sonrasında fark ettirler öğrendiklerini. Onlar hala yazdıklarından öğreneceklerini zannediyorlardı.

Yavaş yavaş toplantının sonuna yaklaşıırken üç konu dışavurulmaya başlanıyor. Birisi, hafif nostalji, özlem, buruklukla yüklü bir “ilk günler” anımsamaları. Birisi, kendine bakarak genel bir değerlendirme; birisi de, bundan sonrasına ilişkin görüşler ve öneriler. Aşağıda bu üç gruba ait söylenenlerden örnekler sunuyorum:

- [Okula gelip bizimle tanıştığımız, konuyu anlattığımız gün] inancınız ve heyecanınız beni etkilemişti. Bir gizem vardı ve ben merak ettim. Birçok eğitim içeriği açıklanmadı, söylenmedi. Bu benim için bir artı idi, ama bazıları için sıkıntılı. [Bu “gizem”in nedeni şuydu: Değerlendirme çalışmalarının bir bölümü için bir önce-sonra düzeneği hazırlanmıştı ve katılacakların eğitim içeriğini çok iyi bilip “önce ölçümleri” öncesinde hazırlık yapmalarını engellemeye çalışıyorduk.] Sonraki çalışmalarda verileri kullanmamız daha faydalı olacaktır ve o gizem isteğe dönüşecektir bence.
- İlk toplantı çok önemliydi, o bizi cezbetti. Normal bir şey bekliyorduk, gizemi merak ettik. Farklı bir mekanda rahat olmamız da çekici oldu [Eğitimlerin okullarında değil, bir otel salonunda yapılmış olmasına gönderme yapıyor]. Okuldan uzaklaşmak istiyorduk.
- Başlarda zor geldi, ama farkında olmadan karakterimize işlediğini gördüm.
- Kendimde değişim olduğunu görüyorum ve bunu devam ettirmek istiyorum.
- Öğretmenliğimden tam da sıkılma zamanına girmişken tam bir ayma zamanı geçirdim. Öğretmenliğe ilk başladığımızda hissedersiniz ya o heyecanı...
- Öğretmen nedir sorusunun olduğu bir slaytla başlayan eğitimler çekici olmuyor!
- Eğitim sürecine öğretmeni de dahil ettiğinizde güzel oluyor; insanların hepsi rahat ve güzel bir süreç yaşıyor.
- Meslektaş olarak etkileşimin arttığını görüyorum. Meslektaşlarımla bir problemi sürekli dile getirmek yerine, problem çözmeye odaklı bir şey olduğunu görüyorum.

- En keyif aldığım şeylerden biri şuydu; samimiyetle söylediğim her sözün kale alınması, değer görmesi burada; bu beni muhteşem keyiflendirdi. Akademik kibirli eğitimcilerle çalışmak zordur. Siz benim söylediklerime değer verdiniz ve ben bunu hissettim.
- Yani bir eğitim fakültesi bitirdim diyebilirim.
- Bir kısa film çekelim bizdeki dönüşümü anlatan, bence onu izleyen herkes gelir.
- Elimizde bir buçuk, iki yıldır bu işi yapan insanların ders dosyaları var, videoları var. Kırmızı Kitap'ta olmayan, ama öğretmenin sahada ürettiği malzemeler de kullanılabilir.
- Bugün burada yapılanın parçaları alınarak bir kolaj haline getirilebilir.

Son olarak, o gün toplantıyı kapatırken üç eğitimcinin söylediklerini alıntılıyorum:

- Okulunuzun öğretmen ekibiyle çalışmak çok güzeldi; bundan sonra da yakanızdan düşmeyecekmişim gibi hissediyorum!
- Bugünkü tartışma da gösterdi durumu; çok üst düzey bir tartışma gelişti. Aynı dili kullanıyoruz ve bu dilin gelişimi belli bir emeğin sonucu. Bunun ne kadar değerli olduğunu dile getirmek isterim.
- Sizleri tanımış olmaktan çok mutluyum. İtiraf ediyorum; bir devlet okulunun bu kadar nitelikli insan taşıyacağını bilmeyerek sizlerin karşısına çıktım ve çok şaşırarak etkilendim. Bunu bana sizler öğrettiniz, ama tahmin ederim [sizin okulunuza] has bir durum değildir. Yine de okulunuzun ve sizin, bizim gönümüzdeki yeriniz apayrı.

DÜŞÜNEN OKUL, GELİŞEN ÖĞRENCİ PROJESİ ÖNEMLİ TARİHLER

- 06 Eylül 2012** Uzman eğitici canlandırma eğitimleri
- 04 Ocak 2013** İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile protokolün imzalanması
- Şubat 2013** Eleştirel düşünme becerileri ölçeği ilk testi (uygulama okulu öğretmen ve öğrencileri)
- Şubat 2013** Cornell düşünme becerileri testi (uygulama ve kontrol okulu öğretmen ve öğrencileri)
- Şubat 2013** Etnografik değerlendirme için ders gözlemleri başlangıcı
- 08-10 Şubat 2013** Öğretmen eğitimi
- 16-17 Şubat 2013** Öğretmen eğitimi
- Mart 2013** Eleştirel düşünme becerileri ölçeği ilk testi (kontrol okulu öğretmen ve öğrencileri)
- 02-03 Mart 2013** Öğretmen eğitimi
- 16-17 Mart 2013** Öğretmen eğitimi
- 30-31 Mart 2013** Öğretmen eğitimi
- 04 Nisan 2013** Öğretmen buluşması; “İletişim falan ve okuduklarım”, Prof. Dr. İpek Gürkaynak
- 16 Nisan 2013** Öğretmen buluşması; “Zor zamanlarda eğitim: toplumsal riskler, demokratikleşme fırsatları ve eğitim”, Kenan Çayır
- 02 Mayıs 2013** Öğretmen buluşması; “Soru sorma”, Meltem Ceylan Alibeyoğlu
- 09 Mayıs 2013** Öğretmen buluşması; “Yaşamsal sorularımız”, Nuran Direk
- Haziran 2013** Eleştirel düşünme becerileri ölçeği son testi (uygulama ve kontrol okulu öğretmen ve öğrencileri)
- 07 Haziran 2013** Velilerle buluşma
- 03-05 Eylül 2013** Öğretmen eğitimi
- 09-11 Eylül 2013** Öğretmen eğitimi
- 21-22 Eylül 2013** Öğretmen eğitimi
- 05-06 Ekim 2013** Öğretmen eğitimi
- 02-03 Kasım 2013** Öğretmen eğitimi

- Mart 2014** Cornell düşünme becerileri testi (uygulama ve kontrol okulu öğretmen ve öğrencileri)
- Nisan 2014** Eleştirel düşünme becerileri ölçeği testleri (uygulama ve kontrol okulu öğrencileri)
- 03 Mayıs 2014** Eğitimde İyi Örnekler Konferansı “Gelişiyorum ve Okulumu Değiştiriyorum: ERG - Düşünen Okul Gelişen Öğrenci Projesi” atölyesi
- 21 Haziran 2014** Canlandırma eğitimi ve kapanış kokteyli
- Ekim 2014** Cornell düşünme becerileri testi (uygulama ve kontrol okulu öğretmen ve öğrenci eri)
- Ağustos 2015** Proje değerlendirme raporları tamamlanması

EKLER

EK 1: ÖĞRETMENLİK, SINIFIÇI ORTAM, ETKİLEŞİMSSEL YÖNTEMLER KONULARINDA DALDAN DALA²⁷

İpek Gürkaynak

Gençlerin/çocukların dünyadaki yeni gelişmeler karşısında donanımlı hale getirilmeleri gerekiyor. Eğitim, çocukların eşitsizlikleri ve ayrımcılıkları sorgulayabilecekleri ve demokratik katılım ve çatışma çözme becerileri edinecekleri bir tarzda yeniden kurgulanmalı. Madem eğitim öyle kurgulanmıyor, biz de elimizden geleni kenardan kenardan yaparız!

Öğretmenlerle yapılan ERG çalışmalarında genel olarak amaçlanan, çocukların ve gençlerin çağcıl, haklarını bilen, kalıpyargılardan, önyargılardan, ayrımcılıktan, şiddetten uzak, toplumsal konular üzerinde -ve genelde- eleştirel düşünebilen bireyler ve dünya yurttaşları olarak yetişmelerine katkı yapılmasıdır. Çocuklara donanım kazanma, gelişme, dönüşme ve güçlenme olanağı sağlayacak olanlar, başta kendileri, sonra da sınıflarını ve okullarını dönüştürmeye istekli ve hevesli öğretmenler ve yöneticilerdir.

Giriş

Sacayağı: İyi bir eğitim ortamı için öncelikli gereklerin başında,

- a) düzgün içerik ve yöntemler,
- b) eğiticinin bilgi, beceri, tutum ve davranışlarının nitelikli oluşu,
- c) çocuğun bağlanmasını, heves ve heyecan duymasını sağlamış olmak gelir.

Tanışma, mekan, güven: İyi bir eğitim ortamının olmazsa olmazlarından bir başka sacayağı da işte bu:

- a) O ortamda birlikte yer alacak kişilerin birbirini derinlemesine tanıyabilmesine olanak tanınması,
- b) mekanın ruhuna sinmiş (hepsine aşağıdaki sayfalarda ayrıntısıyla değinilen) olumlu niteliklerin varlığı ve bunların sonucunda,
- c) söz konusu kişilerin birbirine güvenmesi, eğitim mekanında kendilerini güvende hissetmeleri.

Özetle, çocukların görüşlerini korkusuzca paylaşmalarına; umursayan ve donanımlı (ama bilginin yanlı ve eksik olduğunu, kalıcı olmadığını unutmayan) bir öğretmenin varlığından ve akranlarının yaratıcılığından da güç alarak toplumsal

²⁷ Bu metin, küçük değişikliklerle, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nın (TEGV) Yurttaş Katılımcı Projesi için yazılmış ve TEGV tarafından 2011 yılında aynı başlıkla basılmış olan bir kitapta yer alan metnin aynıdır. Düşüncülerimin daha geniş kitlelere ulaşabilmesi için bana bu kullanım iznini veren Sayın Sevim Conka'ya ve Sayın Suat Kardeş'a teşekkür ederim.

mesleleri sahiplenmelerine; bunlara ilişkin, giderek daha üst düzey görüşler geliştirmelerine destek sağlayacak olan birlikte oluşturulmuş mekân kuralları (kimsenin görüşüyle alay etmek yok, ad takmak, söz kesmek yok vb.) ve güvenli, demokrat bir sınıfçı atmosferdir.

Yukarıdakilerle öğrenme işini daha zengin, keyifli, çekici, odaklanmış, bütüncül ve gerçek yaşamda daha geçerli kılmak için temeli attınız. Şimdi, aşağıdaki maddelere bakalım ve o temelin üstüne binayı çıkaralım.

Yöntemlere inanmak ve kullanmak:

Yöntem, biçim değildir; işin özüyle iç içedir. Çocuğun katılarak öğrenmesi ve öğrendiklerini bir yaşam biçimine dönüştürebilmesidir amaç. O halde çeşitli etkileşimsel yöntemleri, konuya uygunluklarını gözeterek ve gerektirdikleri araç gerece vb. dikkat ederek kullanmak çok önemli. Bu yazının sonuna eklenerek ve bazı konuların içine serpiştirilerek adım adım anlatılmış olan Beyin Fırtınası, Küçük Grup Tartışması, Büyük Grup Tartışması, Konuşma Halkası, Görüş Geliştirme, İstasyon, Zihin Yürüyüşü, 6 Şapkalı Düşünme vb. gibi kimi yöntemleri uygun oldukları her fırsatta kullanın ki hem siz hem de çocuklar bunlara alışın; katılım, sınıfta bir yaşam biçimine dönüşsün.

Gazetelerden uygun resim, haber toplanmasını, TV dizilerinden, TV haberlerinden, reklamlardan, okunan dergi ve kitaplardan konuya uygun örnekler getirilmesini isteme gibi ek uygulamalar da tabii olanaklı.

Etkileşimsel yöntemlerin inceliklerine dikkat edilerek, tüm keyfi ve eğlencesiyle tartışmanın ve heyecanın getireceği gürültüden korkulmayarak kullanılmasını, ama hiçbir zaman salt eğlence için kullanılmamasını öneriyoruz. Tam tersine, “niçin etkileşimsel yöntem kullan(dır)ıyorum?”, “niçin bu etkileşimsel yöneme karar verdim?” sorularını, her bir kullanımda kendine sormalı ve dürüstçe yanıtlamalıdır öğretmen.

Öğretmen ve onun kolaylaştırıcı nitelikleri:

Öğretmen ötekini güçlendiren, süreç içinde kendisi de güçlenendir. Öğretmenin bunun farkında olmasını bekliyoruz. Öğretmenin inanmış, birleştirici, samimi ve dürüst birisi olmasını, söylediği ile yaptığıın birbirini tutmasını bekliyoruz. Öğretmenin, rolünden ve çocukların arasındaki yetişkin oluşundan gelen otoritesini nasıl kullanacağını iyi tayin edebilen birisi olmasını da bekliyoruz.

Yansız ve önyargısız, hakça, ad/yafta takmayan, gruplamayan, mış gibi yapmayan, her türlü şiddetten arınık, çocuğa ve haklarına saygı duyan (gösteren değil, duyan), dinleyen, umursayan, inceliklere dikkat eden, kendi güçlü ve zayıf yanlarını dürüstçe görebilen, demokrat, enerjik, kendi coşkusunu gösteren/ çocuklarla paylaşan, ön hazırlığı tam olan öğretmen kolaylaştırıcı rolü için en gerekli nitelikleri taşıyordur.

Yukarıdaki iki paragrafta söylenenleri birlikte düşünmek önemli. Kolaylaştırıcılık niteliği olarak sayılanları, sınıfta “üstüne giyen” ama bunları aslında içselleştirmemiş, yaşamının bir parçası yapmamış (yani söylediği ile yaptığı birbirini tutmayan, dolayısıyla da samimi ve dürüst olduğu söylenemeyecek) olan, otorite figürü oluşundan kaynaklanan gücünü gelişigüzel kullanan, özetle, kendisi dönüşmemiş olan öğretmenin çocukları dönüştürmedeki rolü –en iyi olasılıkla– sınırlı olacaktır. Çünkü bir öğretmenin çocuklarla paylaşabileceği en güzel şeylerden biri, kendi öğrenme ve dönüşme –ve bu yolla güçlenme– kapasitesidir. Örnek olmak denilen budur.

Öğretmenin kolaylaştırıcı rolü üstlenmesi:

Kolaylaştırıcı, adı üstünde, tartışmayı ve öğrenmeyi kolaylaştıran kişidir. Bir araçtır; katalizördür. Nasıl?

- Konuşmaların belli bir düzen içinde yapılmasını, iletişimin netleşmesini sağlayarak,
- özetleme, gözlemlleme, berraklaştırma, açıklama işlemlerini yaparak,
- etkili, olumlu, anında ve spesifik geribildirim vererek,
- farklılıkları ve grup sürecini yöneterek,
- sabırlı ve dikkatli davranarak,
- sözsüz iletişiminin niteliğine de çok dikkat ederek,
- müdahaleci, akıl verici, kendi görüşünü dayatıcı, öne sürülen görüşleri sürekli kendi açısından değerlendirici ve yargılayıcı olmayarak.

Kolaylaştırıcının amacı, öteki kişilerin duygu ve düşüncelerini rahatça dile getirebilmelerine olanak sağlamaktır. Öğretmenin, “neyin ne olduğunu bilen”, “öğreten”, “doğruları gösteren”, “yönlendiren” bir “öğretmen rolü”nden sıyrılması ve çocuklar arası tartışmanın verimli ve eğitsel açıdan anlamlı olabilmesi için emek vermesi, en başta da –daha önce de vurgulandığı gibi– her görüşün saygıyla dinlenmesi için güvenli ve demokratik bir ortam yaratması gerekir.

Kolaylaştırıcı rolü kişiyi yumuşatır, algı kanallarını açar ve katılımcılardan öğrenerek daha nitelikli bir eğitici olmasını sağlar. Yama gibi durmayan, gereken nitelikleri sindirmiş bir kolaylaştırıcı olmak için belli bir zihinsel değişime/dönüşüme hazır, en azından istekli olmak gerek. Eğer gerçekten olması gerektiği gibi bir kolaylaştırıcı rolü üstlenebilirseniz; çocuğu konuşması için ve konuştuğundan sonra yüreklendirirseniz; iletişim becerisinin, eleştirel düşünmenin, siyasal ve toplumsal olgulara ilginin ve merakın arttığı, çocukların güncel sorunları sınıf ve hatta okul dışında kendi aralarında da tartışma isteği duydukları bir ortam yaratabilirseniz; kendi sırtınızı sıvazlayabilir, “insan gibi insan, yurttaş gibi yurttaş yetişmesine katkı yapıyorum” diyebilirsiniz.

Konuşma ve dinleme işlemlerinin düzgün yürümesi:

Bu konuda, grupla birlikte ve grup için kurallar konması, öğretmenin ve çocukların birbirlerinin söylediklerini dinlemelerine, görüşlerini nedenlerle, gerekçelerle, kanıtlarla desteklemelerine, arkadaşlarınca ileri sürülen görüşler üzerinde konuşmalarına özen göstermesi ve kendisinin de dikkatle dinleyerek, anlamak ve açılım sağlamak için sorular sorarak örnek olması önemli.

Toplumsal duyarlılık/sorumluluk kavramlarını hayata geçirmek yoluyla çocuğa örnek olmak ve heyecanlı bir dinlemeye yol açmak da söz konusu. Kendi yaşamöykünüzü, neden öğretmen olduğunuzu paylaşın çocuklarla. Bir yandan kendinizi, “kendilik”inizi sokun sınıfa, diğer yandan da çocuklara kim olduklarını keşfetme/görme olanağı yaratın; onları dinleyerek, gözlemleyerek fark edin: Özelliklerini, öğrenme biçimlerini, gereksinimlerini...

Fırsat eğitimi ya da eğitim fırsatı:

Ünlü eğitimci Nel Noddings, şöyle diyor: “[Çocuğa] dinleme eğitimi vermekten çok daha önemlisi [eğitici konumundaki yetişkinin çocuğu] dinlemesidir. Dinlemeyen [eğitici], toplumsal ve duygusal gelişimde çok önemli olan bazı sorunların, işbirliğiyle tartışılması ve çözümlenmesi için çok güçlü bazı fırsatları kaçırıyor ya da [bu türden] fırsatların yaratılmasını engelliyordur” (Noddings, 2006, s. 111). Kendi eğitimlerimiz sırasında da bunların örneklerini gördüğümüzü sonradan anımsayacaksınız!

Çıkan fırsatlar değerlendirilerek hem etkileşimsel yöntemlerin kullanılması ve çocukların bunlara alışmalarının sağlanması, hem de eleştirel düşünmeye yönlendirici, duruma uygun ve nüfuz edici sorular sorulması vb. gerçekten de çok önemli. Fırsatları fark etmek, hemen değerlendirmek için hazırlıklı (ve donanımlı) olmak (örneğin, cebinde açıcı sorular taşımak!) da çok önemlidir bir öğretmen için. Burada, yol göstermek, nasihat etmek için fırsatlardan değil, güdülendirmek ve donanım kazandırmak için fırsatlardan söz ediyoruz!

Çok sıradan bir örnekle açıklayalım: Bir yetişkin eğitimi sırasında, x konusunda tartışılırken bir katılımcı son sergilenen fikre karşı çıkma isteğiyle bir-iki şey dedikten sonra, “zaten bunun atasözü de var” diyerek çok bilinen bir atasözünü yineledi. Tartışmayı kolaylaştıran kişi, hemen “Dilimizde bunu anlatan bir atasözü olması, kanıt yerine geçebilir mi?” gibi bir soruyla katılımcıları düşünmeye davet etti. Bu bile yeni görüşlerin geliştirilmesiyle tartışmayı zenginleştirmeye, ufuk açmaya yetti.

Gelişmeye açıklık:

Burada, bir önceki başlıkta söylenenleri tamamlayıcı düşünceler paylaşmak istiyorum sizinle. Fırsat eğitimi ya da eğitim fırsatı, öğretmenin kendi “eğitilmesi”, gelişmesi, dönüşmesi için de önemli. Kendisinin donanımına katkı yapacak

fırsatları da kaçırmamalı öğretmen. Olumsuz gibi duran durumları, bu tür fırsatlar olarak nitelendirmeli. Örneğin sorun çıkmasından, kendi yanlısından ve risk almaktan korkmamak, “hata normaldir, ben mükemmel değilim ve olmak zorunda da değilim” deme cesaretini göstermek, çözüm odaklılığa yönelmek vb. öğretmeni hem insan olarak hem de öğretmenliğini yaparken geliştirecek ve yetkinleştirecektir. Bunlar, eğitim fırsatıdır. Daha önce de vurgulandığı gibi, öğretmenin gelişip dönüşmesi, yetkinleşmesi, çocuğun da kendine alacağı örnektir.

Açımlayıcı, açık uçlu, eleştirel düşünmeye yönlendiren sorular:

Yukarıda, “cebinde ... soru taşımak” ve bu yazının bir başka yerinde de “doğru soruyu sormak ve sordurmak” dedik. Gerçekten de iyi bir kolaylaştırıcının planlanmış tartışmalarda da, oluşuveren fırsat eğitiminde de kullanmak üzere soru düşünmesi, bunları pürüzlerinden arındırıp düzeltmesi, anlaşılır kılması ve gerektiğinde kullanması bulunmaz birer eğitsel araçtır.

Eleştirel düşünmenin önemli temel taşlarından biri soru sormayı bilmekse diğeri de doğru sorulmuş sorularla karşılaşmaktır. Öğretmenin, soru sorarken, 5N 1K'nın (ne, ne zaman, nerede, neden, nasıl, kim gibi soruların) ötesine gitmeye özen göstermesi; birden çok olası yanıtı olan sorular sorması; sorularını yanıtlayabilmeleri için çocuklara zaman tanıması; çocuğun yanıtlarına, yadsıma ya da onaylama içermeyen geribildirimler vermesi; bir çocuk konuştuktan sonra “söylenenlere katılıyor musunuz? Neden?” gibi sorularla diğer çocuklara yönelmesi; çocuğu - “bu sonuca nasıl vardın?” gibi sorular sorarak- sesli düşünmeye yöneltmesi; onu farklı bakış açıları almaya yönlendirmesi, ona hayal kurdurması; bu konularda çabalaması, çocuğun eleştirel düşünme yolculuğunda önemli adımlar atmasına yol açacaktır.

“Bu tür bir şey aranızdan hiç kimsenin başına geldi mi?”, “bunu grupla paylaşmak ister misin?”, “acaba x (öyküdeki, gazete haberindeki vb. kişi adı) ne hissetmiştir bu durumda?”, “sen onun yerinde olsan ne hissederdin?”, “neden böyle düşünüyorsun?”, “demek bu davranışın yanlış olduğunu düşünüyorsun. Gerekçelerini söyler misin bize?”, “bu okuduğumuz metinle ilgili neyi tartışmak istersiniz?”, “bundan ne öğrendik?”, “kim neyi farklı yapsaydı/nasıl davransaydı sonuç farklı/daha iyi olurdu; neden?”, “sen olsan farklı mı davranırdın; nasıl, neden?” gibi soru ya da ifadeler onlarca artırılabilir.

Yeri gelmişken, etkin ve katılımcı yurttaş niteliklerinin başlıcalarından olan eleştirel düşünmeyle ilgili şunları da söyleyelim:

1. Eleştirel düşünen bireyin özelliklerinden bazıları: Açık fikirlidir, farklı fikirlerden keyif alır, berraklık ister, bilgiyi bir düzen içinde arar, olguyla yorumu ayırabilir, önyargıları belirler, sunulan bilginin doğruluğunu sınar, varsayımları sorgular, kanıtları inceler, ilişkileri açıklar, bilgi kaynağının güvenilirliğini değerlendirir, mantık hatalarının ve varsayımların farkına

varır, açık uçlu sorular sorar, örnek verir, etkin dinler, sorunları belirler, tutarsızlıkları saptar, tüm durumu/bağlamı göz önüne alır, belirsizliği görür, mantık yürütür, çözümler, sınıflandırır, karşılaştırır, tartışır, değerlendirir, yargılamaz, yorumlar, çözüm önerir, uygular, entelektüel haz alır, kendisi ve başkaları için sorumluluk alır, sorunların çözümü için başkalarıyla birlikte çalışır, kanıtla karşılaşırsa görüşünü değiştirmekten çekinmez. Özetle eleştirel bakış; yaşam karşısında temel bir duruştur ve her söylenene, gösterilene körü körüne inanmamak, bağnaz olmamak demektir. Kişiyi özgürleştirir.

2. Çocuklar, daima eleştirel düşüncelerinin isteneceği beklentisi içinde olmaya başlarsa, eleştirel düşünmeyle ilgili bir hazır oluş geliştirmeleri kolay olacaktır.

Oliver Wendell Holmes, “insan zihni bir kez yeni bir fikirle/görüşle esnedi mi, bir daha hiçbir zaman eski boyutlarına geri dön(e)mez” derken, ne güzel ve ne doğru söylemiş.

Düzy üstü tuzağına dikkat!

Beklemediğimiz kadar küçük yaşlarda bile çocukların hak, haksızlık, hakçalık vb. soyut kavramları, toplumsal cinsiyet gibi olguları anlayabildiğini, yorumlayabildiğini gösteren akademik çalışmalar var. O halde birçok konuyu ve/ya da yöntemi/aracı düzy üstü olarak nitelendirme kolaylığına kaçmayalım; düzeyi yükseltme misyonu verelim kendimize: Eleştirel düşünme düzeyini, tartışma düzeyini, toplumsal sorumluluk düzeyini, aldırma/umursama düzeyini...

Çatışmalı ve/ya da yanlış konular:

Düzy üstü tuzağıyla ilişkili bir konuya da değinelim burada. Araştırmalar, çocukların savaş, ayrımcılık, cinsiyetçilik gibi çatışmalı toplumsal (ve evrensel) konularda tartışmak istediklerini, ama eğitim ortamlarındaki yetişkinlerin bundan rahatsız olduklarını ve bu tür konularla baş edecek ölçüde özgüvenleri olmadığını göstermiştir. Oysa bu tür tartışmalı/çatışmalı konular, eleştirel düşünmeyi edindirmenin olmazsa olmazları olduğu gibi, yanlış materyal kullanımıyla da çocuğun kendi kalıpyargıları, önyargıları ve yanlışlıkları gündeme getirilerek çok etkili uyanma/eğitim sağlanabilir.

Kaş yaparken göz çıkarmamak:

En samimi, dürüst ve eğitsel amaçlarla başladığımız bir etkinlik, eğer sürecin tüm inceliklerine dikkat edilmemişse sorun içerebilir ya da soruna yol açabilir. Buna bir örnek, şu yaşanmışlık olabilir: Çocukların katılımıyla ilgili bir etkinlik düzenlenirken, çocuğa, “hadi çantanızın içindeki her şeyi sıranızın üzerine dökün ve bunlardan hangilerinin sizin kararınızla alındığını söyleyin” denerek hoş bir etkinlik hazırlandığı sanılmış, ama bu arada çocuğun mahremiyet hakkı tamamen gözardı edilmiştir.

“Mış gibi”den uzak durmak ve inceliklere dikkat etmek:

Birçok araştırma, yaptığımızı söylediğimiz şeyleri yapıyor MUŞ GİBİ yaptığımızı ortaya koyuyor; özellikle de iş, çocukların yetişmesi olunca. Klişeler (“öğrenci odaklılık”, “katılım”, “aktif öğrenme”, “etkileşimsel yöntemler”, “soran ve sorgulayan gençler”) çekicidir. Ama sorgulayalım bakalım: Ne ölçüde katılım?, Kim gerçekten aktif?, Etkileşiyor muyuz gerçekten?, Etkileşimsel yöntemleri (bu kılavuzun sonunda size sunulan) her türlü inceliğine özen göstererek ve gerektiği gibi kullanıyor muyuz? vb.

Güçlenme sağlamak: Kime, niçin ve nasıl?

Burada, “iç güç”ten, yapabilme gücünden, direnme gücünden; destek, dayanışma ve örgütlenmeye birlikte güçlenmekten ve bunun çocuklar kadar öğretmenler için de amaçlanmasından söz ediyoruz.

Çocukları, toplumlarındaki gerçek sorunlara eğilebilmeleri; katılımcı, sorumlu, demokrat yurttaşlar olabilmeleri; toplumsal konularda eyleme geçebilmeleri, savunu yapabilmeleri; kalıpyargılardan ve önyargılardan arınabilmeleri; insan hakları, çevre, şiddet gibi önemli konularda düşünüp çalışabilmeleri; toplumsal adaleti, hukukun üstünlüğünü benimsemeleri ve daha birçok niteliği üstlerinde toplayabilmeleri için donandırıyor sunuz, güçlendiriyorsunuz.

İşte, “neden”in yanıtı, bu. Bir yanıt da şu olabilir: Güçlenmiş – öğretmenler ve – öğrenciler, daha hakça ve daha barışçıl bir dünyanın yaratılmasını başarabilirler.

Akran işbirliği ve dayanışma:

Öğretmenin diğer öğretmenlerle işbirliği içinde, internet sayfaları, önerilen okumalar vb. olanakları değerlendirerek dünyadaki farklı uygulamalardan haberdar olması, bunları kendi yaratıcılığını harekete geçirici olarak kullanması ve diğer öğretmenlerle paylaşması.

Olanaklı olduğunda iki öğretmenin birlikte çalışmasının getirileri:

Ciddi bir dayanışma ve birbirinizin görüşlerinden yararlanarak işinizi daha iyi yapma çabasına girebilirsiniz. Nasıl mı? Üç örnek verelim:

1. Birbirinizi – dikkatle ve beden dili dahil – gözlemleyip sonradan (örneğin o günün akşamüstünde, ikiniz yalnız olduğunuz bir sırada) olumlu ve olumsuz geribildirimi uygularsanız.
2. Sık sık boğazını temizlemek gibi, alışkanlıkla yapılan, basit ama eğitim ortamında rahatsız edici olabilecek davranışlarınız için meslektaşınızdan, fark ettirmeden sizi uyarmasını isteyebilir, aranızda bu konuda anımsatıcı işaretlemeler oluşturabilirsiniz.
3. Küçük grup çalışmasında, her biriniz önce farklı iki-üç grubu üstlenirsiniz. Sonra grupları değiştir, birbirinizin katkılarının üstüne katkı koyarsınız.

“İtiklere işlemiş”liğin farkında olup “ayma deneyimleri” yaşayabilmek:

Burada kastedilen, aklımızla, mantığımızla, kafamızla, “doğru”sunu çok iyi bildiğimiz bir konuda farkında olmadığımız “yanlış”ları aslında kendi içimizde barındırmak. Örneğin bir yandan cinsiyetçiliğe karşı, toplumsal cinsiyet eşitliğinden yana bir tavır ve söylem sergilerken, diğer yandan kendi evinde, sınıfında kız erkek çocukları şu ya da bu bilinen toplumsal ölçülere göre ayırmak. Bu kaçınılmaz olabilir, ama en azından davranışlarınızla ilgili yansıtma yaparken bunu fark edin; ayın! Ancak o zaman yanlışını yineleme olasılığınız düşer.

Bu konuda ayrıntılı bir örnek alıyoruz buraya; gönüllü kılavuzu ve toplumsal cinsiyet bölümü yazarı bir öğretim üyesi tarafından yaşanmış (olduğunun itirafı güç ama bu kılavuzu hazırlayan ekibe itiraf edilmiş) bir örnek bu:

Eşim ile Yunan arkadaşı – Türkçeyi kırık ama iyi konuşan – N. Bey’in sohbetine bir noktadan itibaren dahil olduk. O anda N. Bey şöyle diyordu: “Pilotluk zor meslek.” Sordum: “Kim pilot?” Yanıt: “Benim çocuk olmak istiyor.” Ben de “eh, kolay meslek var mı ki” falan gibi klişelerle konuya eklemledim. N. Bey, çocuğun pilotluğa kafasını iyice taktığını, birlikte yaptıkları bir uçak yolculuğunda türbülans olunca, herkes sapsarı kesilip korkarken “benimki”nin “pilot nasıl manevra yapıyor” dediğini anlattı. “Ooo bu çocuk ciddi” falan dedik eşim ile ben. Epeyce sonra, konu bulamayıp sessizleştiğimizde, ben “tek çocuğunuz mu var?” dedim N. Bey’e. Üçmüş! “Yaşları?” “12, 11, 2,5.” “Kız mı, oğlan mı?” “12 ve 11 kız, 2,5 oğlan.” “Vaaay, 2,5 yaşında ama manevra falan biliyor” (bu ben oluyorum). “Yok, o 11 yaşında olan.” “E, pilot olmak istiyor dememiş miydiniz?” (bu hala ben!). “Evet, [burada Yunanca bir kız ismi söylüyor] pilot olmak istiyor.” Ben mosmor. Adam, buldu ya benim kadar şaşkınlı, anlatmayı sürdürüyor: “Zaten onun için istemem ben. Kızdır!” Birden kendime geliyorum ve N. Bey’e, kızların her meslek sahibi olabileceğini, tabii ki pilot da olabileceğini, önlerinin kesilmemesi gerektiği konusunda nutuk atıyorum, atmaya başlıyorum! Tek tesellim (!), yaptığımı, iliklerime işlemişliği fark etmiş, ayma deneyimi yaşamış olmam.

Genel Pedagojik Yaklaşım

Evrım Coşar Bilgin’den (*BirGün* gazetesi, 18 Nisan 2010, s. 5, “Kuzey Mektupları” sütunu) öğreniyoruz ki İsveç Eğitim Bakanlığı, “öğretmenler için meslekî bir ehliyeti uygulamaya sokmak istiyor”. Ülke genelinde şu anda öğretmenlik yapmakta olan kişiler bir ehliyet sınavına girecekler ve “ehliyet alamazlarsa ya da ehliyet için gereken koşulları tamamlayamazlarsa, öğrencilere not veremeyecekler”miş. “[E]hliyet alamayan öğretmenler için eğitim şansının da açık tutulması” isteniyormuş.

Siz öğretmenler, gencecik çocuklarla karşı karşıyasınız; onların eğiticisi konumundasınız. Onlara farkında bile olmadan zarar vermemek (örneğin benlik saygılarını kaybetmelerine yol açmamak, insan ilişkilerini geliştirmelerinin üzerinde özenle durmak) durumundasınız. En azından zarar vermemek farkında bile olmadan...

Çocuklar da siz de insansınız. Gereksinimleriniz, beklentileriniz, istekleriniz var. Hata yaparsınız. Siz ya da onlar, engellenme duygusu yaşarsanız, bu başka sorunlara (öfke gibi olumsuz duygulara vb.) yol açabilir.

Bence, insan ilişkisinde/iletişimde, önemli olanlardan biri, **“kolay ama kötü”** olanlardan uzak durup zor olana zaman ve emek verebilmek. Yargılama, nasihat, zihin okuma (yani söz kesip “şunu mu demek istiyorsun?” deme), mimikle ya da sözle hafife alma/yatıştırma, tutmayacağı sözler verme, karşıdakine kendini ifade etme olanağı vermeme vb. **kolay ve kötü**. Buyruk verme, tehdit etme, ders verme, utandırma, ahlâk hocalığı yapma vb. **daha bile kolay ve daha da kötü**.

Bunlara karşılık, örneğin karşıdakinin duygularını anlamaya çalışarak, duygudaşlıkla (empatiyle) ve geribildirim vererek etkili dinleme, **zor olan ama iyi** insan ilişkisinde işe yarayandır. Övgüde, beklentide spesifik olmak, sorunu hemen ele almak, tutarlı olmak, imadan uzak durup açık konuşmak, seçenek yaratmak, isteklere evet demenin yollarını bulmak (örneğin, “Görüş Geliştirme yapabilir miyiz?”e, “hayır, şimdi başka şeyle meşgul olduğumuzu görmüyor musun?” yerine, “evet ama şu andaki işimizi tamamladıktan sonra” denebilir), destekleyip özendirmek, çocuğun kendine güvenini ve kendilik değerini yükseltmek, isteklerini reddettiğiniz zaman açıklama yapmak/bilgi vermek, çocuğu değil davranışını eleştirmek, hata yaptığınızı fark ettiğinizde özür dilemek ve daha sayılamayacak kadar çok olan **“iyi ve sağlıklı”** ilişki kurma biçimleri ve yolları, **emek isteyen ve dolayısıyla “zor”** olandır.

Çok kolay ve çok iyi olan da var: Güler yüzlü, esprili ve kakkahalı bir ortam yaratılması.

Öğretmenin **çocuklar arası ilişkilere de duyarlı** olmasını bekliyoruz: Kendi aralarında işbirliği ve dayanışma içinde olmalarını, grup başarısından doyum sağlamalarını, akranları tarafından kabul görmelerini, iletişimde ve her türlü insan ilişkisinde dikkatli ve özenli olmalarını önemseyin.

Açık, özgür, çocuğu güdülendiren, ilişkilerini zenginleştiren bir atmosferde, elini çocuğun sırtına koyup onu hafifçe ileri iten, yaptığı işe özen gösteren öğretmenlerin yanında yetişen gençler, eleştirel düşünmenin, donanım kazanarak güçlenmenin gücünü görececek ve keyfine varacak demektir.

Çocuklar, düşünmeyi x yaşına geldikten sonra öğrenmez; düşünmeye x yaşında başlamazlar! Çocukların olabildiğince küçük yaşlarda, farklı görüşlerle tanıştırılmalarına, farklı bakış açılarıyla karşılaşmalarına ve bunlarla boğuşmayı

öğrenmelerine yardımcı olunmalı. Uygun, duruma nüfuz edici sorular sorabilmek, elimizdeki en güçlü düşünme araçlarından birisidir. O halde hem bu türden sorular sorun onlara, hem de kendilerine ve birbirlerine bu tür sorular sormalarını özendirin. Yalnızca bu yolla bile, her yaşta çocuğun bilgiye dayalı fikir sahibi olmasına, toplumda neler olduğunu anlamasına, bunlar üzerinde düşünüp bunları yorumlamasına, kendi değerini fark edip ortaya koymasına destek verilebilir.

Yukarıda satır aralarında (ve bazen açıkça!) hep var olan bir motif; sınıf içinde öğrenciye ve haklarına saygı duyulması, olumlu iletişim, duygusal dahil her türlü şiddetten arınmışlık gibi olgulara gösterilecek dikkat ve özen yoluyla ele alınan konuların ve onların altında yatan değerlerin somut örneklerini oluşturma, “öğretilenin yaşanması”na olanak tanıma, bunları eğitsel amaçla kullanma, farkındalık yaratmayı. Bunları biraz daha vurgulayalım: Çocuklarla çalışan kişinin barışı yapan ve barışı koruyan rolü vardır. Sınıfta işbirliğine, iletişime, duyguların ifadesine, çatışma çözmeye izin verme ve kendi gücünü kötüye kullanmama yoluyla yerine getirir bu rolün gereklerini. Siz, ayrıca, aşağıdakileri, sınıfınızın kuralları arasına katmayı öğrencilerinize danışabilirsiniz. Bunlar, Birleşmiş Milletler Barış Kültürü Girişimi'nin (Manifesto 2002) insan hakları yönelimli bir toplum yaratılabilmesi için gerekli olduğunu belirlediği altı ilke: Tüm yaşama saygı, şiddeti reddediş, paylaşma, anlamak için dinleme, evreni koruma, dayanışmayı yeniden keşfetme.

Biraz daha mikro düzeyde bakarsak: Mekanda, tüm çocuklara eşitlikçi davranmayı, tüm çocuklarla yakın ve sıcak iletişimin yollarını bulmayı, tüm çocuklara karşı hakça davranmayı, tüm çocukların yaşlarına uygun kararlar almalarına olanak tanımayı hatta önyak olmayı, tüm çocukların sorun çözümlerinin şiddet içermeyen yollarını öğrenmelerine olanak yaratmayı, insanlara ilişkin her türlü genelleyci, sınıflandırıcı, tek tipleştirici söylemden uzak durmayı, farklı cinsiyetteki çocuklardan farklı istemlerde bulunmamayı/farklı beklentiler içinde olmamayı, özgürlükçü, adil ve demokrat tavrınızı sınıfınızın (sınıflARınızın ve dolayısıyla, giderek okulun) *etos*'u haline getirmeyi vb. önemsemeyi ve çocuklarda da bu özeninize ilişkin farkındalık yaratmanız, hem sizin için hem onlar için kendi içinde eğitimidir.

Çocuktan beklentisi usululuk, boyun eğme ve itaat olmayan; çocuğa bağırıp onu azarlamayan; tüm doğruları –her zaman –bildiğini zannetmeyen; herkese fikrini söyleme şansı tanıyan ama baskı yapmayan; yargılayıcı tepkilerden kaçınan; çocuğu –karşı çıkmak değil anlamak amacıyla– dinleyen; çocuğun yerine düşünmeyen, düşünmeyi ona örnek olarak –örneğin, çocuğun önünde yüksek sesle uslamlayarak– öğreten; açık, özgür, çocuğu güdümlendiren bir atmosferde, elini çocuğun sırtına koyup onu hafifçe ileri iten özenli öğretmenlerin yanında yetişen gençler, etkin ve katılımcı yurttaşlığın temelini oluşturan her türlü değer, tutum ile davranışın gücünü görece ve keyfine varacak demektir.

KULLANILABİLECEK KİMİ ETKİLEŞİMSSEL YÖNTEMLER KÜÇÜK GRUP ÇALIŞMASI

Bu yöntemin kullanılması sırasında kolaylaştırıcı iseniz:

1. Kaç grup oluşturulmasını istiyorsanız o sayıya kadar saydırın: Örneğin, katılımcılarınız 30 kişiyse ve beşer kişilik altı grup oluşturmak istiyorsanız, gruptakiler sırayla 1-2-3-4-5-6 diye sayacaklar; yedinci kişi tekrar 1 diyecek ve bu biçimde sayma sürdürülerek gruptakilerin her biri, 1-6 arasında bir sayıyı yüksek sesle söylemiş olacak. Saydırmaya başlarken gruba, (a) “söylediğiniz sayıyı lütfen unutmayın” ve (b) “sayılar söylenirken öteki kişileri izleyin/dinleyin, sizinle aynı sayıyı söyleyenlere aşına olun” gibi uyarılarda bulunun.
2. Gruba, “şimdi tüm 1 (bir)ler ayağa kalkın ve gelip şurada (masanın şu ucunda vb.) oturun. Şimdi 2 (iki)ler; siz de şuraya lütfen” gibi yönergeler vererek tüm grupların birbirinden olabildiğince uzakta, kendi içinde de yüz yüze yerleşmesini sağlayın.
3. Her grubun ilk iş olarak aralarından bir sözcü seçmesini istediğinizi, o kişinin tartışmalar sırasında -isterse- not tutacağını ve sonra küçük grubunun kararlarını büyük gruba sunacağını söyleyin.
4. Her bir gruba, üzerinde çalışacakları/tartışacakları konuyu içeren kağıdı dağıtın. Ya da tüm grupların üzerinde tartışacakları tek konuyu yüksek sesle söyleyin. Bu arada grup çalışması için ayırdığımız süreyi açıkça belirtin.
5. Eğer gruplardan bir ya da birkaçına, dışarı çıkarak başka bir yerde çalışabileceklerini söyleyecekseniz, onlara, “kendinize, birbirinizin yüzünü görerek oturabileceğiniz, beraber çalışabileceğiniz bir yer seçip yerleşin ve sözcünüzü seçin; az sonra yanınıza geleceğim” deyin.
6. Yerleşme, hangi konu üzerinde çalışılacağını gösteren kağıdı inceleme (veya sözle belirtilen konu üzerinde grupça düşünme), sözcü seçme vb. için iki-üç dakika verdikten sonra, grupların tek tek yanına gidin.
7. “Sözcünüz kim?” sorusuyla başlayın. O ana dek seçmemişlerse seçmelerini sağlayın. “Size verdiğim kağıtta/söylediğim konuda anlaşılmayan, açıklanması gereken bir şey var mı?” diye sorun. Gerek duyulan açıklamaları yapın. Tüm grupları kısa bir süre içinde dolaşmış olun.

Şunlara dikkat edin:

- En başta, yönergeyi verirken duyulduğunuzdan ve dinlenildiğinizden kesinlikle emin olun.
- Grup bireylerinin yan yana değil, yüz yüze oturduğundan emin olun.

- Sözcüyü, “sen ol”, “o olsun” biçiminde üstlerinden atarak değil, isteyen kişilerin görüşlerini alarak seçmelerine önyak olun.
- Grupları dolaşırken yalnızca onların sorularını yanıtladığınızdan, istedikleri açıklamaları yaptığınızdan, onların ağzına laf koymadığınızdan, olanaklıysa örnek bile vermediğinizden emin olun.
- Bir grubun yanında çok zaman harcıyıp, ötekileri beklemek zorunda bırakmayın.
- Sözcünün görevinin, grubun kararlarını aktarmak olduğunu, kendi fikirlerini ya da grubun karşı çıktığı bir düşüncesini söyleme hakkına - sözcü olduğu sürece- sahip olmadığını, ancak azınlık görüşünü ayrıca belirtebileceğini vurgulayın.
- Gruplara ayrı konular verilmişse, grubunun kararlarını büyük gruba aktarma sırası gelen sözcünün, önce kendilerine verdiğiniz konuyu kağıtta yazdığı gibi büyük gruba aktarmasını sağlayın.
- Sözcülerin herkesçe dikkatle dinlenmesini önemseyin.

GÖRÜŞ GELİŞTİRME (GG)

Bu yöntemin kullanılması sırasında kolaylaştırıcı iseniz:

1. Bir ya da daha fazla sayıda önermeyi, her biri ayrı bir sayfaya gelecek şekilde, büyük ve okunaklı olarak tahta kağıtlarına önceden yazmış, istediğiniz zamandan önce görülmemeleri/okunmamaları için üç-dört boş sayfaya kapatmış olun (kaç boş sayfayı kapatıcı olarak kullandığınızı bilirsiniz, ilk önermeyi açacağınız sırada zorluk çekmezsiniz).
2. Duvarlara, en uygun (önü boş, insanların rahatça toplanabileceği, grupların birbirine karışmayacağı şekilde aralıklı vb.) yerlere gelecek şekilde, üstlerine “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum”, “hiç katılmıyorum” ifadelerinden birinin yazılmış olduğu beş kartonu, “görüş geliştirme”nin yapılacağı oturumdan önceki kahve molası sırasında yapıştırmış olun (duvarı zedelemeyen macunlardan kullanın).
3. Herkesi yerlerinden kaldıran ve önermeleri yazdığınız kağıtlı tahtayı görebilecekleri şekilde grup halinde ayakta durmalarını sağlayın. Aşağıdaki yönergeyi verin:
 - a) “Az sonra size bir/birkaç önerme okuyacağım. Ben okurken dikkatle dinlemenizi (zaten aynı anda kendiniz de okuyor olabileceksiniz) ve o önermede söylenenle ilgili duruşunuzun ne olduğunu belirlemenizi istiyorum. Önermeye tamamen katılıyorsanız, ‘tamamen katılıyorum’ yazan şu kağıdın altına (önüne) gidip durun. Kararsızsanız, ‘kararsızım’ yazan şuradaki.....durun.”

b) “Herkes yerini belirledikten sonra, isteklilerden, niçin orada durduklarını bize açıklamalarını isteyeceğim. O halde, bir yere gidip orada dururken orada oluş gerekçenizi açıklamaya hazır olmalısınız. Başkaları kendi gerekçelerini açıklarken de onları dinlemeye hazır olmalısınız tabii.”

c) “Sorusu olan var mı? Tamam. O zaman ilk önermeyle başlıyoruz. Başlamadan bir kez daha anımsatayım: Birisi konuşur ve duruşunu gerekçelendirirken onu herkesin duyabileceği/anlayabileceği düzeyde bir sessizliğin olması çok önemli.”

4. Her gruptan birileri konuştuğuktan, konunun yeterince tartışıldığına ve istekli olanların hepsinin (ya da, zamana bağlı olarak çoğunun) diledikleri gibi fikirlerini paylaştıklarına siz emin olduktan sonra şöyle deyin: “Size benzer düşünenleri de, sizden farklı düşünenleri de –neden öyle düşündükleriyle ilgili yaptıkları açıklamalar çerçevesinde- dinlediniz. Dinlediğiniz gerekçeler sonucunda, aranızda yer değiştirmek isteyen var mı?”

5. Yer değiştirmek isteyen olması halinde, o kişinin yeni yerine ulaşmasını bekleyin ve insanların birbirini dinlemesi, dinlediğini özümsemesi, dinledikleri sonucunda kendisiyle veya bir konuyla ilgili karar değiştirmesi kadar doğal bir şey olmadığını, ama bunu yapmaktan genellikle çekindiğimizi, bulunduğumuz yere yapışıp kaldığımızı, bizden farklı düşünenleri dinlemek bile istemediğimizi, bugün burada bu kemikleşmiş yapıyı kırmak için bir adım atılmış olduğunu umduğumuzu falan içeren bir nutuk atın!

6. Yer değiştiren kişiyi dilerseniz alkışlayın/gruba alkışlatın.

7. O kişiye, yer değiştirme gerekçesini sorun. Herkesin dinlemesini sağlayın.

Şunlara dikkat edin:

- Önergelerin doğru ifade edilmiş (örneğin vurgunun doğru olması için sözcük sıralamasının doğru yapılmış) ve doğru yazılmış olduğundan emin olun. Bunu, kuşkusuz, etkinliğin başlamasından önce, önergelerin yazılması ya da yazılanın kontrol edilmesi aşamasında yapmış olmalısınız.
- Önergelerin yazılı olduğu kağıtlı tahtayı, “tamamen katılıyorum”dan “hiç katılmıyorum”a kadar, beş kağıdın her birinin altında (önünde) duranların rahatça okuyabileceği bir yere yerleştirmiş olun.
- Her bir önermeyi, yönergenizi verdikten, duvarlarda asılı kağıtları gösterdikten ve sessizlik sağlandıktan **sonra**, herkesin duyacağı bir sesle ve dikkatle vurgulayarak okuyun.
- Herkesin yerini aldıktan sonra, gerekçelendirme için söz verirken en az sayıda kişinin bulunduğu yerden başlayın.

- Söylenen bir şeye o anda karşı çıkmak isteyene, heyecandan yerinde duramayana hemen söz verin.
- Duyduklarından etkilenip, daha siz sormadan, “ben yer değiştirmek istiyorum” diyene hemen bu olanağı tanıyın, onu bekletmeyin; ama zamanı geldiğinde yine de grubun geneline yer değiştirmek isteyen olup olmadığını sorun.
- Etkinliğin sonunda toparlarken aynı yerde duran –yani aynı görüşü paylaşan– insanların bunu birbirlerinden farklı gerekçelerle yaptığını gördüğümüz vb. gibi olgulara dikkat çekmeyi unutmayın.

BÜYÜK GRUP TARTIŞMASI

En kolay gibi görünen bu etkileşimsel yöntemin, kullanımda, kolaylaştırıcının farkında bile olmadığı birçok sorunu içinde barındırdığı bulunmuştur. Kolaylaştırıcının da yardımıyla grubun kendi içinde/arasında soruları yanıtladığı, görüşlerini ortaya koyduğu bu yöntemde,

- dikkat etmek, konuşmak istediğini el kaldırarak ya da başka bir biçimde belli eden hiçbir çocuğun diyeceğini diyemeden kalmadığından emin olmak,
- konuşmacıları iyi dinleyip gerektiğinde dikkatle yeniden çerçeveleyerek söylediklerinin –başta, kolaylaştırıcı olarak siz olmak üzere– herkes tarafından doğru anlaşılmasını sağlamak,
- bir ya da birkaç kişinin –çok uzun konuşmak ya da sürekli söz istemek yoluyla– grubu tekeline almasına nazikçe engel olmak,
- her konuşanın söylediklerini bir de sizin tekrar etmemeniz (kolaylaştırıcı bunu yaptığında, katılımcıların, konuşan katılımcıyı dinlemeyip kolaylaştırıcının tekrarını bekledikleri bulunmuştur),
- her konuşandan sonra bir kez de kendinize söz hakkı tanıtmamanız (yani, örneğin siz K iseniz, konuşmaların A-K-B-K-C-K-D-K sırasıyla sürmemesi)
- her söz alanın, daha önce söz alanların söylediklerine hiç gönderme yapmayarak yalnızca kendi diyeceklerini söylemelerinin (başkalarını dinlemeyerek kendi ezberlerini tekrarlamalarının) önüne geçmek,
- odağından kaçtığına tartışmayı odaklandırmak,
- çocukları, tartışmaya katılmaları için –hiç kimseye parmak uzatmayarak– yüreklendirmek,
- birisi konuşurken dinlemeyen ya da kendi aralarında konuşan çocukları –başkalarına belli etmemeye çalışarak işaret etmek, yanlarına doğru yürümek vb. yoluyla– uyarmak ve dinlemeye yönlendirmek gerekir.

Büyük grup tartışması sırasında kolaylaştırıcının, beyan edilen tüm fikirlere olabildiğince kabul edici (tarafsız değil!) ve güler yüzlü bir yaklaşım içinde olması, konuşmaktan çekinenlerin önünü açacağı, onları yüreklendireceği için önemlidir.

KONUŞMA HALKASI

Bu yöntem, özellikle duyguların ele alınması, açıklanması, belli bir “durum”daki kişiye empati duyulması amaçlarıyla kullanılabilir. Bir öykü anlatıp, öyküdeki kişinin “acaba ne hissediyor?” olduğunu sorabilirsiniz. “Nesne”, halkadaki herkesin elinden geçtikten sonra hemen “siz o durumda olsanız ne hissederdiniz?” diye devam edebilirsiniz.

“Nesne”, konuşma sırasını belirleyecek olan, daha doğrusu sırayla konuşulurken konuşanın elinde tutacağı cisimdir. Minik bir deniz kabuğu, bir gözlük kılıfı ya da yaratıcılığınızla oluşturduğunuz herhangi bir şey olabilir. Cismi elinde tutan konuşur ve cismi hemen yanındakine verir. Konuşmak istemeyen, bir şey demeyerek cismi yanındakine geçirebilir.

Bu yöntemin kullanılması sırasında kolaylaştırıcı iseniz:

1. Önceden bütün masaları geri çekmiş, sandalyeleri yan yana ve halka oluşturacak biçimde dizmiş, kullanılacak “nesne”nin ne olacağına karar verip onu yanınızda getirmiş olun.
2. Konuşma Halkası Kuralları’nı (biraz aşağıda, yöntem anlatımının sonunda sıralanmıştır) önceden büyük bir kağıda yazmış ve etkinlik odasının duvarına asmış olun.
3. Siz de halkada oturun ve yalnızca “nesne” elinize geldiğinde konuşun. Halkanın eşit bir üyesi olduğunuzu unutmayın.
4. Duygu sormuşsanız duygu, düşünce sormuşsanız düşünce, davranış sormuşsanız davranış yanıtları verildiğinden emin olun. Özellikle duygu konusunda, çocukların duyguyu ayırt edebilmeleri, adını koyabilmeleri önemlidir; buna aracılık edin. Örneğin, “acaba ... ne hissetmiştir?” sorusuna, sırası geldiğinde “ağlamıştır” diyen çocuğa “ağlamak davranış, ne hissetmiştir de ağlamıştır sence?” gibi bir soruyla “üzüntü” ya da “mutsuzluk” duygularını buldurun.
5. Görüşlerini, duygularını ifade etmekte en çok zorlanan çocuğun da saygı göreceği ortamı yarattığınızdan emin olun.
6. Çocukları yanıt vermeleri için acele ettirmeyin. Sabırlı olun.
7. Çekinerek, yavaşça söylenmiş sözler için teşekkür ederek konuşanı yüreklendirin.

Not: Herhangi bir noktada duygulanarak ağlayan, dışarı çıkmak isteyen olursa halkadaki yerinizi bırakıp o çocuğun arkasından bir-iki dakika için dışarı çıkabilir,

onu rahatlatabilirsiniz. Ya da sınıfın içinde kalmasını sağlar, etkinliğe ara vererek arkadaşlarının ona sarılıp insan sıcaklığını hissettirmelerini isteyebilirsiniz.

Bir çocuğun duygulanması (ağlaması vb.) diğer çocukları da duygulandırabilir. Bu bir sorun değildir; tam tersine, duygudaşlık (empati) becerisi kazanılmaktadır. Halkayı bozmayabilir, ama normal akışa biraz ara vererek yavaş sesle, yatıştırıcı bir tonla çocuklarla konuşabilirsiniz. Bu, utanmalarını da önleyerek onları rahatlatacaktır.

Konuşma Halkası Kuralları

- Alaycı, aşağılayıcı, kırııcı sözler kullanmayacağız.
- Kimsenin söylediğine gülmeyeceğiz.
- Konuşan arkadaşımızın yüzüne bakacağız.
- Sorulursa, görüşlerimizin gerekçesini açıklamaya hazır olacağız.
- Etkinlik odamızla/grubumuzla ilgili bir şey konuşuluyorsa, isim vermeyeceğiz.
- Yalnızca sıramız geldiğinde ve “nesne” elimizdeyken konuşacağız.
- Söylenenleri çok dikkatli dinleyeceğiz. Böylece, “X’in dediklerine katılarak şunu söylemek istiyorum” ya da “X’in dediklerine katılmıyorum çünkü...” gibi cümleler kurabiliriz.

ÇEŞİTLİ ETKİLEŞİMSSEL YÖNTEMLERİN AŞAMALARI, RİSKLERİ, İNCELİKLERİ, GETİRİLERİ, YAŞANABİLECEK SORUNLAR VE ÖĞRETMENE DÜŞENLER

Yukarıda, “etkinliklerde kullanılacak kimi etkileşimsel yöntemler” başlığı altında çok ayrıntılı açıklanmış olan dört temel yöntem dışındaki bazı yöntem ve tekniklerle (İstasyon, Kaynak Kişi Çağırma, Rol Yapma, Beyin Fırtınası, Zihin Yürüyüşü) ilgili bazı bilgiler de aşağıda yer alıyor.

Burada kısa kısa, akılda kalıcı değinmelerle yetindim. Yöntem inceliklerini öğrenmenin sonu yok.

İSTASYON

Aşamalar:

- Sınıfta üç istasyon oluşturulur:
 - AFİŞ İSTASYONU
 - SLOGAN İSTASYONU
 - ÖYKÜ İSTASYONU

- Toplumsal bir sorun ele alınıp üzerinde çalışılır.
- İstasyonlara isimleri verilir, bu isimler kartlara yazılıp masalara konabilir.
- Çocuklar üç gruba ayrılır.
- Her grubun bir istasyona gitmesi istenir.
- Çocuklardan, istasyon ismiyle belirtilen görevleri, eldeki konuya uygun şekilde yapmaları istenir.
- Her bir istasyonda 10-15 dakika süre verilir. Yapacaklarını bu süre içerisinde tamamlamaları istenir.
- Süre sonunda istasyonlardaki gruplar yer değiştirir ve gruplara, kendilerinden önce o istasyonda çalışanların bıraktığı yerden işe devam etmeleri yönergesi verilir.
- Tüm gruplar her istasyonda 10-15 dakika çalıştıktan sonra ortaya çıkan ürünler sınıfla paylaşılır.

İncelikler:

- İstasyonların birbirinden olabildiğince uzakta kurulması
- Çocukların seçilen konu hakkında bilgiye sahip olmaları
- Materyallerin hazırlanması (örneğin, “süre bitti yer değiştirin” anlamına gelmek üzere çalmayı düşündüğünüz düdüğü)
- Katılımcılar arasında işbölümü, sorumluluk paylaşımı ve isteklilik içermesine dikkat

Riskler:

- Zaman yetersizliği
- Grup çalışmasında tek kişinin öne çıkması
- Mekanın çok küçük olması
- Yer değiştirmelerde karışıklıklar ortaya çıkması
- Grupların birbirlerinin çalışmalarını olumsuz etkilemesi
- Üretici olunamaması

İçerik:

- Toplumsal bir sorunla ilgili herkesin çeşitli düzeylerde bir şeyler yapabileceği konularda kullanılabilir.

Öğretmene düşenler:

- Grupların oluşturulmasında dikkatli olması
- Tüm planlamayı önceden ve dikkatle yapması
- Grup yönetimi

Getiriler:

- Sınıf içi rekabeti engeller.
- Ortaya çıkan ürünler üzerinde sonradan küçük gruplar halinde çalışılabilir ya da başka yöntemlerle konu ya da ulaşılan sonuçlar pekiştirilebilir. Çocuklar için çekici, hareketli, düşündürücü bir yöntemdir.
- Konunun ve grup büyüklüğünün gerektirdiği şekilde istasyon sayıları artırılabilir.

KAYNAK KİŞİ (KK) ÇAĞIRMA

Aşamalar:

- KK'nin geleceği günden önce, çocukların işlenecek konuda bilgilenmeleri ve konuyla ilgili sorular hazırlamaları sağlanmalı.
- KK ile görüşme yapılmalı; KK konunun amaçları ve çocukların hazır bulunuşluğu konularında bilgilendirilmeli; kendisinden beklenenler (katılımı özendirme; yaşa uygun örnekler vb.) açıklanmalı.
- KK en başta, konunun öğrenciler tarafından açıkça algılanmasını sağlayacak bir çerçeve çizmeli, yeteri kadar ayrıntı vermeli, kullandığı mesleki terimleri açıklamaya özen göstermeli.
- Sunudan sonra çocuklarla birlikte bir değerlendirme yapılmalı. Bu değerlendirmeye KK de katılmalı, öğrencilerin katılımı ve hazır bulunuşları konularında KK'nin de değerlendirmeleri alınmalı.
- KK'den yararlanılarak edinilen deneyimlerin daha sonraki bireysel çalışmalarda ya da grup çalışmalarında pekiştirilmesi sağlanmalı.

İncelikler:

- KK'nin deneyimleri ve sürece katılımı, işlenecek konu ve kavramlarla ilgili olmalı.
- Küçük etkinlik odalarında göz göze uygulama uygun.
- Gerekiyorsa birden fazla KK'den ve hatta aynı anda yararlanılmalı.
- KK çocukların katılımını özendirmeli.
- Oturum süresince gönüllü de etkinlik odasında olmalı ve ancak amaçtan uzaklaşırsa müdahale etmeli.
- KK'den yararlanma konusunda etkinlik noktası yetkililerinin desteği, önceden sağlanmış olmalı.

Riskler:

- Çocuklar ve KK arasında soru sorma ve bilgi edinme aşamasında amacını aşacak tartışmaların yaşanması.
- Kalabalık gruplarda ses, dikkat dağılması gibi nedenlerle soruların duyulmaması, tekrarlanması ve zaman kaybı.
- KK gelmezse diye alternatif etkinlik planı oluşturma gereği.
- Çocukların sorularının uygunsuz olması.
- KK'nin söyleyebileceği şeylerin önceden bilinmesi gereği.

İçerik:

- Teknik bilgi, uzmanlık gerektiren konularda
- Kişisel deneyimlerle aydınlığa kavuşabilecek konularda

Yaşanabilecekler:

- KK'den yararlanırken çocuklar, incelenen konuya ilişkin kendi değerlerini oluştururlar. Bu aşamada kaynak kişi amacından sapıp düşünce ve fikirlerini kabul ettirmeye gidebilir. Öğretmen bu tip durumlara karşı dikkatli olmalı.
- Sorular kaynak kişinin özel hayatına ve kişiliğine fazlasıyla yaklaşıp kişinin rahatsızlık duymasına, bilgi saklamasına, yanlış bilgi vermesine neden olabilir.

Öğretmene düşenler:

- KK'den yararlanma düzeyini yükseltmek için iyi bir planlamaya gerek vardır.
- KK'yi yöntem hakkında bilgilendirmek gerekir.
- Öğretmen ön hazırlık yapmalı ve KK ile önceden çok ayrıntılı notlar üzerinden konuşmalı.
- Renkli, çocuklarla iyi diyalog kurabilecek bir KK seçilmeli.

ROL YAPMA

Aşamalar:

- Amaca yönelik bir senaryo verilmesi ya da çocuklara hazırlatılması
- Rollerin paylaşılması
- Senaryoya ait materyalin hazırlanması
- Prova, performans ve değerlendirme (tartışma)

Rol oynayana getirileri:

- Beklenmedik konularda eğitilme ve duyarlılaşma fırsatı
- Empati, kendine güven, sahneyi paylaştıklarına güven, iletişim, zamanlama, dakiklik, beden kullanımı, ses kullanımı, sorumluluk, kurallara uyma

Rol oynama grubuna getirileri:

- Çatışma-uzlaşma süreci de yaşanabilir ve eğitici olur.
- Ekip ruhu
- Grup içi öğrenme
- Kural koyma, grupla karar verme, yapbozun (resmin) önemli bir parçası olma, biz duygusu

İzleyen ve bundan bir şey çıkarması/öğrenmesi beklenenlere getirisi:

- Canlanmış, somut bir biçime bürünüyor mesaj.
- Birden çok duyguya aynı anda hitap ediyor, dolayısıyla, hem öğrenme hem de bellekte kalış pekişiyor.
- Empati-empati-empati

İncelikler:

- Doğaçlamaya da fırsat verecek senaryolar
- Performansın tüm çocukların göreceği ve duyacağı şekilde gerçekleştirilmesi

Riskler:

- Senaryonun olumsuz olması (Mesajın izleyici tarafından nasıl algılanacağı tam olarak bilinemeyebilir.)
- Çocukların gönüllü olmaması
- Oynayanın tek tipleştirilmesi veya aşağılama (ve üstelik buna herkesin gülmesi)
- “Aktör değiliz, olmamız da gereksiz” anlayışı ile direnme

Yaşanabilecekler:

- Ay ne eğlendik ne eğlendik; mesaj güme gitti.

Öğretmenin dikkat etmesi gerekenler:

- Drama diğer etkinlikler içinde bir bağlama (süreç) oturtulmalıdır.

6 ŞAPKALI DÜŞÜNME TEKNİĞİ

Aşamalar:

- Konu belirleme
- Küçük grup oluşturma
- Veriler üzerinde küçük grupların çalışılması, verilerin *post-it*'lere yazılması, tartışılması

BEYAZ ŞAPKA

- **Yol gösterici sorular** sorulur.
- Neleri araştırırım, hangi soruları sorarım?
- Ölçütler sorulur.

KIRMIZI ŞAPKA

- Olumlu-olumsuz **duygular**

SİYAH ŞAPKA

Riskler:

- Düşünce, tahmin, yorum, geleceğe dair tehlikeler söylenebilir. (“Yapılırsa/ olursa hangi problemler ortaya çıkar?” vb.)

SARI ŞAPKA

- **Avantajları** ne olur?

YEŞİL ŞAPKA

- **Alternatif** çözümler üretilir; ‘uçuş şapkası’

MAVİ ŞAPKA

- **Karar verme** (gerekçeli, hukukla ilişkilendirilmiş sonuç raporu)

İncelikler ve getiriler:

- Verilerin çeşitliliği (her görüşe yer verilmesi)
- Analiz-sentez-karar verme (sonuçlandırma)
- Farklı pencerelerden bakma
- Aşamalandırılmış düşünce
- Tartışma-araştırma
- Küçük Grup ve Büyük Grup çalışmasına, bireysel çalışmaya izin vermesi

- Avantajlarının gündeme getirilmesi uygun olmayan konularda (örneğin, soykırım) kullanılmamalı.
- Gönüllünün kendini yeterli hissetmesi çok önemli
- Konu seçimi çok önemli

Yaşanabilecekler:

- Uzun süren, ön hazırlık yapılması gereken bir yöntem

Öğretmene düşenler:

- Tarafsızlık
- Zamanı iyi planlama
- Rahat bir düşünme ortamı sağlama
- Ön hazırlığı eksiksiz yapma, materyali eksiksiz hazırlama
- Riskleri bilip önlem alma
- Gerekli ön hazırlığı yapma
- İyi dinleme/tartışma açabilme
- Rekabet ortamı gibi algılanmamasını sağlamak
- Taktik geliştirme

BEYİN FIRTINASI

Aşamalar:

- Çocukları rahat oturtma
- Görüşlerin rahat yazılabilmesi için bir kağıtlı tahta edinilmesi
- Zamanın belirlenmesi
- Ele alınacak sorunun anlatılması
- Tekniğin kurallarını açıklama
- Görüş üretilmesini isteme ve kaydetme
- Kağıt dolduğunda duvara yapıştırma
- Kendi görüşlerimizi de ekleyerek çocukları cesaretlendirme
- Kimsenin görüşüyle alay edilmesine izin vermeme
- Ortaya yeni görüşler çıktığı sürece yöntemi sürdürme
- Fikirlerin özetlenmesi, toparlanması

İncelikler:

- Düşünme için ayrılan bölümde değerlendirme yapılmasına kesinlikle izin verilmez
- Uç görüşler alabilmek, cesaretlendirebilmek (kendi görüşleri ile eklemeler yapmak)
- Üretilen görüşleri artırabilmek
- Uzun cümlelerden kaçınılmalı (görüşlerde)
- Tempolu yönetme ve söylenenleri çabuk yazma

Riskler:

- Fikir geliştirecek soruyu iyi soramama
- Konunun/sorunun düzeye uygun olmaması
- Fikir üretilememesi, tıkanıklık
- Zamanın yeterli olmaması

İçerik:

- İşin içinde değer yargıları varsa, bu yöntem seçenек üretmede çok yararlı bir yöntemdir.

Yaşanabilecekler:

- Cesaretsiz ve yeteri kadar güdülendirilmemiş (havaya sokulmamış) çocukların az sayıda görüş üretmesi
- Uç noktalarda seçeneklerin ortaya çıkmayışı
- Kuralların çocuklar arasında tam olarak anlaşılmadığı durumlar
- Ortaya çıkan görüşlere verilen tepkiler, gülmeler ve bunun sonucunda cesareti kırılan kişilerin görüş üretmemesi

Öğretmene düşenler:

- Hızlı yazma/yazdırabilme becerisine sahip olmalı.
- Sorunu iyi belirlemeli.
- Soruyu doğru sormalı.
- Tekniğin kurallarını açıklamayı unutmamalı.
- Kendi görüşlerini de ekleyerek yeni görüşler üretmeleri için katılımcıları cesaretlendirmeli.
- Kimsenin görüşüyle alay edilmesine izin vermemeli.

- Ortaya çıkan yeni görüşler olduğu sürece tartışmayı sürdürmeli.
- Bunun içinde zamanı çok iyi kullanmalı.
- Tempoyu hiç düşürmeden, görüşlerin hepsinin yazıcı (bu bazen kendisidir) tarafından (ve doğru) yazıldığını kontrol edebilmeli.

ZİHİN YÜRÜYÜŞÜ

Aşamalar:

- Çizimi önceden hazırla ve çoğalt.
- Hedefini belirle.
- Gruba yönergeyi ver.
- İsteyenler okusun.
- Tartışmayı yürüt.

Riskler:

- Hatırlayamama
- Yazılı işlem gerektirdiği için çocukların kendilerini sınavdaymış gibi hissetmeleri

İçerik:

- Gündelik yaşantımızla ilgili olguları çıkarmak
- Kendi davranışlarımızı tartışma temasıyla ilişkilendirebilmek

Yaşanabilecekler:

- Gruptan direnç gelmesi
- Örneklerin hepsi okunmazsa yanlış örneklerin doğru zannedilmesi

Öğretmene düşenler:

- Yönergeyi doğru verme
- İlk aşamada, mekânda dolaşp çocukları anımsamaları ve yazmaları için yöreklendirme

Aşağıda, insan haklarıyla ilgili bir çalışmada kullanılmış olan zihin yürüyüşünün, örnek olması amacıyla, çizimi verilmiştir. Siz, sütun başlıklarını kendi grubunuzun gereksinimlerine göre değiştiriniz.

ZİHİN YÜRÜYÜŞÜ

Son üç günde yaşadıklarınızı, duyularınızı ve izlenimlerinizi zihninizde canlandırmaya çalışın.

1. Bunların içinden adalet duygunuzu zedeleyen durumlardan üç tanesini birinci sütuna yazın.
2. Adil olmadığını düşündüğünüz durumların sizde ne gibi duygular yarattığını ikinci sütuna yazın.
3. Adil olmayan durumun sizi doğrudan etkileyip etkilememesi duygularınızda farklılık yaratıyor mu? Yanıtınız “evet” ise üçüncü sütuna, “hayır” ise dördüncü sütuna bu durumun neden/nasıl olduğunu yazın.

1. Sütun (Son üç günde adalet duygumu zedeleyen durumlar)	2. Sütun (Bu durumun bende yarattığı duygular)	3. Sütun (Evet/nedenler)	4. Sütun (Hayır/ nedenler)
1.			
2.			
3.			

Kaynaklar

- Bağlı, M. T. (2009). Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi: Tarama sürecini tarayıcıların gözüyle değerlendirmek. Gürel Tüzün (ed.), *Ders Kitaplarında İnsan Hakları II: Tarama sonuçları* içinde (s. 337-355). İstanbul: Tarih Vakfı.
- Gürkaynak, İ. (Kasım 2002). Umut Vakfı Gürkaynak Yurttaşlık Enstitüsü. *Çolukçocuk Dergisi*, 20, 31-33.
- Gürkaynak, İ. (Aralık 2007). Öğrenciyi eleştirel düşünmeye yönlendirebilmek. *TED Ankara Kolejliler Dergisi*, 91, 30-31.
- Gürkaynak, İ., Gözütok, F. D., Akipek, Ş., Bağlı, M.T., Erhürman, T., Özdemir Uluç, F. (1998). *Yurttaş Olmak İçin...* İstanbul: Umut Vakfı Yayınları.
- Gürkaynak, İ., Gözütok, F. D., Akipek, Ş., Bağlı, M.T., Erhürman, T., Özdemir Uluç, F. (1998). *Yurttaş Olmak İçin... Eğitici El Kitabı* İstanbul: Umut Vakfı Yayınları.
- Gürkaynak, İ., Gözütok, F. D., Akipek, Ş., Bağlı, M.T., Erhürman, T., Özdemir Uluç, F. (2002). *"Ben İnsanım" ilköğretim için insan hakları eğitimi dizisi*. Ankara: Ünal Ofset.
- Gürkaynak, İ. (2008). Öğretmenle çatışma okulun değişen rol ve işlevi. *80. Yıl uluslararası eğitim forumu: Eğitim hakkı ve gelecek perspektifleri* içinde. Ankara: TED.
- Gürkaynak, İ. ERG Düşünme Gücü projesi uzman eğitimcilerine, eğitimcilerine, öğretmenlerine mektuplarım, "düşünce paylaşım"larım ve "lafı program"larım.
- Gürkaynak, İ., Üstel, F. ve Gülgöz, S. (2008). *Eleştirel düşünme*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- Noddings, N. (2006). *Critical lessons: What our schools should teach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marshall, T. H. ve Tom Bottomore, (2006). *Yurttaşlık ve toplumsal sınıflar* (çev. Ayhan Kaya). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

EK 2: DÜŞÜNEN OKUL GELİŞEN ÖĞRENCİ PROJESİ

Eleştirel düşünme beceri ve tutumlarının eğitimde yaygınlaşması, kuruluşundan bu yana ERG'nin reform öncelikleri arasındadır. Bu alanda önde gelen akademisyenlerle çalışma fırsatı bulan ERG, 2004 yılında Prof. Dr. İpek Gürkaynak, Prof. Dr. Füsun Üstel ve Prof. Dr. Sami Gülgöz'ün hazırladığı Eleştirel Düşünme başlıklı raporu bugüne kadar binlerce öğretmenle paylaşmıştır. Yayına aşağıdaki internet adresinden ulaşılabilir. http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/Elestireldusunme_0.pdf

ERG ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı ortaklığında ve Akbank'ın desteğiyle Ocak 2009-Mayıs 2010 tarihleri arasında yürüttüğü Düşünme Gücü: Soran ve Sorgulayan Gençlik İçin Öğretmen Eğitimi Destek Projesi'nde sekiz ilden 4.250 öğretmene, Prof. Dr. İpek Gürkaynak koordinasyonunda hazırlanan eleştirel düşünme eğitimlerinin verilmesini sağlamıştır.

ERG, bu süreçte edindiği deneyimden ve eleştirel düşünme ile kaliteli öğrenme yaratmanın mümkün olduğu fikrinden yola çıkarak Düşünen Okul, Gelişen Öğrenci Projesi'ni tasarlamıştır.

Amaç

2,5 yıla yayılan projenin amacı, öğretmen ve öğrencilerin düşünme beceri ve tutumlarını içselleştirdiği, yaşamlarına yansıttığı ve alışkanlık haline getirerek kullandığı, bu tutum ve davranış değişikliğinin okul kültürüne yansıdığı bir model okul oluşturmaktır.

Hedefler

- Eleştirel düşünme eğitimlerinin “tüm okul” yaklaşımıyla bir okulda gerçekleştirilmesi ve projenin okul idarecileri ve okul personelini de içermesi yoluyla eleştirel düşünme eğitimlerinin sınıf ve okul ortamına etkisinin artırılması.
- Karar vericiler nezdinde, eleştirel düşünmenin yaygınlaştırılması için atılması gereken adımlar konusunda farkındalık yaratılması.

Ana etkinlikler

- Öğretmenler ve okul yöneticileriyle 20 günlük eleştirel düşünme eğitimleri²⁸
- Öğretmenler, okul yöneticileri, veliler ve öğrencilerle toplantılar
- Etki analizi çalışmaları

²⁸ Eğitim yapılan gün sayısı 23 olarak gerçekleştirilmiştir. Bunların üçünü sadece matematik, fen ve dil öğretmenleriyle yapılan eğitimlerdir.

- Etki analizi çalışmaları, öğrenci ve öğretmenlerdeki değişimi saptayacak ve nicel yöntemlere dayalı çalışmaların yanı sıra etnografik gözlem ayağı da içermektedir.

Neden UO?

Uygulama yapılacak okulun belirlenmesi için İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'ne sunulan ölçütler arasında okulun ulaşılabilirliği, toplam öğrenci ve öğretmen sayısı için üst limitler, okul yöneticisinin kısa dönemde görevinden ayrılmayacak olması, kadrolu öğretmenlerin oranı, sosyoekonomik açıdan ve SBS başarısı gibi ölçütler açısından İstanbul ortalamasını yansıtan bir okul olması, okul yöneticisinin istekliliği vb. ölçütler bulunmaktadır.

Destekçiler

Bir bölümü ERG'nin öz kaynaklarıyla yaşama geçirilen projeye, Open Society Foundations, İsveç Başkonsolosluğu ve Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği maddi destek vermektedir.

EK 3: İLK ON GÜNÜN PROGRAM TASLAĞIYLA İLGİLİ MEKTUP

Sevgili arkadaşlar, bundan sonraki sayfalarda, ilk on (dokuz?) günün programı, daha doğrusu bakmanız için size yollamakta olduğum taslak program var.

Bir-iki diyeceğimi söyleyeyim:

Konuştuklarımıza sadık kalmaya çalıştım. Bakın bakalım, olmuş mu?

Benden istediğiniz gibi, eğitim günlerini 16.30'da (hatta göz boyamak için ilk gün 16.15'te!) bitirdim, ama bunun içime sindiğini, hele de bir gün kaybetmemiz çerçevesinde bunu kolaylıkla yaptığımı söyleyemeyeceğim.

O kaybedilen bir günü telafi etmenin bir yolu, iki günlük eğitimlerden ikisini, iki değil iki buçuk gün yapmak. Bunun olanaklı olduğunu çoktan biliyor, ama o yola yüz vermiyordum. Öğretmenler, Cuma günleri, belli bir saate kadar (sanırım saat 12 veya 13'e kadar) derste, sonra boşlar. Sabahında öğretmenlik yapılmış bir günün öğleden sonrasında yapılacak eğitimden verim alınmaz diye düşünmüş ve Çiğdem'e Cuma öğleden sonralarını kullanmamın söz konusu olmayacağını çoktan söylemiştim. Ancak (a) ilk dört günü dört gün olarak yapamıyor olmamız ve MEB'in bize hafta içi gün vermeyeceğinin anlaşılması, (b) Çiğdem'in "bu öğretmenler sınıf değil de branş öğretmeni oldukları için Cuma sabahlarının bilmem kaç saatini üst üste derste geçirmeme olasılıkları yüksek" anlamına gelecek sözleri nedeniyle, (c) "o iki öğleden sonrası, önemli eğitim işlemleri ve materyali ile değil de ertesi iki güne hazırlık mahiyetinde çalışmalarla ya da tutacakları günlükler üzerinde çalışmak vb. işlerde kullanabiliriz" düşüncemle (kendimi kandırmamla?), göreceğiniz gibi, iki Cuma öğleden sonrası programa kattım.

Sevgiler,

İpek

EK 4: DEĞERLENDİRME EKİPLERİNDEN BİRİNE KODLAMAYLA İLGİLİ MEKTUP

Eğitimler sonunda öğretmenden beklenen davranışlar:

1. Derste kolaylaştırıcı rolünü benimser. Bu çerçevede öğretmen:
 - Kendi görüşünü dayatmaz. Farklı bakış açılarını dinleme konusunda isteklidir.
 - Süreçten keyif alır.
 - Ders boyunca sürekli konuşmaz.
 - Merkezi değildir, herkesin kendisine konuşmasını istemez.
 - Öğrencilerin birbirini dinlemesini ve anlamasını önemser.
 - Öğrencileri dinler.
 - Öğrencilere geri bildirim verir.
 - Öğrencileri yargılamaz.
 - Yeniden çerçeveleme yapar.
 - Duyusal tepkiler vermekten kaçınır.
 - Görüşlerini ifade etmeleri için öğrencileri teşvik eder.
 - Uzun uzadıya konuşanları engeller, herkesin söz almasını sağlar.
2. Dersini 3B aşamalarına (beklenti oluşturma, bilgi inşa etme ve birleştirme) göre yapılandırır.
 - a) Beklenti oluşturma: Öğretmen derse öğrencilerde beklenti oluşturacak etkinlik ya da sorularla başlar.
 - b) Bilgi inşa etme:
 - b.1. Ders kitabını öğrencilerin bilgiyi inşa etmelerine hizmet edecek şekilde kullanır.
 - b.2. Öğrencilerin bilgiyi inşa etme sürecinde kendi hazırladığı ya da medyadan vs. bulduğu materyalleri kullanır.
 - c) Birleştirme: Dersin sonunda, öğrencilerin bilgiyi konsolide etmelerine yönelik birleştirme etkinlikleri yaptırır (çabuk yaz gibi) Kırmızı Kitap'ın çevirmenleri bunları anlayacaktır!
3. Etkileşimsel yöntemleri kullanır (Küçük grup çalışması, kodlayarak okuma, kavram haritası, Görüş Geliştirme, Zihin Yürüyüşü vb.).

4. Dersin akışı sırasında, öğrencilerin eleştirel düşünmelerini tetikleyecek sorular sorar.
5. Eleştirel düşünmenin gerektirdiği zihinsel işlemleri (örneğin çözümleme, bilgi/ kanıt temelli düşünmeye yönlendirme) ve bunların yanında gitmesi beklenen nitelikleri (örneğin empati kurma), öğrencide (a) başlatmak için bir şeyler yapar, (b) fark ettiğinde, fark ettiğini belli edici, ödüllendirici, pekiştirici davranışta bulunur. Burada, zihinsel işlem ve nitelik derken ne kastettiğimin daha açık hali “Zihinsel İşlemler” takmalarında, “İki Okul” başlıklı (2012 Nisan’ında yazılmış) takmanın son sayfasında ve bizim Eleştirel Düşünme kitabında da var.
6. Önyargı, kalıpyargı, ayrımcılık, toplumsal cinsiyet konularına duyarlıdır; bunların sınıf içerisinde yeniden oluşturulması ya da pekiştirilmesi konusunda müdahalecidir. (Bunlar, daha ayrıntılandırılmış halde, “Düşünme Gücü zihinsel işlemler İngilizceden çeviri” başlıklı dosyada var.)

EK 5: SOHBET TOPLANTILARIYLA İLGİLİ MEKTUP

Sevgili Arkadaşlar,

Bildiğiniz üzere, ERG şemsiyesi altında, tek bir okulun tüm öğretmenlerine ve yöneticilerine donanım kazandırmaya çalıştığımız, özetle bir okulu dönüştürmeyi amaçladığımız bir çalışmanın içindeyiz. 3+2+2+2 günlük eğitimimize bir de X Üniversitesi öğretim elemanı ve matematik-fen öğretmenleriyle eleştirel düşünme konusunda çalışmış Uğur arkadaşımızın ekibinin verdiği bir günlük eğitim ve yine onun ekibinin yalnızca matematik, fen ve Türkçe öğretmenleriyle yaptığı bir günlük eğitim eklenince herkes toplam 10, matematik, fen ve Türkçeciler de 11 gün eğitim almış oluyor. Eğitimin ilk dört (ya da beş) günü bitti. 2-3, 16-17 ve 30-31 Mart da geriye kalan eğitim günlerimiz.

Bu proje 2014 yılı sonunda bitecek. Önümüzdeki yıl (daha doğrusu 2013 Eylül’ünde okulların açılmasından önceki seminer haftalarından başlayarak) on gün daha eğitim vereceğiz bu okulun öğretmen ve yöneticilerine. Çok da ciddi bir ölçme değerlendirme ayağı var çalışmamızın, Y Üniversitesi’nden S. ve arkadaşları tarafından yürütülen.

Planlanan bir başka iş de bu okulun öğrenci velileriyle ve öğretmenleriyle yapılmasını öngördüğümüz “sohbet toplantıları”. Bunların takvimlendirilmesinin yapılabilmesi için sizlerin aklına, onayına, uygun zaman bilgisine gereksinmem var. Ben aklımda olanları sıralayayım, siz bana geribildirim verin, olur mu?

Bu sohbet toplantıları, eğitimlerin bitmesi ile okulların kapanması arasında, yani Nisan ve Mayıs aylarında olsun.

Bu sohbet toplantılarında, ekibimizin deneyimli, veliyi ve öğretmeni tanıyan, öğretmen uzman eğiticileri konuşmacı olsun, sohbeti kolaylaştırsın.

Her sohbetin bir konusu olsun; konuşmacı/kolaylaştırıcı o konuda, diyelim 30-45 dakikalık bir genel giriş yapsın; daha sonra aynı konu etrafında, katılımcılarla birlikte sohbet, soru/yanıt vb. sürsün.

Bu sohbet toplantılarının birini İpek yapsın! Öğretmen değil kendisi, ama, öğretmenlerle paylaşabileceği bir heyecanı var diye düşünüyor; bilmem katılır mısınız? Kendi sohbetinin konusunun “Eğitim, Öğretmenlik, Çocuklar, Gençler Üzerine Okumalar” gibi bir şey olmasını istiyor; katılımcı öğretmenlerle kendi okuyup sevdiği kitapları ve onlarla ilgili görüşlerini paylaşacak. Ne dersiniz?

Bunu alınca, “öğretmenlerle sohbet toplantısı yapma” davetimi kabul edip etmediğinizi, ediyorsanız;

- Nisan ve Mayıs’taki uygun **Salı ve Perşembe** öğleden sonralarınızı tarihlerini (Öğretmenlere haftanın bu günülerinin uygun olacağına ilişkin

bilgi aldık okul yönetiminden; bunların yanlış olduğu ortaya çıkarsa zamanlama konusunu tekrar görüşür, sizden tekrar tarih isteriz.),

- Sohbet konunuzun ve başlığınızın ne olmasını isteyeceğinizi,
- Aramızdan ya da dışarıdan başka sohbetçiler önermek istiyorsanız, onların adlarını,
- Benim şu anda aklıma gelmeyen, ama sormuş olmam gereken başka sorular varsa onların da yanıtlarını(!) vermenizi rica ediyorum.

Bunu, 6 Mart Çarşamba günü sonuna dek yaparsanız, hayat kolaylaşır.

Birkaç not ekleyeyim:

- Şu ana kadarki eğitimleri verenlerimizin tümü, katılımcı öğretmen grubundan etkilendiler. Hevesli, istekli, heyecanlı, çalışkan kişiler. Biz de az gaza getirmedik ama!
- Okulun adı: O. Yeri, B.
- DO adlı okul da “kontrol okulumuz”, yani “müdahale”nin yapılmadığı, ama önce-sonra ölçümlerinin söz konusu olacağı okul.

Aceleyle yazarken hayati bir konu aklıma gelmemişse lütfen yazın tamamlayayım.

Haberlerinizi bekliyorum. Çok sevgi.

İpek

EK 6: UO'NUN ÖĞRETMENLERİYLE VE YÖNETİCİLERİYLE SOHBET TOPLANTILARI

Toplantılar, O. Kütüphanesi'nde, tam saatinde başlayacak ve katılımın, tartışmanın götürdüğü kadar, ama en geç 16.30'a dek sürecektir.

4 NİSAN - 14.00

İLETİŞİM falan VE OKUDUKLARIM - **İPEK GÜRKAYNAK**

16 NİSAN - 14.00

ZOR ZAMANLARDA EĞİTİM: TOPLUMSAL RİSKLER, DEMOKRATİKLEŞME
FIRSATLARI VE EĞİTİM - **KENAN ÇAYIR**

2 MAYIS - 14.00

SORU SORMA - **MELTEM CEYLAN ALİBEYOĞLU**

9 MAYIS - 14.00

YAŞAMSAL SORULARIMIZ - **NURAN DİREK**

EK 7: İKİNCİ ETAPTA VIDEO ÇEKİMLERİYLE İLGİLİ MEKTUP

28 Eylül 2013

Sevgili arkadaşlar,

Sistematiğe çalışmayarak, ağırlıklı olarak değerlendirmeci arkadaşlardan biriyle geçen gün yaptığımız bir görüşmenin içeriğinden bahsedeceğim. Kendisine o gün söylediğim gibi, “Ben yazarım, (şu şu kişilere de) gönderirim; sana da CC’lerim ki eksikim hatam olmuşsa tamamlayıp düzeltirsin lütfen”.

Not: Tabii değerlendirme ekiplerindeki diğer arkadaşların her şeyi okumalarını rica ediyoruz, ama en çok ilgilerine muhtaç olan konuları koyu yazdım.

Öncelikle, “öğretmenlerden tayin edilenler, ilk altı eğitim gününün bazılarına -müdürün tehdidi dolayısıyla- sırf imza atmak için gelip gitmiş olanlar (örneğin [şu, şu, şu kişiler] üzerinde durduk ve onların sınıflarında kayıt alınmasının uygun olmayacağına karar verdik vb. [bu vb.ye, örneğin, sorunlu bir hamilelik yaşadığı için evde olduğu söylenmiş olan öğretmen de dahildi]) çıkarıldıktan sonra, “elimizde” kaç kişi var?” sorusunu sorduk. Bu soru giderek can alıcılaşıyor, zira bilmeyenler için söyleyelim, 21-22 Eylül’de uğur ve ekibinin yaptığı eğitimin ilk günündeki katılımcı sayısı üç idi.

Evet, kendimize sorduğumuz sorunun yanıtı şu oldu: Adları yazılı sekiz öğretmen...

Bu listeye -belki- beden eğitimi öğretmeni olup da ilk altı günün bir bölümüne katılmış olan kişinin eklenebileceğini de konuştuk. Okulun psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) uzmanı olan iki kişiden de söz ettik. **Sayısal analiz yapacaklara soralım dedik: Bu iki PDR’ci arkadaştan da video alınmasını istiyor musunuz?**

Gözlemci arkadaşımız der ki bir süredir okulda olmayan katılımcı bir öğretmen de artık okula dönmüş; bu durumda yukarıdaki sekiz kişiye onun adını da ekliyoruz; etti dokuz!

Demek ki değerlendirme ekibi tarafından sayısal analizi yapılmak üzere dönem başı, ortası ve sonunda, sınıflarında video çekimi yapılacak dokuz kişimiz var. Dolayısıyla, eğer PDR’cilerin video çekimleri istenmiyorsa, toplamda 27 video söz konusu olacak.

Çekimlerin blok ders olmayan derslerde yapılmasının uygun olacağını, aksi halde ders/çekim sonunda “yarım kalmışlık”ın söz konusu olabileceğini de konuştuk. Bu konuda farklı bir görüş varsa, hemen yani çekim programı yapılmadan, duymak isteriz tabii.

Gözlemci arkadaş, mailinde, son çekimlerin en geç 10 Ocak’a dek yapılmasının tavsiye edildiğini, bu durumda **ilk çekimlerin önümüzdeki iki hafta içinde tamamlanması gerektiğini** gündeme getiriyor. Bu konunun aciliyetine ben

de daha okul açılmadan dikkat çekmiştim ERG nezdinde; ancak 21-22 Eylül eğitimlerine katıldığımda hala son şeklini almış değildi program.

ERG'deki arkadaşımız, dün aldığım mailinde, “Ders programının son hali geldi... video çekimleri için kabataslak bir planlama yapmama ne dersiniz?” diye soruyor ve kamerayı okulda bırakma konusunda kaygıları olduğunu, eğer kayıt alma işi iki güne toplanabilirse, tüm öğretmenlerin sınıflarındaki çekimleri kendisinin gidip yapmasının daha sağlıklı olacağını düşündüğünü söylüyordu.

Hem “kabataslak planlama” konusunu, hem çekimlerin iki günde ve ERG’ce yapılmasına ilişkin konuyu, şu an itibarıyla değerlendirmeci ekibe bırakıyorum. Ancak, varsa, bu konularda ERG’deki arkadaşımıza görüş bildirmelerinin -yoksa da olmadığını söylemelerinin- aciliyetini tekrar vurguluyorum. Ayrıca “çekildikçe size mi aktarılacak videolar, yoksa tüm ‘dönem başı videolar’ın çekilip bitmesinden sonra mı size gelmesini tercih ediyorsunuz?” diye de soruyorum. Sorunun yanıtı ERG’ye verilmeli lütfen.

Dönüyorum gözlem ve değerlendirme yapacak olan (ve yukarıda adı gözlemci arkadaş olarak kodlanan kişi) ile konuştuklarımıza; özellikle de onun yapacaklarına.

İki kişiyi seçelim (ki Ö. ve Ö.’yü seçtik) ve gözlemcinin tabiriyle “yakın markaj”a, benim tabirimle “sıcak takip”e tabi tutalım!

İlk dönem yapılmış kayıtlar üzerinden ciddi bir çalışma yapmayalım. Onları öğrencilerin ve öğretmenlerin, gözlemcinin ve kameranın sınıftaki, gözlemcinin okulun her yerindeki varlığına alıştırmaya vasıtası olarak düşünelim.

Gözlemci, kendi niteliksel analizi için bu dönemde alacağı kayıtların “en az 3+1 kamera” ile alınması gerektiğini ve (a) kendi üniversitesinde, kendilerinin bir kamera ve bir tripod olduğunu, bunların da kullanılabileceğini, (b) kayıtların transkripsiyonuna gerek olduğunu söylüyor. Bu konuların gerektireceği ek mali yük konusunun konuşulması gerekiyor.

Transkripsiyon, sayısal analiz videoları için de gerekmeyecek mi?

Son toplantımızda, değerlendirmeci, dönem başı ortası ve sonunda her öğretmenin sınıfında kayıt yapılacağını öğretmenlere (ilk gün değil!) söylememi, ama bunun tarihlerini bilmediğimizi de eklememi istemişti (ki 5 Eylül günü bu bilgiyi katılımcı öğretmenlere verdim ve 9-10-11’inde eğitimleri götüren arkadaşlarıma da yeri geldikçe bu konuya değinmelerini, çekim yapılacağını hatırlatmalarını rica ettim ve öyle yaptılar). **Gözlemciyle görüşmemizde bu konuyu konuşurken gözlemci, “çekimlerin habersiz (yani günü önceden bildirilmeyerek) yapılmasının ne derece önemli/hayati olduğunu değerlendirmeci Hoca’ya sorsak” dedi. Mesele şu ki o da, ben de bu işin habersiz yapılmasına aslında sıcak bakmıyoruz. İşte soruyorum, o zaman.**

Durum budur. Herkese çok sevgi.

İpek

Lütfen, geribildiriminizde *reply all* (yanıtı herkese gönder) yapmayı unutmayınız ki hepimiz aynı anda bilgileneelim ve kendi üzerimize düşenin notunu alabilelim.

EK 8: FUNDA'NIN SINIFÇI GÖZLEM RAPORU

Gözlem notları, uygulama okulu, F. adlı öğretmen, şu sınıf ve şube, 10 Ekim 2013

Ders

Öğrencilerin derse girince toparlanmaması üzerine bir öğrenciye söz vererek kuralı hatırlatıyor: “Öğretmen derse girince her şeyi bırakıp öğretmene bakacağız.”

“Ne yaptık geçen ders?” diyor, “metin okuduk” cevabı üzerine “metnin ismi neydi?” diye soruyor. Çok fazla parmak kalkıyor.

“Metinde nasıl bir olay anlatılıyordu?” diye soruyor ve çok sayıda öğrencinin katkısını alarak metni sınıfça özetliyorlar. Sesi duyulmayan öğrencilerin söylediklerini kendisi tekrarlayarak, söz almayan çocuklara da “sonra ne oldu?” diye sorarak ve metnin olay akışındaki atlamaları fark edip sorularla açarak metni sınıfça hatırlıyorlar.

“Metinde anlatılan olayın hayatta bizim de karşılaştığımız bir problem olduğunu konuşmuşuk” deyince bir öğrenci, “Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni de okuduk” diyor. F’nin yönlendirmesi üzerine sözleşmenin ilgili maddesini okuyor. F. “bu maddeye göre, eğitim imkanı sunmak devletin görevi” diyor ve “diğer maddeleri de araştıracağız, kimler araştırdı?” diye soruyor. Az sayıda öğrenci parmak kaldırıncı, “uğradığımız haksızlıkları anlayabilmek için neye ihtiyacımız var?” diye soruyor, bir öğrenci de “anlasak da bu yaşta ne yapabiliriz ki?” diye soruyor, ama Fatih bu sorunun üzerinde durmuyor ve aynı öğrenci “haklarımızı bilmeye” diyor.

Sınıfın arkasında katılmayan öğrencilerin yanına yürüyor ve “hangi haklarımız var?” diye soruyor. Bir öğrenci söz alıp okuma, yaşama hakkı...” diyor, F. “bu hakları konuşacağız bir sonraki derste, herkes haklara baksın ve defterine yazsın” diyor.

“Kitaplarımızı açıyoruz, şimdi. 3. etkinlikle başlayacağız” deyip daha önce söz almayan bir öğrenciye etkinliği okutuyor.

“Evet, metnin konusu ne?” diye soruyor, çok fazla parmak kalkıyor. Bir öğrenci, “çocukların okuma isteği” deyince, “çok genel oldu bu, daraltalım” diyor ve başkasına söz veriyor. Bir diğeri, “Gülizar’ın okumak için verdiği mücadele” deyince, “metnin özünü yakaladık, daha da daraltalım, nasıl bir mücadele?” diyor. Tatmin edici cevaplar alamayınca, tahtaya “Konu: Gülizar’ın okuma mücadelesi” yazıyor.

“Şimdi ana düşünce ve yardımcı düşünceleri bulalım, ana düşünceye geçmeden önce yardımcı düşünceleri bulmaya çalışalım. Ne öğrendik bu metinden?” diye soruyor. Öğrencilerden cevaplar geldikçe “başka?” diye soruyor, tahtaya yazıyor: “Başarmak için mücadele etmemiz gerekir”, “Azim her kapıyı açar”. Benzer

şeyler söylenince tahtada yazılanlara tahtadakiyle benzerliğini gösteriyor - “pes etmemeliyiz” denilince “azimli olmak onu karşılıyor” diyor -, ilgisiz bulunduğu bir şey söylenince “eskilerde neler neler yaşanmış” gibi “bu metnin yardımcı düşüncesi mi?” gibi sorular soruyor ve tahtaya yazmıyor. Sonra ana düşüncüyü soruyor, bir öğrencinin söylediği ifadeyi -eğitim hakkımıza sahip çıkmalıyız- tahtaya yazıyor. “Ana düşüncede hemfikir miyiz? Başka fikri olan?” diye soruyor; sınıf onaylayınca “ana düşünce yardımcı düşünceleri kapsayan temel düşünce” açıklamasını yapıyor.

“Başka ne öğrendik?” diye soruyor, cevap gelmeyince “Gülizar mücadele ediyor, ama o mücadeleyi nasıl yapıyor? Gülizar başka yöntem kullansaydı, aynı sonucu alabilir miydi?” diye soruyor. Öğrencilerden “sabır, yetkili mercilere gitmek” gibi cevaplar geliyor ve tahtadaki yardımcı düşüncelere “Sonuca ulaşmak için doğru yöntemler kullanmalıyız” cümlesini ekliyor.

“Şimdi, ana düşünceye yoğunlaşalım” deyip “Bizim eğitim hakkımız elimizden alınıyor mu?” diye soruyor. “Alınmıyor” diyen bir öğrenciyi “emin misin?” diye soruyor, diğer öğrencilerden “alınmıyor” cevapları geliyor. Alınmadığını söyleyen öğrenciyi, “sen neden alınmadığını düşünüyorsun?” diye sorduğunda öğrenci “fikrimi değiştirdim” diyor. “Ne şekilde elimizden alınıyor peki?” deyince, “dersi bölen nöbetçiler, ders işlenirken yanımdaki arkadaşımın şarkı söylemesi” gibi cevaplar üzerine, alınmadığını söyleyen öğrenci “yanındaki öğrencinin konuşmasıyla eğitim hakkı elinden alınmış mı oluyor?” diye soruyor, F. cevap veriyor. Öğrenci, “anladım, nitelikli eğitimden bahsediyoruz” diyor (Bir önceki derste konuşmuşlar bu kavramları). Başka öğrencilerden “dersi bölen davranışlar, dışarıdan gelen sesler” gibi cevaplar geliyor.

Zilin çalmasıyla öğrenciler toplanmaya başlıyor, F. “Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin maddelerini inceleyip geliyorsunuz” diye hatırlatıyor.

Geribildirim

- Derli toplu, 3B’ye uygun ve tempolu bir ders yaptın. Ses tonun, mekan kullanımın ve sınıf yönetimin çok iyi, herkes dersi izledi ve kimse kopmadı. Dersin başında metnin akışının üstünden sınıfla birlikte geçmen çok iyi oldu, bu işi de çok güzel yaptın. Herkese eşit söz vermeyi gözeten, herkesi derse katan, öğrencilerin söylediklerini yeniden çerçeveleyen bir şekilde kolaylaştırıcılık yapıyorsun, tahtayı da iyi kullandın, ama...
- Öğrenciler hep sana konuşuyor, öğrencilerin birbiriyle konuşmasını sağlamak için stratejiler geliştirmen iyi olur. Mesela bir öğrencinin söylediğini yeniden çerçeveleyip sınıfa sunduktan sonra öğrencilerin birbiriyle iletişiminin yollarını “Ne diyorsunuz arkadaşımızın söylediğine, katılıyor musunuz? Siz ne düşünüyorsunuz?” gibi sorularla açabilir ve öğrencilerin birbirinden bağımsız sana konuşmasını değil, birbirlerini duyarak ve birbirlerinin üzerine bindirerek konuşmalarını sağlayabilirsin. Veya konu, ana düşünce

ve yardımcı düşünce tanımları öğrencilerde de olur, bu tanımlara göre birbirlerinin söylediklerini değerlendirebilirler; hep sen cevap vermek zorunda hissetmezsin öğrencilerin söylediklerine.

- Metnin akışının üstünden geçtikten sonra hemen konu, ana düşünce ve yardımcı düşünceler üzerine etkinliği yaptırman bence daha etkili olurdu. Öğrenciler kopmadı, ama başka sorularla metinden uzaklaşınca ve sonra metne ilişkin sorulara dönünce dersin akışında bir kopukluk oldu. Ders bir dağıldı, tekrar odaklanıldı gibi oldu.
- Zaman baskısı olduğunu biliyorum; 40 dakikada bir metin incelemek zor, ama bir soru sorduktan sonra hemen cevapları almaya başlamayıp herkese kendi başına düşünmek için fırsat vermeye özen gösterebilirsin. Herkes önce soruyu kendi düşünür, sonra sıra arkadaşıyla paylaşır, sonra önlü arkalı sıralar birbiriyle paylaşır gibi bir yöntem deneyebilirsiniz mesela.
- Metnin ana düşüncesini bulduktan sonra, “ana düşünceye yoğunlaşalım. Bizim eğitim hakkımız elimizden nasıl alınıyor?” sorusu bence çok iyi bir soruydu, çok iyi bir tartışma açtı. Bu tartışma sırasında ikna olmayan ve ısrarla pozisyonunu koruyan öğrencinin sınıfa görüşünü açması için alan açabilirdin, ona senin cevap vermen yerine. İyi de bir tartışma çıkabilirdi, gerçi dersin sonu da yaklaşıyordu. Bunu da gözetmiş olabileceğini anlıyorum.

F.’yle bu paylaşımları dersten hemen sonra öğretmenler odasında bir köşeye çekilerek yaptık. Hiç savunmaya geçmeden dinledi ve daha sık gelmemi istedi; “bu paylaşımlar benim için çok yararlı oluyor, çok da ihtiyacım var” dedi. ERG eğitimlerinden önce tahtayı hiç kullanmadığını, bir önceki derste de metni kendi okuyup bazı yerlerde durarak “bundan sonra ne olacak?” sorusunu sorarak yaptığını ve bu yöntemin öğrencilerin metni anlamalarında çok etkili olduğunu gözlemlediğini söyledi.

Bir başka öğretmenle karşılaştık öğretmenler odasında, “bayramdan sonra hemen haberleşelim, bana da gelin” dedi.

- R. öğrencilerden yukarıdaki şekli 4 birim sağa, 3 birim aşağıya ötelemelerini (kaydırmalarını) istedi.
- Öğrenciler tahtaya kalkmak için el kaldırdılar; bir öğrenciyi seçti. Öğrenci tahtaya gelip kendi çözümünü yaptı.
- O sırada iki-üç öğrenci, “Ama yanlış yaptı” dediler.
- R., sakin tavrıyla “Yanlış olduysa neden yanlış olduğunu konuşalım” dedi. Çözümün yanlış olduğunu düşünen bir-iki öğrencinin açıklama yapmasını sağladı, onları dinledi.
- Açıklamaları dinledikten sonra, “Herkes böyle mi diyor?” diye büyük gruba sordu ve yanıtlarını aldı.
- Sonra büyük gruba “Farklı bir şey daha var mı?” sorusunu yöneltti. Öğrencilerden yanıt gelmeyince şu soruyu yöneltti: “Arkadaşınız 4 birim sağa, 3 birim aşağıya ötelemesini” yaptı. 3 birim aşağıya, sonra 4 birim sağa yapsaydı sonuç aynı olur muydu?”
- R., soruyu yanlış çözen öğrenciyi tekrar kaldırdı ve gelen dönütler sonrasında soruyu doğru olarak çözmesine fırsat sağladı. Başka bir öğrenciyi de tahtaya alarak son sorduğu soruyu yanıtlamasını sağladı.
- Bir öğrenci tahtaya R.’nin yanına gelip anlamadığı bir bölümü sordu. R. öğrencinin sorusuna tahtayı işaret ederek yanıt verdi. O sırada (üç-dört dakika) sınıf boşta kaldı.
- Yeni konuya giriş yaptı: “Örüntü ve süslemeleri işleyeceğiz. Geçen sene örüntü ve süslemeleri işlemiştiniz. Neler hatırlıyorsunuz?” sorusunu öğrencilere sordu ve bazı öğrencilerin yanıtlarını almaya başladı.
- Bir öğrenci, “Düzenli şekilde devam eden şekiller” dedi. R., “Düzenli” ile ne demek istiyorsun?” dedi. Bir-iki öğrenciden yanıt aldı. Öğrencilere “Arkadaşınız bir şeyin devam etmesinden bahsetti. Devamını nasıl buluruz? Nasıl tahmin ederiz?” sorularını sordu. Sınıftan istediği kadar katılım olmayınca “Örüntü olması için ne gerekiyor? Düzenliden kastınız ne?” sorusunu sordu. “Kural” kelimesini açıklayarak soruyu yanıtladı.
- R., aşağıdaki şekilleri tahtaya çizdi. Bunların ne olduklarını çocuklara buldurttu.

Üçgen

Dörtgen

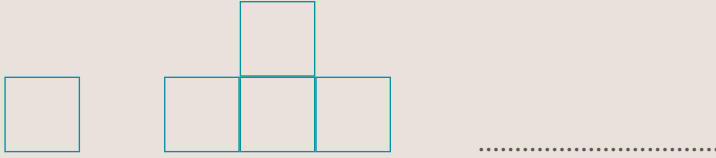

Beşgen

.....

- Öğrencilere “Burada örüntü hangi kurala göre gidiyor?” sorusunu sordu.

- Bir öğrenci, “Köşe sayısına göre” dedi.
- R., “Köşe sayısına göre nasıl artıyor?” dedi ve çocukların yanıtlamalarını istedi.
- “Kenar/köşe sayısı her defasında bir artıyor” diyerek kuralın altını çizdi.
- R., “Örüntü sadece sayılardan mı oluşur?” sorusunu sordu. Öğrenciler pek yanıt veremediler, az sayıda öğrenci “sayılar” dedi.
- R., “Süslemeler yapacağınız için şekil örüntülerinden yararlanacağız” dedi.
- İ. isminde bir öğrenciye döndü ve “İ., sen söyledin mi söyleyeceğini” dedi. Onay aldı.
- “Dersimde tahtaya kalkmayan var mı?” sorusunu yöneltti ve parmak kaldıran öğrencilerden birini kaldırdı.
- R. tahtaya aşağıdaki yeni soruyu yazdı ve bu örüntünün bir sonraki aşamasını çizdin dedi.

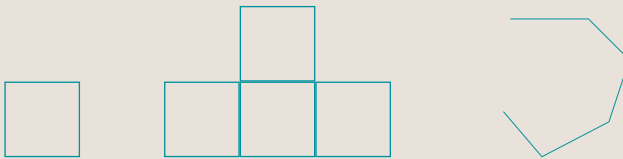

- İlk gelen öğrenci soruyu şu şekilde yanıtladı:

(Öğrencinin çözümü R.’nin kafasındakiyle aynı olmadığı için) R., “Çokgen sayısındaki gibi düşünün” dedi.)

- Başka bir öğrenci tahtaya geldi, o da şu yanıtı verdi:

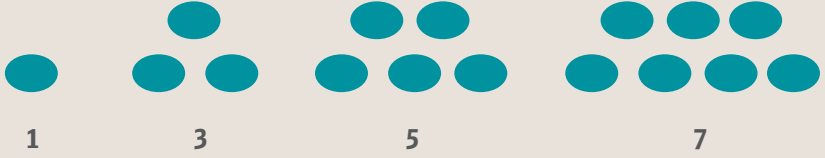
- (R.'nin kafasındakiyle aynı olmadığı için) R.: “Bu şimdi dursun o zaman, daha basit bir soru yapalım” dedi. Aşağıdaki örüntüyü tahtaya yazdı ve kurala göre tamamlamalarını istedi:

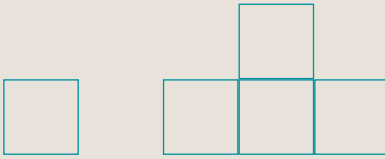
Öğrencilerden biri aşağıdaki şekilde örüntüyü tamamladı:

R., her bir şeklin altında **kaç daire** olduğunu da yazdı:

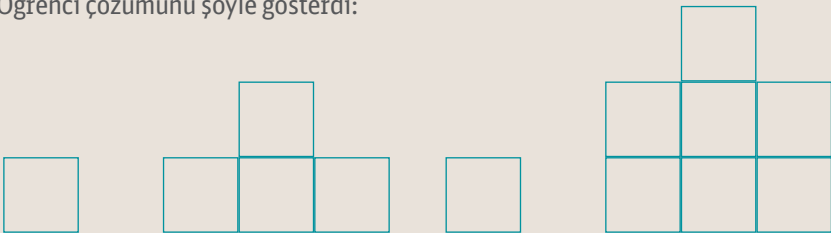
R.: “O zaman buradan kopya çekerek öbür soruya bakalım” dedi ve daha önce farklı yanıtlar verdiği için sınıfın çözemediği soruya döndü. Tahtaya bir öğrenci kaldırarak onun soruyu çözmesini istedi.

Soru:

?

Öğrenci çözümünü şöyle gösterdi:

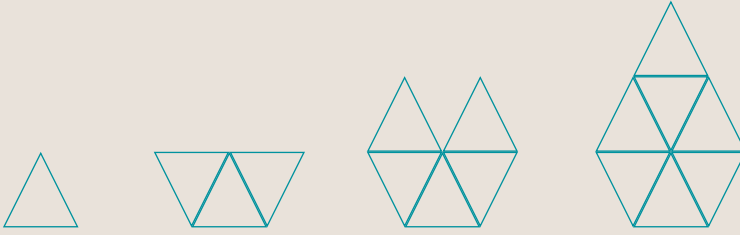
R., öğrencinin çözümünü kabul etti.

R., “Bunun gibi siz örüntü oluşturabilir misiniz?” dedi.

Yapan öğrenciler sırasıyla R.’nin yanına geldi, tek tek öğrencilerin çözümlerine baktı, kısık sesle ara ara öğrencilere sorular sordu.

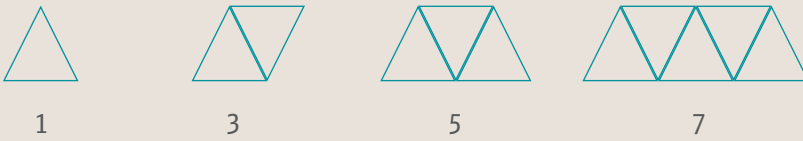
Benim yanımda oturan bir öğrenci R.’yi çağırıp “ben de tahtaya kalkmak istiyorum” dedi. R., “tamam” dedi, ancak bir sonraki soruda öğrenciyi tahtaya kaldırmayı unuttu.

Öğrenci 1:

Öğrencinin yaptığı bu çözümden sonra “Daha devam etseydik nasıl olurdu?” sorusu gruba yöneltildi, ama sorunun yanıtlanması için öğrencilere pek süre verilmedi ve yanıtları alınmadı.

Öğrenci 2:

R.: “Çevrenizde bu tür örüntülerle yapılmış süslemeler var mı?” sorusunu yöneltti, bir-iki öğrenciden yanıt aldı.

Öğrenci 1 (tahtanın yanındaki eğik el yazısı tablosunu göstererek), “A B C D E...” dedi.

R., öğrencinin örneğinin örüntü, süsleme örneği olduğu üzerinde durmadı.

“Süsleme” ifadesinden ne anladıkları, “örüntü-süsleme” arasındaki ilişki net ifade edilmedi.

İkinci ders olduğu için R. bir sonraki derse hazırlık yapmaları için çevrenizdeki süsleme motiflerini bulup getirin şeklinde bir ödev verdi.

Sürecin değerlendirilmesi

R. ile öğretmenler odasının bir kenarında oturarak süreci değerlendirdik. Önce ona dersi nasıl bulduğunu sordum. “Hazırlıksızdım, aslında ED için uygun olmadı vb.” açıklamalarında bulundu.

Görüşüm: R.’nin cesaretlendirilmeye ihtiyaç duyan, biraz özgüven eksikliği yaşayan, ancak “eleştirel düşünme”ye yakın bir yapıda olduğunu düşünüyorum.

- Öncelikle orada olma nedenimizi netleştirdim. Hazırlıklı olmanın altında kendi rutininizin dışında bambaşka şeyler tasarlamak ve uygulamak olmaması gerektiğini ilettim. Geçen eğitim süreçlerinin öğretmenlerimizin alışkanlıklarına yansıyor yansımadağını anlamaya çalıştığımızı; yansımalarını arzu ettiğimizi ifade ettim.

- 3B’ye uygun bir ders yapıldığını düşündüğümü söyledim, şaşırıdı. Tek tek aşamaların altında kullandığı uygulamaları söyledim.

Sorduğu sorular öğrenciler için (genel olarak) net ve anlaşılırdı; ara ara düşündürücü sorular sordu. Örneğin: “Arkadaşınız 4 birim sağa, 3 birim aşağıya ötelemesini yaptı. 3 birim aşağıya, sonra 4 birim sağa yapsaydı sonuç aynı olur muydu?”

- Örüntünün tanımını sorduktan sonra kavramları netleştirme ihtiyacı duydu. Örneğin öğrenci örüntüyü “Düzenli şekilde devam eden şekiller” olarak ifade etti. R., “düzen” kelimesini sorgulattı ve “kural” kelimesini buldurttu.
- Sakin kişiliğiyle iyi bir dinleyiciydi. Öğrencileri tartışma ortamına davet etti, onları dinledi.
- “Yanlış olduysa neden yanlış olduğunu konuşalım” gibi sonuçtan çok sürece odaklı; “Herkes böyle mi diyor?” sorusuyla farklı ya da aynı fikirdeki öğrencileri konuşmaya davet eden cümleler kullanması olumluydu.
- Soruyu doğru çözemeyen öğrenciyi soruyla ilgili gelen geribildirimler sonrası tekrar çözmesi için tahtaya alması, öğrencinin diğer öğrencilerin söylediklerini etkin dinleyip dinlemediği/anlayıp anlamadığı, soruyu çözmek için yeni bir deneme fırsatı vermesi açısından önemliydi.
- Bir öğrencinin dört-beş kez tahtaya kalktığını; bir öğrenci tahtaya kalkmak istediğini kendisine söylediğini, ama unutulduğunu; ancak “İ., sen söyledin mi söyleyeceğini”, “Dersimde tahtaya kalkmayan var mı?” gibi soruları da öğrencilere yönelttiğini ifade ettim. Mümkün olan en çok sayıda öğrenciye söz vermenin, onların kendilerini iyi hissetmeleri, öğrenme sürecine etkin katılmaları açısından önemli olduğu üzerinde konuştuk.

Aşağıdaki geribildirim defterimdeki örnekleri üzerinden göstererek çok dikkatlice yönetmeye çalıştım. Matematiksel bilgiden kaynaklı bir durum olduğu için mesleki olarak onu güvensiz hissettirmemeye özen gösterdim. Özetle:

- Örüntülerin kurallarının bulunması sürecinde en az üç terimin verilmesi gerektiğini; sorularda örüntünün sadece iki terimini verdiği için üçüncü ve dördüncü terimleri her öğrencinin farklı bir örüntü kuralı oluşturarak takip ettiğini hatırlattım. Yapılamadığı için başka bir soruya geçtiğini, ama aynı uygulamanın aşağıdaki soruda da devam ettiğini, yine ilk iki terimin yazıldığını ifade ettim:

Öğrencilere “Örüntü daha devam etseydi nasıl olurdu?” gibi önemli bir soru sorduğunu, sorunun tam yanıtının aranmasının ne kadar önemli olduğunu, ama sorunun sahipsiz kaldığını, sorunun yanıtının aranmadığını söyledim. Sadece ilk iki terimin verilmesinden dolayı öğrencilerin örüntüleri farklı kurallara göre devam ettirdikleri ve aslında tüm öğrenci yanıtlarının kendi içlerinde tutarlı ve doğru olduğunu söyledim. O sırada R. soruların yanıtlarını kendi kafasında farklı belirlediği için öğrencilerin yanıtlarını derinlemesine inceleyemedi ve kendi yanıtını öğrencilerin bulmasını istediği için tahtaya pek çok öğrenci kaldırdı. Bu sırada örüntü kuralının kaybolduğunu, bu nedenle bu durumda da öğrencilerin kafasında bir kavram kargaşasının olabileceğini aktardım.

- Bir sonraki ders için; bu derste yeterince çözülmemiş/yanlış yapılandırılmış soruları tekrar sınıfa sormasının ve yukarıda verilen çerçeveden hareketle “örüntü kuralının bulunması”nı örnek soru üzerinden çocuklara sorgulatmasının iyi olacağı üzerinde görüştük.
- Örüntü-süsleme ilişkisinin öğrencilerin kafalarında yeterince kurulmadığını düşündüğümü ilettim. Öğrencinin süslemeyle ilgili “A B C D E...” Örneğini verdiğini; bazen öğrencilerin hiç düşünmeden verdikleri ve bizim de yanıtını bilmediğimiz bu örnekleri sınıfta tartışmanın kavramların öğrenilmesi hem de öğretmenin de bir öğrenen olduğunu göstermek açısından eğitici bir yaklaşım olacağını düşündüğümü ilettim.
- Süslemelerle ilgili gerçek yaşamdan örnekler bularak gelmelerini istemenin de matematiği günlük yaşamlarıyla ilişkilendirmeleri adına önemli olduğunu ilettim.

Fırsat olursa yeniden gelmem üzerine görüştük ve ayrıldık.

EK 10: ÖĞRENCİYLE ETKİLEŞİM VE ELEŞTİREL DÜŞÜNME İÇİN KAYNAKLAR

İpek Gürkaynak tarafından, O. öğretmenleri için 10 Mart 2013'te, alelacele oluşturulmuştur.

Uzun uzadıya ve usulüne uygun (yani APA kurallarına uygun künye vererek) bir okuma listesi çıkarmaya girişmeyeceğim. Hatta ABC dizinine bile özenmeyeceğim, izninizle. Aklımdaki (yalnızca Türkçe kaynak, kuramsal olmayan ve natamam anlamında) kitapları ve bazı düşüncelerimi paylaşacağım.

Başta Dilek Gözütok'un (*Öğretmenliğimi Geliştiriyorum*) ve Tülay Üstündağ'ın (*Yaratıcı Öğretmenimin Günlüğü*) ve başkaları olmak üzere çeşitli öğretmenlik ve sınıf yönetimi becerileri (örneğin, Leyla Küçükahmet editörlüğündeki *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*) kitapları ya da *Öğretim İlke ve Yöntemleri* başlıklı kitaplar var piyasada.

Ama ben asıl, (a) çocukların ve gençlerin, eleştirel düşünebilen, ahlak ve karakter gelişimleri özenle izlenen ve dikkatle yönlendirilen bireyler -dünya yurttaşları- olarak yetiştirilmelerinden, dünya meselelerine ilişkin düşündürülmelerinden, siyasal ve toplumsal bir bilinç geliştirmelerinden vb. ve (b) öğretmenlerin kendi buluşlarını, yöntemlerini, deneyimlerini, işe yarayan uygulamalarını meslektaşlarıyla paylaşmalarından (ve bunun olabileceği paylaşım ortamlarının yöneticilerce oluşturulmasından) yanayım. Bu iki koşulun layıkıyla yerine getirilmesinin akli başında, kendilerine değer verildiğinin farkında insanlar yetiştirmeye ve bunun sonuçta "disiplin sorunları"nın kendiliğinden düşmesine yol açacağını düşünüyorum; öyle olacağını biliyorum.

O nedenle aşağıdaki, (gayet eksikli ve sizin eklemelerinizle daha "tamam" olmayı bekleyen) "ilk akla gelenler listesi"nde yer alanların bir bölümü direkt olarak sınıf yönetimi, disiplin vb. sözcüklerini içermiyor, ama o sözcükleri içerenlerden daha yararlı -öğrencinin iç disiplin geliştirmesine katkı yapıcı- olabilme gizil gücünü taşıyor, eğer doğru kullanılırlarsa.

Bir de şu var: Öğretmenlerin ve yöneticilerin (a) hele de kendi okullarının için içinde olduğu toplantıları (TED'in Temmuz 2008 kitabı: *80. Yıl Uluslararası Eğitim Forumu: Eğitim Hakkı ve Gelecek Perspektifleri*, TED'in Nisan 2007 kitabı: *Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Sistemi: Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, TED Bilim Kurulu'nun, hemen ardından kitap halinde de basılan çeşitli toplantıları vb.) bilmelerinin, bu toplantılara katılmalarının ve bunların çıktısı olan kaynakları dikkatle ve kendi öğretmenlikleri/yöneticilikleri için çıkarsamalar yaparak okumalarının ve (b) eğitimle ilgili çeşitli dergileri (bunlar arasında bazı özel okulların çıkardıklarını; örneğin Hisar Eğitim Vakfı'nın EDU'sunu) izlemelerinin çok önemli, bunları yapacak hevesi göstermemelerinin de en azından üzücü olacağını düşünüyorum. Adını andıklarım, hemen aklıma geliverenler; tabii nice başkası da var:

Joel Spring. *Özgür Eğitim*. Ayıntı Yay.

Edgar Morin. *Geleceğin Eğitimi İçin Gerekli Yedi Bilgi*. İst. Bilgi Univ. Yay.

Nuran Direk. *Küçük Prens Üzerine Düşünmek*. Pan Yay.

Nuran Direk. *Filozof Çocuk*. Pan Yay.

Nuran Direk. *Bilgin Çocuk*. Pan Yay.

Üniversite Gençliği Değerleri: Korkular-Umutlar. TESEV Yay.

Thomas Gordon. *Etkili Öğreten Eğitimi* (E.Ö.E). Sistem Yay.

Ron Clark. *Öğretmen 55 Altın Kuralı*. Arkadaş Yay.

Sam Horn. *Okul Hayatında Tongue Fu*. Boyner Yay.

İpek Gürkaynak vd. *Yurttaş Olmak İçin...* Umut V. Yay.

İpek Gürkaynak vd. *Yurttaş Olmak İçin... Eğitici El Kitabı*. Umut V. Yay.

İpek Gürkaynak vd. *Ben İnsanım* Dizisi Kitapları.

İpek Gürkaynak, Füsün Üstel, Sami Gülgöz. *Eleştirel Düşünme*. ERG Yay.

Nazan İpşiroğlu, Zehra İpşiroğlu, Şeyda Özdil. *Bir Kitap Hazırlıyoruz*. ÇYDD Yay.

Zehra İpşiroğlu. *Gelin Çocuklar Birlikte Düşünelim*. ÇYDD Yay.

STK'ların (örneğin Tarih Vakfı, AÇEV, KEDV, Türk Psikologlar Derneği, Türkiye Çevre Vakfı, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Umut Vakfı [ki *Yurttaş Olmak İçin...* onların yayınıdır], TEGV [ki en başta Gürkaynak, Çayır, Bağlı, Alibeyoğlu, Aksay'ın yazdıkları *Yurttaşız, Katılımcıyız* var] alanınızla ilgili çok çeşitli konularla, örneğin ders kitapları, farklılıklarla yaşamak, erken çocukluk eğitimi, yurttaşlık ve insan hakları, çocuk hakları, katılım vb. ile ilgili yayınları.

SEÇBİR'in tüm yayınları.

Pusula ve Pusulacık.

UNICEF yayınları (örneğin Hart'ın katılım konulu kitapçığı).

İngilizce bilenler için: Rheta de Vries ve Betty Zan'ın *Moral Classrooms, Moral Children* kitabı. Bill Rogers'ın, başta *You Know the Fair Rule* ve *Behavior Management* olmak üzere, tüm kitapları, Nel Noddings'in başta *Critical Lessons* olmak üzere tüm kitap ve makaleleri. Don Rowe'un tüm kitap ve makaleleri.

Tabii bir de, başta *Harvard Educational Review* (ilk aklıma gelen, bu derginin 2007'deki *Voices Inside Schools* (VIS) özel sayısı) olmak üzere onlarca eğitim dergisi. Örneğin, *Teacher Development* dergisi ve bu dergide ya da başka yerlerde çıkmış olan tüm Işık Gürşimşek ve Melek Göregenli makaleleri. Örneğin, *Eurasian*

Journal of Educational Research (bu derginin 2009'da, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 20. yılı için çıkardığı "çok özel sayı" çok ilginç).

Daniel Pennac. *Okul Sıkıntısı*. Can. Yay. 2010.

Oya Adalı. *Etkileşimli ve Eleştirel Okuma Teknikleri*. Toroslu Kitaplığı. 2010.

Barış Bireyde Başlar (Bu kitabı, Jennifer Mansur Sertel ve Güliz Kurt yazdı, ben editörlüğünü yaptım. Kitap; Winpeace Barış Eğitimi, Avrupa Birliği ve Eymir Kültür Vakfı (ODTÜ) desteğiyle basıldı. Sanırım bulmanın tek yolu Boğaziçi Üniv. Barış Merkezi'nden istemektir).

Sosyal Yaşam Becerileri. EÇEV. 2007.

Nuray Taştan. *Çatışma Çözme Eğitimi ve Akran Arabuluculuğu*. Nobel Yayın Dağıtım, 2006.

Banu Özdemir. *Yaşamı Sınıfa Taşımak*. Elma Yay. 2010.

Selahiddin Öğülmüş. *Ben Sorun Çözebilirim*. Babil. 2004.

Frank McCourt. *Öğretmen*. Altın Kitaplar. 2006.

Apple ve Beane. *Demokratik Okullar*. Dipnot. 2011.

Asi Çocuklara Öyküler (çeviri) Dipnot. 2011.

Willingham, D. T. *Çocuklar Okulu Neden Sevmez*. İthaki. 2011.

Glaser, U. *Anne Babanın Sihirli Sandığı*. Optimist. 2011. (Anne baba dediğine bakmayın. Öğretmen için de çok ipucu var.)

Cüceloğlu, D. ve Erdoğan, İ. (2013). *Öğretmen Olmak*. İst.: Final Kültür Sanat Yay.

EK 11: DÜŞÜNME GÜCÜ: SORAN VE SORGULAYAN GENÇLİK İÇİN ÖĞRETMEN EĞİTİMİ DESTEK PROJESİ

ERG'nin Milli Eğitim Bakanlığı ortaklığında ve Akbank'ın desteğiyle başlattığı proje kapsamında, Ocak 2009-Mayıs 2010 tarihleri arasında sekiz ilde 4.250 öğretmen eleştirel düşünme eğitimleri aldı. Projeye, öğretmenlere destek sunarak onların eleştirel düşünme yöntemlerini yaratıcı biçimlerde kullanacak ve eleştirel düşünme becerilerini alışkanlık haline getirecek öğrenciler yetiştirmelerine katkıda bulunmak amaçlandı.

Projenin yürütüldüğü iller: İstanbul, Ankara, İzmir, Kahramanmaraş, Adana, Samsun, Kayseri ve Van.

Proje için geliştirilen materyaller

Düşünen Sınıf İçin Öğrenme ve Öğretme Yöntemleri: Kitap, gençlerin eleştirel düşünme alışkanlığı kazanmasını desteklemek için öğretmenlerin tüm derslerde kullanabilecekleri yöntem ve teknikleri içeriyor. Bu kitap, *Teaching and Learning Strategies for the Thinking Classroom* kitabının Prof. Dr. Sami Gülgöz danışmanlığında gerçekleştirilen Türkçe çevirisi ve uyarlamasıdır.

Kaynak Dosyası: Gençlerin küresel bir bakış açısıyla toplumsal sorunlar üzerinde düşünmesine ve tartışmasına olanak sağlayacak metinleri tek bir kutuda toplamak amacıyla Prof. Dr. Füsün Üstel koordinatörlüğünde bir "Kaynak Dosyası" hazırlandı. Alışılmış ders kitabı formatının dışında, farklı konular arasında bağlar kurmayı özendiren materyal, ayrımcılık, çevre, genetik, kültürel miras, küreselleşme ve savaş konularında metinler içeriyor.

Öğretmen Kılavuzu: Kaynak Dosyası'nın nasıl kullanılacağı konusunda öğretmenlere öneriler sunan kılavuz, öğrencide geliştirilmesi istenen becerileri, dersin kazanımlarını ve metinlerin kilit kavramlarını belirliyor ve öğretmenlere derste kullanmaları için ek kaynaklar sağlıyor.

Eğitimler

Eğitimler, 20 uzman eğiticinin eğitimiyle başlayarak Türkiye'nin sekiz iline yayıldı ve 4.250 öğretmene ulaşıldı. Eğitimlerde Düşünen Sınıf İçin Öğrenme ve Öğretme Yöntemleri ile Kaynak Dosyası başlıca materyaller olarak kullanıldı. Öğretmenlere hem eleştirel düşünmeyi öğretme ve öğrenme yöntemleri aktarıldı, hem de uygulamalı çalışmalar aracılığıyla bu yöntemleri sınıfta kullanmaları için gerekli altyapı oluşturuldu.

Uzman Eğitici Çalıştayları: 8-11 Eylül 2008 ve 11-12 Nisan 2009 tarihlerinde, eleştirel düşünme konusunda uluslararası düzeyde deneyim sahibi eğiticilerin de görev aldığı iki çalıştay gerçekleştirildi. 40 kişinin katıldığı bu çalıştaylarda, projenin eğitim materyalleri tanıtıldı, örnek ders uygulamaları yapılarak eleştirel düşünme yöntem ve teknikleri paylaşıldı.

Uzman Eğitici Eğitimleri: 25 Şubat-01 Mart ve 20-24 Mayıs 2009 tarihlerinde 39 uzman eğiticinin katılımıyla iki uzman eğitici eğitimi gerçekleştirildi. Projenin amacının ve faaliyetlerinin de paylaşıldığı eğitimlerde, eğitim materyalleri kullanılarak örnek ders uygulamaları yapıldı ve eğitici eğitimleri programı katılımcılarla birlikte tasarlandı.

Eğitici Eğitimleri: 25-28 Haziran, 10-13 Eylül ve 2-3 Ekim 2009 tarihlerinde olmak üzere üç aşamada toplam on gün (4+4+2) süreyle sekiz ilde eşzamanlı gerçekleştirildi. 148 eğiticile eleştirel düşünme yaklaşımı ile yöntem ve tekniklerinin paylaşıldığı eğitimlerde, öğretmen eğitimleri programı ve planlaması üzerine eğiticilerin görüşleri alındı.

Öğretmen Eğitimleri: 18 Kasım 2009-24 Mart 2010 tarihleri arasında sekiz ilde, dört aşamada, toplam beş gün (2+1+1+1) süreyle gerçekleştirildi. Eğiticiler aracılığıyla 4.250 öğretmenle eleştirel düşünme yaklaşımı ile yöntem ve teknikleri paylaşıldı. Öğretmen eğitimlerine katılan 4.250 öğretmen aracılığıyla sekiz ilde, yaklaşık 140.000 öğrencinin eleştirel düşünme becerisinin gelişmesine katkı sağlanması hedeflendi.

ERG EĞİTİM
REFORMU
GİRİŞİMİ

MİNERVA PALAS
BANKALAR CADDESİ NO 2 KAT 5
KARAKÖY 34421 İSTANBUL

T +90 (212) 292 05 42
F +90 (212) 292 02 95

erg.sabanciuniv.edu